

Bugün Günlerden Endülüs!

Suriye'de PKK/KCK Varlığı
Meselesi.

Uygarlığın Kısa Tarihi.

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

OCAK 2025

*NECMETTİN ACAR *ADNAN BOYNUKARA *İSMAİL SARI *TAHA ÖZHAN
*ESAD EBU HALİL *AHMET ÖZCAN *MICHAEL FROMAN *SAM BRESNICK
*ABDULLAH MİROĞLU *RAMZY BAROUD *SHADA ISLAM
*PAUL CRAIGH ROBERTS *FATİH ZENGİN *YUSUF ASLAN *NADİR AŞÇI
*DAVİT S. DAMATO *NICKY REID *ALFRED MCCOY *KARIM ELGENDY
*TURAN KIŞLAKÇI *TARIK PARLAK *İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ *CENGİZ SÖZÜBEK
*KEMAL ÖZTÜRK *MEHMET FATİH ARSLAN *ZEYNEP MÜNTEHA KOT

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Ocak 2025

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Yayın Danışmanı: Ramazan Yıldırım

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Serkan Sarıkaya

Grafik-Tasarım: Abdullah Başığit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan, Ömer Gündoğdu

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yaren Gündoğdu

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Sena Balkan

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:

YOUTUBE:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle

TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle

FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

İÇİNDEKİLER

KritikBakış

<u>KRİTİK BAKIŞ</u>	<u>BUGÜN GÜNLERDEN ENDÜLÜS</u>	<u>02</u>
<u>NECMETTİN ACAR</u>	<u>SURİYE'DE REALPOLİTİK/RİYALPOLİTİK REKABETİNİ KİM KAZANACAK?</u>	<u>06</u>
<u>ADNAN BOYNUKARA</u>	<u>SURİYE'DE PKK/KCK VARLIĞI MESELESİ</u>	<u>10</u>
<u>İSMAİL SARI</u>	<u>ESAD SONRASI ORTADOĞU'DA YENİ TÜRKİYE-İRAN REKABETİ</u>	<u>14</u>
<u>TAHA ÖZHAN</u>	<u>SİYASET DE 2025'E GİREBİLECEK Mİ?</u>	<u>17</u>
<u>ESADEBU HALİL</u>	<u>SURİYE İÇİN ALTI SENARYO</u>	<u>21</u>
<u>AHMET ÖZCAN</u>	<u>UYGARLIĞIN KISA TARİHİ</u>	<u>24</u>
<u>MİCHAEL FROMAN</u>	<u>2025'TE NELERE DİKKAT ETMELİ</u>	<u>41</u>
<u>SAMBRESNICK</u>	<u>ÇİN'İN YAPAY ZEKA GÜCÜ ÖNÜNDEKİ ENGELLER</u>	<u>43</u>
<u>ABDULLAH MİROĞLU</u>	<u>ASKERİ-ENDÜSTRİYEL KOMPLEKS VE 'THE BLOB'</u>	<u>46</u>
<u>RAMZY BAROUD</u>	<u>FİLİSTİN'DE BİR YILIN DEĞERLENDİRMESİ: SOYKIRIM, DİRENİŞ VE CEVAPSIZ SORULAR</u>	<u>57</u>
<u>SHADA İSLAM</u>	<u>AVRUPA'NIN MÜSLÜMANLARI: ENTEGRE OLSAK DA SUÇLUYUZ, OLMASAK DA</u>	<u>60</u>
<u>PAUL CRAIGH ROBERTS</u>	<u>RUSYA 2025'TE ÇÖKECEK Mİ?</u>	<u>62</u>
<u>FATİH ZENGİN</u>	<u>ASHAB-I SUFFE'NİN DİPLOMASI</u>	<u>64</u>
<u>YUSUF ASLAN</u>	<u>SURİYE'NİN İNŞASINDA TÜRKİYE'NİN ROLÜ</u>	<u>66</u>
<u>DAVİT S. DAMATO</u>	<u>ZAMANIN TOPLUMSAL BİR GÜÇ OLARAK ORTAYA ÇIKIŞI</u>	<u>68</u>
<u>NADİR AŞCI</u>	<u>FUTBOL'UN ARABESKİ</u>	<u>72</u>
<u>NICKY REİD</u>	<u>EMPERYALİZM HİRİSTİYANLIĞI NASIL ÇALDI VE NEDEN GERİ ALMALIYIZ?</u>	<u>74</u>
<u>ALFRED MCCOY</u>	<u>DÜNYANIN DÖRT ESKİ İMPARATORLUĞU BATIYOR</u>	<u>77</u>
<u>KARİM ELGENDY</u>	<u>YENİ SURİYE VE TÜRKİYE'NİN ENERJİ HEDEFLERİ</u>	<u>81</u>
<u>TURAN KIŞLAKÇI</u>	<u>İSLAM DÜNYASININ İLK BÜYÜK DİRENİŞİ; İSTİKLAL HARBİ VE KUVAYİ MİLLİYE</u>	<u>83</u>
<u>TARIK PARLAK</u>	<u>TEOLOJİNİN JEOPOLİTİĞİ/ALLAH VATAN ÖZGÜRLÜK</u>	<u>87</u>
<u>İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ</u>	<u>MÜSTESNA BİR ŞAHSİYET; AHMET MİTHAT EFENDİ</u>	<u>89</u>
<u>CENGİZ SÖZÜBEK</u>	<u>RUSYA: 'DOĞRU MEDENİYET' ARAYIŞINDA</u>	<u>91</u>
<u>KEMAL ÖZTÜRK</u>	<u>ESED'İ DEVİREN YAHYA SİNVAR... YENİ JEOPOLİTİĞİ ANLAMAK</u>	<u>93</u>
<u>MEHMET FATİH ARSLAN</u>	<u>KALİFORNİYA'YI KİM YAKTI?</u>	<u>95</u>
<u>ZEYNEP MÜNTEHA KOT</u>	<u>HAVA "SADECE HAVA", SU "SADECE SU" MUDUR?</u>	<u>98</u>

BUGÜN GÜNLERDEN ENDÜLÜS

2 Ocak 1492'de Gırnata (Granada) şehrinin İspanya Krallığı'na geçmesiyle bugün İspanya ve Portekiz devletlerinin yer aldığı İber Yarımadası'ndaki Müslümanların 782 yıllık siyasi varlığı da sona ermiş oldu. Endülüs Müslümanları için 1609'da tamamen tasfiyeleri ile sona erecek çok ağır bir katliam, Hristiyan olmaya zorlama ve sürgün dönemi başladı. Endülüs'ün bu hazin sonu ile ilgili Merhum Sezai Karakoç'ın 1985 yılında *Diriliş Dergisinde* yazdığı yazıyı vetercüme ettiği Endülüs'ün düşüşüne yazılmış Ebu'l Beka'nın ünlü Endülüs Mersiyesi'ni ilginize sunuyoruz.

Sezai Karakoç: Endülüs'ün Feryadı

Parlak İslam medeniyetinin en seçkin dönemlerinden biri, en kanlı bir akşamın son levhalarından biri gibi, tarihte örneksiz bir facianın son günlerindedir... Kalan son şehir Gırnata'nın hükümdarı bir elçiyile Sultan Bayezid'ten yardım istemişti. Padişah'a sunulan Kaside, Endülüs'ün o trajik çağ şairlerinin en büyüklerinden Ebu'l-Beka Sâlih b. Şerif'in Endülüs Mersiyesi'dir. Miladın 15., Hicretin 8. yüzyılındayız. Haçlı Seferleri, Cengiz ordularının akını, Doğu Napolyon'u Timur'un yürüyüşü, İslam ülkelerini kökünden sarsmış, harap etmiş, yaralamıştır.

Rüyaların bile hülyasına cesaret edemeyeceği o canım, güzelim, o büyük medeniyet yakılıp yıkılmıştır.

Ruh ve fikrin en canlı ve en doğurgan olduğu ilk vakitlerden de oldukça uzaklaşmış bulunuyoruz. Her yanda, bir kavgadan yeni çıkmış bir insanın durumu gibi sızlayan yaralar... Daha yeni yaralar sarılıyor, ülkeler onarılıyor. İslam Âlemi yeniden kuruluyor. Yeniden kuruluşun inşaat şartları.

Ne yapılırsa yapılsın, ne olursa olsun ölüme yenilmeyen Müslümanlar yer yer, küçük küçük de olsa devletlerini kuruyorlar, onarıyorlar. Bunların içinde yalnız bir tanesi vardır ki, en kısa zamanda, Timur'un öldürücü vuruşunu da tattığı halde, dünyanın en büyük devleti olmuş ve olma yolunda:

Osmanlı Devleti. Ama o da henüz İslam dünyasının merkez çatısını kurmaya çalışıyor ve denizaşırı ülkelere büyük çapta ve sonucu değiştirecek ölçüde yardım etmek imkanından veya zamanından mahrum.

Başta Sultan II. Bayezid, fetih hareketini sabitleştiriyor, toprağın derinliğine işliyor. Her taarruzla, her fetihle kazanılan, bir tedbirle, bir ihtiyatla korunur. Bu tedbir ve bu ihtiyat, yeni taarruz ve fetihlerin hazırlanış dönemidir de. Bayezid'in önemi küçümsenemez. Çünkü onunladır ki, Fatih ile gelen gitmemiş, kalmıştır. Ve onunladır ki, Yavuz ve Kanuni ile gelen gelebilmiştir.

Bir de ortalıktaki sulh ve sükun ihtiyacı hesaba katılsın. Ve Cem'in talihsiz, büyük şartların kurbanı şehzadenin Devlet başına açtığı iş düşünölsün.

İşte, İslam'ın merkez alanı bu durumdayken, parlak İslam medeniyetinin en seçkin dönemlerinden biri, en kanlı bir akşamın son levhalarından biri gibi, tarihte örneksiz bir facianın son günlerindedir.

Eşya ve ruhun birbirine en yakın olduğu, birinin öbürünün diline en çok çevrilebildiği bir nüanslar, incelikler, zariflikler medeniyeti olan Endülüs'ün son dakikaları, hatta son saniyeleridir. Kanlı Hıristiyan, kızıl inkâr, onmaz barbarlığın mahvettiği Endülüs'ün... Kurtuba, Belensiye, Mursiye'den eser yok.

İslam Endülüs'te kendi üstüne katlana katlana, kendi içine sığışa sığışa, kendi içine çekile çekile, kendine doğru çekile çekile Gırnata'dan ibaret kalmıştır. İşte, onun da kapıları, Korkunç Ferdinand'ın omuzları, ordusuyla zorlanmaktadır. Artık sağ, sol, ön, arka, dört yan düşmandır. Avrupa'da merhamet, Afrika'dan ümit yoktur.

Endülüs İslam Devleti yıkıldıktan sonra kalan beylikler, kendilerini bekleyen korkunç sonu hiç düşünmeksizin, küçük hesaplar, kıskançlıklar içinde birbirlerini yiyip bitirmişler, bundan faydalanan Hıristiyan krallıklar her birini teker teker almış, eşsiz medeniyeti imha etmiş, sarayları, medreseleri, kütüphaneleri, evleri, yuvaları yıkmıştı. Kitapları ateşe vermiş, insanları ateşe vermişti. Koca Endülüs'ten geriye bir toz toprak bulutu içinde çığlık atan kadınlar ve çocuklar, kaçışan hayaletler ve çağın kulağında çınlayan, asırlarca çınlayan feryatlar uğultusu kalmıştı. Ve daha insanı acıdan boğan nice gerçekler, nice fâcialar...

Kalan son şehir Gırnata'nın hükümdarı bir elçiyle Sultan Bayezid'ten yardım istemişti. İstanbul'a gönderilen elçi ve heyetin Padişah'a sunduğu Kaside de, işte, Endülüs'ün o trajik çağ şairlerinin en büyüklerinden Ebu'l-Beka Sâlih b. Şerif'in Endülüs Mersiyesi'dir.(1) Fakat yukarıda söylenen sebepler ve o zaman deniz gücümüzün henüz yeteri kadar gelişmemiş olması yüzünden yeteri kadar yardım yapılamamış ve Gırnata da sırtlana taş çıkartan kan düşkünü Ferdinand ve isterik İzabel'in eline geçti.

Artık onların işlediği cinayet, anlaşmalara aykırılık, yakıp yıkmayı düşünmek, bir tarih kitabında, en soğuk bir ışık altında okumak bile insanı küle çevirebilir.

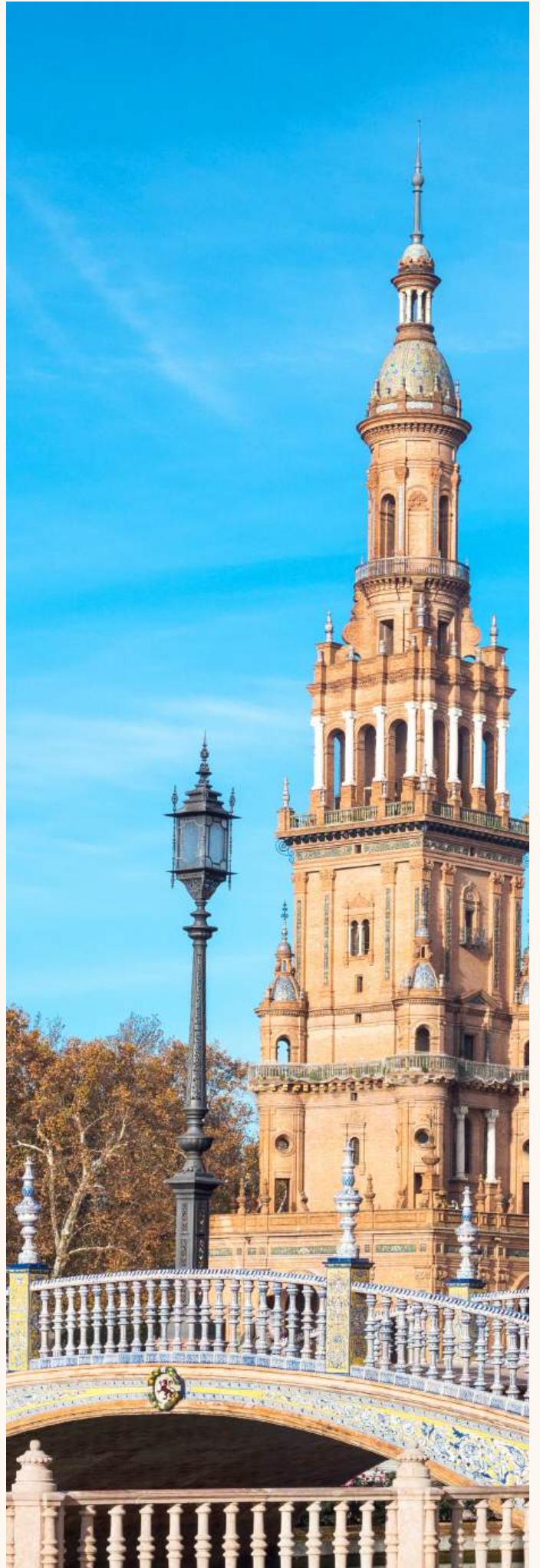
Ancak daha sonra ve Barbaros'un çalışmasıyla, birçok Müslüman'ı kurtararak Afrika'ya taşıyabilmişizdir.

İşte bu Kaside, o günlerin, bir medeniyetin mersiyesidir. Muhteşem bir medeniyet ki, son sayfasını bu üstün kaside teşkil etmektedir. Son yaprağı budur. O medeniyeti gözden geçiren bir insan, bu kasideyi de okur ve kitabı kapar. Böyle bir medeniyete lâıyk anıt bir mezar taşıdır bu.

Bu kaside, ateşle pişen bir çelik gibi yüce ve sağlam bu kaside, bu acı deneyleri geçirenlerin büründüğü tevekkül içinde zamanın ve tantananın, her türlü fâni saadetin geçiciliğini dile getiriyor ve Endülüs'ün başına gelenleri anlatarak iyi durumda bulunanları uyarıyor, çağırıyor.

Endülüs örneğinde bir tarih felsefesi modeli gibi gelecekleri haber veriyor. Hatta denebilir ki, Endülüs'ün kurtarılma vaktinin geçtiğini görüyor da sadece bir ibret dersi veriyor. Hatta yalnız Müslümanlara değil, bütün insanlara. Evet, bütün gelecekleri haber veriyor. Ne yazık ki, o gelecekler birkaç kere daha geldi.

Kaynak: Sezai Karakoç, İslam'ın Şiir Anıtlarından, Diriliş, İstanbul 1985, s. 17-19

(1) Endülüs'ün düşüşünden önce Endülüslülerin Sultan Bayezid'e gönderdikleri Feryadnâme -1486-1487

Endülüs Mersiyesi

Çıkan iner, kalkan düşer, her yükselişin var bir sonu.
Niçin bunca gurur maldan, mülkten, addan sandan
insanoğlu.

Oluştta ne var ki olduğu gibi dursun, hiç değişmesin.
Sen de gök gibisin, bir gün masmavi güneşlik, bir gün
bulutlu.

Bu dünya kime kalmış, yaramış ki kalsın yarasin sana da.
Yok, hiçbir çizgisinde bu yeryüzünün ölmezlik rengi ve
ölmezlik kokusu.

Zaman değişmek bilmez kesin ölçülü ve hükümlüdür:
Geri döner, paralar sahibinin zırhını, kılıçlar ve kargılar
ileri doğru işlemez oldu mu.

Zaman bu, ona ne kılıncı kını dayanır, ne meşhur kaleleri
sultanların.

Kınlar eskir, kaleler çürür, o kaleler dünyanın en sarp
yurdu

Gımdan olsa da; Gımdan, şahin bakışlı ve kartal duruşlu.
Nerede, de bana, o taçlı hükümdarları Yemen'in?

De bana, onların taşlar içinde bile taç olan taşları ne
oldu?

Şeddat'ın cennet diyerek kurduğu saraylar ülkesi İrem,
Sâsaniler'in ebedî sanılan devleti ne oldu?

Altınları yığı yığı da bir dağ yaptı Kârun, hani o dağ?
Hani Âd, hani Adnan, hani Kahtan, dünya nimetlerinin
köpüren yurdu?

Reddi mümkün olmayan bir hâle uğradılar.
Bir masal oldu onlar, bir varmış bir yokmuş, bir toz
toprak bulutu

O taşlar, o devletler, o mülkler saltanatlar, bir rüyadır
artık

Her biri, hayalden geçen gölge gibi, zamandan geçip
durdu.

Gün oldu, zaman denen yaman er, sağa döndü Dara'yı
uçurdu bir vuruştta;

Sola döndü Kısra'yı. Kısra'yı ne takı, ne sarayı
kurtarabildi, korudu.

Saltanatının yellere esti yerinde yellere hükmeden
Süleyman'ın;

Şiddetinden ötürü Sâb denen Münzirse, don vurmuş
ağaçların kurudu

Zamanın fâciaları çeşit çeşit türlü türlü: O ne zengin
fâcia bezirgânı!

İki burçlu bir kaleyse o, sevinç bir burcu, hüznün bir
burcu.

Her fâciayı unutmak mümkün, olup biten bütün bunları
unutmak olabilir

Ama İslâm'ın başına geleni avutacak ne bir neşe olabilir,
ne unutturacak bir korku.

Endülüs'e öyle bir felâket çöktü ki, yok bir eşi.
Dehşetinden Medine'de Uhud, Necid'deki Şehlan dağları
yerinden oynadı,

Bir deprem ki, yer yarıldı arz boyu.

Ah! Yarımada İslâm'a göz değdi, yağdı belâ yağmur
gibi.

Şimdi o canım Endülüs şehirlerinde, İslâm'ın ne namı
var ne nişanı;

Sanki hiç olmamıştı, sanki baştan beri yoktu.

Belensiye'ye bir sor, Mürsiye'nin hali nicedir?

Şâtibe'nin başına gelenler? Ceyyan ne oldu?

Toprağı buram buram bilgi tüten Kurtuba.

Bilginlerinin adı ta uzaklarda çınlayan Kurtuba'ya ne
oldu?

Nerede Hıms'ın o ışıklı, o aydınlık bahçeleri, güneşi
tazeleyen bahçeleri.

Tükendi mi çılgın çılgın akan şeker gibi tatlı nehirlerinin
suyu?

Endülüs binasının temelinde birer köşe taşıydı bunlar

Bu güzelim vatan köşeleri kül haline geldikten sonra
yaşamak boşun boşu,

İnsan yaşamaya ne borçlu?

Yüce İslam, yârinden ayrılmış bir genç gibi.

Güçlü bir genç gibi, sessiz fakat gözünde gözyaşı dolu.

İslâm'dan boşalıp inkâr karanlığıyla dolan

Endülüs için, ulu İslam, karalar bağladı, gece gündüz yas
tuttu

Cami kilisedir artık, hilâl yerine haç asılı

Nur yüzlü ezan yerine, bitmeyen bir çan sesi, bir baykuş
uğultusu...

Mihraplar ki taşandır, minberler ki ağaçtan,

Canlı cansız ne varsa bu hâle inledi durdu.

Ey ibret dolu geçmişten ibret alacak yerde, günöbirlik
işlere, dedikodulara batmış kişi!

Sen uyu bakalım; ama zaman için ne demek dinlenmek,
ne demek uyku!

Ey göğsünü gererek "Benim ülkem, saltanatım" diyen,
kurumundan geçilmeyenler!

Siz Hıms'ı gördünüz mü? Hıms'tan sonra hangi vatan
verir insana vatan fikrini, duygusunu?

Endülüs'ün başına gelen felâket tarihin bütün
felâketlerini unutturdu;

Ama dünya durdukça unutulmayacak, yâd edilecek bir
felâkettir bu!

Ve siz ey yarış yerlerinde şahin gibi uçan,

Yay gibi gergin Arap atlarının üstüne kurulu

Süvariler! Ve siz savaşın karanlığı toz dumanı içinde

Pırlıl pırlıl kılıçlarını savuran kahramanlar ordusu!

Ve hele siz denizaşırı ülkelerde, bin nimet içinde,

Saltanat içinde muhteşem bir hayat sürenler; bir hayat
kesiksiz bir ömür boyu!

Endülüs'ten, Endülüs'ün zavallı halkından var mı
haberiniz?

Her yer, onların felâketini duydu, sizin kulağınız sağır,
gözünüz kör, kalpleriniz mefluç mu?

Ölen asker, esir kadın, ufuklara bakıp bizden

İmdat ummuş beklemişti, son ana dek. Hiç düşündünüz
mü bunu?

Onların sesi, insan olanın yüreğini eritirken,

Siz Müslümanlar, onların kardeşi, kayıtsız, halinden
memnun ve haz maymunu!

Yürekli, utanan, alçalmaktan korkan, kardeş için can veren kimse kalmadı mı yeryüzünde?
Hakkın yardımcısı, hak peşinden giden, kendini hakka adanmış tek kişi yok mu?
Dünyanın efendisiydi bu millet, şimdi dünyanın kölesi.
Neler çekiyorlar? Yüzleri bile tanınmaz hâle geldi. Ya Rabbi ne kaderdir bu!
Kendi yurtlarında bey idiler, şimdi küfr ülkesinde uşak.
Ululuğun doruğundan eziliş uçurumuna yuvarlanan bu halka acıyan yok mu?
Alçalışın örtüsü kalın bir gece gibi sarmış dört yanlarını.
Başsız, şaşkın, olup bitene hayrette, gözleri büyümüş, bakışları korkulu.
Sen de şahit olsaydım benim gibi onların
Yurtlarından koparılıp satılışlarına pazarda, ey Tanrı kulu.

O hıçkırıklar senin de aklını komazdı yerinde benim gibi.
Canı vücuttan çeker gibi ayırdılar anadan yavrusunu.
Ya o kızlar ki, yakuttan ve mercandan dökülmüşlerdi sanki.
Ve sabah bir dağ ucundan yeni çıkan bir güneşin masumluğu
İçindeki o Meryem yüzlü kızları da saçlarından sürükleyip götürdüler.
Kirli yataklarına. Haykırışları yırttı gökleri. Yüreklere parça parça, babalarsa kan kustu
Daha ne anlatayım, yüreklerin erimesi için bir tanesi yeter anlattıklarımın:
Eğer o yüreklerde İslâm'dan ve imandan bir eser varsa elbet ey Tanrı dostu!

***Ebu'l-Bekâ Sâlih b. Şerîf – Tercüme: Sezai Karakoç, İslam'ın Şiir Anıtlarından, Diriliş, İstanbul, 1985, s. 85**

Suriye'de Realpolitik/Riyalpolitik Rekabetini Kim Kazanacak?

NECMETTİN ACAR

www.kritikbakis.com

Körfez ülkeleri ve Türkiye'nin yeni Şam yönetimine sunabileceği fırsatlar, hem ekonomik hem de diplomatik açılardan belirgin farklılıklar gösteriyor. Körfez ülkeleri, Suriye'nin yeniden inşasında parasal destek ve uluslararası ilişkilerin onarılması konusunda avantajlara sahipken, Türkiye'nin bu alanlarda daha sınırlı bir etkisi bulunuyor. Türkiye, Suriye devrimi sürecinde yoğun askeri destek sağlamış olsa da devrim sonrası Suriye'nin yeniden inşasında Türkiye'nin askeri kabiliyetlerinin beklenen faydayı sağlayacağına dair Şam'da bazı tereddütler bulunuyor. Bu çerçevede, Şam yönetimi için Körfez ülkeleriyle işbirliği daha cazip bir seçenek olarak öne çıkmaktadır.

Şam'da Esed rejiminin 8 Aralık'ta devrilmesinin ardından, Türkiye bölgedeki yeni döneme hızlı bir şekilde adapte oldu ve Şam'a ilk resmi ziyareti gerçekleştiren ülke oldu. Bu çerçevede, MİT Başkanı İbrahim Kalın'ın tarihi ziyareti dikkat çekerken, hemen ardından Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Şam'a gerçekleştirdiği resmi ziyaret, Türkiye ile Yeni Suriye Hükümeti arasında güçlü bir işbirliği zemininin oluştuğuna dair önemli bir işaret olarak değerlendirildi. Zaten Suriye devriminin Türkiye'nin askeri desteği olmadan gerçekleşmesinin mümkün olmadığı, bölgesel güç dengeleri ve sahadaki gerçekler ışığında sıkça dile getirilen ve tüm tarafların kabul ettiği bir gerçektir. Bütün bu gerçeklere rağmen, Şam'dan gerçekleştirilen ilk resmi ziyaretin adresinin Riyad olması bazı soru işaretlerine yol açtı. Yeni Suriye Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı Esad Hasan Şeybani'nin Suudi Arabistan'a yaptığı bu ziyaret, bölgedeki yeni denklemlerin ve dengelerin şekillenmesinde başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinin kritik bir rol oynayacağına dair önemli bir işaret olarak okunabilir mi? Bu ziyarete ilaveten Suriye Milli Ordusu'ndan (SMO) bazı üst düzey isimlerin Yeni Suriye Hükümeti'nden dışlandığına dair paylaşımlar ve Hakan Fidan'ın "Suriye'de kendini sıkıntıya hissedenden kim olursa olsun, Türkiye bunların da hamisidir" şeklindeki açıklaması Suriye'de yeni yönetimin şekillenmesine dair bazı endişeleri ortaya çıkardı. Bu yazı, dış politikada "realpolitik" ve "riyalpolitik" kavramları üzerinden Yeni Suriye Hükümeti'nin son dış politika yönelimini ele almayı amaçlamaktadır. Realpolitik kavramı, uluslararası ilişkilerde siyasi gerçekliği ön plana çıkararak, askeri güç ve kabiliyetlerin stratejik bir araç olarak kullanılması anlamında kullanılacaktır. Buna karşılık, riyalpolitik ise, petrol zengini Körfez ülkelerinin dış politikadaki hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak petro-dolara ya da çek defterlerine başvurmalarını tanımlamak için kullanılacaktır. Bu bağlamda yazıda, Türkiye'nin Suriye'nin kriz sonrası dönemde izlediği stratejiler incelenecek ve finansal kaynaklarla desteklenemeyen askeri kabiliyetlerin Suriye sahasında Türk dış politikası açısından beklenen sonuçları üretmekte zorlanacağı savunulacaktır. Özellikle, Türkiye'nin Suriye'deki çatışma sahasındaki etkileri ve bölgesel güç dengelerinin askeri kabiliyetin yanı sıra ekonomik boyutları da dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekliliği üzerinde durulacaktır.

Suriye Devrimi: Tarihsel Birikimin ve Yeni Başlangıcın Eşiği

Suriye'nin son yüzyılda maruz kaldığı felaketlerin kökenleri, I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylara ve savaş sonrası kurulan statükoya dayanmaktadır. Savaş yıllarında hastalık, kıtlık ve yoğun çatışmalar nedeniyle meydana gelen büyük can kayıpları, ülkenin demografik yapısında telafisi zor yaralar açtı. Bununla birlikte, savaşın ardından Suriye'de kurulan Fransız mandası, ülkenin toparlanmasını engelleyen ve krizleri daha da derinleştiren bir süreci başlattı. Fransızların hatalı

politikaları ve kötü yönetimi, Suriye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi yapısını büyük ölçüde zayıflattı.

Bu ağır tarihsel miras, II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Baas rejimiyle yeni bir döneme evrilemedi. Baas rejiminin, ülkenin kırk yılı aşkın bir süredir devam eden makus tarihinde yeni bir sayfa açmak yerine, ülkedeki hasarı derinleştiren uygulamaları, Suriye'yi içeride zor bir durumla karşı karşıya bıraktı. Bugün Suriye'nin içinde bulunduğu zor durum, tarihsel süreçte biriken felaketlerin ve kötü yönetimlerin üst üste gelmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.

8 Aralık'ta Türkiye'nin sahada sağladığı destek sayesinde Suriye'de yaşanan devrim, ülkeyi iki haftada 1914'ten 2024'e taşıyan bir tarihsel dönüm noktası olarak değerlendirilmelidir. Bu devrimin gerçekleşmesinde en kritik aktör ise askeri endüstriyel kapasitesi ile sahada devrime büyük destek sağlayan Türkiye'dir. Türkiye'nin muhaliflere sağladığı askeri destek olmasaydı Esed rejiminin devrilmesi mümkün değildi.

Devrim sonrası ve artık Yeni Suriye'yi inşa etme çalışmalarına odaklanmak gerekiyor. Bu bağlamda, Suriye Devrimi'ni gerçekleştiren aktörler, ülkenin bir asrı aşkın süredir biriken enkazıyla yüzleşmek ve bu mirasla mücadele etmek zorundalar. Kolonyal dönemin neden olduğu jeopolitik ve kültürel bölünmelerin yanı sıra, Baas rejiminin derinleştirdiği mezhepçi politikalar, yeni hükümetin öncelikli çözüm bekleyen meseleleri arasında yer alacaktır.

Bu ağır mirasa, on üç yılı aşkın bir süredir devam eden iç savaşın yol açtığı yıkım da eklendiğinde, yeni hükümetin karşılaştığı zorluklar daha da belirgin hale geliyor. İç savaşın sebep olduğu ekonomik, sosyal ve fiziksel tahribat, hükümeti yalnızca içeride değil, dış politikada da cesur ve riskli kararlar almaya zorlayacaktır. Bu doğrultuda, Dışişleri Bakanı düzeyindeki ilk resmi ziyaretin Riyad'a gerçekleştirilmiş olması, bu yeni dönemin stratejik risklerinin somut bir göstergesi olarak öne çıkıyor.

Türkiye ve Körfez Ülkelerinin Suriye Vizyonu: Rekabet ve Farklılıklar

Arap Baharı sürecinde Türkiye ile Körfez ülkelerinin Suriye'ye yönelik vizyonları, bölgesel stratejiler ve çıkarlar temelinde belirgin farklılıklar gösterdi. Körfez ülkelerinin, bölgede statükonun korunmasını ve otokratik rejimlerin istikrarını savunan duruşu Arap Baharı'nın tetiklediği demokratikleşme dalgasına karşı statükoyu destekleyen bir politika benimsemelerine yol açtı. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi önde gelen Körfez monarşileri, demokratik taleplerin kendi yönetim sistemlerini ve bölgesel nüfuzlarını tehdit ettiğini düşünerek, bu tür değişimlere karşı aktif bir diplomasi ve askeri strateji yürütmeyi tercih ettiler. Ayrıca Körfez ülkeleri, bu süreçte Türkiye ve İran'ın Arap meselelerine müdahalesine karşı mesafeli bir yaklaşım sergilediler. Çünkü bölgenin Arap olmayan iki aktörü olarak Türkiye ve İran'ın Arap meselelerine müdahil olmaları Körfez ülkelerinin bölgede marjinalleşmesini doğurmaktaydı. Bu yüzden Körfez ülkeleri, Türkiye ve İran'ın bölgedeki nüfuzunu sınırlandırmak amacıyla yoğun diplomatik ve ekonomik hamleler yaptılar. Körfezin statükoculuğuna karşın Türkiye'nin Suriye politikası, halkın taleplerini ve demokratik dönüşümü ön planda tutan bir vizyon çerçevesinde şekillendi. Türkiye, Arap Baharı'nın başlangıcından itibaren bölgedeki demokratikleşme çabalarını destekledi ve uluslararası platformlarda bu taleplerin savunucusu oldu. Özellikle Suriye'de, demokratik bir dönüşüm sürecinin hayata geçirilmesini ve halkın çıkarlarını gözetilen bir yönetimin oluşmasını hedefledi. Bu hedefe ulaşabilmek için hem Suriye sahasına doğrudan askeri müdahaleler yaptı hem de muhaliflere önemli ölçüde askeri destek sağladı. Türkiye'nin Suriye politikası ekonomik, güvenlik ve jeopolitik çıkarlarla bağlantılıdır. Dolayısıyla realist bir dış politikadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin ulusal güvenlik politikaları bağlamında Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması ve güney sınırında bir "terör devleti" oluşumunun engellenmesi stratejik bir öncelik olarak öne çıkmaktadır. Doğu Akdeniz'den İran sınırına kadar uzanması planlanan "koridor," Türkiye açısından yalnızca bir güvenlik meselesi değil, aynı zamanda bölgesel istikrar ve ulusal egemenlik açısından hayati bir konudur. Ankara, Suriye'de ticaret, enerji ve ekonomi gibi alanlarda işbirliği yapabileceği bir yönetimle ilişkiler kurmayı arzu etmektedir. Suriye ile güçlü ekonomik entegrasyon, Türkiye'nin hem ekonomik büyümesine katkı sağlayacak hem de bölgesel istikrarı destekleyecektir. Ayrıca, Suriye'nin coğrafi konumu, Türkiye için Arap dünyasına açılan bir kapı niteliğindedir. Bu nedenle, Suriye'de istikrarlı ve Türkiye ile iyi ilişkiler geliştiren bir hükümetin varlığı Türkiye'nin ulusal güvenlik ve bölgesel stratejileri açısından kritik önemdedir. Türkiye'nin Suriye'ye yönelik vizyonunun bir diğer boyutu, Doğu Akdeniz'deki stratejik çıkarlarıdır. Yunanistan ile Doğu Akdeniz'de yaşanan enerji rekabetinde Suriye ile olumlu ilişkiler,

Türkiye'nin elini güçlendirecektir. Bu bağlamda, Suriye'de Türkiye'nin çıkarlarına uygun bir yönetimin iş başına gelmesi, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları, enerji kaynakları ve bu kaynakların tüketim merkezlerine taşınmasında daha etkin bir rol oynamasını sağlayabilir. Sayılan faktörler Türkiye'nin Suriye politikasının, bazı kesimlerin idealist dış politika eleştirilerinin aksine, realist gerekçelere dayandığını gösteriyor. Türkiye ve Körfez ülkeleri arasındaki Suriye vizyonu farklılıkları, bölgesel siyasetin geleceğini şekillendiren önemli unsurlardan biri olacaktır. Türkiye, demokratik dönüşüm ve bölgesel entegrasyonu destekleyen bir aktör olarak rolünü sürdürürken, Körfez ülkeleri, statükoyu koruma ve Türkiye'nin bölgesel nüfuzunu sınırlandırma çabalarını koruyor. Bu dinamik, Suriye'nin geleceğini belirlenmesinde Körfez ve Türkiye'nin vizyonu arasında bir rekabeti doğuracaktır. Suriye sahasında vizyonları arasında rekabet olan her iki aktörün dış politikada kullandığı araçlar da birbirinden oldukça farklı. Örneğin Körfez ülkeleri çözümü askeri kapasiteye dayanan hiçbir bölgesel krizde varlık gösteremezken Türkiye sahip olduğu güçlü askeri kapasite sayesinde gerektiğinde güce başvurarak sonuç alabilecek önemli bir aktördür. Buna karşın Körfez ülkelerinin sahip olduğu petro-dolarlar dış politikada çek defteri kullanımını teşvik etmektedir. Dolayısıyla Körfez'in en önemli dış politika aracı "riyalpolitik" olarak da isimlendirilen çek defteri politikasıdır. Körfez'in çek defteri politikası hem Körfez-Batı ilişkilerinde hem de Körfez'in bölgesel nüfuzunun yayılmasında etkili sonuçlar üretebilmektedir. Örneğin Mısır'da Mursi sonrası kurulan rejim Körfez'in "riyalpolitik" siyaseti sayesinde hem uluslararası meşruiyet kazanmış hem de iç politikada karşı karşıya kaldığı sorunları aşabilmiştir.

Relapolitik mi Riyalpolitik mi?

Suriye'deki iç savaşın ardından Şam yönetimine sunulan fırsatlar, Türkiye ve Körfez ülkeleri arasında belirgin farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, hem ekonomik kaynaklar hem de diplomatik ve askeri yaklaşımlar bakımından iki tarafın Suriye üzerindeki etkisini şekillendirebilecek temel unsurlardır.

Körfez ülkeleri, Yeni Suriye Hükümeti'nin ABD ve bölgedeki müttefikleriyle ilişkilerini onarabilecek önemli diplomatik avantajlara sahip. Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed bin Selman (MbS) ve BAE'nin lideri Muhammed bin Zayed (MbZ), Trump'ın ilk döneminde artan etkileriyle uluslararası arenada güçlü bir profil sergilemişti. Trump'ın ikinci dönemiyle birlikte bu etkinin devam edeceğini öngörmek mümkün. Körfez hanedanlarının başta ABD olmak üzere Batı ülkeleri ile "riyalpolitik" üzerinden geliştirdikleri bu yakın ilişkileri, Şam yönetiminin uluslararası meşruiyet kazanma sürecinde önemli bir destek sağlayabilir. Buna karşın Türkiye, Batı ile yaşadığı sorunlar ve İsrail'i açıktan eleştiren tutumu nedeniyle Şam yönetiminin uluslararası meşruiyet arayışlarını zayıflatma potansiyeline sahip.

Türkiye'nin Suriye'deki askeri stratejisi, özellikle Esed sonrası dönemde, netlikten yoksun görünüyor. Fırat'ın doğusu ve YPG konusunda açık bir söylem geliştiren Türkiye, YPG'nin bölgedeki varlığını sona erdirmeye noktasında harekete geçmekte tereddütlü bir duruş sergiliyor. Benzer şekilde Türkiye'nin İsrail karşısındaki askeri caydırıcılığı da yeterince güçlü görünmüyor. Bu aşamada Türkiye'nin, Yeni Suriye Hükümeti'ni savunmak için Suriye topraklarının bir kısmını işgal eden İsrail ile askeri sahada doğrudan karşı karşıya gelme ihtimali zayıf gözüküyor.

Körfez ülkeleri ise Suriye'ye doğrudan askeri müdahalede bulunmaktan ya da Suriye hükümetine askeri destek sağlamaktan kaçınmaktan birlikte, dolaylı yollarla etkilerini artıracak stratejiler geliştiriyorlar. Körfez ülkelerinin Batı ile yakın ilişkileri YPG'nin yeni hükümete eklenmesi ve İsrail'in saldırganlığını engellenmesinde diplomatik çözümler üretebilir. Bu durum, Türkiye'nin Suriye üzerindeki etkisini sınırlayan bir başka faktör olarak öne çıkıyor. En önemlisi de Körfez ülkeleri, özellikle Suudi Arabistan ve BAE, Suriye'nin yeniden inşası için gereken finansal kaynaklara sahip. İç savaş sürecinde Suriye'nin karşı karşıya kaldığı yıkım, yeniden inşa sürecinin başlayabilmesi için dış finansal katkıyı hayati hale getiriyor. Savaş sonrası altyapının yenilenmesi, ekonomik kalkınma projeleri ve halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması gibi konularda Körfez ülkeleri, Suriye yönetimine önemli parasal destek sağlayabilir. Türkiye ise ekonomik açıdan bu düzeyde bir destek sunabilecek kaynaklara sahip değil. Türkiye'nin

mevcut ekonomik sorunları ve yüksek enflasyon oranları, Suriye'nin yeniden inşasına katkı sunma kabiliyetini sınırlıyor. Yeni Suriye Hükümeti'nin toplumsal meşruiyet tabanını genişletebilmesi kamu hizmetlerinin aksamadan sürdürülebilmesi ve ülkenin imarı ile yakından alakalı. Burada Mısır'da Muris yönetimine karşı yükselen, çoğunlukla Mısır halkının karşı karşıya kaldığı ekonomik zorluklar tarafından beslenen, protestolara yakından bakmak gerekiyor. Dolayısıyla Suriye devriminin istikrarı büyük miktarda finansal desteğe bağlı durumda. Sonuç olarak, Körfez ülkeleri ve Türkiye'nin yeni Şam yönetimine sunabileceği fırsatlar, hem ekonomik hem de diplomatik açılardan belirgin farklılıklar gösteriyor. Körfez ülkeleri, Suriye'nin yeniden inşasında parasal destek ve uluslararası ilişkilerin onarılması konusunda avantajlara sahipken, Türkiye'nin bu alanlarda daha sınırlı bir etkisi bulunuyor. Türkiye, Suriye devrimi sürecinde yoğun askeri destek sağlamış olsa da devrim sonrası Suriye'nin yeniden inşasında Türkiye'nin askeri kabiliyetlerinin beklenen faydayı sağlayacağına dair Şam'da bazı tereddütler bulunuyor. Bu çerçevede, Şam yönetimi için Körfez ülkeleriyle işbirliği daha cazip bir seçenek olarak öne çıkmaktadır. Şam'dan ilk resmi ziyaretin Riyad'a gerçekleşmesi de Suriye'de yeniden yapılanma sürecinde Körfez'in Türkiye'den bir adım öne geçtiğini gösteriyor. Dolayısıyla dış politikada hedeflenen başarılar ile ekonomik kabiliyetler arasında bir paralelliğin olduğunu söyleyebiliriz. Eğer dış politikamızda belli sonuçları elde etmek istiyorsak askeri kabiliyetlerimizi ekonomik güçle desteklemek bir zorunluluktur.

SURİYE'DE PKK/KCK VARLIĞI MESELESİ

ADNAN BOYNUKARA

www.kritikbakis.com

Esad Baas rejiminin devrilmesinden sonra PKK'nın Suriye yapılanması yeniden konuşulmaya başlandı. Rejimin çatışmadan terk ettiği alanları kontrol eden, özellikle ABD, İngiltere, Fransa desteğiyle alan hâkimiyetini artıran ve ABD yönlendirmesiyle isim değiştiren yapı, kontrol ettiği bazı alanları terk etmek zorunda kaldı. Suriye'nin geleceği konuşulurken bu yapının ve içinden çıktığı, parçası olduğu PKK'nın tartışılmaması mümkün değil.

PKK/KCK Nedir?

PKK/KCK'yı konuşmadan PYD/YPG'yi veya SDG'yi konuşmanın bir anlamı yok. Uzun yıllar sadece Türkiye bağlamında tehdit olarak değerlendirilen PKK, 2005 yılında örgütlenme yapısında yaptığı değişimden sonra bölgesel bir tehdide dönüştü. Bunun nedeni ise örgütün, 17 Mayıs 2005 tarihinde "Kürdistan Örgütleri Birliği" (KCK) şeklinde örgütlendiğini ilan etmesiydi. PKK'nın KCK'ya dönüştüğü ve yeni yapının kurulduğu tarihte, ilan edilen genel çerçeveye bağlı olan 300 ayrı örgütlenmenin (örgüt, STK, TV, gazete vs.) olduğu biliniyordu. Ortaya çıkan yeni yapılanmanın tüm detaylarını içeren "KCK Ana Sözleşmesi" Öcalan tarafından yazıldı. KCK, yapı itibarıyla bir 'şemsiye' örgüt. Tüm alt örgütler, "önderlik" olarak tanımlanan yapıya bağlı. Bu anlamıyla KCK ana sözleşmesi; Giriş, Önderlik, Genel Esaslar, Temel Haklar Özgürlükler ve Görevler, Genel Organlar, Parça Örgütlenmesi, Eyalet Bölge Örgütlenmesi, Şehir Kasaba Mahalle Örgütlenmesi, Köy Sokak Örgütlenmesi, Yargı, Meşru Savunma Yükümlülüğü, Demokratik Eylem, Ekonomik ve Mali Sistem, Demokratik Örgütlenme, Ortak Hükümler, Ek Maddeler gibi başlıklardan oluşmaktadır. Başlıklar ve altlarındaki açıklamalar dikkatlice okunursa, yapının ne olduğu, neyi amaçladığı, nasıl örgütlendiği, alt örgütlerin kimlerden oluştuğu ve meselenin bir toplumun hakları meselesi olmadığı gibi konular net bir şekilde görülür. KCK yapısına ilişkin asıl çarpıcı kısım ise "Genel Organlar" ve "Parça Örgütlenmesi" başlıkları altında ifade edilen konulardır. Burada KCK'nın Türkiye, İran, Irak ve Suriye örgütlenmelerine ilişkin detaylar yazılmaktadır. Alt örgütlenmelerin; Türkiye için PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Suriye için PYD (Demokratik Birlik Partisi), İran için PJAK (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi) ve Irak için PÇDK (Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi) şeklinde olduğu yazılmış. Bunlar 'siyasal' yapılar olarak ifade edilmekte. 'Siyasal' yapıların yanı sıra üç ayrı silahlı örgüt tanımı da yapılmaktadır. Türkiye'ye yönelik olarak HPG, Suriye'ye yönelik YPG ve İran'a yönelik PJAK örgütü kurulmuş. Irak'ta KDP ve KYB'nin varlığı ve olası çatışmanın kendileri için üreteceği riskler nedeniyle silahlı örgüt önerilmemiş. Bu noktada dikkate alınması gereken ana konu, bu üç silahlı örgütün militan 'deposunun' ve karar merciinin aynı olduğudur. Üç örgütün ana karargâhı Kandil'dir. Üst kadro görevlendirmeleri ve militan tayinleri tek merkez olan Kandil'den yapılmaktadır. Tüm parçalara ilişkin karar alma süreçleri de Kandil tarafından alınmaktadır.

YPG'den SDG'ye Geçiş

Öncelikle, NATO ülkelerinin, KCK ana sözleşmesindeki ifadeyle, örgütün Suriye kolu olan yapılarla ilişki kurmasının tarihi, Türkiye'nin yürüttüğü "çözüm sürecinin" örgüt tarafından sabote edilmesinin tarihiyle örtüşüyor. Aslında bunu, isim değiştirme sürecinin ilk adımı olarak not etmekte yarar var. Sürecin sabote edilmesi birkaç alanda ortaya çıktı. Örgüt talimatıyla 'öz-yönetim' ilanları, terörün şehirlere indirilmesi teorisinin hayata geçirilmesi, 'hendek' olayları üzerinden kurtarılmış bölgeler oluşturulması ve devletin içine çöreklenmiş yapılarla işbirliği üzerinden ülkeyi terörle esir alma girişimi gibi KCK tarafından planlanmış, uygulanması için gönderilen talimatlara uyulmasıyla olmuştur. Örgütün çözümden yana olmadığı anlamına gelen ve unutulması mümkün olmayan bu terör faaliyetlerinin yok sayılması düşünülemez. Suriye'de ortaya çıkan durumdan yararlanmak isteyen Batılı ülkeler, (özellikle ABD, Fransa, İngiltere vs.) Türkiye'nin sergilediği çözüm çabasının baltalanması sonucu geliştirilen stratejiyi boşa çıkarmak için isim değiştirme formülünü geliştirdiler. Kendilerince Ankara'nın tepkisini dindirmek için bulunan çözüm, YPG'nin sınırlı sayıda Türkmen, Arap ve Süryani ismi içine alacağı bir yapı kurmaktı. Aslında kurulan yeni bir yapı yok. Yapı, birkaç yerel ismin monte edildiği ve KCK ana sözleşmesinde çerçevesi çizilmiş olan PKK'nın Suriye kolu. Tüm karar alma süreçlerinin, ana aktörlerinin ve militan kadronun Kandil'den belirlendiği bu yapıya, 'Suriye Demokratik Güçleri' (SDG) ismini verdiler. ABD Özel Kuvvetler Komutanı Raymond Thomas, Aspen Enstitüsü'nün yıllık güvenlik toplantısında (Temmuz 2017) konuşmuş ve Türkiye'nin, terör örgütü PKK ile ilişkili görmesi sebebiyle YPG'ye "isim değiştirme" tavsiyesinde bulduklarını ve örgütün ismini, "Suriye Demokratik Güçleri" olarak değiştirdiğini ifade etmişti. Raymond Thomas bir adım daha ileri giderek, "YPG dışında kendinizi nasıl adlandırmak istersiniz" diye sordum. Bir gün sonra adlarının 'Suriye Demokratik Güçleri' olduğunu ilan ettiler. Adlarının ortasına 'demokratik' ifadesini koymalarının zekice bir hamle olduğunu düşündüm. Bu, onlara bir miktar itibar sağladı" ifadelerini kullanıyor. Yani, baştan aşağıya bir ABD kurgusu ve sahte bir değişim.

Tuzak: Kürtleri, PKK ve Türevleri Üzerinden Konuşmak
Türkiye’de yaygın olarak bilinen ismiyle PKK tartışılırken, unutulmaması gereken birkaç konu var: Kürtler ile PKK’nın ayrıştırılması, PKK’nın kendini tüm Kürtlerle özdeşleştirmesi tuzağına düşmemek. Kürtlerin varlığı, hakları ve hukuklarının korunması, Kürtlerin yaşadığı, vatandaşı oldukları devletlerin temel sorumluluğudur. Halkların PKK ile ilişkilendirilmemesi için bu konu hayati öneme sahip. Aksi takdirde, ortaya çıkan sonuçlardan PKK faydalanır ve olan biteni varlığının devamı için kullanır. Bu durumu en iyi Türkiye’yi yöneten kadrolar bilir. O nedenle de maksimum düzeyde duyarlılık ve eşit haklara sahip vatandaşlık atmosferinin sağlanması, yönetenlerin sorumluluğunda olan önemli bir konudur. 2005 yılından bu yana gündemde olan ve herkesçe bilinen KCK yapılanması ve KCK ana sözleşme metnini dikkate alınmadan PKK tartışması yapmak eksik ve hatta anlamsız olur. PKK ve kimi aktivistlerin, bu tür konuları birbirine karıştırarak tartışmayı özenle tercih ettikleri biliniyor. KCK yapılanması, diğer ülkelerdeki örgütlenmeler, ortak yönetici ve militan havuzu, görevlendirmelerin tümünün Kandil’den yapıldığı gerçeği tüm tartışmalarda vurgulanmalı. Aksi takdirde aktivist değerlendirmeler baskın bir hal alır. Çünkü aktivist yaklaşımın en temel özelliği, PKK ile Kürtleri aynı cümlede kullanarak PKK’yı gizlemek, tartışma dışı tutmaktır. Bu ise PKK gerçeğinin ıskalanması sonucunu doğurur. Burada asıl sorun, bahsettiğimiz türden tutumların, Kürtlerin meşru taleplerini kriminalize eden bir işlev görmesidir. Haklar mücadelesinde meşruiyetin en temel unsuru, talepleri yaşanan ülke zemininde kavramsallaştırmaktır. Gündemimizde olduğu için ifade etmek gerekirse, konuyu Suriyelilik kavramı ekseninde tartışmak gerekir. Aksi takdirde, ulus aşırı bir örgütün, bir alt birimi tarafından ortaya konulacak tutum, her şeyden önce meşruiyetin olmazsa olmaz koşulu olan Suriyelilik testini geçemeyeceği için meşru görülemez. PKK/KCK bunu sorun etmeyebilir. Ama Suriye’de yaşayan Kürtlerin geleceği açısından bu önemli bir sorun.

Suriye Kürtleri, PKK ve Esad Rejimi

Suriye Kürtlerini ve PYD’yi konuşurken üç döneme ayırmakta fayda var. İlki, 2005 yılı öncesi dönem. Bu dönem, PKK’nın Esad rejimi kontrolünde, Suriye’den yönetildiği dönemdir. Peki, bu dönemde Suriye’de yaşayan Kürtler temel haklara ve eşit vatandaşlık haklarına sahip miydi? Suriye rejiminin Kürtleri vatandaş olarak kabul etmediği, kimlik bile vermediği, asgari hakların dahi tanınmadığı bir dönemde örgüt Suriye’den yönetildi. Bu süreçte, Suriye Kürtleri PKK için bir gündem maddesi değildi. PKK açısından Suriye Kürtlerinin varlığının hatırlanmasının tarihi 2005, yani KCK örgütlenmesinin kurulduğu yıldır. İkinci dönem, PKK’nın Suriye’de siyasi parti olarak PYD ve silahlı kanat olarak da YPG şeklinde örgütlendiği dönemdir. Bu örgütlenme hayata geçirildikten sonra yapılan ilk faaliyet, var olan diğer tüm Kürt örgütlenmelerinin

imha edilmesiydi. PYD/YPG Suriye’deki Kürtlere üç seçenek sundu: Teslim/tabii olma, yok olma, bölgeyi terk etme. Bu taktik, PKK’nın, kurulduğu yıllarda var olan diğer örgütlere uyguladığı taktiğin aynısıydı: Kendi dışında hiçbir örgütlenmeye var olma hakkı tanımamak. Üçüncü dönemde ise alan hâkimiyetini sağladıktan sonra meşruiyet krizini aşmak için tasfiye ettiği unsurlarla görüşme ve ‘büyük’ güç olarak kendilerine tabii olma opsiyonunu devreye koyma söz konusuydu.

Yakın Tarihi Unutmak Mümkün mü?

Güvenlik stratejilerini etkileyen temel faktörler yaşanmışlıklardır. Türkiye, PKK’nın terör faaliyetleriyle yıllardır mücadele ediyor. Ancak çözüm sürecinin örgüt tarafından sonlandırılması sürecinde farklı şeyler oldu. PKK, 2012 yılında Duran Kalkan tarafından yazılan ve “kıra dayalı şehir gerillacılığı” ismiyle çerçevesi çizilen planı, 8 Ağustos 2015 tarihinde uygulamaya koydu. Bu plan, Kandil tarafından “devrimci halk savaşı” olarak adlandırıldı. Plan, 17 maddeden oluşmaktaydı. Şehirleri kuşatmayı, şehirlerin içinde girilmez bölgeler oluşturmayı ve devletin işlemediği algısını oluşturmayı hedefliyordu. İlgili 17 madde dikkatlice okunursa, ‘hendek’ olayları daha iyi anlaşılır ve örgüte ilişkin değerlendirmeler daha sağlıklı yapılabilir. Dikkatlice irdelenmesi gereken diğer bir konu ise PKK/Kandil talimatıyla yapılan “öz-yönetim” ilanlarıdır. DBP üyelerinin öncülüğünde yürütülen proje, ülke içinde kamu idaresine el koyma, ayrı bölgeler olarak yönetme ve idari sistemi değiştirme girişimiydi. Çünkü öz-yönetimi siyasal bir proje olarak ele almak yerine, ‘ilan etme’ üzerinden hareket edildi. Bu toplumun geneline ‘meydan okuma’ girişimiydi. Kandil’den gönderilen talimatı hayata geçirenlerin, KCK’dan bağımsız olduğunu düşünmek mümkün mü? 12 Ağustos 2015 günü Kandil’den yapılan açıklamada, “Silopi, Cizre, Nusaybin ve Şırnak Halk Meclisleri, bundan sonra devlet kurumlarını tanımayacaklarını ve onlarla hiçbir işlerinin olmadığını, kendi işlerini kendilerinin yapacağını; kendi

öz yönetimlerini kuracaklarını ilan etmişlerdir.” Hızını alamayan örgüt “meşru öz savunma haklarını kullanacakları” ifadesine de yer vermişti. Bu iki örnek, örgütün ve türevlerinin en ufak ‘çalkantıda’ ne tür bir pozisyon alacaklarının göstergesidir.

Vurgulamak istediğim konu, temel stratejide değişikliğin ön koşulu, örgütün kendi pozisyonunu değiştirmesidir. Bu ise silah bırakmadır. PYD/YPG/SDG’nin tüm karar alma süreçleri Kandil tarafından alınacak, lider kadronun tayini Kandil’den yapılacak, Kandil’in ortak militan havuzu kullanılacak ve bu yapıya alan açılması istenecek. Mevcut ilişki dinamiği ve silah varlığını koruduğu müddetçe bu mümkün olmaz. Bunu mümkün kılacak tek şey, silahı bırakmak ve sivil siyasete yönelmektir.

Suriye’nin Geleceğinde PKK’ya Yer Var mı?

Türkiye açısından önemli konulardan birisi de Suriye’nin geleceğinde PKK etkisinin olmaması. Unutulmaması gereken konu, ABD, İngiltere ve Fransa’nın öncülük ettiği Suriye’de PKK varlığı meselesi, Kürt kimliği açısından değil, PKK-KCK nedeniyle güvenlik sorunudur. Suriye’de yaşayan Kürtlerin PKK için bir mesele olmadığını, yukarıda ifade ettik. Temel hakları bir yana, Suriye Kürtlerinin vatandaşlık sorunu yaşadığı dönemde, KCK ana yapısının başında olan tüm

terör unsurları, Esad Baas rejiminin elemanıydı. Suriye halkı Esad’ın Baas rejimine isyan edinceye kadar, PKK’dan Suriye’deki Kürtlerin haklarıyla ilgili tek bir ifade duyulmadı. Dışişleri ve Savunma bakanları yaptıkları açıklamada, Suriye’nin geleceğinde Kürtlerin eşit haklara sahip vatandaşlar olarak yerlerinin olduğunu vurguladılar. Aynı açıklamalarda, KCK/PKK alt örgütlenmelerinin yerinin olmadığını da ifade ettiler. Suriye’nin geleceği için ortak bir çalışma şart. Bu noktada iki konu önem taşıyor. İlki; farklı kimliklerin özgürce var olduğu demokratik bir Suriye inşası, tüm kimliklerin eşit haklara sahip olduğu eşit vatandaşlık, özgürlükçü ve çoğulcu bir temsil sistemi için sağlıklı bir çalışma yapmak. İkincisi ise Esad rejiminin oluşturduğu maliyetin büyük bir kısmını üstlenen Türkiye açısından önemli olan konu, sınırlarımızda etnik ve mezhebi silahlı örgütlenmelerin olmaması. Bu bağlamda, önümüzdeki dönem Suriye siyasetindeki aktörlüğün en önemli iki konusu, Suriyelilik ve silahlı (terör) örgütlerinden arındırılma olacaktır. PKK ve bileşenleri bu iki kriter gereği de meşru bir aktör olmaz. Suriye’nin geleceğinde, Suriye’nin asli bir unsuru olarak, Kürtlere yer var, söz hakları var, siyasal temsil zemini var, kamu örgütlenmesi içinde yer almak var. Fakat PKK’ya yer yok, olmamalı. Bu konu, Suriye analizlerinin başlangıç noktası.

Esad Sonrası Ortadoğu'da Yeni Türkiye-İran Rekabeti

İSMAİL SARI

www.kritikbakis.com

Tahran yönetimi, Türkiye'nin Ortadoğu ve Kafkasya'daki iddialı dış politikasının, bu bölgelerdeki nüfuzunu doğrudan tehdit ettiğini düşünmektedir. Tahran'da, İran'ın zayıflayan konumundan hareketle Türkiye'nin, Irak, Lübnan ve Güney Kafkasya'daki nüfuzunu artırma çabalarına dair endişeler artmaktadır. Zira İkinci Karabağ Savaşı sırasında Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği güçlü destek, sadece Azerbaycan'ın belirleyici bir zafer kazanmasını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Ankara'nın bölgesel sonuçları şekillendirme kapasitesini de gözler önüne sermiştir.

İsrail'in Hizbullah'ı stratejik olarak zayıflatması ve Esad rejiminin çöküşüyle birlikte Lübnan ve Suriye'de yaşanan gelişmeler, Ortadoğu'nun jeopolitik dengelerinde yeni bir kırılma yaratmıştır. Her ne kadar İran'ın "direnış eksenini" olarak adlandırdığı ağır büyük yara alması (bazılarına göre çöküşü) bölgede gerilimi azaltıcı bir faktör gibi görünse de Tahran'ın Levant'taki jeopolitik ağırlığının zayıflamasının yarattığı stratejik boşluğun, bölge rekabetini daha da derinleştirilmesi muhtemeldir. Bu dönüşümün etkileri, İran-İsrail eksenini sınırlı kalmayıp, bölgedeki diğer güç dengelerini, özellikle de Türkiye-İran rekabetini yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir. İran açısından Suriye'nin kaybı yalnızca bölgesel bir mevzi kaybı değil, aynı zamanda Tahran'ın uzun vadeli jeopolitik stratejisine yönelik ağır bir darbe niteliindedir. Suriye, İran'ın Lübnan'daki Hizbullah'a ulaşımını sağlayan ve ABD ile İsrail'e karşı nüfuzunu artırdığı bir bağlantı noktasıdır. Esad rejiminin çöküşü, İran'ın bu stratejik eksenini bozarak bölgedeki etki kapasitesini ciddi şekilde zayıflatmıştır. Ancak İran'ı endişelendiren sadece Suriye'deki mevzi kaybı değil, Türkiye'nin artan bölgesel etkinliği ve bu etkinliğin yarattığı meydan okumadır. Bu bağlamda Esad sonrası sertleşmesi muhtemel Türkiye-İran rekabetini analiz etmek için öncelikle bazı sorulara cevap aramak gereklidir;

İran'ın "Direnış Eksenini" Çöktü mü?

İran'ın güvenlik politikalarında Batı müdahaleciliğine karşı direniş ve asimetric savaş stratejilerinde süreklilik gözlemlenirken, Arap Baharı, ABD yaptırımları ve 2020 Abraham Anlaşmaları gibi gelişmeler bazı politikalarını değiştirmesine yol açmıştır. Yıllar içinde İran, bölgesel gelişmelere taktiksel yanıtlar geliştirme konusunda oldukça çevik bir duruş sergilemiştir. Ancak, İran'ın hızla genişleyen müttefik ağı ve değişen bölgesel-dâhilî dinamikler, Tahran'ın ortaya çıkan tehditlere yanıt vermesini giderek zorlaştırmıştır. Durum böyleyken Esad rejiminin düşüşü ise İran'ın bölgesel kırılma eğilimini daha da arttırmıştır. Suriye, uzun yıllardır İran'ı Akdeniz'e bağlayan kara koridorunun kritik bir lojistik merkezi olarak hizmet vermiş ve Hizbullah'a gelişmiş silahların yanı sıra lojistik destek sağlanmasını mümkün kılmıştır. Esad'ın devrilmesiyle bu ikmal hattının kesilmesi, Hizbullah'ı izole ederek "direnış eksenini" olarak adlandırılan yapıdaki coğrafi bütünlüğü bozmuştur. İsrail ile süregelen çatışmalar nedeniyle zaten ciddi anlamda güç kaybetmiş olan Hizbullah, İran'dan gelen lojistik desteğin kesintiye uğramasıyla operasyonel kapasitesini yeniden inşa etme konusunda büyük bir meydan okumayla karşı karşıyadır. Ayrıca, Esad rejiminin çöküşü, İran'ın müttefikleri arasında mevcut ideolojik ve mezhepsel ayrılıkları derinleştirerek "direnış eksenini"nin bütünlüğünü daha da zayıflatmaktadır. İran, Hizbullah, Iraklı Şii milisler ve Husiler Suriye'deki gelişmeyi stratejik bir kayıp olarak değerlendirirken, İran'ın desteklediği Hamas ve Filistin İslami Cihad gibi Sünni gruplar, Esad'a karşı zafer kazanan Heyet Tahrir el-Şam'a (HTŞ) kutlama mesajları

göndermiştir. Ayrıca, İran'ın, Esad rejimini savunma konusunda kararlı ve etkili bir müdahalede bulunamaması, Irak ve Yemen'deki müttefikleri arasında Tahran'ın güvenilirliği ve stratejik kararlılığı hakkında ciddi şüpheler uyandırmıştır.

İran Suriye'yi İstikrarsızlaştırabilir mi?

Tahran, karşı karşıya olduğu çok sayıda zorluğa rağmen, Suriye ve daha geniş anlamda Levant bölgesindeki nüfuzunu koruyabilmek için stratejik olarak esnek ve taktiksel değişikliklere açık bir yaklaşım benimsemektedir. Bu değişikliklerden biri, Esad rejimine doğrudan karşı olmayan Suriyeli Kürt gruplarla iş birliği yapma eğilimidir. Suriye'nin kuzeyindeki bu gruplar, İran için pragmatik bir ortak olarak değerlendirilmektedir. Esad'ın devrilmesinden önce, İran destekli güçler Suriye'nin doğusundaki stratejik mevzilerden, özellikle Irak sınırına yakın Deyrizor'dan, çekilmiş ve bu bölgelerin kontrolünü büyük ölçüde PYD/PKK unsurlarına devretmiştir. Bu hamle, İran'ın kendisini, özellikle Kürtlerin ABD desteğinin azalacağından endişe duyduğu bir dönemde, PYD/PKK için potansiyel bir ortak olarak konumlandırma çabasıdır. PYD/PKK ise, Donald Trump'ın ikinci döneminde, ABD'nin Suriye'deki askeri varlığını azaltacağı ve Türkiye ile daha güçlü ilişkiler geliştireceği beklentisiyle endişelidir. Son günlerde "İran-PYD/PKK ittifakını" destekleyen/gerekli gören analiz ve yorumlar İran basınında/medyasında sıklıkla yer almaya başlamıştır.

İran'ın bir diğer stratejik yaklaşımı, Suriye'nin batısında Şii ve Alevi azınlıklarla ittifaklar kurmayı hedeflemektedir. Şam'da uyumlu bir merkezi yönetimin sağlanamaması halinde çeşitli gruplar ve çok sayıdaki etnik ve dini azınlıklar arasında daha yoğun bir rekabet/çatışma tetiklenebilir. Ayrıca, Mısır ve Ürdün'den Basra Körfezi'ndekilere kadar Arap devletleri açısından HTŞ'nin Suriye'deki zaferi, Arap Baharının tehlikeli bir yankısı olarak değerlendirilmektedir. Bu ülkeler Arap Baharında bastırdıkları demokratikleşme, özgürlük ve iyi yönetim taleplerinin yeniden canlanma ihtimali karşısında tedirginlik duymaktadır. Suriye'de Arap dünyasına model olabilecek bir demokrasinin kurulmasını istemeyeceklerdir. Bu gelişmeler, İran'ın kaotik ortamlardan faydalanma stratejisi doğrultusunda kendi etkisini derinleştirme çabalarını da güçlendirebilir. Ayrıca Esad'ın düşüşü sonrasında İsrail, Golan Tepeleri'nin ötesine geçerek Suriye'nin daha derin bölgelerine yerleşmiştir. Ancak, İsrail'in uzun süreli işgali, İran'a Suriye'deki İsrail karşıtı gündemini yeniden canlandırma fırsatı verebilir.

Türkiye-İran Rekabetinde Yeni Dönem

Suriyeli muhaliflerin askerî bir harekâtla Şam'ı ele geçirmesi, Suriye iç savaşında önemli bir dönüm noktası olduğu kadar, bölgedeki statükoyu dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Esad rejiminin çöküşü, aynı zamanda başlıca destekçileri olan İran ve Rusya için stratejik bir gerilemeyi temsil etmektedir. Ankara'nın Suriye'de sergilediği manevra kabiliyeti ise, Türkiye'yi Esad sonrası Suriye'de en etkili dış aktör haline getirmiştir. Dolayısıyla, Esad rejiminin çöküşü mevcut bölgesel dengeleri sarstığı gibi, Türkiye'nin yeni bir statüko inşa etme çabalarını da hızlandırmaktadır. Böyle bir konjonktürde Türkiye ve İran arasındaki tarihi, ideolojik ve jeopolitik gerilimlerle beslenen rekabetin, bu yeni dinamikler çerçevesinde daha da yoğunlaşacağı/sertleşeceği öngörülmektedir. Türkiye'nin Suriye'deki artan etkisi, İran'ın Lübnan ve Irak'taki konumunun zayıflamasıyla birlikte bölgesel dinamikleri Levant'ın ötesine taşıma potansiyeli taşımaktadır. Tahran yönetimi, Türkiye'nin Ortadoğu ve Kafkasya'daki iddialı dış politikasının, bu bölgelerdeki nüfuzunu doğrudan tehdit ettiğini düşünmektedir. Tahran'da, İran'ın zayıflayan konumundan hareketle Türkiye'nin, Irak, Lübnan ve Güney Kafkasya'daki nüfuzunu artırma çabalarına dair endişeler artmaktadır. Zira İkinci Karabağ Savaşı sırasında Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği güçlü destek, sadece Azerbaycan'ın belirleyici bir zafer kazanmasını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Ankara'nın bölgesel sonuçları şekillendirme kapasitesini de gözler önüne sermiştir. Bu süreç, İran'ı Güney Kafkasya'da etkisizleştirerek tarihsel olarak mücadele ettiği bir bölgede nüfuzunu önemli ölçüde zayıflatmıştır. Dahası, Türkiye'nin Suriye'de elde ettiği güç projeksiyonunu Azerbaycan'ı desteklemek için kullanma olasılığı, özellikle Zengezur Koridorunun açılması gibi stratejik hedefler üzerinden, İran'ın bölgesel stratejisine doğrudan meydan okuma anlamına gelmektedir. Böyle bir gelişme, Türkiye'nin jeopolitik etkisini yalnızca güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda İran'ı Kafkasya ve Avrupa'ya bağlayan ticaret ve enerji rotalarından kopararak stratejik bir izolasyonla karşı karşıya bırakacaktır. Bu bağlamda, Suriye'deki dönüşüm yalnızca Levant'ın geleceğini değil, aynı zamanda Ortadoğu ve Kafkasya'nın jeopolitik mimarisini yeniden şekillendirebilir. Ayrıca ABD'de Donald Trump'ın dönüşü, özellikle Irak, Yemen, Suriye ve genel olarak Ortadoğu'daki gelişmeler üzerinde önemli bir

faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Trump'ın izleyeceği politikalar, İran açısından da kritik bir öneme sahiptir. Trump yönetiminin İran'a yönelik stratejisinin müzakere odaklı mı yoksa çatışmacı bir yaklaşımla mı şekilleneceği, ancak zamanla netlik kazanacaktır. Eğer bir çözüm süreci söz konusu olursa, bu yalnızca nükleer program ile sınırlı mı kalacak, yoksa bölgesel sorunlar ve İran yanlısı grupları da kapsayan daha geniş bir çerçevede mi ilerleyecek, henüz belirsizdir. Elbette, Trump'ın birinci dönemde izlediği politikalar bu soruların yanıtları ve olası sonuçlar açısından ip uçları veriyor olsa bile, ancak kesin bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Dolayısıyla, Donald Trump'ın 20 Ocak'ta göreve başlamasının ardından izleyeceği politikalar Türkiye-İran rekabetini de doğrudan etkileyecektir.

Bir hususu daha burada vurgulamak gerekir; 7 Ekim Hamas'ın Aksa Tufanı Operasyonundan önce, Washington, Çin'in bölgede artan etkisini dengelemek amacıyla Hindistan'ı Ortadoğu üzerinden Avrupa'ya bağlayacak iddialı bir ticaret koridoru planını duyurmuştu. 10 Eylül 2023 tarihinde Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Fransa, Almanya ve Avrupa Birliği arasında Hindistan'dan başlayarak Orta Doğu üzerinden Avrupa'ya uzanacak stratejik bir ticaret koridorunun (IMEC) inşasına yönelik bir ön anlaşma imzalanmıştı. Trump'ın dönüşüyle beraber bu proje ve Abraham Anlaşmaları yeniden gündeme gelebilir. Bu girişim, Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" projesine alternatif bir ekonomik rota oluşturma çabalarının bir parçası olarak görülmektedir. Bu yeni ticaret koridoru, Hindistan'ın Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşma hedefini desteklemekle birlikte, petrol zengini Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi güçlü ekonomileri de içermektedir. Ayrıca Süveyş Kanalı'na alternatif bir rota olarak şekillenmektedir. İlerleyen süreçte, Lübnan ve Suriye'de güvenlik ve istikrarın yeniden tesis edilmesi durumunda, bu ülkelerin de projeye dahil edilmesi olasılığı bulunmaktadır. Bu gelişmeler, Tahran'da İran'ın bölgesel izolasyonu konusundaki endişeleri artırmaktadır. Koridora dahil edilmeyen İran'ın, bu ekonomik ve ticari entegrasyon çabalarından dışlanma riski bulunduğu gözlemlenmektedir.

İran'ın bu dışlanma karşısında nasıl bir strateji izleyeceği ve gelişmelerin bölgesel dengeler üzerindeki etkisi, gelecekte yakından takip edilmesi gereken bir mesele olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu projenin geleceği de bölgedeki Türkiye-İran rekabetini etkileyecek bir faktör olarak önemlidir.

SİYASET DE 2025'E GİREBİLECEK Mİ?

TAHA ÖZHAN

www.kritikbakis.com

“Yeni Suriye 2025'e girerken Türkiye'nin de yeni bir başlangıç için fazlasıyla sebebi ve imkânı bulunuyor. Yeter ki siyaset de 2024 sonu itibarıyla küresel ve bölgesel anlamda yeni bir dalganın kaçınılmaz olduğunu ve 2025'e girmesi gerektiğini fark etsin.

”

21'inci yüzyılın ilk çeyreğinin son senesine girdik. İlk çeyrek, dünya açısından nispeten sakin geçerken, küresel jeopolitik gerilim üssü bölgemiz oldu. Afganistan'dan Irak'a, Suriye'den Rusya'ya uzanacak şekilde işgaller, iç savaşlar, darbeler ve Gazze'de devam eden soykırım bütün bölgeyi altüst etti. 21'inci yüzyıla gireli 25 sene oldu ama bölgemiz 20'nci yüzyılın açık yaralarının sancıları içerisinde kalmaya devam etti. Takvimi 21'inci yüzyılda ilerleyen, siyaseti 20'nci yüzyılda kaybolmuş bir bölgenin sancılarını yaşamaya devam ediyoruz. Türkiye'nin de bu sancılardan beri olduğu söylenemez. Bu yönüyle bakınca 2025'e dair değerlendirmeler yapmak ve tahminlerde bulunmak hem zor hem de tedirgin edici bir çabaya dönüşüyor. Diğer yandan, geçen sene jeopolitik ve ekonomik istikameti belirleyecek o kadar aşikâr gelişmelerle tamamlandı ki 2025'e dair projeksiyonların çerçevesi çoktan çizilmiş oldu.

Ünlü Fizikçi Bohr'un "Tahmin yapmak çok zor bir iş, özellikle de gelecekle ilgili" dediği rivayet edilir. Bohr böyle demiş midir, dememiş midir tam olarak bilmiyoruz. Ancak bildiğimiz, sadece gelecekle ilgili tahmin işinin zor olduğu değil, aynı zamanda bir modern Rus deyiminde dendiği gibi artık "mazinin gelecekte daha zor tahmin edilir hale gelmesine" de şahitlik ediyoruz. Ülkelerin bazılarında maziye tahmin etmek daha önemli ve zor, bazılarında gelecek projeksiyonu daha karmaşık bir uğraş. Bir kısmında da her ikisi. Mesela Ruslar, bize benzer bir şekilde hem maziden hem de atiden mustarıpler. Svetlana Aleksiyeviç'in İkinci El Zaman'daki bir anekdotu ile durumu özetlersek: "Beş yıl içinde her şey değişebilir Rusya'da, ama iki yüzyıl içinde hiçbir şey değişmez." Zira geçmiş manipüle etmenin geleceği inşa ve tahmin etmekten daha kolay olduğu sahneler karşımıza çıkıp duruyor. Geleceğin yükü ve meydan okumalarına karşı kendi zindanlarımızdan çıkamadıkça, mazinin pasif dünyasında olabildiğince aktif hale geliyoruz.

Edmund Burke, Fransız devrimine dair, toplum "sadece yaşayanlar arasındaki ortaklıktan zuhur etmez, aynı anda ölmüşler, yaşayanlar ve doğacaklar arasındaki ilişkiden" oluşur diye yazmıştı. Biz henüz ölmüşlerle, hatta ölmüşler arasında bile, meselelerimizi halledebilmiş değiliz. Neredeyse hiçbirisinin amel defterinin kapanmadığını söyleyebiliriz. Zira siyasal imar rantının hâlâ en yüksek olduğu yerler mezarlıklarımız. Siyasal arsa simsarlarımız, herkesten daha fazla bu durumun farkında olduklarından bugün bile "ölü yatırımı" tercih ediyorlar. Ümidimiz, öncelikle bu meselemizi bir şekilde hal yoluna sokabilirsek, yaşayanlar ve doğacaklar için de kafa yorma azmimizin olacağı yönünde. 2025'e ve sonrasına dair ufkumuzun oluşması için öncelikle bugüne gelmemiz gerekiyor. Hâlâ dünyadaki yerimizin ne olduğu, hatta kim olduğumuz ve olmamız gerektiği tartışmalarından bitmez tükenmez yeni bir toplumsal sözleşme yazma derdine varıncaya kadar bir dizi anakronik krizin içerisinde bocalayıp duruyoruz.

Türkiye'nin Bitmeyen 20'nci Yüzyılı

Belli ki iç dinamiklerimizle, bir asırdır bastırılmış toplumsal ve devlet aklımızla bugün elimizde olan tabloyu çıkarabiliyoruz. İyi kötü sürdürülebilir bir demokrasi momentini ortaya çıkaracak enerjimizi israf edecek dertlerimiz fazlasıyla mevcut. Seçimlerde bizi kimin yöneteceğine sağlıklı bir şekilde karar veriyoruz. Bu konuda iyiyiz. Medeni ve kansız bir iç savaşla, halkın ezici çoğunluğunun katılımıyla kararımızı etkin bir şekilde veriyoruz. Hatta keskin bir kanaat haline dönüşmüş şekilde kimin yönetmemesi gerektiğine dair tahkim edilmiş bir mutabakatımız bile var. Ancak nasıl yönetmemiz ve yönetileceğimiz konusunda demokrasiye fazlaca ilgi duyduğumuz söylenemez. Oysa nasıl bir devletin olacağı demokrasimizin derinliğini belirlemektedir. Cumhuriyet'in ikinci yüzyılına seneleri tamamlayarak girmenin dışında, zihnen 20'nci yüzyılın ilk yarısındaki bir yerlerde olduğumuzu, fiziken yer aldığımız 21'inci yüzyılda ise mazinin yükü altında tuhaf bir mülteci haleti ruhiyesi içerisinde yaşadığımızı, dürüst olabildiğimiz anlarda biliyoruz. Hatta mülteci halini bir kült dünyası içerisinde yaşayanlar, bir gün muhakkak 21'inci yüzyıldaki sürgünlerinin bitip 1920'lerdeki asr-ı saadet devrine, "nostos"a, yani yuvalarına döneceklerine dair keskin bir inanca da sahipler. Bu ve benzer travmaların farklı kesimlerdeki tezahürleri etrafındaki tarihsel eşzamanlama sancılarının içerisinde yüzleşmelerimizi erteleyip duruyoruz. Oysa zihinsel olarak belli bir düzeyde tarihsel adaleti tesis etmekten başka çaremiz de bulunmuyor. Maziye bir hamur gibi şekillendirip bugünlerimizi tüketenlerin kahramanları ve hainlerinin gerilimi ile Cumhuriyet'in ikinci yüzyılına kimlik parçalanmasını aşarak geçmek mümkün olmayacak. Bunun basit anlamı, sürdürülebilir bir demokrasi başlangıcına gelemeyeceğimizdir. Burke'un güzel tespitiyle "ölmüşlerin, yaşayanların ve doğacakların" ilişkisini sağlıklı bir toplumsal sözleşme ile

taçlandırmaktan başka da gerçekçi bir çıkış yolu görünmemektedir. Elimizdeki yazılı “toplumsal sözleşmenin” daralttığı gömlek yetmiyormuş gibi görünmeyen yasaklar, korkular ve tabuların baskıladığı demokrasimiz fazlasıyla yorulmuş durumda. Tam da bundan dolayı mecali ancak seçim yapmaya yetiyor. Daha ötesi için tam demokratik bir anayasaya, sağlıklı bir hukuk düzenine, şeffaf ve verimli bir kamu idaresine, adil bir gelir bölüşümüne, devlet desteği olmasa çökmeyecek sivil topluma, kamu kaynağı ve imtiyazı olmasa hızla tökezlemeyecek olan şirketlere, medyaya, üniversitelere ihtiyaç var. Kralın çıplak olduğunun herkes farkında. Ancak değişim korkusu o denli büyük ki kral çıplak diyenlerin telef edildiği ve meselenin kapatıldığı bir düzenin aciz bir şekilde devam etmesini seyrediyorlar. Bu duruma bütün aktörler o kadar alıştılar ki siyasetfobi açık ara en önemli korkuya dönüşmüş durumda. Bu krizin ortasında 2025'te ne olup biter sualine bir cevap aramak kolay değil. Elimizde hiç malzeme de yok değil. En azından, artık Trump'lı bir dünyada, Esed'siz bir bölgede yaşayacağımızı biliyoruz.

Trump'lı dünya ve Esed'siz bölge, zannedilenden çok daha fazla yapısal kırılmanın önünü açacaktır. Biden'ın, COVID ve Trump şoku sebebiyle istenmeyen bir isim olmasına rağmen Trump dönemlerini bölmesi, 2017'de başlayan kırılmaları durdurduğu veya yavaşlattığı yanılışına yol açtı. Oysa Biden ticaret savaşlarını Trump'tan devraldığı şekilde sürdürdü, Amerikan jeopolitik yönsüzlüğü derinleştirdi ve Gazze'de İsrail soykırımının fanatik bir destekçisi oldu. Şimdi pervasız bir şekilde gelmesi beklenen II. Trump dönemine giriyoruz. Esed de Trump'ın iktidara geldiği yıllarda Rusya ve İran desteğiyle kendisine bir nefes buldu. İki ay öncesine kadar da Suriye'de devrim sürecinin durdurulduğu ve Esed'li statükonun yerleştiği zannı hâkimdi. Oysa 2024 her iki hikâyenin de bitmediğini gösterdi. 2024'ün, ilerleyen yıllarda, birçok başlıkta bir dönemin sonunun başlangıç yılı olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Belki de Fukuyama'nın 1992'den beri bir türlü nihayete ermeyen “tarihin sonunun” sonu, 2024'te Trump'ın ikinci dönemine seçilmesiyle gerçekten gelmiş olabilir. Zira insanoğlunun binbir zahmetle ulaştığı demokrasi tecrübesini zehirleyen liberal siyasetsizliğin felç olmuş uzuvlarının yeniden canlanması artık uzak bir ihtimale dönüşmüş durumda. Bunun dünya için oldukça ciddi yapısal kırılmalar anlamına geleceği muhakkak. Türkiye için de maziden nihayet atıya geçiş için bir fırsat sunması mümkün. 2024'te, hiç kimsenin beklemediği bir üslup ve dille, PKK'nın ilk terör eyleminin üzerinden 40 yıl geçtikten sonra, Kürt Meselesi'nin donduğunun düşünüldüğü bir zaman diliminde hem Türkiye içerisinde hem de sınırlarımızın öte yanında yeni bir hareketlilik başlamış oldu.

Suriye Sonrası Türkiye'de Siyaset

Türkiye'nin artık bir Suriye gerçeği var. Yakın gelecek Türk dış politikasına ve jeopolitiğine dair riskler ve fırsatlar en fazla Suriye zemininde şekillenecek. Benzer şekilde iç siyaset de aynı zeminde yürüyecek. Bu durum

iktidara açık bir avantaj da sağlayacak. Zira Suriye'de işler kötüleşirse, Türkiye'ye yönelik riskleri yönetebilecek, güven veren aktör olarak tabii bir şekilde iktidar öne çıkacaktır. İşler iyi giderse zaten iktidarın hanesine artı yazacaktır. Her iki senaryoda da iktidarın avantajının olması iktidarın kerametinden değil muhalefetin konumlanmasından kaynaklanmaktadır. Muhalefetin öncelikle başı sonu belli, Türkiye'ye yönelik tehditler dünyasındaki korkuların şekillendirdiği yabancılaşmış bakış açısından kurtulup bölgesine Türkiye merkezli bakmayı öğrenmesi gerekiyor. Bu bilgiyle de pozitif bir jeopolitik dil inşa ederek ahaliyi ikna etmesi lazım. Bu oldukça zorlu parkuru aşım aşım bilemiyoruz. Bildiğimiz, önümüzdeki ilk seçim ne zaman yapılırsa yapılsın, o güne kadar bütün aktörler Suriye'nin merkezde olduğu bir siyasal parkurda yürümek zorunda kalacaklar. Daha da önemlisi, Suriye'de yıkılan düzenin bir yönüyle ve belli kodlarıyla oldukça tanıdık olduğudur. Bu kodlara Baas'ın çöküşüne rağmen sarılma derdinde olanlar için Suriye, istemedikleri kadar güzel ve sahici bir yüzleşme imkânı vermektedir. Suriye'de hitama eren tarihsel anomaliyi Türkiye'de belli düzeyde suni teneffüsle hayatta tutma girişiminin siyasal anlamsızlıktan başka bir şey üretmeyeceğini görmeleri gerekiyor.

Muhalefetin dertleri olması iktidarı tasasız kılmıyor. Hatta iktidarın Suriye sonrası oluşan risklerle küresel kırılmaların birleşeceği önümüzdeki yıllarda açık bir şekilde yükünün arttığını görmek gerekiyor. Bu yükün aynı anda iki dinamik üzerinden ilk anda baskı oluşturması mümkün. Birincisi, Kürt Meselesi ve PKK konusunda oluşacak sıkıntılar. Uzunca bir zamandır yerleşen siyasetfobinin ana eksene dönüştüğü bir atmosferde, en son beklenecek isimden gelen çarpıcı yol haritası hâlâ askıda duruyor. Bahçeli kendi meşrebinde ve diliyle sorunun çözülmesini en sert ve iştahlı bir şekilde aylar önce dillendirdi. Bu pozisyonundan da geri adım atmadı. Her hafta fikri takibini de sürdürdü. Suriye devrimi öncesi başlattığı girişim, Esed'in devrilmesi sonrasında hem daha can alıcı ve sahici bir süreç olma imkânına kavuştu hem de atılacak adımlar için zemin daha da müsait hale geldi.

Siyasetfobinin Maliyeti

Ancak bütün bu gelişmelere rağmen siyaset korkusunun ortadan kalktığını söylemek mümkün değil. İktidarından muhalefetine aktörler siyaset korkularını yenemedikleri sürece, ülkenin en can alıcı meselesinde derli toplu bir süreci yürütmeleri oldukça zor olacaktır. Zira Bahçeli'nin çıkışına gelen ilk tepkilere dikkatlice bakıldığında, parmağıyla işaret ettiği ve herkesin bildiği asırlık sorunu görmek yerine ısrarla parmağın evsafını tartışma kolaylığına gidenlerin asıl sancılarının siyaset korkusu olduğu da kolaylıkla görülebilir. Bir an için Kürt Meselesi'nin ve PKK'nın olmadığı bir Türkiye'de nelerin ve kimlerin nasıl boşa düşeceğini hesap etmek, korkularını anlamak için yeterlidir. Hatta Bahçeli'nin bu korkuyu aşan cesareti göstermesinin kendilerini açıkta bıraktığını bilenler, kızgınlıklarını da gizleyememektedirler. Herkesin kanıksadığı ve ezberlediği rolü kesintisiz bir şekilde sürdürme konforunun bozulup, sahici bir siyaset üretme baskısı altında kalması her durumda 2025 için hayırlı bir gelişme oldu. Ayrıca, Türkiye'nin Suriye için düşündüğü ve dile getirdiği gelecek vizyonunun bazı temel unsurları ülkemiz için de geçerli. Anayasadan bir arada yaşama iradesine varıncaya kadar birçok başlıkta kendimiz için yapmadığımız veya adım atmakta zorlandığımız alanlarda Şam'ın başarılı olmasını ister duruma düşmememiz lazım. Böylesi bir çelişki sürdürülebilir değildir. Sözün özü, Türkiye'nin 20'nci yüzyıla ait siyasal statükosuyla 21'inci yüzyılda daha müreffeh ve etkin bir şekilde yer alması imkânsız bir misyona denk gelmektedir. İkincisi, küresel jeopolitik kırılmaların sebep olacağı risklerdir. Küresel ticaret savaşının doğrudan etkileyeceği ekonomik ve jeopolitik zeminimiz ciddi bir baskı altına girecektir. 2016 sonrasında başlayan demokratik erozyonun COVID'le birleşmesiyle sekiz yıldır çift haneli ve ortalaması yüzde 30'un üstünde kalan enflasyonla fazlasıyla hırpalanan Türkiye ekonomisi bu risklere zor bir zamanda yakalanıyor. Buna rağmen küresel ticaret savaşı Türkiye'ye önemli fırsatlar da sunacak. Bu fırsatları değerlendirip değerlendirmemek de doğrudan Türkiye'nin tercihlerine bağlı olacak. Türkiye'nin demokrasisi ve ekonomisi, dolayısıyla jeopolitik gücü arasında neredeyse kusursuz bir ying-yang ünsiyeti bulunuyor. Türkiye'nin demokrasisi derinleştiği oranda ekonomisi ve jeopolitik gücü ortaya çıkıyor. Trump'ın sebep olacağı küresel enflasyonu ve ticaret savaşlarının sonuçlarını hesaba katarak Ankara'nın hızla ve sahici bir şekilde bağlantılı iki başlıkta adımlar atması gerekiyor. Bir taraftan sahici bir demokratikleşme ve reform sürecine ihtiyaç var diğer yandan ise jeopolitik, ekonomik ve güvenlik zemininde AB ile yeni bir pozitif gündem inşasına. Her ikisi için de hem şartlar müsait hem de vazgeçilmez ihtiyaçlar. Polayni'nin Büyük Dönüşüm'ü, Hayek'in Kölelik Yolu'yla aynı sene yayımlandı. 1944'teki kitabında Polayni, insanoğlu tam bir serbest piyasa düzeni altında uzun süre yaşamaya tahammül edemez demekteydi. 40 yıllık liberal-demokratik iştahın

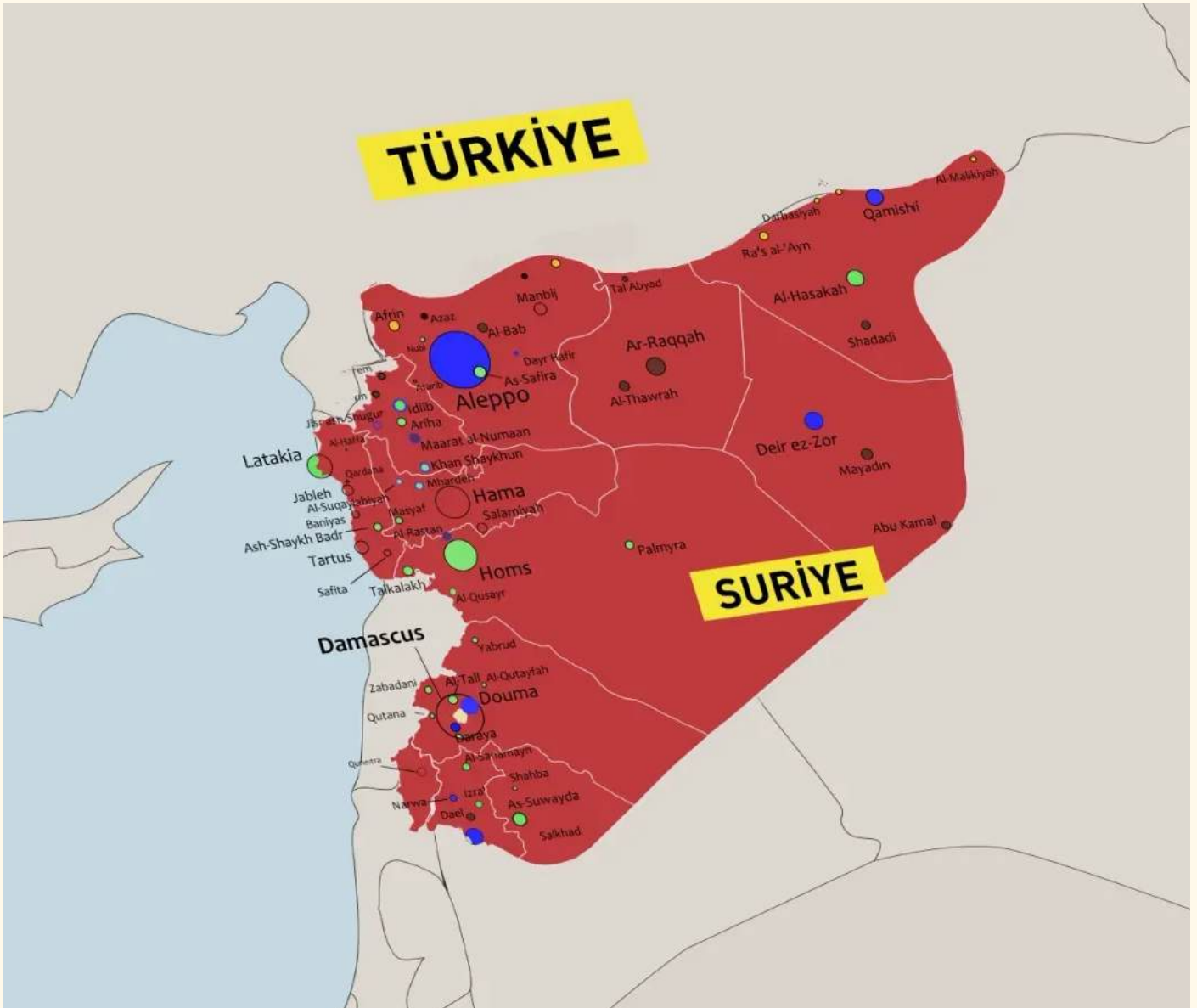
kapandığı bir gerçek. 2025 ve sonrası için küresel düzeyde bir demokratik çekilme ihtimali hiç olmadığı kadar artmış durumda. Amerika'dan Çin'e, Rusya'dan Hindistan'a, Brezilya'dan Meksika'ya, Pakistan'dan İran'a, ülkeler yaşanması mukadder görünen demokratik erozyonu hatta tamamen yokluğunu tazmin edecek farklı araçlara ve kaynaklara sahipler. Türkiye'nin, bu ülkelerin hiçbirisine benzememenin yanında demokrasi sorunlarını tazmin edecek uzun süreli ekonomik kaynakları da siyasi geleneği de bulunmamaktadır. Türkiye'nin jeopolitikten teknolojiye, eğitimden kişi başına gelire her başlıkta fazla vermesinin yolu demokratik açığını kapatmasından geçmektedir.

31 Aralık gecesi herkesin kendi zaman dilimine göre sıralanarak girdiği yeni yıl gibi, yüzyıllara da dünyadaki bütün ülkeler siyasal, ekonomik ve toplumsal olarak aynı anda girmiyorlar. Senelere saat farklarıyla giren ülkeler, yüzyıllara bazen on yıllar sonra bazen de asrı aşan zamanda girebiliyorlar. Sıralamada makul bir yere gelebilmek için Türkiye'nin sahici bir fırsatı bulunuyor. En azından dünya ve bölge dinamiklerinin bu yönde baskı yapacakları 2025 senesi; geride kalan 10 yılın türbülansı ardından yeni bir başlangıç sunabilir. Son tahlilde son 10 senemizin kırılma hikâyesi biraz da Suriye hikâyemizdi. Yeni Suriye 2025'e girerken Türkiye'nin de yeni bir başlangıç için fazlasıyla sebebi ve imkânı bulunuyor. Yeter ki siyaset de 2024 sonu itibarıyla küresel ve bölgesel anlamda yeni bir dalganın kaçınılmaz olduğunu ve 2025'e girmesi gerektiğini fark etsin.

SURİYE İÇİN ALTI SENARYO

YAZAR: ESAD EBU HALİL
ÇEVİRİ: YAVUZ ASLAN

Suriye'nin siyasi geleceğini tahmin etmek çok zor. Yönetilmesi hiçbir zaman kolay bir ülke olmadı ve on yıllar boyunca Esad rejimi altında yaşamının kabus gibi deneyimi pek çok Suriyeliyi hayata küstürdü. Ancak Suriye'nin yeni yöneticilerinin getirdiği ideoloji, çok çeşitli ve laik eğilimleri olan bir topluma çok yabancı. Ülke içinde iktidara talip çok sayıda kişi ve Suriye'den (mecazi ya da gerçek anlamda) pay almak isteyen çok sayıda dış güç var.

Suriye'deki durum Libya'daki kaosa benziyor, ancak çok daha fazla aktör (yerel ve harici) faaliyet gösteriyor ve bu da ne olacağını öngörmeyi zorlaştırıyor. Suriye'deki mevcut rejimin -olduğu gibi- gelecekte de yerinde kalacağını varsaymak saflık olur. Suriye şu anda huzursuz bir geçiş sürecindedir ve çeşitli silahlı ve sivil gruplar arasındaki çatışmalar çözülmediği sürece siyasi-askeri durum değişken kalmaya devam edecektir.

Arap ayaklanmaları döneminde gördük ki, bir rejimin çökmesi her zaman istikrarlı ya da demokratik bir hükümet ortaya çıkarmıyor. Tunus'ta demokratik geçiş süreci, mevcut cumhurbaşkanının İslamcılara iktidardan dışlamaya ve bir despot olarak yönetmeye karar vermesiyle sona erdi. Mısır'da BAE ve Suudi rejimleri, Müslüman Kardeşler'in seçilmiş iktidarına son vermek için General Abdülfettah El Sisi başkanlığında bir askeri hükümetin kurulmasına yardımcı oldu. Bu ülkelerdeki çatışmalar sadece iç gelişmelerin sonucu olmayıp, çoğu zaman bölgesel çatışmaları, komploları ve rekabeti yansıtmaktadır. Türkiye ve Katar Müslüman Kardeşlerin iktidarını desteklerken, Suudi Arabistan ve BAE onların devrilmesini ve yönetimden dışlanmasını destekliyor. Bu durum Suriye'de bundan sonra ne olacağını anlamada merkezi bir rol oynayacaktır. İsrail ve ABD, Suudi-BAE kampına yakın olmakla birlikte Katar'a da yakınlar; Müslüman Kardeşler ise ABD ile iyi çalışıyor ve hatta İsrail'e karşı radikal bir çizgi izlemekten kaçınıyor gibi görünüyor. Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi İsrail ile barış anlaşmasını feshetmeye kalkışmadı ve hatta İsrail ile askeri-istihbarat koordinasyonunun devam etmesine izin verdi. Dahası, Washington'daki Yakın Doğu Politikası Enstitüsü'nde (WINEP) yapılan bir toplantının ardından Tunus'taki İslamcılarının lideri Raşid Gannuşî, ABD'nin isteklerine uyararak Tunus parlamentosunda İsrail ile normalleşmeyi suç sayan bir tasarıyı dondurdu. Suriye çeşitli nedenlerden dolayı daha karmaşık bir siyasi ve askeri durum arz etmektedir. ABD Suriye'de oldukça büyük bir toprak parçasını işgal altında tutuyor. ABD ne zaman yerel hükümetin kontrolü dışında faaliyet gösteren bir ülkede asker bulundursa, o ülke (ya da en azından bir bölümü) ABD işgali altında demektir. Irak'ta ABD birkaç bin asker bulunduruyor, ancak hükümet üzerinde muazzam bir etkiye sahip olmaya devam ediyor ve parlamentonun bu askerlerin geri çekilmesi yönündeki çağrılarını reddediyor. Geçtiğimiz haftalarda Suriye'deki ABD askeri gücünün büyüklüğünün kamuoyuna söylenenin iki katı olduğunu ve küçük bir askeri birliğin varlığının bile bölgede büyük bir askeri destek gücü gerektirdiğini öğrendik.

ABD sadece IŞİD'le savaşmakla kalmıyor (ABD IŞİD'e karşı bitmek bilmeyen mücadelesi için bir takvim ya da yol haritası vermiyor), aynı zamanda Suriye'de kendi kontrolü altındaki milislere de destek sağlıyor.

ABD, ABD'nin vekil milislerinin bir ülkede faaliyet gösterdiği durumlar dışında, Ortadoğu'da güç kullanımının devletin tekelinde olduğunu vaaz etmektedir.

Türkiye ve İsrail'in rolleri

Türkiye'nin Suriye'de güçlü bir askeri varlığı var ve -ABD gibi- sahadaki gelişmeleri kolayca etkileyerek Suriye'de ortaya çıkabilecek herhangi bir hükümet için işleri kolaylaştırabilir ya da zorlaştırabilir. Türkiye'nin askeri ve istihbari müdahalesi Beşar Esad'ın devrilmesinde kilit rol oynadı.

İsrail, Suriye topraklarındaki işgalini genişletti ve rejimin çöküşünden sonra ülke içinde yüzlerce bombalama saldırısı düzenledi. Diğer aktörler gibi İsrail de gelecekteki hükümetin yönelimini ve politikasını şekillendirmek istemekte ve radikal ya da demokratik bir rejimin ortaya çıkmasını engellemeye çalışmaktadır. Bölgesel çatışma henüz kesin bir çözüme kavuşmuş değil.

Şimdiye kadar Türkiye-Katar-İsrail-ABD eksenini Suriye'de önemli başarılar elde etti (şu anda ülkeyi yöneten eski El Kaide milislerine verdikleri destek ya da gösterdikleri hoşgörü sayesinde) ancak Rusya ve İran hala intikam almaya ya da bölgesel güç statülerini arttırmaya çalışabilir.

Rusya ülke içindeki önemli bir stratejik askeri varlığını, İran ise Suriye üzerinden Hizbullah'a ulaşan doğrudan bağlantısını kaybetti.

Tunus ve Mısır'da olduğundan çok daha fazla sayıda milis Suriye'de faaliyet gösteriyor ve hepsinin de dış destekçileri var. Suriye'de yeni hükümetin kurulmasında dış güçler de yer alacaktır.

Suriye'nin durumu Libya'daki kaosa benziyor ancak orada faaliyet gösteren çok daha fazla aktör (yerel ve harici) var.

Altı senaryo

Yerel ve bölgesel çatışmaların Suriye'de yeni ve potansiyel olarak istikrarlı bir hükümetin ortaya çıkışını nasıl etkileyeceği net olmamakla birlikte, şu senaryoları göz önünde bulundurmak mümkündür.

1. Libya modeli

Suriye de pekâlâ Libya örneğini takip edebilir. Libya'da olduğu gibi, İslamcılar destekleyenler ile onlardan nefret edenler arasındaki bölgesel çatışmalar uzun yıllar boyunca devam edebilir. Obama yönetimi 2011'deki NATO saldırısından sonra büyük bir heyecanla Libya'da yeni bir demokrasi ve zalim yönetimin sona ereceği sözünü vermişti. Suriye'de ise çeşitli İslamcı milislerin kan dökme geçmişi Heyet Tahrir Şam'ın (HTS) merkezi hükümetin kontrolünü -en azından resmi olarak- ele geçirmesiyle sona ermeyebilir. Yeni hükümetin milis gücü büyük değil ve çeşitli cephelerden askeri meydan okumalarla karşılaşabilir. Suriye'nin Libya senaryosunu izlemesi Rusya, Türkiye, Katar, BAE ve ABD'nin de işin içine girmesi anlamına gelecektir. Ayrıca Şam'da bir müşteri rejimi kurmaya büyük ilgi duyan İsrail'i de işin içine katacaktır. Esad'ın devrilmesinden bu yana İsrail'in Suriye'yi yoğun bir şekilde bombalaması, Suriye'nin askeri altyapısını yıkmayı ve yeni hükümete gözdağı vermeyi amaçlıyordu. HTŞ kısa sürede İsrail'e karşı bir gündemi olmadığını sinyali verdi ve Suriye topraklarını İsrail işgalinden kurtarmak gibi bir amacı -sözlü olarak bile- yok. Suriye Libya'dan çok daha az homojen (etnik ve dini açıdan) olduğu için dağılma ve parçalanma potansiyeli özellikle yüksek. Yeni hükümetin Alevilere yönelik baskıları, Alevi bölgesinde öfke ve öz savunma çağrılarını tetikledi.

2. Askeri darbe

BAE ve Suudi Arabistan, Mısır'daki Sisi gibi bir müşteri askeri despot kurmak için pekâlâ bir askeri darbe düzenleyebilir. BAE 2013'teki Mısır darbesinde etkili oldu ve medyası Şam'daki yeni rejimle ilgili endişelerini dile getirmekte yalnız kaldı. Ne de olsa BAE lideri Esad'la sonuna kadar yakın temas halindeydi ve onu İran'dan ve "direniş ekseninden" uzaklaştırıyordu. Aslında Esad BAE ile yakınlaşmaya başladığından beri İranlı ve Hizbullahçı subayların hareket ve faaliyetlerini kısıtlıyordu. Bu darbe senaryosu, Suudiler ve BAE'ye bağlı cumhuriyetçi despotik rejimlerden oluşan bölgesel bir ittifak kurmak için işe yarayacaktır. BAE bugüne kadar Somali, Yemen (güney), Libya, Sudan (RSF ile) ve Mısır'da siyasi ve askeri iradesini dayatmada daha başarılı oldu. Suudiler İsrail ile bir barış anlaşması üzerinde mutabakata vardığında, kurulu bir askeri rejim kolayca İbrahim anlaşmalarına entegre edilebilir. Bu senaryodaki sorun BAE'nin Suriye'de nüfuz sahibi olan Müslüman Kardeşler'in bölgedeki en büyük rakibi olması. Bu da tıpkı Hüsnü Mübarek'in devrilmesinden önce ve sonra İhvan'ın üssü olan Mısır'da olduğu gibi onlara karşı kaba kuvvet uygulamak anlamına gelecektir.

3. Demokrasi

Yeni hükümet birçok Suriyelinin çağrısına kulak verecek ve serbest seçimlerin yapılacağı ve yeni bir anayasanın hazırlanacağı bir geçiş dönemi başlatacaktır. Bu da Suriye'nin demokratik düzenin çok kusurlu olduğu ve dış müdahale ve manipülasyona maruz kaldığı 1950'lerden bu yana tecrübe etmediği demokratik bir

hükümetin kurulmasına yol açacaktır. Bu demokratik senaryo, halkın kendi haline bırakılmasının Batı ve İsrail'in çıkarlarına hizmet etmeyeceğinin farkında olan İsrail ve ABD'yi telaşlandıracaktır. Despotik yönetim Batı ve İsrail için her zaman tercih edilir. ABD Suriye halkına yönelik acımasız yaptırımlarını henüz kaldırmadı (HTŞ liderinin başına konan 10 milyon dolarlık ödülü kaldırmış olsa da) çünkü Washington bunu gelecekteki herhangi bir Suriye hükümetine şantaj yapmak için kullanabilir.

4. HTŞ diktatörlük yönetimi

HTŞ siyasi gücü tekeline alacak ve daha geniş temsil taleplerini göz ardı ederek tek başına yönetecektir. Yeni yöneticilerin ideolojik kökenleri göz önüne alındığında böyle bir senaryo dini azınlıkları ve kadınları endişelendirecektir. Eğer alternatif Filistin yakınlarında kontrol edilemeyen bir demokrasi ise ABD ve İsrail bu senaryoyu tercih edebilir.

5. Suriye parçalanıyor

Suriye toprak bütünlüğünü kaybedebilir ve Dürzilerin kendi vilayetlerini yöneteceği, Alevilerin ve Kürtlerin de aynı şeyi yapacağı yarı bağımsız, mezhepsel yerleşim bölgelerinden oluşan bir yama haline gelebilir. Bu senaryo, Suriye içinde bağımsız bir Kürt devletçliğini ezmek için askeri güç kullanmaya hazır olan Türkiye için çok endişe verici olacaktır.

Batı ve İsrail böyle bir sonucu destekleyecektir; ne de olsa Joe Biden ve Antony Blinken 2003'teki Amerikan işgalinden sonra Irak'ın üç bölgeye bölünmesini savunmuşlardı. Bu senaryo gerçekleşirse, Kuzey Lübnan (Trablus ve Akkar) Sünni yerleşim bölgesine katılmayı isteyebilir.

6. Restorasyon

En az olası senaryo ise İran ve Hizbullah'ın yardımıyla eski rejimin yeniden kurulması. "Direniş eksen" üyeleri iktidarı bu kadar çabuk terk ettiği için Esad'a öfkeli; ayrıca Suriye'yi İran'dan uzaklaştırmak için BAE ile yakın koordinasyon içinde olduğunun ortaya çıkmasına da kızgınlar.

İran ve Hizbullah zayıflamış durumda ve Esad geri dönmek istediğini belirtirse güçlerini devrik rejimi savunmak için riske atmayacaklar. Onun adına Suriye'ye müdahale etmeleri İsrail'in onları hedef almasını tetikleyecektir.

Suriye'nin siyasi geleceğini tahmin etmek çok zor. Yönetilmesi hiçbir zaman kolay bir ülke olmadı ve on yıllar boyunca Esad rejimi altında yaşamının kabus gibi deneyimi pek çok Suriyeliyi hayata küstürdü.

Ancak Suriye'nin yeni yöneticilerinin getirdiği ideoloji, çok çeşitli ve laik eğilimleri olan bir topluma çok yabancı. Ülke içinde iktidara talip çok sayıda kişi ve Suriye'den (mecazi ya da gerçek anlamda) pay almak isteyen çok sayıda dış güç var.

Her ne olursa olsun, bir sonraki aşama barışçıl olmayacaktır.

Kaynak: <https://consortiumnews.com/2024/12/29/six-scenarios-for-syria/>

AHMET ÖZCAN

www.kritikbakis.com

UYGARLIĞIN KISA TARİHİ

UYGARLIĞIN KISA TARİHİ

1. İnsanlaşma Diyalektiği; Uygarlık ve Barbarlık

Tarihsel gelişimi göstermektedir ki, medeniyet/uygarlık, iç ve dış çatışmalar yoluyla elde edilen bir menzildir. Bedeli, savaştır, acı ve gözyaşıdır. İnsanlığın doğayı kullanımı ve bu yolla kendini keşfederek gelişmesinin yani uygarlaşmanın yıkım ve ölüm bedeliyle sağlanması, tarihin ironisidir. Mezopotamya-Akdeniz Havzası'nın uygarlığın doğum yeri olduğu, genel kabul gören bir tezdur.

Her ne kadar klasik emperyalist yayılma sürecinde, 18. ve 19. yüzyıllarda sömürgeleri tanıma amaçlı olarak geliştirilen arkeoloji, antropoloji, etnoloji, sosyoloji vb. bilimlerin sonucunda bu tez üretilmiş olsa da, yaşadığımız coğrafyanın uygarlık beşiği oluşuna bir itirazımız olamaz. (1) Evet, öncelikle Sümer, sonra Babil, Mısır, Hitit, Asur, Pers, Roma... Ve bunların devamı olarak İslam çağı, Emevi, Abbasi, Fatımi, Memlük, Selçuklu, Osmanlı.. Tüm bu kadim medeniyetler, Fırat ve Nil ekseninde, Basra Körfezi, Akdeniz ve Kızıldeniz civarında kurulmuş ve yıkılmıştır.

Dinler, inançlar, maddi yaşam imkanları, bilim ve teknik, ilk nüvelerini, özünü ve de sonuçlarını bu coğrafyada üretmiştir. Hatta modern uygarlık biçimi olarak kapitalizmin dahi Akdeniz'in ürünü olduğu iddiası, F. Braudel gibi düşünürlerce ileri sürülmüş (2), yani bu havzanın manevi mirasının modern çağı da doğurduğu savunulmuştur. Uygarlık, tarihsel manada insanın doğayı bilinçli eylemle kullanmaya başlaması demektir. Hayvanların evcilleştirilmesi, toprağın işlenmesi, alet ve kült icadı, kent inşası, tarım ve sulama sistemi ve tüm bunların sonucu olarak yazı, para, devlet, ticaret, organizasyon, edebiyat, sanat... Bu uygarlaşma sürecinin anti tezi ise, avcı-göçebe yaşam tarzıdır. Batıların barbarlık, doğunun ise bedevilik dediği bu yaşam tarzı, tarımsal üretime geçiş öncesinin -ilk insanların- yaşam tarzı olarak aşılmış, ancak yerleşik düzenle göçebelik arasında çelişki doğmuştur. Kapitalizmin evrenselleşme çağlarına kadar tarihin en temel çelişkisi, işte bu yerleşik (kent/köy, tarım/hayvancılık) düzen ile, göçebe insan kitleleri arasındadır.

UYGARLIK DİYALEKTİĞİ

Göçebe-Yerleşik çelişkisi

İnsanlığın başlangıç öyküleri, hemen tüm mitolojilerde bu çelişkiye atıflarla doludur. Örneğin, Tevrat'taki Habil-Kabil öyküsü, bir çoban-çiftçi çatışması olarak anlatılır. İranlı düşünür Ali Şeriatî, bu öyküyü özel mülkiyetçilik (Kabil) ile ortakçılık (Habil) çatışması olarak yorumlar. (3) Yine Mısır, Fenike, Babil, Hitit, Hind mitolojilerinde bazen çoban tanrılarla çiftçi tanrılar bir birine karşıt ve bir çatışma içindedir. İyi ve kötü roller, çoğunlukla toplumların sosyo-ekonomik konumuna göre, çoban ya da çiftçi tanrıya verilmiştir. Zamanla çoban ve çiftçi aynı yerleşik düzenin iki farklı bileşeni olarak daha gelişmiş toplumsal yapılarda bütünleşmiş, göçebelik yani sadece yağma ile geçinen topluluklar ise bu gelişmiş toplumların rakibi olarak konumlanmıştır. Doğrusu insanlık tarihine ilişkin dinsel, mitolojik ya da bilimsel verilerin tümü göz önüne alındığında, insanlığın başlangıcına dönük teorilerin ortak noktaları olduğu görülmektedir. Avcı-göçebe topluluklardan yerleşik tarıma geçildiği ve göçebelerin hayvancılık, yerleşiklerin de tarım ağırlıklı bir üretim tarzına sahip olduğu bilinmektedir. Bu iki üretim tarzına dayalı yaşam tarzının birbiriyle çatışması tezi de aynı şekilde bilimsel ve dinsel kaynaklardan beslenmektedir. Kapitalizm çağına kadar, hemen bütün kadim uygarlıklar, bir büyük göçebe akını sonrasında doğmuş, başka bir göçebe akını ile de yıkılmıştır. Bu nedenle kadim uygarlığın temel diyalektiği, kavimler göçü ile yerleşik düzen arasında seyretmiştir. Hemen bütün tarihçiler ve düşünürler yerleşik yaşama geçişi, yani kalıcı ve düzenli yaşam tarzıyla birlikte insanın yaratıcılığının sergilenişini uygarlaşma-medenileşme olarak değerlendirir. (4) Biz de aynı kanaati paylaşarak göçebe-yerleşik çelişkisini, uygarlaşma diyalektiği olarak kavramlaştırıyoruz.

Uygarlaşma diyalektiği, uygar toplumların göçebelere karşı kendilerini savunma çabasından beslenir ve devlet, savaş ve bağlantılı teknolojilerin gelişmesini sağlar. Göçebelik ise, kan bağı ve dayanışma temelli askeri örgütlenmeye dayalı seyyal yaşam tarzıdır. İbn Haldun'un da tavsif ettiği gibi, tarih boyunca medeniyetler göçebelere aşağılanmış, göçebeler ise yerleşik medeniyetleri tefessüh ve bozulma olarak görmüştür. Her iki yaşam tarzının da ahlaki açıdan bir karşılaştırması yapılırsa, göçebeliliğin daha paylaşımcı, dayanışmacı ve cemaatçi bir kültür ürettiği, yerleşikliğin ise özel mülkiyetçi, bireyci ve rekabetçi bir kültüre dayandığı söylenebilir. Bu manada, uygarlık, insanın iç savaşının çeşitli biçimler ve araçlarla açığa çıktığı doruk noktasını, göçebelik ise bu savaşın daha düşük düzeyde ve aslen şiddet temelinde sergilenişini ifade eder. Uygarlığın yaygın ve temel yaşam tarzı olması nedeniyle, insanlık düzeyinde ele alınan her konunun uygarlık ölçüsü ile değerlendirilmesi normaldir. Zira, insanın iç çelişkilerinin ve özgürleşme davasının en yoğun açığa çıktığı düzey, uygarlık düzeyidir. Çünkü bu düzeyde insanın bütün özelliklerini kışkırtan ve açığa çıkmaya zorlayan bir çok çelişki yaşanır.

Uygarlığın yani yerleşik yaşamın kendi içinde çelişkiler ve çatışmalar insanlık tarihinin bir diğer iç savaş örneği olarak okunabilir. Kentlerle birlikte yönetim organizasyonu olarak şekillenen devletler, ortaya çıkan bütün toplumsal birikimin tecelligâhları konumundadır ve zamanla gelişen rakip kentler arası çelişkiler yeni bir diyalektiği tetiklemiştir. Ana hatlarıyla jeopolitik çatışma diyebileceğimiz devletlerarası savaşlar hegemonya diyalektiğini ifade eder. Uygarlığın iç savaşı olarak niteleyebileceğimiz bu savaşlarda amaç, kentlerdeki birikimi ve sürekliliği sağlayan ticaret yollarını kontrol etmek, üretim sürecini devam ettirmek ve korumak, bu amaçla da rakipleri ortadan kaldırmak yani tek egemen güç olmaktır.

Bunun dışında, devlet ile halk yığınları, ya da efendi-köle çatışmaları ise özgürleşme diyalektiğini ifade eder. Kadim ekonomi politik düzenler, insan emeğinin maksimum kullanımı için köleciliği üretmiştir. Kölelik, çok farklı biçimler altında tüm eski toplumların vazgeçilmez özelliğidir. Muhtemelen hayvanları evcilleştiren çoban topluluklar yerleşik hayata geçince önce kadınlar üzerinde hegemonya kurmuş ve böylece tüm insanların köleleştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Köleleştirme, özel mülkiyetçi-bireyci tarımsal düzenlerin icadıdır. Kadim toplumların tarihinin vazgeçilmez çatışma tarzı olarak köle isyanları, kadim toplumsal düzenin özgürleşme tarz ve talebini ifade etmiştir. Toplumsal çoğunluk zaten hür yaşadığı için köleler, hürriyeti hür topluma karşı talep etmişlerdir. Modern kapitalizm, tarihte ilk defa bütün toplumu (kapitalist sınıfın kendisini bile) köleleştirdiği, yani tekeli düzenin ve para kazanma hırsının kulları yaptığı için, hürriyet davası bugün bir insanlık davası haline gelmiştir.

Devlet ve aşiret veya tüccar çelişkisi

Uygurlık sürecinin bir diğer çatışma diyalektiği ise, devletle aşiretler ve tefeci-bezirgan sınıfı arasındadır. Devletin ortaya çıkışı, savaşçılar ve köylülerin omurgayı oluşturduğu kadim toplumsal hiyerarşide alt sınıflar ve grupları oluşturan bezirganların ve aşiretlerin denetimini gerektirmiştir. Yani devlet, özünde halkçıdır. Kadim düzende halk, köylüdür. Hayvancılık ve çiftçilik, asli toplumsal meşgaledir. Ve toplum kır ve kentlerde tarımsal üretim temelinde örgütlenmiştir. Bezirgan sınıf, üretici olmayan ve denetim altında tutulan azınlık bir sınıftır. Tüm kadim tarım uygarlıkları ticareti zorunlu bir kamu görevi olarak algılamış, ancak asli nüfus yerine denetim altında tutulan zümrelerin inhisarına bırakmıştır. Ticaret, esasen üretimin yani elde edilen her tür ürünün değiş tokuşu ve bu yolla ihtiyaçların temin yoludur. Bu anlamda, tüccarlar, üreticilerle birlikte toplumsal bir işbölümünün vazgeçilmez unsurlarıdır. Ancak, zamanla bazı tüccarların ticaret yerine ticaretin ticaretine yöneldikleri, yani tüccarları da üreticiyi de tüketiciyi de manipüle edecek bir kurnazlıklar zinciri oluşturarak en tepede tek belirleyici bir sınıf haline dönüştükleri görülmektedir. İşte bunlara geçmişte tefeci-bezirgan, bugün de finans-kapital diyoruz. Toplulukların birbiriyle ilişkisi, barışçıl temaslar kurması, yakınlaşma, tanışma ve kaynaşmasında, tüccarlar kritik bir role sahiptir. Hatta uygarlıkların dolaşımı ve yayılmasını da tüccarlara bağlamak abartı olmaz. Zaten, kadim tarımsal uygarlıklar, ticaret yolları ekseninde devletleşmiş, bir anlamda ilk savaş örgütleri bu yolların denetimi ve güvenliği için ortaya çıkmıştır. Tefeci-bezirgan olarak kodlanan tüccar tipi ise, tüm kritik işlev ve misyonla birlikte, elde ettiği serveti de kullanarak, devletlere, ordulara, köylülere ve tüccarlara yön verme, egemenlik kurma ve kendi çıkarlarının tüm toplumun çıkarlarının önüne ve üstüne geçirme çabasını ifade eder. Özellikle faizin icadıyla birlikte bu sınıf, pratik ticaretten çok, ticareti finanse etme yoluyla

tüccarları borçlandırarak ticaret sürecini kontrol etmeyi öğrenmişlerdir. Giderek devletlerin dışında rakip bir hegemonya odağı haline gelen bu sınıfın tasfiyesi veya denetimi ve sınırlanması, devlet olmanın şartlarından biri haline gelmiştir. İlk devletsi yapılardan modern ulus devletlere kadar, tüm siyasal tarih, bu tekelci finans-kapital güçlerle devletler arasındaki çelişki ve çatışmalarla doludur. Devletlerin bu sınıfı kontrol edebildiği durumlarda imparatorluklara dönüştüğü, bu sınıfın devletleri yönettiği durumlarda ise parçalandığı ve yıkıldığı söylenebilir. Çünkü devlet, tüm toplumun, özellikle üretici sınıfların, tüccarın, esnafın, zanaatkarın, toplam çıkarının temsilcisidir. Bir sınıfa yaslandığı veya o sınıfın çıkarını temsil etmeye başladığı an, adaletin gölgelendiği andır ve bu nedenle artık o aygıt devlet değil, bir şirket veya çete olmuştur. Belki de bu nedenle, tarım çağları boyunca toplumsal kültür, hatta siyasal kültür, tefeci bezirganlığı küçümseyici eğilimler geliştirmiştir. Tefeci tüccarlar, modern döneme kadar toplumsal hiyerarşide alt sıralarda yer almıştır. Kadim statü ve sınıf hiyerarşisi; yönetenler/soylular – savaşçılar, din adamları – çiftçiler – esnaf, tüccar ve zanaatkarlar – tefeciler ve paryalar şeklindedir. Yani tekelci-tefeci sınıfın tarih boyunca tüm toplum aleyhine geliştirdiği egemenlik çabası, adeta bir refleks ve savunma biçimi olarak toplumsal skalada bu sınıfı ve meşgalesini alt sıralara indirmiştir. Aslında bu sınıf, tüm üretici sınıflar gibi, gerçek tüccar ve esnaf için de parazit konumundadır. Bu sınıfın tarih sahnesine ilk defa itibarla çıkması, kapitalizmle başlamıştır. Devletlerin bir diğer antitezi ise aşiretler/kabilelerdir. Aşiret (kabile-klan), göçebe örgütlenme tarzıdır. Kan bağına dayalı asabiye ve yağmacı geçim tarzı nedeniyle yerleşik düzenin karşıtıdır. Yerleşik örgütlenmenin dışında-kenarında kalmaları ve kan bağına toplumsal bağın önünde tutarak dirlik ve düzen açısından sıkıntı yaratmaları nedeniyle, yerleşik toplumsal düzeni tehdit ederler. Kadim devletlerin en önemli iç politikası, aşiretlerin denetimi, vergilendirilmesi, iskan ve sosyalleştirilmesi olmuştur. Hemen belirtelim, hicret-muhacirlik ve göçebelik aynı şey değildir. Hicret; kıtlık, savaş ya da benzeri nedenlerle vatanlarını terk etmek zorunda kalan toplulukların güvenilir bir yurt aramaları ve kendilerini kabul eden bir ülkeye ya da topluma katılmaları-sığınmalarıdır. İran ve Anadolu'ya gelen büyük Türk göçleri, aslında bir hicrettir. Asyadaki başta moğollar, Çin bölgesinin barbar kabilelerin saldırısından kaçıp Ural-Altay bölgesinden Maveraünnehir havzasına ve oradan hazar bölgesine ve ardından İran-mezopotamya-Anadolu havalisine sığınmışlardır. Bu Türk aşiretler, hicret dönemi boyunca göçer ya da göçebe benzeri bir yaşam sürmüştür. Dayanımacı ve lidere bağımlı kültür bu hicret döneminin ürünüdür. Ama hicret sonrası bölgeye yurtlanıp yerleşik yaşama katılmışlardır. Göçebelik ise, hiçbir yeri-yurdu olmama, yersiz-yurtsuz olma, ya da tersinden, yağma-talan edilecek her yeri geçici olarak yurt edinip, sonra başka yerlere göçme kültürüdür. Yağmacılığın yaşam tarzı

olduğu bu tür göçebelik ile göçer ve muhacir göçebeliliği daima bir birine karıştırılır. Örneğin, kadim tarihte, Kavimler Göçü olarak tanımlanan Germenik kavimlerin istilaları, sonraki tarihlerde İskitler, Kimmerler, Hunlar, Dorlar, Gotlar, Moğollar gibi kavimlerin yayılması yağmacı göçebeliliğin örnekleridir. Avrupa sömürgeciliğinin kolonizasyon aşaması, bu yağmacılığın son örneğidir. Afrika, Amerika ve Avustralya yerlilerinin yaşam tarzı, yağmacı göçebelerden kaçan Türk göçlerinin çoğunluğu ve modern çağlardaki batıya göçler de, tamamen birbirinden başka olgulardır. Biz burada, sadece yağmacı göçebelikle yerleşik toplumların çelişmesini ele alıyoruz. İşte aşiretler denilen göçebe unsurların yerleşik hayata katılmayıp onunla çatışmaya girmesi, bu göçebeliliğin özelliğidir. Zira, göçerlerle muhacirlerin yerleşik hayatla bir sorunları yoktur. Hatta onun birer parçasıdır. Ama, mesela Osmanlı döneminde bazı bölgelerde uzun süre denetlenmeyen aşiretler vardır ve devletle bu aşiretler arasında sürekli bir savaş hali yaşanmıştır. Öncekiler kadar saldırgan ve yağmacı olmasalar da, işte bu tür aşiretler, yerleşik yaşamla çatışma içinde olan göçebelik geleneğinin son örnekleri durumunda olmuşlardır. Zaten her biri, etnik olarak eski göçebe akınlarından kalma tortuları temsil ederler. Tarihte örneği bolca görülen iç isyan ve savaşlar, esasen aşiret topluluklarının yerleşik düzene entegrasyon çabalarından doğan çatışmalardır. Aşiret, kadim devletin antitezidir. Yani aşiretçilik, devletin doğasına terstir. Bu nedenle bir üst örgütlenme biçimi olarak devletle, bir önceki örgütlenme tarzı olarak aşiret arasındaki çelişki, milliyetle-millet çelişkesinin ve uygar-göçebe çelişkesinin uzantısıdır. Yani göçebelik, yerleşiklikle savaşını aşiretçilik biçiminde de sürdürür. Devletler, aşiret asabiyesinin aşılması ve daha geniş bir sosyal kümenin (millet- ulus) ortak asabiyesi etrafında örgütlenmenin ifadesidir. Tarih, kan bağına dayalı asabiyeden (milliyet-kavim-ulus), ortak idea ve değerler etrafında örgütlenen imparatorluklara (millet ve devlete) doğru gelişen bir örgütlenme grafiği çizer. Devlet, daha doğrusu imparator devlet, çok dinli, çok dilli bir toplum ve geniş bir teritoryal sahada örgütlenmiş kolektif bir akıl organizasyonudur. Bir sınıfa ya da etnosa dayanmaz. Tüm sınıfların ve etnosun dengeli bir temsilini ifade eder. Kadim dirlik ve düzen anlayışı-kerim devlet- işte bu dengeyi ifade eder. Adalet, bu dengenin özüdür. Devlet (mülk) adalet üzerinde yaşar. Ne zamanki devletin bu asli özelliği zedelenir, işte o zaman düzen bozulur, kargaşa çıkar ve devlet yıkıma doğru yol alır. Tefeci-bezirgan sınıfı ve aşiretler, işte bu nedenle adaleti zedeleyici sosyo-ekonomik roller üstlendikçe dışlanmış ve denetim altında tutulmuştur. Özellikle tefeci sınıfı, üretici güç olmadığı için istismar, inhisar ve imtiyaz talep etmeye meyillidir. Doğaları gereği eşitlik ve adaletle yatkın değildir. Aşiretler ise, aynı şekilde kan bağına dayalı iç düzenlerini dışarıya karşı savunma temelinde benzer bir istismar ve imtiyaza dayanır. Aşiretçilik, kavmiyeti, devlet ise milleti temel alır. Benzer şekilde ticaret, kâr ve bireysel menfaate dayanırken, devlet ise

kamu düzeninin devamlılığı ve kamu menfaatine dayanır.(5) Uygarlaşma diyalektiği, dışarıda göçebelikle ve rakip uygarlık-devletlerle, içerde ise tefeci-bezirgan sınıflar, aşiretler ve köle-halk isyanlarıyla çelişki ve çatışmaları ifade eder. Bu diyalektik, devletin, dinin, ekonomik yapının, kültürün muhtevasını ve uygarlığın ömrünü tayin eder. Uygarlıklar, bu diyalektik çelişkilerini çözebildikleri oranda sağlam ve uzun ömürlü düzenler kurabilirler. Çözümlemeyen çelişkiler, uygarlığın ölümüne yol açar.

UYGARLAŞMANIN ÜÇ HAMLESİ

Maddi ölçülerle bakarsak, insanlık tarihinde ana hatlarıyla üç büyük evrensel uygarlaşma hamlesi veya evrenselleşmiş üç büyük uygarlık biçimi ve çağı görünmektedir:

1.Beşerden İnsana Geçiş (Adem; Homo Sapiens)

İnsanın uygarlık adımının ilk hamlesi, düşünme ve konuşma yetilerinin geliştiği ve doğayla, kendisiyle ve diğer türdeşleriyle bilinçli ilişkiler kurulduğu dönemdir. Modern antropoloji, insanın bir tür olarak yeryüzünde görüldüğü tarihi dört milyon yıl öncesine kadar götürmektedir. (İlk insanımsı-hominid fosilleri Etiyopya'da bulunmuştur. Bu fosillerden biraz daha yakın tarihe ait fosiller ise Endonezya Java adasında bulunmuştur.) İster evrimci teoriler isterse yaratılışçı teoriler olsun, bütün ilk insan teorileri, bir başlangıç yani insan türü olarak doğada yaşamaya başlama kurgusu içerir. Bu manada insan türünün Allah tarafından olduğu gibi yaratılması ile evrim yoluyla zaman içinde türsel mutasyondan geçerek ortaya çıkışı arasında hiçbir anlamlı farklılık yoktur.(6)

Birçok İslam alimi, Kuran-ı Kerim'deki ayetlerden yola çıkarak, Adem'den önce de bir insanımsı türün yaşadığına dair yorumlar yapmıştır.(7) Bu yorumlara göre, insandan yani Adem neslinden önceki insanımsı türler, düşünme ve konuşma yetisi olmayan, iki ayaklı, vahşi -"kan dökücü, bozgunculuk çıkarıcı"- bir türdü. "Adem", akletme, konuşma ve sorumluluk sahibi olma aşamasını temsil etmektedir. Modern etnoloji ve antropolojinin diliyle konuşursak, insanımsı tür, Neandartal-Cro Magnon insanlar, Adem nesli ise, Homo Sapiens'tir. İranlı düşünür Ali Şeriatî, insanımsı türe "beşer", Adem nesline ise "insan" diyerek ayırır. Adem, insanlaşma yani sorumluluk sahibi, akıllı insan aşamasını simgelemektedir. Bu, ilk Adem nesli, insan türünün gerçek başlangıcını ifade eder. İşte biz bu insan olma sürecini, beşerden Ademe geçiş olarak yorumlamaktayız. Ve bu süreç, aklın kullanılarak yaşam şartlarının düzenlenmesi manasında ilk uygarlaşma hamlesidir.

Bu dönem, (antropolojiye göre, M.Ö. 30 binli yıllardan 10 binli yıllara kadar) ilk insan kabilelerin doğadan korunma ve doğayı tanıma dönemidir. Tarihsel bilgilerimiz bu dönem hakkında yeterli verilere sahip değildir. Ancak modern antropoloji, Asya, Afrika ve Amerikan yerlileri üzerine yaptığı araştırmalar sonucunda bu bölgelerde yaşayan yerli halklardan ilk insanlara dair kestirimler çıkarmaktadır. Bu dönem, henüz kemale ermemiş -beşer durumunda olan- yani insan aklı, yeteneği ve idealarının şuuruna varmamış kabilelere kıyasla insanlaşma (Adem) aşamasına geçmeyi ifade eder. Yani ilk insan kabilesi (Adem nesli), akıl sahibi, dolayısı ile dil ve idrak sahibi olmayan halden -beşer halinden- ileri bir adım atarak büyük bir hamle yapmıştır. Tür olarak İnsan doğulur ama Adem olmak bir çaba ve tercih meselesidir. Bütün dinsel metinler gibi modern sosyal bilimler de ilk insanın gelişme sürecinin, yani bu büyük hamlenin gerçekleşmesinin, cinsel sorumluluk (zina-homoseksüellik ve ensest yasağı-aile kurma), beslenme bilinci (yiyecekleri seçme, pişirme, insan yemekten ve kan içmekten vazgeçme) ve sosyal sorumluluk (öteki insanları yok etmekten vazgeçip yapıcı ilişkiler (ünsiyet), bağlar kurma (evlilik)-toplumsallaşma) olarak tanımlanan davranışlar yoluyla başladığı konusunda hemfikirdir. Ahlak, bu anlamda insanlaşmanın yani Adem olmanın ifadesidir. (8) Modern antropolojinin Homo Sapiens (akıllı insan) olarak tanımladığı atamıza din, “Adem” der. Beşer ise, Ademden önceki gelişmemiş nesillerdir. Beşer, henüz idrak ve sorumluluk şuuru olmayan insan demektir. Daha doğrusu bu şuuru edinmeyecek kadar akli melekelerini kullanamayandır. Ademle beşerin fizyolojisi, fizyonomisi aynıdır. Aralarındaki tek fark, Adem’in aklı kullanmasıdır. İslam alimleri, Allah’ın insana ruhundan üflemesini, aklın kullanılmaya başlandığı an olarak yorumlamıştır. Yine, Kuran-ı Kerim’deki yaratılış prologunda geçen, ‘yasaklanmış ağacın’, idrak ederek görebilmek/akletme/kavrama şuurunu kaybettiren bir eylem olduğu söylenir. Yani yasak ağaç, idraksiz bir şecere ile birleşmenin yasaklanması olarak yorumlanır. Yani beşer, bir şekilde etrafındaki her şeyi görmeye, tanımlamaya başlamış, eşya ve olayların, doğanın, kendisinin ve tanrının bilgisi ile tanışmıştır. İşte bu an veya süreç, insan olma halidir. Bu an veya süreci, bir veya iki insan değil, bir topluluk birlikte yaşamış olmalıdır. Adem tek bir insan değil, akletmeyi öğrenen bir insan kabilesinin-topluluğunun adıdır. Muhammed İkbâl, insanın çıkarıldığı cennet ile ölüm sonrası gideceği cennetin aynı yer olmadığını söyler. İnsanın çıkarıldığı cennet, yasak şecereyle birleşme sonrası yani akıl-bilgi-görgü’nün aydınlattığı şuur sonrasında fark edilen dünyadaki bir bölgedir. Antropoloji, ilk insan türlerinin yaşadığı bu yerin, Kenya vadisinde olduğunu söyler. Başka bir yorumda basra körfezinde bugün sular altında kalmış olan Dilmun bölgesi olabileceğini ileri sürer. İşte insan, bu vadideki şuursuz, yani iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, var olma-ölme, doğa,

nedenler zinciri, vb. bütün bilgidan habersiz yaşarken, bir şekilde şuurlanmış, bunların bilgisini idrak etmiştir. İşte bu andan sonra, doğayı keşfe çıkmış, yaşamak için yeni besinler ve ortamlar aramaya başlamıştır. Antropologlar, bu dönemin son buzul çağı sonrasına denk geldiğini ileri sürerler. Yani, buzulların erimesi ile birlikte, doğa vahşiliklerinden arınmış, insanın yaşayabileceği uygun bir iklim, canlılık ve çevre koşullarına sahip olmuştur. Dev bitkiler, canlılar ve sık tekrar eden depresyon, yanardağ patlamaları, aşırı soğuk ve sıcaklar gibi kaotik doğa olayları sükuna ermiş, doğa bugüne benzer insanın yaşayabileceği daha uygun bir düzene kavuşmuştur. İşte ilk insan olma idraki, bu dönemde gerçekleşmiş, yeryüzüne dağılan insan topluluğu ile bildiğimiz insanlık serüveni başlamıştır. İnsanın bu şuurlanma aşaması, kendini bilme, keşfetme sürecidir. Akıl ve idrak anından önce, diğer canlılar, mesela hayvanlar gibi, iç güdülerini ve refleksleriyle yaşayan insan, yani beşer halimiz, şuurlanınca bu refleksler ve iç güdülerini terbiye etmiş, bunları iyi-kötü, doğru-yanlış şeklinde kategorileştirerek kendi var oluş idrakine zarar veren alışkanlıklarından arınmaya başlamıştır. İşte, insanlaşma çabası, Adem olma şuuru dediğimiz var oluş amacı budur. İnsan, beşer halinden arındıkça, o halin alışkanlıklarını terk ettikçe, kendi aklı ve tözündeki ilahi ruhun açığa çıkmasını sağladıkça, hem kendi yaşam amacının hem de kendini ve her şeyi var eden külli varlığın idrakine ulaşmaktadır. Bu idrak, Adem’i, ölüm korkusu ve sürgünlük-gurbet duygusundan da uzak tutmaktadır. Zira, yeryüzünde şuurlanarak var olduğunu anlayan insan, bir süre sonra buraya yabancı olduğunun farkına varmış, bu yabancılığı sürgüne gönderilme olarak yorumlamış, daha sonra ise ilk ölen insan kardeşinin cesedi başında, ölümün geri dönüşsüz bir son olduğu ürpertisiyle tanışmıştır. İşte, Allah’ı bilme ve Adem olmanın idraki, Allah ve ahiretin varlığı şuuruyla ölüm korkusunu, bu hayatın geçici bir insanlaşma fırsatı olduğu şuuruyla da sürgünlük-yabancılık-gurbet duygusunu ortadan kaldırır. İnsanlar, zaman içinde işte bu şuur ve idraki unutmuş, beşer alışkanlıklarına yani iç güdüsel yaşamaya geri dönmüştür. Aklın devre dışı kalışıyla sağlanan bu geri dönüş, tıpkı çıkılan cennetteki gibi, değer yargılarının olmadığı, isteyen istediğini yaptığı ve sonuçlarına katlanmadığı hayvani bir yaşam tarzı demektir. Bu manada, insanların Adem olma idrakini unutmaları, beşer hale dönmesi, kötülüklerin kaynağıdır. İşte o ilk beşerle birleşme günahının genlere işlemiş idraksizliğinin bedelidir bu kötülük. İnsanların bir çoğu, işte bu unutmaları nedeniyle adeta hala ruhen ‘cennetten çıkmamıştır’. Bu cennetten çıkmamış olma durumu, insanlara tahakküm etmek, elindeki zorla almak, tuzak kurarak yenmek, alt etmek, açlığını gidermek için ne bulursa yemek, cinsel güdülerini her tür yolla tatmin etmek, diğer türdeşlerini rakip görmek, yani bir tür hayvan gibi yaşamaktır. İşte insanlardaki yıkıcılık, öldürme, çalma, tahakküm güdülerini, açlık ve ölüm korkusu, hayatın anlamsızca sürdürülmesi, değer yargılarının ihlali gibi

davranışlar, her insanda genetik olarak var olan bu beşer yanının nüksedişidir. Adem yanımız ise buna karşı çıkar, davranışlarını seçer, ayıklar, kendi varlığına ve misyonuna uygun yaşamaya çalışarak var oluşunu gerçekleştirmeye çalışır. Yeniden asıl yurduna dönmenin ve ebedi var olma hakkını elde etmenin sadece bu şekilde mümkün olacağını bilir. Ebedi var oluş, bedensel bir ömür değil, bir şuur düzeyidir ve maddi olanın ötesinde bir varlık idrakidir. Tüm insanların ataları işte bu yasaklanmış şecere ile birleşme sonucu doğan adem-beşer karışımının ürünüdür. Böylece, insandaki yıkıcılık ve kötülük temayülleri ile yapıcılık ve yaratma temayülleri, aynı türün özellikleri haline gelmiştir. Tüm dinlerin terbiye etmeye çalıştığı kötü yanımız, işte bu beşer yanımızdır. İnsanlık tarihi bu manada insanın iç savaş tarihidir. Hem toplumlar arası, hem toplum içinde hem de tek tek her bireyde ortaya çıkan çelişki ve çatışmaların, iyi ve kötü eğilimlerin maddi temeli tüm insanlarda var olan adem-beşer ortak genetiğidir. Yani insan ontolojisi, çift yönlü, çift tabiatlı, hatta çift kişilikli bir mahiyete sahiptir. Bütün peygamberlerin taşıdığı tevhid mesajı, insanı tek kişiliğe, iyi ve akıllı olan Adem kişiliğine dönüştürme ve beşer yanını tasfiye etme çağrısını da içerir. (9) Tevhid inancı, maddi uygarlık diyalektiğinde beşer yanının insanlaşmasını, yani olması gereken insan düzeyine (insan-ı kamil) doğru ilerlemesini sağlar. Bu manada, Muhammed İkbâl'in ifadesiyle, "varolan insan, olması gereken insan değildir." İnsan olmak, tözsel, potansiyel bir ontolojik gerçeklik olarak her insanda (fıtratta) mevcuttur. Ancak yaşam diyalektiği içinde bu töz ispat edilebilir ya da inkar edilebilir. Yani, insan tözüyle doğan ama beşer genetiği de taşıyan her birey, büyüdükçe bu tözü ile genetiği arasında bir çatışma yaşar. Ve sonunda ailenin, toplumun, çevrenin, doğanın, tarihin alıp getirdiği alışkanlık ve zorunluluklar içinde bir kişilik edinir. Bu kişilik aslında melez bir kişiliktir. Yani her birimiz (ve tarih boyunca yaşamış ve ölmüş her bir insan teki) beşer yanımızla insan tözümüzün içine doğduğumuz koşullardaki açığa çıkış biçiminin (kaderin) ürünüyüzdür. Yeteneklerimiz, eğilimlerimiz, seciyemiz, iç güdülerimiz, reflekslerimiz, tip ve davranış biçimlerimiz, bizim seçmediğimiz ve verili olarak içine doğduğumuz bir zorunlu formdur. Akletme, felsefe, sanat, din, bilim gibi insan yetenekleri, bu zorunlu formu anlama, değiştirme veya kabullenme seçimini yapmamızı sağlayan bilgi ve görüş idraki kazandırır. Aynı şekilde, Allah'ı birleme ve Adem olma şuuru da, yani tevhid bilinci de, beşer genetiğimiz ile insan tözümüz arasında bir tercih yapma ve insan-Adem tözünü seçerek beşer yanımızı tasfiye/terbiye etme yolunu öğretir. İşte bu doğa, tarih, toplum ve beşer yanımızın seçemediğimiz ve zorunlu olarak içine doğmuş olma durumunu idrak etmek, reddetmek ve insan tözünü tercih etmek, özgürlüktür. Yani özgürleşme, insanlaşma çabasıdır ve insan olmak, özgür olabilmektir. İnsan-ı kamil (tam insan olma hali), verili ve peşinen var olan bir ontoloji değil, tözsel-potansiyel

olarak verilmiş ve çaba ile ulaşılabilecek bir menzildir. Beşer, yani hala aklını kullanamayan yanımız, sadece gördüğüne inanan, duyu organları ve iç güdüleri doğrultusunda yaşayan boyutumuzdur. Tek tanrı soyutlaması ve yaratılanla yaratana ayırma mantığı, işte bu manada insanlaşma yönünde atılmış büyük ve niteliksel bir devrimdir. Bu soyutlama, aklın kullanımını ve ilkel dürtüler yerine soyutlama yoluyla gerçeğin kavranışını içerdiği için, insanlaşmanın ilk göstergesidir. Cinsel yasaklar, beslenme etiği ve sosyal sorumluluklar, aklın kullanımının ürünüdür ve akli kullanmayı geliştiren sonuçlara yol açarlar. Yani, ahlak insanlaştırır. İnsan-beşer ortak varlığımızın bu şekilde aşılması çabası, geri dönüşü de olan ve hatta her an ve her koşulda yeniden sınanan, yani sürekli o ilk idrak ve şuur doğrultusunda yaşamayı zorunlu kılan diri ve dinamik bir süreçtir. Adem nesliyle birlikte insana öğretilen bu şuurun unutulması, terk edilmesi, reddedilmesi, hatta inkar edilmesi mümkündür. İşte bu, iblis-şeytan denilen fonksiyondur. Yani insan olma şuurunu, Allah'ın varlığı ve birliği şuurunu, hayatın insanlaşma-özgürleşme fırsatından ibaret olması şuurunu unutturan her neden, şeytandır. Bu anlamda tüm kötülüklerin kaynağı şeytandır. İblis ve nesli olan şeytanlar, işte o ilk günahı işleyen beşer varlıklardır. İnsanların tümünün genetiğinde işte bu şeytanlarında geni vardır. Şeytan yanımız aslında , insanın düşmanıdır. Kıskanç ve kindardır. Ademin neslini kurutmak ve yok etmek, şeytani genin asıl misyonudur. Şeytanın aklımızı devre dışı bırakıp insanlığımızı unutturması nedeniyle beşer olarak yaptığımız içgüdüsel davranışlarımız, insan tözümüzün iyilik-kötülük kategorileri çerçevesinde kötü olarak kodlanmıştır. Tarihte ve bugün, insanın beşer yanının galebe çaldığı durumlarda, insanın aklını kullanmadığı, pagan ya da totemist-fetişist eğilimler gösterdiği görülür. Cinayet, savaş, zina, sarhoşluk, yalan, talan, hırsızlık, ikiyüzlülük, hükmedicilik, köleleştirme, sömürme... Tüm bu kötü alışkanlıklar, şeytani beşer yanımızın nüksedişi, yani aklın-Adem yetenekleri ve şuurunun devre dışı kalışının ürünüdür. İnsanlaşma, her bir insan tekinin beşer yanını terbiye etmesi, kötülüklerden arınması ile mümkün olan ve hem tüm insanlık tarihi ve insan türünün tümü için, hem de tek tek her insanın yaşam ömrü süresince geçerli bir aslı amaçtır. İşte din; iman ilkeleri, ibadetler, dua, ahlaki alışkanlıklar ve ahlaki sınırlar yoluyla, insanın iyilikten ibaret tözünü açığa çıkarıp sürekli kılmaya, kötü (şeytani-beşeri) davranışları terk etme ve böylece kalıcı bir davranış ve kişilik olarak insan yanımızı benimsememizi sağlama yoludur. İnsanın kötülükten (beşer alışkanlıklarından) tenzihi-arınması, biyolojik-fizyolojik değil, ontolojik ve ahlaki bir meseledir. (Beşer genetiği ifadesini, kötülüklerimizin alışkanlıklar, refleksler ve akıl dışı davranışlarımız şeklinde açığa çıkmasına telmih olarak kullanmaktayız. Yani, beşer yanımız, biyolojik manada genetik bir olgu değil, ontolojik manada genetik bir haldir.) Bütün insanlar, bu beşer-insan yapısı ve çelişkisi ile ve insan tözüne sahip olma yönünden eşit

doğarlar. Bu eşitliği bozan tek şey, toplumsal koşullar içinde insanın insanlaşma imkan ve fırsatlarını kısıtlayan, gasp eden, sadece bazı insanlara sunan eşitsiz, adaletsiz toplumsal düzendir. Maddi gelişme, yani uygarlaşma, tam da bu bağlamda insanın aklını ve melekelerini geliştirerek kemale ermesini sağlayan elverişli bir süreç olduğu kadar, insanı iyice düşkünleştirerek ürettiklerinin esiri yapan ve beşer yanını kıskırtan bir tuzak olarak da işlev görmektedir.

İnsanı geliştiren ve aklını kullanarak kendisi ve doğayla bilinçli bağlar kurmaya yönelen siyasi, ekonomik ve felsefi gelişmeler, Adem yanımızın 'eşref-i mahlukat' (yaratılmışların en şerefli) özelliğidir, bu gelişmeyi kendini var eden sorumlulukları çığnemek için kullanma eğilim ve alışkanlığı ise Beşer yanımızın 'esfel-i safilin' (aşağıların en aşağısı) özelliğidir. Uygarlık düzeyi, bu iç çatışmayı sadece yeni ve daha ileri maddi koşullar ve olasılıklar içinde sürdürmeyi sağlar. Yani uygarlaşma, kendi başına iyi ya da kötü, ileri ya da geri, doğru ya da yanlış bir süreç değil, ürettiği sonuçlara göre, yani insanlaşma amacına göre yargılanabilecek bir doğal gelişme sürecidir. (10) Adem neslinin ortaya çıkışıyla başlayan tarih, insanın doğayı tanıdığı, doğadan beslendiği, doğa ile hemhal olduğu -en az 10 bin yıllık- bir devri ifade eder. Bu devir, Adem neslinin yaratıcı tek tanrı fikri ile beşer yanımızın akıl dışı doğa, kişi ve eşya tapımısını ifade eden animist-totemist inançları arasındaki çelişkileri içerir. Yani bu dönemin ve ilk insanların iç savaşı, tevhidle (insanı, tek yüce külli varlığın halifesi olarak görmek, doğa ve yaşamı insanın imtihan mekanı ve sorumluluk alanı olarak görmek) animizm (tüm doğayı, eşya ve olayları kutsamak, insanı kutsal doğanın iradesiz parçası olarak görmek) arasındadır. Bu savaş başka bir dille, insanın akıllı yanıyla beşerin vahşi yanı arasında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kabileler halinde yaşayan insan topluluklarının ilk maddi üretim biçimi çelişkisi, bireyci komünle, ortakçı komün arasındadır. Adem olma şuuru baskın olan kabileler ortakçı-paylaşımçı komünler halinde yaşarken, beşer genetiği baskın olan kabileler bencil-aşiretçi-bireyci, mülkiyetçi, yağmacı sürüler halinde yaşamaktadır. İnsanlığın ilk yaşam dönemi, insan-beşer çelişkisinin ilk ortaya çıkış biçimi olarak okunabilir. Yani antropolojinin iddialarının aksine, çocuk olan, yani akletmeyen ilk insanlar, beşer yanı baskın kabilelerdir. Onunla aynı anda akleden insan da sahnededir ve bu iki ontolojik insan tipi uzun bir çatışma süreci yaşamıştır. İnsanın insanla savaşının bu ilk örneği, bütün insanlığın hala taşıdığı ortak genetik bilgi ve alışkanlıkları üretmiş gibidir. İnsandaki üretken, paylaşımçı, dayanışmacı, iyilik ve adalet isteyen, özgürleşmeye çalışan ve kötülüğe karşı çıkan akılcı eğilimler, bu somut çatışma sürecinde doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü, güzel ve çirkini ayırdetme yeteneğini kazandırarak Adem ontolojisinin sürekliliğini sağlamıştır. İnsandaki şiddet eğilimleri, hükmetme duygusu, güce ve nedenlere tapınma, kötülük eğilimleri, halisünasyon ve paranoya şeklinde dışa vuran korku

halleri, cin, şeytan, sihir, büyü kültürü, beşer genetiğinden kalma tortular olarak hala yaşamaktadır. Bilimsel aklın ve teknolojinin, üretim ve ihtiyaç temini imkanlarının bu kadar gelişmesine rağmen, insan türünün hala bu kadar hegemonyacı, bencil, mülkiyetçi, akıl dışı inanç ve ideolojilere tapınımı yanının yaygın olmasının nedeni, işte bu uzun sürmüş çatışma sürecinde aranmalıdır. Bu okuma biçimi, bizi ana hatlarıyla insanlık düzeyinde temelde iki farklı anlayış, inanç, yaşam tarzı ve ahlak olduğu sonucuna götürmektedir. İnsan türü, daha ilk günlerinde başlayan bu ana çelişkiyi, yani insan-beşer çelişkisini, uygarlığı geliştirdikçe devam ettirmiş, çeşitlendirmiş ve boyutlandırmıştır. Bu nedenle, üretim biçimleri ve uygarlaşma düzeylerini temel ölçü almak yerine, bu maddi koşullara, eşyaya, hayata, doğaya ve insana dönük iki farklı bakış açısını ortaya koymak ve tüm gelişmeleri bu ölçüyle yorumlamak gerekmektedir. Uygarlaşma adımları, insanlaşma doğrultusunda atılmış bir adım olmakla birlikte, beşer yanı kıskırtarak beşeri yanın Ademe üstün gelmesini sağlayacak gelişmeleri de içinde barındırır. Uygarlaşma, yani yerleşik hayata geçişle başlayan ve sanayi devrimiyle yeni bir niteliksel aşamaya ulaşan maddi gelişme düzeyi, insanlık durumu ölçü alındığında, insanlaşma çabası açısından hem iyi hem de kötü sonuçlara yol açabilmektedir. Buna uygarlığın temel paradoksu diyebiliriz. Nitekim kadim tarihte olduğu gibi, modern tarih de, uygarlık düzeyinin insanı özgürleştirme ve gelişme doğrultusunda kullanımının yanında, insanı yok etme, küçültme ve tahrip etme doğrultusunda kullanılmasının da örnekleriyle doludur. Şüphesiz bu ilk insanlık durumuna dair insan-beşer yanımıza dayalı açıklama tarzı, insanı, hayatı ve var oluşu anlamlandırmaya dönük metaforik bir eğretilerdir. Gerçekte ilk insan hayatının nasilini henüz bilmiyoruz. Ama, bugünkü insandan yola çıkarak, böyle bir eğretilere yapabilir ve insandaki yıkıcılığın kökeninin, insanın bir önceki (Dinlere göre, Allah'ın Adem'e ruhundan üflemesinden önceki) zamanlardan -beşer halimizden- kalma olduğunu düşünebiliriz. Böylece hem insanı kötülükten tenzih etmiş olur, yani kötülüğün insanın ruhunda-doğasında olmayıp, maddi koşullar içinde açığa çıkan beşeri genetik yanından kaynaklandığını ileri sürebiliriz. Hem de insanlaşmanın ahlaki ve ontolojik düzeyde hazır bir durum değil, iradi seçimlerimiz ve çabamızla elde edeceğimiz bir yaşama amacı olduğunu idrak edebiliriz. İşte Allah ve Adem şuuru, bu idrak halidir. Ve insan bu hale, büyük uğraşlar, çabalar ve sıkıntılar çekerek ulaşmıştır. Halen de ilk Adem neslinin yolundan gidenler, bireysel ve toplumsal insanlaşma davalarını aynı çaba ve sıkıntıları yaşayarak sürdürmektedir. İşte insanlık davası dediğimiz, budur. Tarihin sonraki dönemlerinden itibaren yaşanan diğer tüm çelişki ve çatışmalar, aslen işte bu ilk ve temel davanın uzantısı veya sonuçları olarak okunmalı, bu ölçü ile manalandırılmalıdır. Uygarlaşmanın ikinci ve üçüncü hamleleri şeklinde kategorize ettiğimiz hamleleri, işte bu insanlaşma

çabasının yeni biçimler ve koşullar altında sürmesi olarak değerlendirmek gerekir.

2.Göçebelikten Yerleşik Hayata Geçiş: Tarım Devrimi

İkinci büyük uygarlaşma hamlesi, tarım devrimidir. Tarihçilerin neolitik devrim dediği bu büyük hamle, önemli ölçüde yazılı belgelerin de bulunuşu ile, daha yakından takip edebileceğimiz bir dönemdir. M.Ö. 10 binli yıllardan M.S. 15. yüzyıldan itibaren gelişen kapitalizm çağına, daha doğrusu Sanayi Devrimi'ne kadar süren bu uzun insanlık çağı, halen bütün birikimi ve yarattığı değerlerle etkisini sürdürmektedir. Tarım devrimi, bir çok tarihçiye göre ilk olarak (M.Ö. 12-11. binli yıllarda) Mezopotamya-Akdeniz havzasında başlamıştır. Toprağın üretim aracı kılınması, hayvanların evcilleştirilmesi, yerleşik hayata geçiş, kentlerin kuruluşu, ticaret, yazı, bilim, sanat... Tüm insanlık melekeleri, önceki döneme göre bu dönemde doruğa çıkmıştır. Bu dönem insanın artık doğadan korunmak yerine doğayı kullandığı dönemdir. Toprak, su, hava, iklimler, mevsimler, güneş, ay, yıldızlar, hayvanlar, bitkiler, madenler ve tabii insan... İnsan emeği, hayalleri, umutları, doğurganlığı, analık-babalık misyonu, kadınlık-erkeklik rolleri, alet yapma ve kullanma becerisi... Her şey yeniden tanımlanıp, keşfedilip yeni bir yaşam ortamı için değerlendirilmektedir. Uygarlaşmanın bu büyük adımı, kurumsal pagan dinleri ve devleti de üretmiştir. İlk insanlaşma döneminde Tanrı'nın varlığı ve birliği, Adem peygamberle temsil edilmiş, ama beşerin taşıyıp sürdürdüğü animist-totemist inançlar varlığını devam ettirmiştir. Tarım döneminde ise, doğanın korkuya dayalı tanrısallaştırılması (animizm/totemizm), doğa olaylarının kişileştirilerek tanrısallaştırılmasına yani paganizme evrilmiştir. Bu dönemde Büyük Tufan'dan sonra ortaya çıkan Nuh-İbrahim geleneği olarak tevhid mesajı, işte bu maddi uygarlık düzeninin yüceltilmesini ifade eden paganizme karşı çıkmıştır. Pagan tanrılar, esasen yine beşerin gelişmemiş aklının ürünüdür. Yani doğanın kullanımı, bu ilkel akıl tarafından tanrılaştırılmıştır. Paganizmin ilk tanrıları insanın tarımsal üretim sürecini sağlayan doğasal nedenlerdir. Sümerlerde su (Ea-An) ve toprak (Ki) asli tanrılardır. Herşey, bunların birleşmesinden doğmuştur. Yani Fırat-Dicle Havzası ile Basra Körfezi'nde iki suyun ortasında toprağın sulanarak yaşam kaynağı kılınması, kentler yaratılması olgusu tanrısallaştırılmıştır. Zaman içinde bu ilk neden ya da esas tanrılar, göğe yükseltilmiş, ay (Sin-Nanna), güneş (Şamaş - Utu), hava (Enlil), fırtına-yağmur (Adad-Baal-Marduk) tanrıları haline dönüşmüştür. Toprağın kullanımı ise artık verimlilik-bereket (Dumuzil-Tammuz-Ki- bele) tanrı/tanrıçaları şeklinde cinsiyet de içeren fonksiyonlar halinde tanrılaştırılmıştır. (tanrılaştırma aslında tanrısallaştırma manasındadır. Yani maddi olanın ötesine-ilahi-metafizik aleme dair iradelerin etkinliğine tanrı ve benzeri ifadeler kullanılır. İbrahimi geleneğin tek, bütüncül, yaratıcı ve hakim Allah telakkisi gibi bir tanrılık değildir.) Bu dönem, devletin ortaya çıktığı ve toplumsal iş bölümü-

nün gerçekleştiği, köleciliğin ve sınıflaşmanın doğduğu dönemdir. Bu nedenle pagan teoloji bunun yansıması olarak hiyerarşik ve değişmez-sabit bir tanrı anlayışı üzerinden kurulan düzenin kutsanmasını ifade eder. Önceki devrin "ilk nedeni" olan Ea-An (su) tanrısı, artık yeni hiyerarşik düzende büyük gök tanrı haline dönüşür. Bu teoloji, isim değiştirerek tüm ilk tarım uygarlıklarında egemen olmuştur. En yüce gök tanrı, Mısır'da Ra, Hitit'te Taru-Teşup, Babil'de Baal-Marduk, Hind'de Varuna-Mitra, Yunan'da Zeus, Roma'da Jüpiter... Aynı çağlarda avcı-göçebe topluluklarda da bu teolojinin etkisi görülür. Eski Türklerde Bay Ülgen, Keltler'de Toran, Germenik kabilelerde Tyr, Zio, Odin... Bu tanrıların sembolü de hemen hemen aynıdır. Örneğin en yüce ve eril tanrının ortak simgesi boğa-öküzdür. (Erkeklik-güç ve toprağı döllemenin simgesi.) Boğa miti, toprağın kazılarak tohumlanması yoluyla doğurtulmasının, yani insan emeği, güç kullanımı ve doğurganlık zincirinin yaşamın kaynağı olduğu ve bunun değişmezliği anlayışının sembolüdür. (11) Bunun dışında toprağı ve döllemeyi - doğurganlığı/bereketi- simgeleyen dişi tanrıçalar vardır. Sümer'de Antum, Aruru, İnana, Babil'de İştar, Finike'de Atargatis, Mısır'da İsis-Muth, Hitit'te Vureşama, Anadolu'da Kibele, Yunan'da Artemis, Athena, Hind'de Varuna... (12) Bu tanrı ve tanrıçalar, bir yanıyla ilk insan ataları olan Adem ve eşini, bir yanıyla da insana yaşam bahşeden maddi ilk nedenlerin dişi yanlarını simgeler. Beşer-insan, bu biyolojik atalarla ekonomi-politik nedenleri özdeşleştirerek ana-ata tanrılara dönüştürmüştür. Teolojide tanrıların göğe çıkarılması, yani gök tanrı inancı, pratikte üstün otoriteyi yani devleti simgeler. Devlet artık kralların şahsında tanrıdır. Yani her şeyi denetler, yargılar, cezalandırır, yaşatır, öldürür, hayatı düzenler. Bütün animist-pagan toplumlarda, aslında son tahlilde en yüce ve külli bir tanrı imgesi vardır. Bu imge, muhtemelen Adem neslinden kalma unutulmuş o ilk Allah şuurunun kalıntısıdır. Ama, bu yüce tanrı, somut yaşam içerisinde somut olarak tapınılan, tazim edilen ve hayattaki aç kalmama, barınma, güvenlik ve soyu sürdürme (ölmeme) ihtiyaçlarını gideren nedenlerin soyutlanması olan çok tanrılı teoloji içerisinde en tepeye koyularak yaşatılmıştır. Tanrıların cinsiyetçi rollere büründürülmesi, sosyal iş bölümünü, kadın ve erkek şahsında toplumsal örgütlenme düzeyini ifade eder. Ev ve aile, artık sosyal hayatın merkezidir. Düzen ve sürekliliği kadın temsil eder. Erkek ise, gücün sahibi olarak yönetmeyi ve savaşmayı temsil eder. Erkek egemenliği, üretim sürecinin yani maddi yaşamın emek ve yetenek yerine, mülkiyet ve güç temelli yani sömürü ve savaşa dayalı siyasallığın öne çıkmasının sonucudur. Kadın, geri plana itilerek, savaş ve sömürüden ibaret eril bir toplumsallığın pasif ögesine dönüştürülmüştür. Kadının aşağıya itilmesi, insanın aşağıya itilmesi olarak genelleşmiş ve köleliği doğurmuştur. Bu kölecilikte kadim bir düzene dönüşmüştür. Bu aşamadan sonra artık doğurganlık ve bereket kültü olan dişi tanrıçalar

yerine, şehvet ve fahişelik sembolü baştan çıkarıcı-şeytani dişi tanrıçalar geçmiştir. (13) Büyük tanrılar ise, artık sadece erkektir ve gücü, kudreti, egemenliği simgeler. (14) Erkek temelli toplumsal iş bölümü, zamanla toplumsal süreçlerin tümüne yayılmış ve giderek özel mülkiyetin kurumlaşmasıyla birlikte toplumsal sınıflar ortaya çıkmıştır. Sınıflaşma, iş bölümünün istismarından doğmuştur. Mülke el koyma ve toplum aleyhine sahiplenme, beşerin insana hükmetme alışkanlığının yeni bir biçimini doğurmuştur. Tarım çağları boyunca efendiler ve köleler olarak, modern çağlarda ise işçi ve işveren sınıflar şeklinde ana kategoriye ayrılan sosyal sınıflar gerçeği, üretim araçlarının özel mülkiyete dönüşmesiyle başlamıştır. Kamu'nun ortak tin'i olan ilk halkçı devlet modeli, özel mülkiyetle birlikte bozulmuş ve devletin halk nezdindeki prestiji istismar edilerek, aslında mülk sahiplerinin eline geçen devlete itaat geleneğini sürdürmek, en önemli politik çaba haline gelmiştir.

İşte bu aşamayla birlikte, kitleleri mülk sahiplerinin mülküne dönmüş devlete itaate razı etmek için ve kendileri de bu sistemin bir parçası halinde, din adamları-rahipler denen bir sınıf-zümre ortaya çıkmıştır.

Din-Devlet Özdeşliği ve Rahipler Sınıfı

Bu iş bölümü, zaman içinde teolojik düzeyle, pratik sosyal yaşam arasındaki ilişkileri ve etkileşimi özel bir aracılık sistemiyle uzmanlaştırmayı doğurmuştur. Rahipler, din adamları sınıfı, işte bu aracılığı temsilen, giderek kurumsallaşan bir sınıf halinde gelişmiştir.

Pagan rahipler sınıfı, avcı-göçebe döneminde Şaman ve Kâm'lar tarafından yönetilen totem-fetiş ritüellerinin gelişmiş biçimi olan pagan ayinler organize ederek devlet ve toplum arasında hayati bir işlev üstlenmiştir. Göçebe büyücü olan Şaman-Kam, artık yerleşik düzenin pagan rahibidir. Hem toplumun denetimi ve eğitimi hem de devletin karakteri ve istikameti, rahipler sınıfının tekelindedir. Çünkü bu sınıf, ekonomi-politik düzenin işleyişini sağlayan teknolojinin de bilgisine sahiptir.

Animist-totemist büyücülüğün gök cisimlerinin hareket yasalarının keşfi sonrasında geliştirilmesi nedeniyle elde edilen bilgi, topluma esrarengiz güçleri yöneten büyüler olarak sunulmuştur. Bunun yarattığı karizma, özellikle yazının icadıyla birlikte, rahipler sınıfını egemenlik ilişkilerinin en tepe noktasına oturtmuştur. Astronomi, halka astroloji olarak, tıbbi bilgiler büyüülü şifa olarak, politik analizler ise geleceği bilme yetisi olarak sunulmuştur. (Muhtemelen bundan bin yıl sonra bugünkü egemen kapitalist ekonomi dili, teolojiye dönüşecek ve ekonomistler de o zamanın tarih kitaplarında rahipler-büyücüler ya da din adamları olarak anılacaktır.) Mesela yazı, eski toplumlarda tam manasıyla sihirli bir olgudur. Birtakım şekiller yoluyla konuşmak, onları okumak, şekillerden mana çıkartmak, cahil halk için büyüden başka bir şey değildir. (15) Rahipler sınıfının bu otoritesi, 'yönetme işi'nin kutsallaşmasını doğurmuştur. Tanrısal güçlere sahip rahip ve tanrının işini yapan kral, toplumun ortak tin'ini

(kolektif ruhu) temsilen dokunulmaz ve vazgeçilmez bir konum kazanmıştır. Göksel tanrıların en büyüğü, yerdeki kralların en büyüğü ile özdeşleştirilmiş ve tanrı-kral inancı gelişmiştir. Rahipler sınıfının desteği ve yönlendirmesi sayesinde bu tanrı-kral sistemi, zamanla kurumsallaşarak kutsal devlete evrilmiştir. Çoban- kral-şef, ilk başlarda değişik seçim usulleri ile başa geçerken, zamanla kralın tanrısal kanı ve ruhu en yakınına -oğlu, kardeşi veya karısına- aktarılan bir vesayet zinciri (monarşik saltanat) geleneği başlamıştır. Öte yandan, rahip-kral ittifakının sonucu olarak, ilk tarım devletlerinden son tarım imparatorluklarına kadar tüm tarih, dinle devletin özdeş olduğu bir örgütlenme biçimine sahiptir. Bu durum hemen hemen bugün de geçerlidir. Dinle devletin özdeşliği, her iki olgunun içeriğinden bağımsız olarak neredeyse olmazsa olmaz yapısal bir bütünlüğü ifade eder. Yani devletlerin/toplumların egemen dinleri değişebilir ya da devletlerin rejimleri, siyasal istikametleri, örgütlenme tarzları değişebilir, ama bir devlet varsa mutlaka dinsellik temelinde, dinsellik ruhuyla yani din mantığı (kutsal hiyerarşi ve üstün otorite) ile örgütlenmiştir. (16) Devletlerin dinleri değişebilir, ama dinselliği değişmez. Zira devlet, dinin siyaset diliyle ifadesidir. Din ise, devletin şifreli (teolojik) dilidir. Bu bağlamda, çoğu durumda teoloji (ilahiyat; Tanrı ve din bilimi), esasen egemen toplumsal düzenin soyutlanmasıdır. Tevhid peygamberlerinin getirdiği mesaj, bu bağlamda da büyük bir devrim yaratmıştır. Allah'tan başka ilah yoktur demek, siyasal kertede devleti-kralları, rahipleri, egemen sınıfları halkın üstünde, denetlenemez, sorgulanamaz, eleştirilemez kutsal makamlar olmaktan çıkartıp, halkın hizmetkârı, temsilcisi, eğitmeni ve iş görücüsü yapma çağrısıdır. (17) Ve bu çağrı aynı zamanda, Allah'a çocuk atfetmeyi de reddederek, her tür saltanatı, kral-sultan-şah veya peygamber oğlu-kızını da kutsamayı, iktidar için oğulları-kızları-damatları tek meşru varis görmeyi de reddetmek demektir. Allah'tan başkasına kulluğun reddi, köleliğin de reddidir ve bütün sınıfsal çelişkilerin doğduğu ana rahmi olan efendi-köle diyalektiği, tevhid imanı ile kökünden reddedilir. Bu anlamda, muvahhid bir iman, kutsal devlet, kutsal soy, kutsal çocuk, kutsal aile, kutsal üstün ırk-zümre-rahip, sınıf ve kutsal kişi inançlarını şirk olarak görür ve insanı bütün bu tarihin eşitsiz gelişme ürünü çelişkilerini daha en baştan, kesin ve kökten reddini sağlar. Tabi, tarih bu öğretiye göre akmamış ve egemen sınıflar, aileler, zümreler, din adamları ve kişiler, kendilerine daima kutsal-tanrısal bir kök meşruiyeti bularak insanları kendilerine kullaştırmanın bir yolunu-dilini bulmuşlardır. Din istismarı bu manada dinden daha etkili bir dincilik siyaseti olmuştur.

Tevhid mesajı, halk anlasın diye alıştığı teolojik bir dille konuşur ama özü itibarıyla kadim animist/paganist teolojinin yani kurumsal dinselliğin reddi üzerinden yerleşik düzenlerin ekonomi-politik temelde reddedilişidir. Tevhid, insanı bu köleleştirici düzenlerin tahakkümünden özgürleştirici bir teolojinin ifadesidir.

Kadim tarımsal/askeri devletler geleneğinde tevhide uygun kamucu/adaletçi/ özgürleştirici politik aşamaya en fazla İslam çağında ulaşılmıştır. Özellikle İslami devlet geleneğinde, hem Sasani-Abbasi sentezi olan Selçuklular'da, hem de Bizans-Mısır sentezi olan Osmanlı'da kamucu-adaletçi devlet anlayışı baskındır. Bozulma ve çürüme dönemleri, işte bu anlayıştan uzaklaşmayı ifade ettiği içindir ki bu coğrafyanın müslim – gayrimüslim toplumlara adalet ve hukuku daima eski devirlerde arar olmuştur. Özellikle Ahi-lonca teşkilatlanması, iktâ-tımar sistemi ve sipahi (üretici) ordu örgütlenmesiyle klasik dönem (16. yüzyıla kadar) kamucu Osmanlı devlet örgütlenmesi, bugün dahi ders çıkarılması gereken bir modeldir. İnsanların iş ve meslek sahibi olduğu, toprak ya da zanaat ve ticaretle iştigal ettiği, ürettiğinin yani emeğinin ürününün sahibi olabildiği bu düzen, kimseye muhtaç olmadan yaşama, yani hürriyet ve şahsiyet sahibi olabilme imkanını sağlar. İslam imanı gereği malın da, mülkün de, devletin de iktidarın da son tahlilde asıl sahibinin Allah olduğu şuuru, en azından bu klasik Osmanlı devri düzeninin adaletle en yakın bir dönem olarak tanımlanmasını sağlayacak bir pratik üretmiştir. Klasik dönem Osmanlı düzeni, işte bu halkçı karaktere uygun olarak, dinsel pratikte de özgün bir modeldir. Pratik düzenin ahlakı olarak din, paylaşma ve dayanışmanın, edep ve hayanın, ölçülü olma ve şahsiyet kazanmanın menfezidir. Ahi, pir, derviş, alim, dede, baba, veli ve mürşit, halk içinde yaşayan, mutlaka bir meslek sahibi olan, yani emeğiyle geçinen, mesleki beceri ve ahlakıyla mütenasip görgü ve bilgisi nedeniyle itibar, irşad ve feyz kaynağı olan, hayat içinde pişerek, denenerek ve daima siyasi ve toplumsal denetime tabi tutularak bu otoritesini kullanabilen tam manasıyla organik entelijansiya konumundadır. Ne dinden para kazanır ne de ün ve şöhretten. Bu halk bilgeleri ve halk adamları, savaşta ve barışta, iyi günde ve kötü günde, açlıkta ve toklukta halka yol gösteren, güven ve cesaret aşılayan, sabır ve metanet öğreten nebevî misyon sahibi gerçek birer öğretmenlerdir. Bu Ahi- Baba tipi, klasik Osmanlı döneminde de halk açısından devlet adamlarından daha etkin ve muteber konumdadır. Bu nedenle devlet, bir şekilde bu kanaat önderlerinden faydalanır, onlara danışır ve onların ikazlarını emir telakki eder. Bu kendi toplumumuza uygun, pratik ve gerçek bir demokrasi için de ilham veren bir uygulamadır. Bu dönem, şekilci dinselliğin istismar ve imtiyaz içeren egemenliği, yani teokrasi dönemi değil, aksine kelimenin tam anlamıyla halkın kendi kendini, kendi karar ve eylemiyle yönetmesi dönemidir. Özellikle ekonomi-politik düzenin bozulmasıyla birlikte, bu dini ahlak geleneği de bozulmuştur. Zamanla bu doğal dindarlığın özü boşaltılarak kabuğu yaşatılmış ve işte bu dinsel, devletli elitler adına halkı denetlemek, itaat etmeyenleri tasfiye etmek, her iktidar kararına fetva vermek ve halkın dini duygularını bireysel ya da politik çıkarlar için kullanmak şeklinde, bir sorun alanı haline dönüşmüştür. Osmanlı'nın bozulma döneminde egemen olan dinsellik,

halk önderi ve bilgisi olan dervişan tipi yerine, şeyhülislam-medrese- şeyh üçlüsüne dayanmış ve dini Bizans'taki gibi devletin bir kurumuna dönüştürmüştür. İşte devletin resmi kurumu ve halkın da sömürge rahipleri olarak şeyhlik müessesesine dayalı dinsel biçimleri, asli dini geleneğimiz değil, aksine bu gelenekten uzaklaşmanın ve bozulmuşluğun göstergesidir. (20) Kısacası, kastettiğimiz manada dinsellik (yüceltme-kutsama-dokunulmazlık-yabancılaştırma) olmazsa, devlet de olmaz. Modern siyaset kuramcılarının bütün soğuk ve değerlerden arınmış teknik devlet tanımlarına rağmen bu, böyledir. Din-devlet özdeşliğinin kadim toplumlarda halkçı bir özü vardır. Yani devlet ve din ayrı ayrı ve toplumun üstünde birer olgu değil, aksine bizatihi toplumun kolektif tin'i hükmündedir. Kral-Sultan, bu tin'in-ruhun sembolüdür. Savaşçı sınıf, yani ordular, bekçisidir. Rahipler, bürokratlar ise iş görücüsüdür. Ne zaman ki bu denge bozulur, o zaman kral tanrılaşmaya, rahipler tanrı adına sömürmeye, savaşçılar cuntalaşmaya başlar. İşte peygamberlerin geldiği anlar bu bozulma anlarıdır. Tevhid mesajı, aşırılıkların -haddi aşmanın- engellenip, her şeyin yerli yerine oturtulmasını içerir. Devletin adaletle özdeşliği, pagan kültürde dahi vardır. Pagan teolojide en yaygın tanrılardan biri olan güneş, adalet ve yargı tanrısıdır. Yani devlet, güneş gibi adaletini herkese eşit dağıtmak zorundadır. Bizim kültürümüzde de yaygın olan "Allah, devlete zeval vermesin" ifadesi, bu mitolojik manasıyla, devleti kutsayan bir ifade değil, aksine devlete asli misyonunu hatırlatan bir ikazdır. Zeval, gölge demektir ve devlete zeval, güneşin önüne bulutun gölgesinin gelmesini, birilerini aydınlatıp-ısıtıp, birilerini gölgede bırakmasını yani devletin adaletten uzaklaşmasını ifade eder."

Sosyal Sınıflar ve Teoloji

Öte yandan, paganizm yani çok tanrıcılık, egemen sınıfların, daha doğrusu sınıflaşmanın da ifadesidir. En somut ve açık şeklini Hind kast sisteminde bulduğumuz sınıflaşma, (ki, Marks'ın çözümlemelerinin temelini koyduğu sınıf kavramının ilham kaynağıdır), toplumsal iş bölümünün kutsanarak, hakim sınıflar ve onlara tabi olan alt sınıflar halinde dondurulmasını ifade eder. Hind teolojisi çok açık bir şekilde bu sınıfsallığın aynasıdır. Hind tanrılar panteonunda Varuna, Mithra, İndra, Agnu üst kastların, yani Racalar (soylular), Kşatriyalar (savaşçılar), Brahmanlar (rahipler) ve çiftçilerin tanrılarıdır. Ahura ise en alttaki parya ve dravidlerin tanrısıdır. Ahura, M.Ö. 500'lü yıllardaki büyük Zerdüşt Devrimi'nde İran halkının büyük tanrısı haline dönüşmüştür. Yani alt sınıflar, İbrahimi tevhid inancının etkisiyle Zerdüştlük üzerinden üst sınıflara karşı ayaklanmış ve onları (tanrılarını) reddetmiştir. Sınıfsal teoloji Mısır'da da vardır. Mısır mitolojisinde kötülük tanrısı Seth (Şit-satan-şeytan), Osiris'i (Asur'u) öldürür. Osiris, Mısır'ın birliğini sağlayan efsanevi liderdir. Güney ve kuzey Mısır'ın birliğini sağlamıştır. Seth, bu birliği bozan yabancı istilacıları (İran'ı) simgeler. Horus, Mısır ordusunun tanrısıdır. Seth'i öldürür. Osiris'i

kurtarır. Yani teoloji, Mısırın kuruluşu ve birliğinin sağlanışını anlatır. Sınıfsallık, yerli çiftçi halkla yabancı çoban-göçebe halk arasında ortaya çıkmıştır. Zamanla bu sınıfsallık toplumsal iş bölümüne de yansımış ve egemen sınıflarla halk arasında hiyerarşiye dönüşmüştür. Musa ve tek tanrıcılık, Mısır'da alt sınıfların üst sınıflara isyanını ifade eder. Yunan'da ise tanrılar, soylulardır. Halk (çiftçiler) ve köleler, soyluların altındadır. Onların tanrıları bağlı oldukları soyluların tanrılarıdır. Yunan'da halkın ve kölelerin tanrısı dahi yoktur. Hz. İsa, bu nedenle kolayca ve hızla benimsenmiş ve alt sınıfların tanrısı haline dönüşebilmiştir. İsa'yı tanrılaştırma, Yunan-Roma coğrafyasındaki sınıfsal dramının doruğunu simgeler. Tıpkı Hind'de inek tabusunun alt sınıflar için açlığı simgelemesi gibi. Uzun tarım çağları, yarattığı din, devlet, sınıfsallık, ticaret ve sanat biçimleriyle halen etkisini sürdürmektedir. Özellikle ilahi-tevhidi dinler, animist ve pagan dinlerin yok edilmesi için ortaya çıkmış, ancak zamanla kurumsallaşarak kadim toplumsal düzenlerin bir parçasına dönüşmüştür. Zerdüştlüğün İran, İsevilğin Roma ve İslam'ın Emevi-Osmanlı devletlerinin resmi dini olması, tıpkı uygarlığın iyi ve kötü işlevleri gibi, hem bu devletler için güçlendirici bir rol oynamış, hem bu devletlerin halklarını terbiye edip uygarlığa katmış, ama öte yandan dinin asli özünün dolayısı ile de insanlaşma sürecinin asli yönünün zedelenmesi ve tahrif edilmesine kapı aralamıştır. Tarım çağlarının tevhid mesajı, özellikle bozulma dönemlerinde kadim pagan geleneği ile karışarak egemen sınıfların halkları kontrol ve terbiye vasıtası işlevi görmüştür. Dinlerin bu paradoksal işlevi, Sanayi Devrimi sonrasındaki din karşıtı retorikğin en temel nedeni ve malzemesi kılınmıştır. Çünkü din (Batı'da Hıristiyanlık), artık sömürücü sınıfların silahı haline gelmiştir. Tarım çağları; yerleşik hayatın, doğanın kullanımının ve teknolojinin gelişmesinin altyapısıdır. Sanayi çağı, bu altyapının üzerine bina edilmiştir. Hatta tarımsal paradigma, Sanayi Devrimi sonrasında neredeyse aynen devam ettirilmiştir. Burjuva sınıfı, aristokrasi sınıfını taklit ederek kendine sınıfsal bir kimlik yaratmıştır. Üretilen teknoloji, tarım çağlarında keşfedilmiş bilgi sayesinde gelişmiştir. Tarımsal devlet yapıları, modern ulus devletlerin aynen devam ettirdiği bürokratik mekanizmaların kaynağıdır. Dil ve kültür kodları, hala tarımsal çağların ürünü olan eski köklere ait olmayı sürdürmektedir. Teolojik çerçeve ise, tamamen tarımsal çağa aittir. İnsanlığın bilinen en uzun süreli yaşam pratiği, tarımsal dönemdir. Sahip olduğumuz ve bildiğimiz hemen her şeyin kaynağı ve kökeni, işte bu uygarlık aşamasına aittir. Modern çağlar, bütün yenilik, ilk olma, ilk keşfetme, büyük kırılma, büyü bozumu türünden eskiyi küçümseme ve kendi devrini adeta insanlığın yeni doğuş çağı gibi sunma narsizmine rağmen, bu böyledir. Modernliğin narsizmi, belki de gerçekte tarımsal çağların paradigmasını bir milim bile yerinden oynatamamış olmanın mahcubiyeti ve yeni diye sunulanların sadece tarım öncesi animist

teolojiye benzer yeni şaman teoloji ile, teknolojinin hızlı gelişmesinden ibaret bir görüntü değişiminden başka bir şey olmadığını erken fark edilmesini örtme çabası gibi gelmektedir.

3.Sanayi Devrimi: Kapitalist Çağ

Tarihteki büyük maddi uygarlık hamlesinin üçüncü dönemi, 16. yüzyılda başlayan (Endülüs'ün işgali ve birikiminin sömürülmesiyle elde edilen) bilimsel-teknolojik devrimlerle gelişen Sanayi Devrimi'dir. Modern çağın bu kritik başlangıcı, insanın doğayı dönüştürmesi çabasını ifade eder. İnsan, doğadan korunma (ilk Adem nesli), doğayı kullanma (tarım çağları) ve doğayı dönüştürme (modern çağlar) hamleleri ile maddi uygarlık sürecinin bugünkü aşamasına varmıştır. Bu dönem, kapitalizmi doğurmuştur. Tüm önceki devirlerin birikiminin istismarına dayalı bu sistem, teolojik olarak rafine bir animiz ve paganizmi temsil eder. Doğanın ve eşyanın totemleştirilmesi, bu çağda tekniğin ve bilimin tabu ve totem olarak kutsanması şeklinde ortaya çıkmıştır. Sebeplerin kişileştirilerek tanrısallaştırılması olarak tarımsal paganizm ise, kapitalist düzende sebeplerin soyutlanarak tanrılaştırılması şeklinde nüksetmiştir. Bir sebep olarak sermaye, üretim aracı olmaktan çıkarak, tek üretici güç haline dönüşmüştür. Para şeklinde soyutlanan sermayenin, yaşamak için gerekli her şeyi yaratan tanrı halinde tecessüm edişi, kapitalist pagan teolojinin özüdür. Animizm de bu rafine çok tanrıcılık içerisinde devam etmektedir. Doğanın tanrısallaştırılması, modern çağlarda eşya ve olayların ruhuna inanma şeklinde açığa çıkmıştır. Artık toprağın, yağmurun, ormanın, hayvanların totem ve fetiş objeleri olması geri ve ilkel inançlar olarak küçümsemektedir ama 'piyasa'nın, 'dolar'ın, petrolün, borsanın, enflasyonun, kredibiletinin bir ruhunun olması, değerinin inip çıkması, olaylara göre tepki vermesi, adeta canlandırılmış doğacılığın daha teknik düzeyde sürdürülmesidir. Sözümona çağdaş insan, artık eski animist-pagan hatta tevhidci tanrı telakkilerinden uzaklaşmıştır ama moda, ün, şan, şöret, piyasa, banka, borsa, konfor, imaj, reklam gibi yeni animist obje ve nesnelere tapınmaktadır. Antropolojiyi bilenler, eski toplumlarında insanların zaten ne totemlere ve fetişlere ne de su, toprak, ay ve güneşe doğrudan tapmadıklarını, yani böyle akıl dışı bir durumda olmadıklarını, aksine bu semboller ve nedenler üzerinden somut toplumsal ve bireysel durumlarını bilince çıkarttıklarını bilir. Yani, kapitalizmin ileri ve çağdaş bireyinin, en eski animist-pagan insanlardan bir milim bile farkı yoktur. Değişik görünen tek şey, sembollerdeki çeşitlilik ve yeni isimlendirmelerdir. Kapitalizm, doğayı dönüştürme yetenek ve çabasını, doğayı istismar etme ve doğanın doğasını bozma şeklinde saptırmıştır. Yani kapitalist sistem, insanın doğayı keşfetmesinin ileri bir hamlesi olan sanayi devrimini ve bilimsel-teknolojik atılımı saptırarak tefeci-bezirgan egemenliğini kurmuştur. Gerçekte kapitalizm sanılanın aksine egemen olduğu son yüz yıl boyunca bilimsel gelişmeyi yavaşlatmıştır.

Teknolojik gelişme diye bilinen baş döndürücü icat ve aletler, esasen ilk bilimsel keşiflerin istismarına dayalı tüketime dönük yeni malzemelerin üretilmesi sürecinden başka bir şey değildir. Çok fazla eşya üretince çok ileri gidildiği yanılması, modernliğin en yaygın ve aldatıcı paradoksudur.

Yerçekimi kanunu ya da elektriğe benzer bir bilimsel buluş veya keşif oranı, son yüzyıldır bu buluşların geliştirilmesini ifade eden teknolojik icatların gerisinde kalmıştır. Çünkü, insan aklının buluşları, keşifleri ve hayalleri, kapitalist üretim-tüketim döngüsünün hammaddesi kılınmıştır. Daha iyi bir yaşam özlemi, sadece kapitalist çarkın tepesindekilerin yani egemen sınıfların gerçeği haline dönüşmüş, alt sınıflar ise hiçbir zaman sahip olamayacakları bir yaşam tarzının peşine koşmuş beygirlere dönüştürülmüştür. Bu dilemma zaten insanın en eski trajedisidir.

Modern kapitalist çağ, esasen insanın ürettiğine tapma çağıdır. Para ile sembolize edilen bu dönemin baş tanrısı, insanı kullandırmanın, köleleştirmenin, küçültmenin ve beşerleştirmenin aracıdır. Kapitalist çağ, aşiretçiliği etnik temelli ulusçu milliyetçilik şeklinde yeniden diriltmiş, çok renkli ve doğal bir millet-toplum ve birey olma imkanını ortadan kaldırmıştır. Parayı, hayatın merkezine yerleştirmiş ve bütün insani ilişkileri alışverişe dönüştürmüştür. Kapitalist çağın baş tanrısı (Para-Mammon) dışında, içeriğinden bağımsızlaştırılıp fetişleştirilmiş üretim, tüketim, imaj, marka, proje, standart, borsa, piyasa, win-win, sistem analizi, süreç yönetimi, kişisel gelişim, başarı, hırs, kazanma, serbest cinsellik, bilim, teknoloji, gelişme, ilerleme, büyüme, kredi, medya, çağdaşlık, özgürlük, demokrasi vb. kelimelerden oluşan yüzlerce küçük tanrısı daha vardır. Ve eski pagan teolojilere rahmet okutacak şekilde bu yeni rafine şirk çağının tanrısallaştırma mekanizması, artık somut toplumsal koşullardan bile kopmuş, tamamen insansızlaşmıştır. Eski paganizm, hiç değilse insan eylemi ve çabaları ile doğasal güçlerin teolojileştirilmesi iken, modern kapitalizm artık tamamen insandan bağımsız irili ufaklı soyut kavram ve sembollerden ibaret tanrı ve tanrıçıkların panteonunu kurmuştur. Beşer özellikler, insana galip gelmiş ve tevhid mesajı bir kez daha kaybetmiştir. Bu nedenle, insanlaşma mücadelesi, yani Tevhid ve Adem şuurunun tüm insanlığa yayılması davası, henüz bitmemiştir. Bu nedenle, kapitalizmin aşılması hem bir insanlık davası hem de bir iman davasıdır.

Sonuç

Uygarlaşma, işte bu üç aşamalı sıçrayışlarla gelişmiştir. Ama, sonuçta insan hala o ilk insandır. İnsanlık davası, o ilk gündeki gibi ve o şuurlanma anınınve sonra o ilk kandırılarak düşme travmasının tüm dramını ve görkemini her bir insan tekinde, doğan her bir bireyde biteviye yaşamakta ve genlerinde taşımaktadır. Dram, beşer yanın hala var olması ve galebe çalmasında, görkem ise, insan yanın hala yaşaması ve her şeye rağmen Adem şuurunun temeli olmasında temsil edilmektedir.

Uygarlık diyalektiği ve uygarlaşma hamleleri, teolojinin jeopolitiği şeklinde kavramlaştırdığımız bir teo-politik süreç içinde insanlaşma çabasını içinde taşır. Yani, insanın ortak ve asıl davası olan insanlaşma, uygarlaşma sürecinin, bu sürecin iç diyalektiğinin, bu diyalektiğin iki farklı lehçesi olan teoloji ve jeopolitik düzeylerin içine gömülmüş bir şekilde sürmektedir. İşte bu saklı kavgayı açığa çıkartmak ve insanlık tarihinin asıl anlamını pratiğin içinde keşfetmek, bugünü ve yarını inşa etmek için zorunlu bir teorik temel oluşturacaktır. Din, yani Hz. İbrahim'le tecelli eden tevhid inancı, esasen uygarlaşmanın tahakkümsüz ve savaşız yolunu ifade eder. İnsanların, ekonomi politik sürecin zorunluluklarını denetleme yeteneği kazanması, yani ruhsal ve zihinsel bir üst aşamaya davet ederek uygarlaştırmanın yolu dindir. Bu manada tek bir din -hanif din- vardır ve ilk insandan son peygambere kadar tek bir mesajı taşımıştır: "Allah'tan başka ilah yoktur!"

Bu dinin karşısında da yüzlerce binlerce dinler-inançlar vardır ve hepsi de aslında animist-pagan dinciliklerin, insanı kullandıran, akıl dışı hurafelerle büyüleyen, kabile-aşiret-kişî kutsamasına yönelten şeytani yollarıdır. Bu dincilik türlerinin en tehlikelisi, kendini İbrahimi-ehli kitap dinlerin içinde gösterip, yani musevi-Hristiyan veya İslam içinde yuvalanıp meşrulaştıran dincilik türleridir. İbrahimi mesaj, sadece birden çok soyut tanrıya tapınmanın yasaklanması değildir. Tevhid, tüm uygarlaşmanın çatışma biçimlerinin reddiyle birlikte evrensel barış ve insanlaşma amacının yani somut bireysel ve toplumsal yaşamın siyasi ve ekonomik olarak ahlak-adalet-hukuk- hürriyet ve eşitlik ilkeleriyle düzenlenmesinin tek mümkün yolunu ifade eder. Ekonomi-politik zorunluluklar, yani beslenme, barınma, güvenlik ya da bu zorunlulukların sonucu ortaya çıkan korku, cehalet ve menfaat, bütün maddi çatışmaların kaynağıdır. Tevhid fikri, yani tanrının soyutlanması ve yaratılanla yaratılanın tefriki, her şeyden önce tüm somut-dünyevi-maddi tanrısallık biçimlerinin reddidir. Siyasal, ekonomik ve kutsal otoritelerin reddi...

Bütün pagan geleneğin tanrısallık biçimi, esasen somut ekonomi politiğin yansımasıdır. Sümer'den Mısır'a, Hind'den Roma'ya kadar bütün uygarlıkların teolojisi, ana hatlarıyla aynıdır. Bir büyük gök tanrı ve bir büyük yer tanrı olarak krallık. Bunların gökte yardımcı tanrıları ve yerde yardımcı roldeki üst oğulları veya seçkin sınıflar, seçkin kastlar, seçkin ırklar. Ve her tevhid peygamberi, dinin diliyle siyasal bir mesaj getirir. Bu mesaj, yerleşik din ve devletin halk lehine kullanımını dayatır. Tanrıyı birleme, insanı, Ademi birlemedir. Tüm imtiyaz, inhisar, istismar ve istig'naların reddidir. Tevhid; adalet ve özgürlük çağrısıdır. Ve maddi uygarlık hamlesinin son aşaması olan sanayi çağında, tevhid mesajının yeniden yorumlanarak teolojik, politik ve ontolojik manalarının yeniden hatırlatılması gerekir. İnsanlık, kapitalizm sayesinde eski bir beşer bataklığını yeniden denerken, İbrahimi gelenek de, kendisine secde edilen 'Adem' şuurunu bir kez daha insan türüne hatırlatmak zorundadır.

Uygarlık, İbrahimi geleneğin tecellisi için daima en elverişli bir imkandır ve İbrahimi-muvahhid bir uygarlık, tüm Adem soyunun asli görevidir.

Dipnotlar:

(1) Arkeoloji, antropoloji, etnoloji, sosyoloji ve hatta tarih bilimlerinin 17. ve 18. yüzyıldan başlayarak gelişmesi ile kapitalizmin ve sömürgeciliğin gelişimi paraleldir. Oryantalizm olarak bilinen şark bilimciliği ile başlayan araştırmalar, zamanla Fransa, İngiltere ve Almanya'nın sömürge edinme çabalarına paralel bir şekilde zemin, mekan, tarih ve toplum araştırmalarına dönüşmüş ve özellikle 18. yüzyılda farklı bilimsel disiplinler halinde üniversiter bilim dalları olarak kabul edilmiştir. İngiliz Doğu Hind Kumpanyası'nın finanse ettiği araştırmalar sonucunda gelişen Oryantalizm sayesinde, 1820'lerden itibaren Göttingen Üniversitesi bünyesinde kurulan çeşitli araştırma dalları ile birlikte tarih, dil, kültür ve insanlığın kökenine dair teorilerin ortaya atıldığı ilk sosyal bilimler gelişmeye başlamıştır. İngiliz sömürgeciliğinin egemen olduğu Hind-Çin ve daha sonra petrolün öneminin anlaşılmasıyla birlikte Mezopotamya bölgelerindeki araştırmalar dil-tarih tezlerini, Fransızların Mısır işgali döneminde geliştirilen eski Mısır bilimi ile birlikte Mısır kaynaklı tarih tezleri, 1820'lerdeki Yunan bağımsızlık hareketi ile birlikte moda olan Helen uygarlığı -grek-roma teorileri, Almanya'nın tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte gelişen Ari ırk teorileri, 19. yüzyıldan itibaren Britanya'nın küresel egemenliği döneminde geliştirilen ve Arnold Toynbee ile doruk noktasına çıkan 'uygarlık-medeniyet' teorileri, ilk akla gelen paralellik örnekleridir. Bu bağlamda, insanlığın gelişim sürecini, bu sürecin aşamalarını, bu aşamalardan yola çıkılarak geliştirilen uygarlık tezlerini ihtiyatla karşılamak ve 'batılı üstün beyaz ırk' tezini meşrulaştırmaya çıkan bütün tarih ve toplum teorilerinin eleştirisine buradan başlamak gerekir. İnsanı ve tarihini anlama ve yorumlama çabası olarak bu bilimsel disiplinlerin gelişmesi şüphesiz olumludur ancak içeriğinin belirlenmesi ve manipülasyon amaçlı tezlerin ayıklanması, en az bu bilimler kadar önemlidir.

Konuyla ilgili ilginç bir çalışma için bakınız: Kara Atena, Martin Bernal, Kaynak Yay. İst, 2001. Ayrıca Kara Atena ve içerdiği uygarlık teorileri üzerine eleştirel bir değerlendirme için, Ahmet Özcan, Açık Mektuplar, Kara Atena başlıklı mektup, Yarın Yay., İst, 2012.

Çalınmış Miras- G.M. James- Yarın yayınları-ist-2014

Oryantalizm için bak. Edward Said, Oryantalizm, Pınar Yay., 1996, Yücel Bulut, Oryantalizmin Eleştirel Kısa Tarihi, Yöneliş Yay. İst, 2002. Batılı bakış açısının tersyüz edilişi konusunda bak. Tepetaklak, Eduardo Galeano, İmge yay. İst, 2004.

(2) Fernard Braudel eserleri için bak., Akdeniz ve Akdeniz dünyası, Maddi Uygarlık ve Kapitalizm, Akdeniz:Mekan ve Tarih, Akdeniz: İnsanlar ve Miras, İmge yay. İst,

(3) Kuran-ı Kerim'deki Habil-Kabil kıssasına atıf yapan ayet: "Onlara, Adem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak anlat: Hani birer kurban takdim etmişlerdi de birisinden kabul edilmiş, diğëerinden ise kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen kardeş, kıskançlık yüzünden), "Andolsun seni öldüreceğim" dedi. Diğëeri de "Allah ancak takvâ sahiplerinden kabul eder" dedi." (Maide, 27)

(4) Uygarlık ve medeniyet kavramları, kullanana göre değişen anlamlara sahiptir. Uygar, 'Uygur' kökünden türetilmiş Türkçe bir terimdir. Medeniyet ise Medine (Şehir) kökünden türetilmiş Arapça kökenli bir terimdir. Kelime kökleri itibarıyla her ikisi de şehirli, yerleşik manalarını içerir. Ancak bu terimlerin bugünkü kullandığımız daha kapsamlı manalar kazanması, 19. yüzyılda Batı'da kullanılmaya başlanan Civilitas ve Civilizasyon terimlerini karşılamak için gündeme gelmiştir. 16. yüzyılda Erasmus'un 'görgü kuralı' manasında kullandığı civilitas, 19. yüzyılda Batılı toplumların gelişmişlik düzeyini ifade etmek ve ileri bir yaşam tarzı manalarında kullanılır olmuştur. 18. yüzyılın Avrupa-Batı bilinci oluşturma, özgün bir kültür ve yaşam tarzı üretme ve buna uygun bir tarih bilimi geliştirme çabasının sonucu olarak bu yeni anlamıyla gündeme gelen Civilitas, o tarihten itibaren modern Batı uygarlığı manasında kullanılır olmuştur. Britanya sömürgeciliğinin dorukta olduğu 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, Arnold Toynbee, civilitas ve civilizasyon kavramları üzerinden insanlık tarihini, din ve kültürel olarak farklı toplumları ifade eden, daha doğrusu birbirinden ve Batı'dan ayıran kavramlar halinde kullanmıştır. Toynbee'ye göre, Batı medeniyeti dışında, geri kalmış İslam ve Asya medeniyetleri de vardır. Ama bunlar Batı medeniyetinin dışındadır. Batı medeniyeti ise, Aryan kökenli halkların Yunan-Roma geleneği ve Yahudi-Hıristiyan değerleri üzerinde Aydınlanma Çağı ve Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi ile oluşmuş en ileri evrensel uygarlık düzeyidir. Bu bakış açısı, halen de sadece Batı'da değil, Batı dışı dünyada bile egemendir. Sömürgecilik, kendini bir Civilizasyon, yani barbar toplumlara medeniyet götürme çabası olarak meşrulaştırmaya çalışmıştır. Toynbee'nin bu yaklaşımının izlerini yansıtısa da, İngiliz Henry Morgan ve Gordon Childe gibi yazarlar, eski toplumlar üzerine yaptıkları çözümlemelerde yaşam tarzları ve üretim ilişkileri temelinde eski toplum-yeni toplum, neolitik (tarım) ve sanayi toplumları gibi ayrımlar geliştirmişlerdir. İlerlemeci tarih görüşünün bu ayrımlarda da geçerli olduğu ama en azından Batı ve Batı dışı uygarlıklar yerine, ekonomi-politik karakterlere göre eski ve yeni toplum biçimleri şeklinde bir uygarlık kategorileştirilmesi yaptıkları söylenebilir. Tabi hepsinde son durak Batı'ya çıkmaktadır. Britanya medeniyet telakkisi dışında, Fransa'da kültür ve Almanya'da ırk temelli uygarlık teorileri geliştirilmiştir. Kültürel Antropoloji, ağırlıklı olarak bir Fransız sosyal bilimciliğidir. Irk ve milletlere dayalı uygarlık görüşleri ise Alman bilimciliğini ifade eder. Ülkemizde, İslamcı çevrelerde Britanya merkezli medeniyet yaklaşımı, sol çevrelerde Fransa merkezli toplumcu-kültürcü yaklaşımlar ve milliyetçi çevrelerde ise Alman merkezli milliyetçi yaklaşımın baskın olduğunu söylemek mümkündür. Mesela İslam medeniyeti kavramlaştırması, özünde taşıdığı Toynbee'ci aşağılamayı görmezden gelen bir saflıkla İslam'ın bir özgün medeniyet olduğu savunusuna dayalı olarak kullanılır. Bir din olarak İslam'ı ve tarih içinde yarattığı toplumsal kültür ve pratiği, 19. yüzyıla kadar aynı manayı taşımayan medeniyet gibi bir kavram eşliğinde kullanma alışkanlığı, bugün Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması' tezi karşısında afallamış görünmektedir. Bu kullanım tarzının mantiki sonucunun haçlı savaşının bu şekilde hortlatılması olduğunu idrak edemeyen safdil İslamcı aydınlar, çaresizce İslam'ın Batı uygarlığı ile

çatışmadığı, uygarlıkla bir sorununun olmadığı türünden eğilimlere yönelmiştir. Öte yandan, dinsel birikim ve söylemden hazzetmeyen Batıcı ve seküler milliyetçi çevrelerin de sadece Arapça çağrıştırdığı için olsa gerek, medeniyet yerine, uygarlık kavramını kullanmayı tercih ettikleri, ama bu kavramı esasen Britanya merkezli manası ile yani üstün Batı (çağdaş uygarlık düzeyi!) manasıyla benimsedikleri söylenebilir. Biz, her şeyden önce Toynbee ile özdeşleştirdiğimiz ama bugün tüm Batıya egemen olan Batı-merkezli bir yüceltmenin ifadesi olan *Civilizasyon* terimini, içerdiği tüm değer yüklü manalardan arındırarak kullanıyoruz. Ve sadece yerleşik hayatı, kentsel yaşamı, devlet ve diğer organizasyonların gelişmiş biçimlerini ve üretim ilişkilerinin özel mülkiyete dayalı bütün sonuçlarını içeren tarımsal ve modern tüm yaşam tarzını ifade etmek için uygarlık kavramını tercih ediyoruz. Bunun tarımsal dönemi Mezopotamya, modern kapitalist dönemi ise Batı toplumlarında doğmuş ve gelişmiş olabilir. Ama artık tüm dünya bu uygarlık biçimleri içinde yaşamaktadır ve bu manada uygarlık hem sadece göçebeliğin antitezidir hem de evrensel bir olgudur. Yani ne Batı uygarlığı ne de İslam ve Asya uygarlığı türünden kavramlaştırmaların hiçbir manası yoktur. Aynı şekilde uygarlaşma, maddi bir gelişme düzeyidir ama manevi bir gelişme, ilerleme, insanlaşma manası içermez. Yani maddi düzeyi ifade etmek için kullanılmasında sakınca görmüyoruz ama manevi açıdan uygarlığı yüceltmenin son derece sakıncalı bir tutum olduğu kanaatindeyiz. Hatta maddi uygarlığın insanlaşma bağlamında ciddi riskler içerdiği bile söylenebilir. Benzer nedenler dolayısı ile de, değer yüklü sağcı söylemin safdil medeniyet terimi yerine, kullandığımız manaya daha yakın çağrışımları olduğu zannıyla uygarlık terimini tercih ediyoruz. İslam medeniyeti ya da Batı medeniyeti diye bir şey yoktur, İslam ve tevhidi iman ve değerler vardır. Bu iman ve değerler, kendi yaşam biçimlerini yaratır. Bu yaşam biçimlerini vurgulamak ve tanımlamak için ise, Batı karşısındaki kompleksin ürünü ve bir tuzak olduğu yaşadığımız emperyalist saldırı ile ortaya çıkan Britanya esintili medeniyet kavramı yerine, tevhid ve insanlık ülküsü, İbrahimi-Hanif değerleri vb. gibi, zamandan, mekandan, kurumsal dinsel algılarından ve uygarlık biçimlerinden bağımsız, insanlık ideası ve değerlerini ifade eden kavramsallaştırmaları kullanmayı tercih etmekteyiz.

(5): Bugün dünya siyasi haritasında iki yüzden fazla devlet vardır. Ama aslında gerçekten devlet ve millet-ulus sayılabileceklerin sayısı yirmiyi geçmez. Geri kalan sözde ulus ve devletler, sömürgecilik sürecinin ürünü ve toplumları parçalayarak yönetme düzenini ifade eden kapitalist-emperyalist egemenliğin paylaşım alanlarını ifade ederler. Modern kapitalist düzen, imparatorlukları parçalayarak işte bu sahte ulus-devlet denen aslında modern aşiretlerden oluşan dağınık kümelerin tefeci bezirgan (finans-kapital) sınıfı tarafından sömürülerek yönetilmesine dayanır. Küreselleşme, sanılanın aksine bu sahte ulus devletleri yıkmayı amaçlamamakta, klasik Avrupa merkezli sanayi kapitalizmi yerine geçen Amerikan tipi finans temelli kapitalizm, ulus devletleri kendine uygun olarak yeniden formatlamaya çalışmaktadır. Hatta eskilerin bir kısmını parçalayıp yeni ulus devletler icat ederek bu aşiret düzenini pekiştirmeye

çalışmaktadır. Böylece insanların daha fazla dağılması, ortaklıklardan uzaklaşması, hatta daha küçük unsurlara bölünerek büyük ve kadim asabiyeler etrafında bir araya gelmemesi amaçlanmaktadır. Çünkü, küresel düzen, tüm savunma ve dayanışma asabiyelerinden soyulmuş yalnız ve çaresiz bireylerden oluşan sürülerin tek merkezden denetimini sağlamak istemektedir.

(6): İnsanın kökenine dair evrimci-yaratılışçı teorilerin çatışması, Katolik kilisesi ile masonik-bilim kiliseleri arasındaki politik çatışmanın bir uzantısıdır. Bu bağlamda konu bilimsel ya da gerçekten hayatın anlamına dair felsefi bir tartışma olmaktan çok, Batılıların iç savaşının ideolojik bir yansımasıdır. Bu nedenle Batı dışı dünyayı ilgilendirmediği gibi, konumuz bağlamında bizi de ilgilendirmemektedir. İnsanı ve tüm evreni Allah'ın yarattığına inananlar için, O'nun evrim yoluyla yaratması ile olduğu gibi ve bir anda yaratması arasında hiçbir fark yoktur. Özellikle Katolik kilisesinin yayınlarını Türkçeye -Arapçaya, Farsçaya, diğer dillere çevirerek sözde yaratılışçı tezi İslam adına savunan bu çevrelerin, bu çabalarının Katolik misyonerliğine katkısı bir yana, insanın yaşam serüveni üzerine düşünme ve araştırma gayretini yok edici tavırla dogmatik ve akıl düşmanı bir dincilik türünü Müslüman dünyaya ithal etmeleri manidardır. Sorunun kaynağı Kuran'ın Allah'a iman (Tevhid) teklifi ile Kiliselerin Allahın oğlu tanrı İsa'sının tanrıcılık ya da tanrıperestlik şeklindeki monoteizminin bir birine karıştırılmasıdır. Gerçekte bir çok İslam alimi ve bilim adamı, ilk insanlar konusunda çok daha rasyonel ve bilimsel gelişmelere yakın bir tutum içindedir. Yani İslam'ın bu konuda kesin ve açık bir dogması yoktur. Konu ile ilgili Müslüman alimlerin yaklaşımı için bak: İslam'da Evrimci Yaratılış Teorisi, Mehmet Bayraktar, İnsan Yay.

(7): Konu ile ilgili ayetler: “Gerçekten insan üzerinden öyle uzun bir süre gelip geçti ki o anılmaya değer bir şey bile değildi?!” Çünkü Biz insanı bir takım katkılarla karıştırılmış bir nutfeden yarattık; onu evire çevire deneyelim diye de onu işiten ve gören bir varlık yaptık.” (İnsan süresi,1-2)

“Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratmış olan Rabbinize kulluk ve ibadet ediniz ki, gerçek korunanlardan olasınız!” (Bakara, 21)

“Düşün ki, Rabbin meleklere: “Muhakkak Ben, yeryüzünde bir halife tayin edeceğim.” dediği vakit, “Biz seni tesbih ve takdis edip dururken orada fesat çıkaracak ve kanlar akıtacak bir yaratık mı seçeceksin?” dediler. “Her halde Ben sizin bilmeyeceğiniz şeyleri bilirim!” buyurdu.” (Bakara, 30)

(8): Freud, garip bir şekilde beşeri insanlaştıran bu yasakları, totem ve tabu kavramları çerçevesinde ilkel insanın korkuya dayalı davranışları olarak yorumlar. Yani, gelişen insan bu korkularını terk eden insandır, demeye getirir.

Oysa, insanın gelişimi bu sorumluluk şuurunun ürünüdür ve bu şuur, korkuya dayalı değil, idrake, akla, yani insan olmanın zorunlu nedenine dayanır. Korkularını tabulaştıranlar beşerdir. Halen de korkuya dayalı beşer davranışları insan türünde yaşamaktadır. Özellikle ölüm korkusu, aç kalma korkusu, gelecek korkusu, güvenlik temelli korkular, beşer kabilelerin ilkel çağlardan kalma korkuları olarak insana geçmiştir. Allah telakkisi ve Ahiret inancı, bu korkuları yok eder.

(9): Kuran-ı Kerim bu durumu şu ayetle açıklar: “Nefse ve ona bir takım kabiliyetler veripte iyilik ve kötülüklerini ilham edene andolsun ki, nefsinin kötülüklerden arındırılan kurtuluşa ermiş, onu kötülüklerle gömen de ziyan etmiştir.” (Şems, 7-10.)

(10): Marksizm, bu nedenle sorunun özünü iskalamış, insanı maddi koşulların ürünü, maddi koşulları da insan emeğinin ürünü olarak tanımlayarak, garip bir materyalist totoloji geliştirmiştir. Bu totoloji, maddi koşulların esiri olmadan onu geliştirmeyi ve yönetmeyi, yani uygarlaşmanın efendisi olmayı insanlaşma olarak yorumlayan tevhidi dünya görüşüyle aşılabilir.

(11): Bütün eski toplumlarda yaygın olan bu sembol, Hindistan’da hala yaygın olan inek kutsamasının da muhtemelen kaynağıdır. Kuran’daki en uzun sürenin adı da Bakara yani Öküz’dür. Kadim toplumsal paradigmanın aşılması ve kutsanan nedenlerin (pagan tanrıların) birer sıradan doğa olayı, yani meleke (melek) düzeyine indirilerek insanlara gerçek Allah’ın daha yüksek bir soyutlama olarak sunulması, Kuran’ın anlatım yöntemidir.

(12): İhtar, Artemis, Athena, Varuna aşk tanrıçalarıdır. İnanna, Kibele ise, Havva’yı temsil eden toprağın bereketi ve dölleme-doğum tanrıçalarıdır. Muhtemelen aşk tanrıçası nitelemesi eski Babil ve Yunan site devletlerinde var olduğu ileri sürülen kutsal fahişelik kurumuna aittir. Tapınaklarda doğanın yeniden dirildiği bahar aylarını karşılama ayinlerinde yapıldığı söylenen toplu cinsellik ayinleri sırasında bu kutsal rahibeler tanrısal döllemeyi sembolize eden serbest cinsel birleşme törenlerinde kullanırdı. İşte bu kutsal fuhuş için tapınaklarda yaşayan bakire kızların tanrıçası İhtar-Artemis idi. Yahudi kaynaklarda Havva’nın dışında Adem’i baştan çıkaran Lilith isimli bir kadın imgesi vardır. Lilith, bu manada erkek egemen kültürün ürettiği kötülük kaynağı kadın imgesini çağırıştırır. Nitekim bu aşk tanrıçaları, çoğu zaman savaş tanrıçaları olarak ta imlenir. Yani, erkek egemen kültürde hala geçerli olan kadın aşağılaması, baştan çıkarıcı ve fitne kaynağı, akılsız ama şeytani zevklere çağıran kadın algısının bu ilk mitolojik imgelerle sembolize edildiği söylenebilir. Anadolu da Al karısı olarak bilinen ve lohusa kadınlara musallat olan, yeni doğmuş çocukları kaçıran dişi kötülük cini de muhtemelen Lilith’in bozulmuş halidir. İhtar, Artemis, Athena gibi dişiliği ön plandaki tanrıçaların erkek egemen toplum tarafından üretilerek tapınma nesnesi yapıldığı söylenebilir. İslam öncesi Arap kabilelerin en büyük putları olan Lat ve Uzza’nın da bu tanrıçalar olduğu bilinmektedir. Yani İslam, bu Arap putlarını kırarak, kadının hem aşağılandığı hem de erkeğin zevk aracı olarak görüldüğü erkek egemen paganizmin reddiyle, sosyal ve özgürlükçü bir devrim de yapmıştır. Arap erkeklerinin kutsal fahişe imgeleri olan putların yok edilmesi, teolojik düzeydeki bu devrime paralel olarak, pratikte de kadınların şahsiyet ve hürriyete kavuşma kapılarını açmıştır. Öte yandan, doğum, bereket tanrıçaları olarak geçen İnanna, Kibele, Isis gibi imgelerin Havva’yı temsil ettiği söylenebilir. İlahi dinlerdeki Hacer, İmran ve Meryem mitleri de işte bu insanların anası, erkeğin eşi, yoldaşı olan, temiz, üretken ve şefkatli ilk dişi imgesinin devamıdır. Toprağın tohumla doğurması, yani dişil ilke, anne olarak, doğanın şefkatli yaşam imkanları ve insanın tözsel saflığının sembolüdür. Kadının erkeğe eşit-denk oluşu, yağmur ve toprak, yer ve gök ilişkisine benzetilerek Havva-

Kibele kültürünü bütün toplumsal bilinçaltlarına kazımıştır. Adem ve Havva, doğu felsefesinde Yin ve Yang ilkesi olarak yaşam ve doğadaki asli iki unsurun birliği anlayışının sembolü kılınmıştır. Her şey, bu iki ilkenin birleşmesinden doğar. Adem şuuru, işte bu Adem ve Havva şeklinde bir alt düzeyde cinsiyet olarak ikiye ayrılarak ifade edilen tek bir insan tözünün, hem birbirleriyle hem de diğer yaratılmış canlı-cansız tüm varlıklarla ilişkisini ve sorumluluğunu içerir. Havva, aslında Adem’den daha fazla sorumluluk sahibidir. Çünkü, doğuran ve büyüten odur. Kutsal kitaplarda, kadının tarla, cinsel ilişkinin de tohumlama olarak sembolize edilmesi, bu eski mitolojik kültürü bilmeyenler için adeta kadının aşağılanması şeklinde anlaşılmaktadır. Oysa, bu mitolojide tohum ve tarla ilişkisi benzetmesinde tarlanın bereketi, tohumlamadan daha önemli ve asil eylemdir. Dişiliğin doğurganlıkla ve üretkenlikle özdeşliği, erkeğin zevk aracı şeklinde özdeşliğinden daha asıldır. Bu bağlamda, İhtar, erkek egemenliğinin yani kadını köleleştirmenin ve zevk aracı kılmanın sembolüdür. Astroloji de İhtar, Venüs yıldızı ile sembolize edilir. Batılı dillerdeki yıldız manasına gelen star, İhtar’dır. Yahudi-Hristiyan metinlerde Havva’yı baştan çıkartan İblis’in sembolü yılanıdır. Yılan, mitoloji ve simgebilime göre, penis’i sembolize eder. Yani ilk günah zinadır ve Havva Adem’den başka bir erkekle, İblis’le zina etmiştir. Heretik Yahudi kaynaklı akımlar, kendilerini Adem’in, geri kalan insanları ise Havva ile İblis’in çocukları olarak görürler. Yani, insanlığın çoğuna düşman olmalarının teolojik mazaretini de üretmişlerdir. Bu yorum ilk kötülüğü kadına yüklediği gibi, ilk insan-Adem’in bir erkek olduğu inancını da içerir. Gerçekte Adem, dişi ve erkek insanın sembolik ortak adıdır. Kelime kökü, ‘toprakta olan’ manasındadır. Ve eğer gerçekten ilk insanlar değil de tek bir ilk insan var idiyse, bunun kadın olması, erkek olmasından daha mantıklıdır. Çünkü, Bakire Meryem mitolojisindeki gibi, bir kadından doğmak, en azından izah edilebilir, ama bir erkeğin kaburga kemiğinden dişi yapmak, Yahudi hahamların zeka düzeyinden başka bir şeyle izah edilemez. Babilde buldukları-duydukları Sümer-Akad-Asur efsane ve masallarını eksik ve yanlış tercüme edip kayda geçirdikleri için, böyle bir çok saçmalığı dinsel literatüre kaydetmişler ve sonraki Hristiyan ve İslam alimleri de bunları da kutsal zannedip mantıklı bir açıklama haline getirmek için yorumlayıp durmuşlardır. Oysa Tevrat ve Tanah, anlattığı hiçbir hikayenin öznesi bile olmayan ve bölgeye çok sonraları Hindistandan getirilmiş Yahudi toplulukların yalan yanlış duydukları herşeyi istihbarat raporu gibi Pers şahılarına yazdıkları metinlerden başka bir şey değildir. Ve bu gözle okunmalıdır. İlk günahı kadının erkeği baştan çıkarmasına bağlayan söylencenin, İhtar ve Lilith mitolojisinin, diğer mitler gibi, beşer genetiğini, yani erkek egemen toplumun fantezisini simgelediği ve kadın aşağılamasını ifade ettiği söylenebilir.

(13): Modern kapitalizm, kadınları yeniden İhtar-Lilith mitolojisindeki gibi, toplumsal orjinin, fahişeliğin ve erkeklerin zevk aracı olan kadın imgesinin egemen kılınmasına çalışmaktadır. Moda, müstehcenlik, pornografi, teşhircilik, röntgencilik... Hepsi, insanın beşer yanının teolojik ifadesi olan pagan çağların erkek egemen cariyeye kültürünün yeni biçimler altında nüksetmesidir. Tek bir insanın aşağılanması tüm insanlığın aşağılanmasını içerdiği gibi, kadının erkek

zevkinin sınırsız tahakkümüne kurban edilişi de aslında tüm insanlığın şehvet tanrısına kurban edilmesini ifade eder. Bunun sonu, şehvet tanrılarının insan, ana ve eş olarak kadını bir gün yok etmesi, yani toplumsal düzenin, ailenin bitişi, yaygın kısırlaşma ve cinsiyetsizleşme – homoseksüellik, unisex insan- üzerinden insan türünün soykırımı uğramasıdır. Kuran'daki yaratılış prologunda, İblis, Adem'e üstün gelmek için Tanrı'dan mühlet istemiştir. İşte bu üstünlüğünü ispat etmenin yollarından biri de Adem'in soyunu kurutmak ve şehvetini – enerjisini- aldatici, geçici zevklere indirgeyerek yaratıcılığını köreltmek olmalıdır. Öte yandan, kadını tüm toplumsal süreçlerden, üretme ve yönetme erkinden kovarak, cinsel zevkleri kadına yasaklayarak sadece 'ana'lığa mahkum eden kurumsal dinler de, tersinden bir kadın düşmanlığını temsil ederler. Kadının erkek için var olduğu yanılması, daha Adem'i erkek yapmakla başlar ve onun kaburga kemiğinden kadının yaratıldığı masalıyla mitolojik düzeyde kadına ikincil bir rol biçilir. Yahudi inancının bu kadın karşıtı karakteri, diğer ilahi dinlere de sızmıştır. Erkek tefecilerin egemen olduğu Yahudi Tevrat yazımı sırasındaki erkeksi kültürün marifeti olan bu bakış açısı, bunun zıddı olan ve kadını erkek için orgazm makinesi olarak kullanan kapitalist serbest cinsellik anlayışı kadar, kadın karşıtıdır. Ve dinsel ya da kapitalist, tutucu veya sözde serbestlikçi bu kadını aşağılama ve kullanma anlayışlarının her ikisi de, son tahlilde İblis'in yaptığı gibi, insanlığın yarısı üzerinden tümünü yani bizatihi insanı küçültme ve aşağılama sapkınlığını temsil etmektedirler.

(14): Kuran-ı Kerim, Allah'ın cinsiyetini reddederek, bu erkek egemen geleneğe gönderme yapar. Ayrıca Allah, Rahman ve Rahim olarak nitelenir ve Rahmet, yani sevgi ve merhamet, Allah'ın diğer tüm sıfatlarının, tabi kudret, güç ve egemenlik özelliklerinin de kaynağı olarak ifade edilir. Bu Allah telakkisi, pagan telakkilerin reddi yanında, erkeksi ve güce dayalı toplumsal düzenlerin teolojik reddidir. Çünkü, rahmet, hem dişil ve eril özelliklerin birlikteliğini, hem de güç, kudret, egemenlik vb. eril olguların kaynağını ifade eder. Bu manada kemal Tahir'in Osmanlı devletine 'Devlet Ana' demesi, bu tanrısal özelliğe bir atıf da içerir. Devlet gibi son derece eril bir olgunun analıkla özdeşleştirilmesi, İslam'ın rahman ve rahim olan Allah telakkisinin ürünüdür. Ve özünde devleti kutsamak yerine anaçlaştırmak, merhamet ve adalet organizasyonu olarak görmek yatmaktadır. Güçlülerin baskı aracı olan devlet, tevhide aykırıdır.

(15): Bugün dahi geleneksel toplumlarda yazı ve temsil ettiği her şey (fikir, bilim, sanat, edebiyat), olağanüstü yetenek gerektiren üstünlük ve ayrıcalık sağlayan bir algılamaya sahiptir. Okur yazarlık, hala belli bir sınıfın işi olarak görülür. Toplum çoğunluğu, eğer mesleki bir zorunluluğu yoksa, okumaz ve yazmaz. Aydın sınıfı, eski büyücü-rahipler konumundadır. Yani kiskançlıkla karışık bir saygı görürler, eserleri ve sözleri dinlenir ama öte taraftan yoldan çıkmış, yabancılaşmış sapık fikirli kişiler muamelesi yapılarak uzak durulur. Fazla okuyana hala delirecek gözüyle bakılır. Özellikle doktorlara ise tam manasıyla şaman muamelesi yapılır. Bugünkü kapitalist çağın öne çıkan rahipler sınıfı ise, bu düzenden beslenen ekonomistler, aydınlar, reklamcılar ve siyasetçilerdir. Bu zümreler, halkın devam edegelen cehalet ve korkularını istismar ederek sahip oldukları bilgi ve tecrübeyi

halka erişilmez üstün yetenekler gibi sunar. Özellikle ekonomistler, "piyasaların verdiği tepkileri" analiz eden, yani olmayan bir şeyin uydurma sonuçlarından panik ya da güven aşıl原因an gerçek birer pagan rahipleridir. Reklamcılar, şaman büyücülerinin devamıdır. Aydınlar, kapitalizm dininin tebliğcisidir. Siyasetçi sınıfı ise, daha önceki tarihlerde örneği olmayan asalak bir sınıftır. Bütün misyon ve işlevleri, gerçek egemen güçleri gizlemek, vitrin önünde durarak halkı oyalamak ve halkın kendi kendini yönettiği vehminin devamını sağlamaktır. Bu özellikleriyle siyaset sınıfı, geçmişin meddah-cambaz-dalkavuk tiplerinin sentezi gibidir. Kapitalizmin aşılması, bu sınıfların tasfiyesiyle birlikte, bunların tam zıddı olan ve halkı temsil eden kamucu ve adaletçi entelijansiyanın fikri/ politik çabasına bağlıdır. Yani anti kapitalist fikir ve eylem adamları olabilen ekonomi uzmanları, aydınlar ve siyasetçilerin halkla birlikte yürüteceği organik bir çaba, kapitalizmin rahipler sınıfını da tarihe gömecektir.

(16): Kapitalizmin icat ettiği devletin dinden arındırılması sorunu, aslında Fransız Devrimi'yle başlayan kıta Avrupa'sında (Yahudi sermayenin de tesiriyle) kilise mülkünün ve otoritesinin el değiştirilmesi, burjuva sınıfına aktarılması operasyonudur. Bugün sözde en laik devlet olan Fransa, aslında İngiltere, Amerika ve İsrail kadar dinsel bir devlete sahiptir. Fransız laikliği Protestan kırımı olan San Barthelemeo Katliamı'nın (1572) rövanşı denebilecek Fransız Devrimi'nin ürünüdür ve Fransız Protestanlığının devlete egemenliğini simgeler. Bu egemenlik, o tarihlerde Roma-Germen egemenliğindeki Katolikliğin yani Alam nüfuzunun reddidir aslında. Ancak Fransa'da derin Katolik bir sosyal damar da yaygındır. Bu yoğun ve örtülü dinsellik, ateist-pozitivist gelenek dahil, tüm ideolojik söylemin dinsel bir tutuculuk ve coşku ile savunulmasını sağlamıştır. Yani dinsellik, din dışı (katolisizm dışı) görünümle de devlette var olabilmektedir. Avrupa'da dinsellik, Kilise ile, din dışılık ise kilise dışı alanla özdeşdir. Bu nedenle, seküler olarak ifade edilen din dışı alanın, dinsellik içermediği yanılığı yaygındır. Oysa, Frankfurt Okulu aydınlarının ifade ettiği gibi, Avrupa'da egemen olan akıl ve Aydınlanma'nın kendisi de bir mitos'a dönüşmüştür. Yani seküler alanın kendisi de bir tür dinsellikten başka bir şey değildir. Mülküne el koyacak bir Kilise örgütü olmayan Müslüman Türkiye'de egemen olan sınıfların uyguladığı laiklik de, Batılı devletler arasına kabul edilme arzusuna dayalı ve İslam görünümünü devletten -kamusal alandan- geri tutarak çağdaş görünme isteğinin dışı vurumudur. Gerçekte hem en laik olma iddiasındakiler dahi bireysel olarak İslam ya da başka bir dinselliğe (mesela Sabetaycılığa veya Şamanist pozitivizme) bağlıdır, hem de devletin tüm önemli karar ve yasaları bir şekilde toplumdaki dinsel kültürün yani Müslümanlığın, Yahudiliğin, Hristiyanlığın ya da Şamanizm'in ürünüdür. Seküler yaşam denilen dinsellik türü, aslında Batı Yahudiliği ile Protestan Hristiyanlığın senkretik biçiminden başka bir şey değildir. Bu nedenle din dışılık (Laiklik-sekülerlik), esasen mantıksız ve tutarsız bir durumdur. Bireysel olarak dinsizlik, sadece yerleşik ve yaygın dinsellikleri reddetme manasında mantıklı bir tanım olabilir. Ateizm ise, tanrı kavramını yani yaygın teolojinin dilini reddetmektir. Tüm ateistler, aslında Allah'ı değil, Allah ya da tanrı kavramını reddederek, madde, zaman, doğa, bilim, akıl gibi kavramlarla

hayatı açıklar yani son tahlilde bir Tanrıya inanır ama ilkel animist-paganist nedenlere tapma alışkanlığına geri dönüşü temsil ederler.

Din, insanın düşünme ve yaşama biçimidir ve bu manada her insanın bir yaşama biçimi olduğu gibi, her toplumun ve devletin de bir dini vardır. Kurumsal yerleşik dinsel görüntü ve sembollerini kaldırarak dini devletten, toplumdan, kamudan, yaşamdan ayırmış olma yanığı, sadece politik amaçlı ve psikolojik nedenleri olan, yaygın toplumsal dinle ve dindarla psikolojik ya da politik amaçlı kavganın dışı vurmuş semptomlarıdır. Aydınlanma Çağı Avrupa toplumları, 20. yüzyıl boyunca sosyalist ülkeler, halen de en fazla Fransa, Türkiye, veya dinci devletler olarak Suud, İsrail ve İran, bu sahte dinsel görünümüne semptom ve çelişkilerle meşgul olmayı adeta entelektüel ve politik bir vazife edinmişlerdir. Toplumsal enerjinin bu şekilde boşa heba edilmesi, ayrı bir kitap konusudur. Oysa, dinsellik, din dışılık ya da din-devlet ayrılığı değil, nasıl bir din ve hangi din? sorusu insanlığın temel dinsel sorunudur. Türkiye, özgürlükçü teoloji temelinde bir Müslümanlık yorumuyla, bu sahte sorunu çözmelidir.

(17): Kuran-ı Kerim’de ilgili ayetler; “Onlar, Allah’ı bırakıp hahamlarını ve rahiplerini, bir de Meryem oğlu Mesih’i rabler edindiler. Oysa ki, hepsi ancak bir ilaha ibadet etmekle emrolunmuşlardı ki, O’ndan başka hiçbir ilah yoktur; O, onların ortak koştukları her şeyden münezzehtir.” (Tevbe, 31)

“Ey iman edenler, haberiniz olsun ki, hahamlardan ve rahiplerden birçoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler ve Allah yolundan çevirirler. Altını ve gümüşü hazineye tıkıp da onu Allah yolunda harcamayanları, acı bir azap ile müjdele!” (Tevbe, 34)

Bu ayetler kurumsal dinlerin din adamları sınıfını ifade ettiği gibi, modern kapitalizm dininin din adamları sınıfı olan ekonomistleri, siyasetçileri ve bürokratları da ifade etmektedir. Bu yeni din adamları sınıfı da, parayı tanrının oğlu ve tanrının ruhu yapmış, insanların mallarını haksızca yiyen, Allah’a iman ve Adem olma şuurundan kopartan, kendilerine koşulsuz itaate zorlayan modern Rabb taslaklarından başka bir şey değildir.

Kaynak: Teolojinin Jeopolitiği-Ahmet Özcan, Yarın yayınları-2002

2025'te nelere dikkat etmeli?

YAZAR: MICHAEL FROMAN*

ÇEVİREN: YAVUZ ASLAN

KAYNAK: WWW.CFR.ORG/

CFR üyeleri, çalkantılı bir 2024'ün ardından takip edecekleri küresel gelişmelerden bazılarını vurguluyor. Elbette, eğer geçmiş geçmişte kaldıysa, önümüzdeki yıl kimsenin tahmin edemeyeceği sürprizlerle -bazıları iyi, bazıları kötü- dolu olacak. 2025'te eski klişe kesinlikle geçerli olacak: beklenmeyeni bekleyin. Bu yıl tektonik jeopolitik gelişmelerin eksik olmadığı bir yıl oldu: uzun süredir tarafsız kalan İsveç'in NATO'ya girişi, Ukrayna güçlerinin Rusya'nın Kursk bölgesine girmesi, İsrail'in İran ve Lübnan'a saldırıları, Donald Trump'ın seçilmesi, Suriye'de Beşar Esad rejiminin düşmesi ve Güney Kore Devlet Başkanı Yoon Suk Yeol'un sıkıyönetim ilan ettikten kısa bir süre sonra görevden alınması. Bu yıl aynı zamanda, sürekli gelişen yapay zekadan dünyanın giderek bloklara bölünmesine ve iklim değişikliğinin artan tehdidine (2024 kayıtlara geçen en sıcak yıl olarak sıralanıyor) kadar daha az önemli olmayan uzun vadeli eğilimlerin devamına da tanık oldu. Deyim yerindeyse, özellikle gelecek hakkında tahminde bulunmak zordur. Ancak önümüzdeki yıl hakkında biraz fikir edinmek için bu hafta CFR'nin bir grup üyesiyle bir araya gelerek 2025 yılında nelere dikkat edeceklerini sordum.

Orta Doğu manşetleri domine etmeye hazır görünüyor. Esad sonrası Suriye farklı muhalif grupları birleştirebilecek mi? Yoksa bu kez İslamcılar tarafından yönetilen başarısız bir devlet olarak mı kalacak? Suriye'nin kaderi sadece ülkenin yirmi üç milyonluk nüfusunun geleceğini belirlemekle kalmayacak, aynı zamanda yakın komşuları üzerinde de önemli bir etkiye sahip olacak: Türkiye, Irak, Ürdün, Lübnan ve İsrail. İran'a gelince, 2025 yılı ülkenin gerçek bir nükleer kapasite geliştirmek için yarıştığı yıl mı olacak? Bir yandan, şimdiki gibi kriz dönemlerinde Tahran provokasyonlardan kaçınma eğiliminde olduğundan, özellikle Avrupa yaptırımları geri gelmeden önce ABD ile müzakere arayışına girebilir. Öte yandan, İran'ın başlıca vekillerinin (Hamas ve Hizbullah) gerilemesine, başlıca müşteri devletinin (Suriye) kaybına, füze kabiliyetinin (İsrail, ABD ve diğer ortaklarının savunmalarına karşı) acizliğine ve hava savunmasının (İsrail'in son saldırılarıyla) tahrip edilmesine tanık olduğu göz önüne alındığında, rejim nihai caydırıcılığı geliştirmek için her zamankinden daha fazla teşvik edilebilir.

Bir de İsrail faktörü var: İsraili liderler, Gazze'deki savaşı sona erdirmek ve ülkelerinin İran ve Hizbullah ile olan çatışmalarını hafifletmek için dışarıdan gelen ricalara karşı koyduktan sonra güvenle doldular. Coşku ve cesaretle İran'ın nükleer programına saldırıp onu yıllarca geriye götüreceği yılın bu olduğuna karar verebilirler. 2025 yılı bir başka savaş bölgesi olan Ukrayna için ne vaat ediyor? Trump oradaki çatışmayı sona erdirmeye sözü verdi, ancak gerçek şu ki Ukrayna ve Rusya'nın çözüm vizyonları çığınca farklılık gösteriyor ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ciddi müzakerelere pek ilgi göstermedi. Çatışma sona ermek yerine 2025 yılında daha da tırmanabilir. Bu hafta Ukraynalı bir ajan Moskova'da yüksek rütbeli bir Rus generale suikast düzenledi ve daha önce Putin Kiev'deki "karar alma merkezlerini" yeni bir balistik füzeyle hedef almakla tehdit etti. Ancak önümüzdeki yıl boyunca Putin muhtemelen artan iç sorunlarla karşı karşıya kalacak. Rusya Merkez Bankası'nın 2024'te yüzde 3,5 ila 4 olan ekonomik büyümeyi 2025'te yüzde 0,5 ila 1,5 olarak tahmin etmesi, savaş dönemindeki patlamanın sona ermiş olabileceğini gösteriyor. Bununla bağlantılı bir soru da Çin'in "sınır tanımayan" ortağı Rusya'yı destekleme konusunda ne kadar ileri gitmeye hazır olduğudur. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Putin'in Ukrayna'daki savaşını dışarıdan pek onaylamadığını gösterdi - aksine Çin, Rusya'ya hayati askeri teknoloji ve destek sağlıyor - ancak 2025, her biri Trump ile anlaşma yapmaya çalıştıkça ve uyumları üzerindeki kısıtlamalar daha belirgin hale geldikçe, iki revizyonist güç arasında gün ışığı şeritleri görmeye başladığımız yıl olabilir. Çin Tayvan ile meşgul olmaya devam ediyor. Geçtiğimiz hafta Çin son on yılların en büyük deniz askeri tatbikatını gerçekleştirdi. Yaklaşık doksan geminin katıldığı tatbikat, Pekin'in aday abluka altına alma ve ABD müttefiklerinin yardımı gelmesini engelleme gücüne sahip olduğu mesajını vermek için tasarlanmış gibi görünüyordu. Trump'ın dönüşü Tayvan için iki yönlü bir etki yaratıyor. Seçilmiş başkan bir yandan ABD'nin Pekin ile rekabetini keskinleştirme sözü verdi. Diğer yandan ise demokratik adaya hiç yakınlık duymuyor gibi görünüyor ve kendi görüşüne göre ABD'nin zararına yarı iletken bir güç merkezi haline gelme başarısını eleştiriyor. Başkan Joe Biden, bir Çin işgali bağlamında Tayvan'ı savunmaya gelmeyi düşündü; Trump ise bunun yerine Çin'e gümrük vergisi koyabileceğini söyledi. Şu anda dünyadaki en büyük insani kriz Sudan'da 2023 baharından bu yana devam eden iç savaş. Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan da dahil olmak üzere dış güçlerin çatışmaya müdahil olmaya devam etmesi nedeniyle krizin 2025 yılında daha da kötüleşmesi bekleniyor. Kıtanın başka yerlerinde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile Ruanda arasında kaynak çatışmayı, Nijerya'nın kuzeyindeki kronik İslamcı isyanı, Güney Afrika'nın G-20 başkanlığını ve Fildişi Sahili, Tanzanya ve Kamerun'da 2025 yılında yapılması beklenen potansiyel olarak istikrarsız seçimleri izlemeye değer olacaktır.

Hâlihazırda zorla yerinden edilmiş yirmi milyon göçmeni kabul etmekte zorlanan Latin Amerika ülkeleri, Nicolas Maduro'nun 2024 seçim sonuçlarına meydan okuyarak başkanlığı sürdürmesi nedeniyle Venezuela'dan yeni bir göçe hazırlanıyor.

Bu jeopolitik zeminde endişe verici bazı ekonomik eğilimler de var: Trump ile ABD Merkez Bankası arasındaki potansiyel gerilim, gümrük vergilerinin ve misillemelerin Çin'in yanı sıra ABD'nin müttefikleri ve ortakları üzerindeki etkisi, ABD açıklarının ve borçlarının sürdürülemez yörüngesi. Ve tüm bu eğilimler, piyasaların "mükemmellik için fiyatlandırıldığı", yani önümüzdeki yıl hakkında en iyisini varsaydıkları bir zamanda artıyor.

Bu endişelerden bazıları, ayın başlarında CFR'nin CEO Liderlik Çemberi kapsamında bir araya geldiğim yirmi beş iş liderinden oluşan bir grup tarafından da paylaşıldı. Gümrük tarifeleri, Fed ile olası bir çatışma ve Çin ile artan jeopolitik rekabet konusunda endişelerini dile getirdiler. Ayrıca ABD göçmenlik politikasında işgücü havuzunu daraltabilecek değişiklikler konusunda da tedirginliklerini dile getirdiler.

Ancak genel olarak, CEO'lar ABD ekonomisi konusunda oldukça iyimserdi ve Trump yönetimi altında daha az düzenleme ve antitröst uygulamasından bahsetmeksizin güçlü büyümenin, düşük işsizliğin, düşen faiz oranlarının ve daha düşük enerji maliyetlerinin devam etmesini bekliyorlardı.

İş dünyası liderleri arasındaki bir başka iyimserlik kaynağı da ABD'nin başta yapay zeka olmak üzere en son teknolojilerdeki avantajı. Yeni yönetimin yapay zekanın sorumlu bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve inovasyonu teşvik etmek arasında doğru dengeyi kuracağını umuyorlar.

Elbette, eğer geçmiş geçmişte kaldıysa, önümüzdeki yıl kimsenin tahmin edemeyeceği sürprizlerle -bazıları iyi, bazıları kötü- dolu olacak. 2025'te eski klişe kesinlikle geçerli olacak: beklenmeyeni bekleyin.

Dipnot:

*Michael Froman Dış İlişkiler Konseyi'nin başkanıdır.

Kaynak: <https://www.cfr.org/article/what-were-watching-around-globe-2025>

Çeviri: Yavuz Aslan

ÇİN'İN YAPAY ZEKA GÜCÜ ÖNÜNDEKİ ENGELLER

YAZAR: SAM BRESN KAYNAK: WWW.FOREIGNAFFAIRS.COM/

Çin ordusu yeni teknolojiden yararlanmak için neden mücadele ediyor?

Çin, askeri yapay zeka alanında büyük yatırımlar yapıyor. Çin lideri Xi Jinping, bu teknolojiyi stratejik bir öncelik haline getirdi ve Halk Kurtuluş Ordusu (PLA), yapay zeka destekli ileri düzey askeri yeteneklerin geliştirilmesine kaynak aktarıyor. Çinli savunma uzmanları, bu teknolojilerin PLA'ya ABD silahlı kuvvetlerinin savaş kapasitesine eşit veya onu aşacak bir avantaj sağlama konusunda en iyi şansı sunduğuna inanıyor. Pekin'in planları ve eylemleri Washington'daki birçok gözlemciyi endişelendirdi ve bazıları Çin'in ABD'yi yakaladığından ya da hatta geçtiğinden korkuyor. Ancak Çin'in askeri yapay zeka uygulamalarını yavaşlatabilecek önemli engellerle karşı karşıya olduğuna dair kanıtlar var. Bu zorluklar arasında PLA'nın askeri açıdan uygun eğitim verilerinin eksikliği, YZ sistemlerinin test edilmesi ve değerlendirilmesiyle ilgili zorluklar ve en ileri düzey YZ modellerine güç

sağlayan yarı iletkenler üzerindeki sıkı ABD ihracat kontrolleri bulunuyor. Ancak Çin, bu teknik engelleri nasıl aşacağını bulsa bile, yarının çatışmalarında YZ destekli askeri teknolojilerden tam anlamıyla yararlanmasını engelleyebilecek çeşitli organizasyonel ve siyasi engellerle karşılaşacaktır. Örneğin, bir yandan savaş alanı operasyonlarını ve karar alma süreçlerini yönlendirmek için yapay zekaya güvenme ile diğer yandan PLA'nın son derece hiyerarşik, merkezi bürokratik süreçleri arasındaki gerilim dikkat çekmektedir. Xi'nin devam eden güç konsolidasyonu da YZ destekli araçların etkili bir şekilde uygulanmasını sınırlayabilir. Pekin, yapay zekanın askerlerinin gelecekteki savaşlarda karmaşık siyasi tercihleri otomatikleştirmelerini sağlayacağını umuyor olsa da, bu teknolojinin, mükemmel şekilde geliştirilmiş olsa bile, Çin ordusunun karar alma zorluklarını tamamen çözmesi pek olası değildir.

Karar sorunu

YZ modellerinin hızlı, veriye dayalı kararlar alma yeteneği, dünya çapındaki askeri liderlerin büyük ilgisini çekiyor. Bu liderlerden bazıları, ordularının kaynakları daha verimli bir şekilde tahsis etmesine ve ölümcül gücü daha hassas bir şekilde kullanmasına yardımcı olmak için şimdiden YZ araçlarına yöneliyor. Hız, başka bir potansiyel faydadır: Bu sistemler, orduların karar alma süreçlerini hızlandırarak gelecekteki çatışmaların dengesini değiştirebilecek operasyonel avantajlar sağlayabilir. Bu teknolojiler geliştikçe, düşman davranışlarını tahmin edebilir ve taktik manevraları öngörebilir, böylece bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin düşmanlarının birkaç adım önünde kalmasını sağlayabilir.

Yine de Ekim 2024 tarihli Beyaz Saray YZ Memorandumu, YZ'nin askeri uygulamalarda başarılı bir şekilde kullanılmasının yalnızca en yeni teknolojilerin geliştirilmesine değil, aynı zamanda bu sistemleri kullanmak için üstün kavramlar ve uygulamalar oluşturulmasına da bağlı olacağını hatırlatmaktadır. YZ dağıtımının kritik bir yönü, orduların YZ araçları tarafından sunulan önerilere göre hareket edebilme hızıdır. ABD bu konuda avantajlı görünmektedir: ABD ordusu, alt düzey subaylara savaş alanında hızlı ve uyarlanabilir kararlar almaları için önemli ölçüde özerklik sağlarken, PLA oldukça bürokratik bir kültür ve derin hiyerarşik komuta yapısını sürdürmektedir. PLA, kıdemsiz subayları bağımsız kararlar almaları için güçlendirmek yerine, uzun zamandır karar alma yetkisini üst düzey komutanlar arasında merkezileştirme eğilimindedir.

Örneğin, Çin askeri yayınları, Çin silahlı kuvvetlerindeki kıdemli subayların, PLA subaylarının “dadı komuta tarzı” olarak adlandırdığı, astlarının faaliyetlerini mikro yönetme eğilimi hakkındaki şikayetleri bildirmiştir. Dahası, Çin'deki bazı komuta merkezlerinin, yetkileri altındaki çeşitli platformların canlı video yayınlarına sahip olduğu görülüyor. Bu, potansiyel olarak daha genç subayların özerkliğini sınırlamakta ve her hareketlerinin mikroskop altında olduğu hissini yaratmaktadır. Son olarak, kıdemli subayların bazen küçük taktik birimlere komuta etmeleri gerekmektedir.

Bazı Çinli savunma akademisyenleri, PLA'nın gelişen teknolojilerden tam olarak faydalanabilmesi için karar verme yetkisini komuta zincirinin altına devretmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Onlara göre, PLA'nın kültüründeki bürokratik karmaşa, geleceğin karmaşık ve hızlı tempolu savaşlarında yapay zekayı kullanırken onu dezavantajlı bir konuma düşürecektir. Bu zorluğun üstesinden gelmek için Çinli savunma uzmanları, Çin'in askeri kültürünün merkezi olmayan ve esnek operasyonlara alışması gerektiğini savunmuşlardır. PLA'nın komuta sisteminin gelecekteki savaşların talepleri için çok katı olduğundan endişe eden diğer uzmanlar, alt düzey komutanlara savaş alanında karar verme yetkisi verilmesini içeren “görev kontrolü”nü önermiştir.

Artan merkezileşme

Xi, 2013 yılında iktidara geldiğinden beri gücü giderek daha fazla elinde toplamıştır. Otoritesini sağlamlaştırmak için kapsamlı bir yolsuzlukla mücadele kampanyası yürütmüş; bu süreçte rüşvetin kökünü kazırken aynı zamanda birçok siyasi düşmanını etkisiz hale getirmiştir. Ayrıca bir kişilik kültürü oluşturmuş, iktidarı Devlet Konseyi'nden Çin Komünist Partisi tarafından yönetilen ve çoğuna bizzat başkanlık ettiği örgütlere devretmiş ve dönem sınırlamalarını kaldırarak belki de ömür boyu yönetmesinin önünü açmıştır.

Xi'nin merkezi gücü pekiştirme kampanyası, orduya kadar uzanmıştır. PLA üzerinde mutlak kontrol sağlamak mümkün olmasa da Xi bunu denemiştir. PLA'nın sadakatini sağlamak için komuta yapılarını sağlamlaştırmış ve PLA ile Halkın Silahlı Polisi'ni denetleyen grup olan Merkezi Askeri Komisyon'un Siyasi Çalışma Departmanı'nın direktörü Miao Hua da dahil olmak üzere birçok üst düzey askeri yetkiliyi tasfiye etmiş, askıya almış veya soruşturma altına almıştır. 2013 yılında Xi, askeri konularla ilgili karar alma süreçlerini merkezileştirme etkisi olan Ulusal Güvenlik Komisyonu'nu kurmuştur. İki yıl sonra, Merkezi Askeri Komisyon'u yeniden yapılandırarak müttefiklerinin askeri karar alma süreçlerinde daha büyük bir rol oynamasının önünü açmıştır. Ayrıca PLA'nın yedi askeri bölgesini, liderleri doğrudan Merkezi Askeri Komisyon'a rapor veren beş tiyatro komutanlığı olarak yeniden düzenlemiştir. Xi, müttefiklerini kilit pozisyonlara yerleştirerek ve Merkezi Askeri Komisyon üzerindeki kontrolünü pekiştirerek, kendisinin ve partinin silahlı kuvvetler üzerinde daha fazla etkiye sahip olmasını sağlamayı amaçlamıştır. Xi, bürokratik katmanların ortadan kaldırılmasını da içeren bu askeri reformları, karar alma süreçlerini kolaylaştırma girişimi olarak gerekçelendirmiştir. Ancak zaten merkezi olan komuta ve kontrol süreçlerinin daha da yoğunlaşması ve Çin'in hiyerarşik askeri kültürü, gelecekteki çatışmalarda yapay zeka araçlarının varsayılan avantajlarını zayıflatabilir ve hatta ortadan kaldırabilir. Örneğin, Xi'nin kontrol arzusu, kendisinin ya da en yakın astlarının askeri operasyonları uzaktan yönetmeye çalışacağı anlamına gelebilir. Bu tür düzenlemeler Çin'e özgü değildir; bazı raporlara göre Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Ukrayna'nın geniş çaplı işgali sırasında taktik askeri kararları Moskova'dan yönetmiştir. Gelişmiş yapay zeka araçları, üst düzey yetkililerin binlerce kilometre öteden karar vermesine olanak sağlamaya başlamış durumdadır ve Xi böyle bir yeteneği memnuniyetle karşılayabilir. Ancak bu yaklaşımın gerçek bir maliyeti olacaktır, çünkü cephedeki komutanlar muhtemelen en azından bir süre daha savaş alanı dinamiklerini daha iyi anlamaya devam edeceklerdir. Xi savaş kararlarını PLA subaylarına devretse bile, bu subayların kendi kararlarını yapay zekaya devretme konusunda isteksiz olabilecekleri akla yatkındır. Çin sistemi, görevlerini belirli standartlarda yerine getirmeyen PLA subaylarını cezalandırmaktadır.

YZ destekli sistemlerin onları askeri ya da siyasi açıdan feci seçimler yapmaya yönlendirmesi halinde, komutanların disipline edileceğini hayal etmek zor değildir. Mevcut nesil yapay zekanın öngörülemesizliği ve güvenilmezliği de PLA'nın karar vericilerinin bu yeni araçlara tam olarak güvenmesini zorlaştırabilir. Xi'nin, partinin ordu üzerindeki kontrolünü güçlendirmiş olması, PLA'nın karar alma sürecini daha da karmaşık hale getirmektedir. Xi'nin Çin'inde siyaset önce gelir ve bu nedenle askeri kararların parti hedefleriyle uyumlu olmasını sağlamakla görevli siyasi komiserler, parti komiteleri ve denetim kadroları sistemi oluşturulmuştur. Bu durum, gelecekteki çatışmalarda karar alma sürecini yavaşlatabilecek ikili bir komuta yapısı yaratmıştır. Her ne kadar parti temsilcilerinin çatışmalar sırasında sorumluluğu askeri rütbelilere devretmesi amaçlansa da, özellikle bu teknolojilerin siyasi açıdan riskli veya başka türlü kabul edilemez operasyonlar önermesi durumunda, öne çıkmaları yapay zeka araçlarının kullanımını zorlaştırabilir. Xi'nin bir çatışmada doğru siyasi karar hakkındaki görüşü ile bir YZ aracının tavsiyesi arasındaki farklar, hatta subaylar arasında bir fark olabileceği endişesi operasyonel felce yol açabilir. Aynı zamanda, ABD'li politika yapımcılar, Pekin'in karmaşık politikalarının ve Çin ordusunun düşük güven kültürünün birleşiminin, PLA'nın YZ destekli araçlara çok fazla ve eleştirel olmayan bir şekilde güvenmesine yol açabileceği ihtimalini de göz ardı etmemelidir. Yapay zekaya aşırı bağımlılık riski, teknolojik olarak gelişmiş tüm ordular için bir endişe kaynağı olsa da PLA'nın sınırlı özerklik ve merkezi komuta yetkisinin özel karışımı ile Xi'nin siyasi kontrol konusundaki ısrarı, alt düzey Çinli subayları otomasyon önyargısına özellikle eğilimli hale getirebilir.

Siyaset, ideoloji, kültür

Elbette, Çin'in gelecekteki çatışmalarda YZ destekli askeri araçları etkin bir şekilde kullanamayacağı sonucuna varmak akıllıca olmaz. Ancak Çin ordusu modernleşmeye devam ettikçe ve askeri avantaj elde etmek için bilgi ve teknolojiden yararlanmaya odaklandıkça, PLA, komuta yapısının ve karar darboğazlarının gerçekliği ile hızlı, yapay zeka destekli kararlara duyulan ihtiyacı dengelemekte zorluk çekecektir. Karar alma yetkisini düzene sokmayı amaçlayan askeri reformlara rağmen, Çin'in siyasi dinamikleri ve PLA'nın bürokratik kültürü, savaş alanı operasyonları için YZ destekli teknolojilerin avantajlarını zayıflatabilir. Çin liderliği, hiyerarşik komuta tarzının etkinliğini artırmak için teknolojiyi kullanabileceğine inanıyor gibi görünse de Çin siyasetinin değişikliklerini ve ordunun katı karar alma yapılarını hesaba katabilecek teknolojiler tasarlamak zor ve belki de imkansız olacaktır. Bir an için siyasi açıdan uygun olan seçim, bir sonraki an için zehirli hale gelebilir. Pekin, yapay zeka teknolojilerinin geliştirilmesinde ABD'ye yetişme gayretiyle, bu teknolojileri kullanırken karşılaşacağı zorlukları hafife alıyor olabilir. Bu zorluklar, ABD-Çin YZ yarışında neden teknolojinin

kendisinden daha fazlası olduğunu göstermeye yardımcı oluyor. Her ülkenin siyasi ve askeri kültürü, yarının çatışmalarında askeri avantajı belirleyebilecek yeni araçların kullanımını şekillendirecektir ve ABD'li yetkililer sadece Çin'in YZ'ye yaptığı yatırımları değil, aynı zamanda PLA'nın yeni teknolojileri kullanımını etkileyecek belirli faktörleri de dikkate almalıdır.

Faydalı bir ilk adım, Çin'in yapay zekayı benimsemesinin ABD'ninkine benzer olacağını otomatik olarak varsayma eğilimine direnme olacaktır. Her ne kadar ABD ve Çin'in YZ'nin gelecekteki savaştaki rolüne ilişkin yazıları birçok alanda benzer görünse de Washington ve Pekin'in farklı siyasi, ideolojik ve askeri kültürleri, her iki tarafın da teknolojiyi kullanımını koşullandıracaktır. Farklı kullanımlar, farklı risklere yol açacaktır.

Kaynak:

<https://www.foreignaffairs.com/china/obstacles-china-ai-military-power>

Askeri-Endüstriyel Kompleks Ve 'The Blob'

ABDULLAH MİROĞLU

www.kritikbakis.com

ASKERİ-ENDÜSTRİYEL KOMPLEKS VE "THE BLOB"

"ABD/Bati" ile "Sovyetler Birliği" arasında yaşanan "Soğuk Savaş"ın hararetli bir döneminde, 1958 yılında Alman asıllı Amerikalı yönetmen Irvin Shortess Yeaworth tarafından çekilen ilginç ve bir o kadar da ürkütücü bir film gösterime girdi. Kült bir sinema klasiği olarak anılan film, bilim-kurgu korku filmleri serisinin ilk örnekleri arasında sayılıyor. Ünlü aktör Steve McQueen'in başrolde oynadığı filmin adı "The Blob" idi. Film, uzaydan bir meteorla birlikte Amerikan kasabasına düşen jölemsi bir yaratığın etrafında dönüyordu. Meraklı yaşlı bir adam bu yaratığa elindeki dal parçasıyla dokunduğunda korkunç bir durum gerçekleşir. Yaşlı adam eline bulaşan bu biçimsiz jöle(Blob) tarafından yutulularak can verir. Steve McQueen'in canlandırdığı "Steven" ve kız arkadaşı "Jane" tesadüfen şahit oldukları bu olay karşısında dehşete düşerler. Steven ve Jane polis dahil, kasabada

hiç kimseyi inandıramazlar. Blob önüne gelen her şeyi yutmaya başladığında gençlerin uyarılarının gerçek olduğu anlaşılır.

"Blob" temas ettiği her şeyi yutarak, hem daha büyümekte ve giderek daha da saldırganlaşmakta, hem de pembe olan rengi giderek daha da kırmızılaşmaktadır. Kasabalıların neredeyse bir apartman büyüklüğüne kadar ulaşan bu canavarla nasıl baş edeceklerini bilemediklerinden paniğe kapılıyorlardı.

Blob'u durduracak tek şeyse, soğukluktur. Soğukla temasın Blob'ı hareketsiz bıraktığı anlaşılmıştı. Nihayetinde "Blob etkisiz hale getirilerek Hava Kuvvetlerine ait bir kargo uçağıyla Kuzey Kutbu'na bırakılır. Kuzey Kutup buz halinde kaldığı sürece Blob kimseye zarar veremeyecektir. Bu yüzden film, bir soru işaretine(?) dönüşen "The End" yazısıyla son buluyordu. 'Kızıl Blob' uzaklaştırılmış ise de tehlike yok edilememişti.

Bazı yorumculara göre film aslında ‘Sovyet tehdidi’ni veya ‘Kızıl tehdidi’ni ima etmektedir. Düşman ‘Soğuk Savaş’ta ‘donmuş’ halde tutulmadığı sürece Amerika güvende olmayacaktır. Nitekim Moskova’da görev yaptığı sırada Amerikalı diplomat George Kennan, Sovyetler Birliği’nin yayılmasının engellenmesi için dört bir tarafından çevrenmesi gerektiğine ilişkin görüşlerini ABD Dış İşleri’ne sekiz bin kelimededen müteşekkil bir uzun gizli telgrafla bildirmişti. Bu görüşler Amerikan Başkanı Harry S. Truman’a atfedilen ‘Truman Doktrini’nin de çerçevesini oluşturmuştu.

Truman döneminde Sovyetler Birliği’nin Batı Avrupa’yı istila edeceği, nihayetinde Amerika’ya da saldıracağına dair bir korku havası tetiklenmişti. Sovyet Komünizmi’nin ‘o büyük kırmızı lekesi’nin yayılmasını engellemeye çalışmak, kırk yıl kadar devam eden ‘Soğuk Savaş’ boyunca Amerikan dış politikasının en temel stratejilerinden biri haline gelecekti.

1993’te yayınladığı ‘Harry S. Truman ve 1948 Savaş Korkusu: Ulusu Kandırmak İçin Başarılı Bir Kampanya’ başlıklı kitabında Amerikalı tarih profesörü Frank Kofsky, ABD dış politikasının Truman ve kabine üyeleri tarafından ‘dezenformasyon’ yoluyla nasıl şekillendirildiğini belgeliyordu. Bu şekillendirmenin amaçlarından birisiyse ‘Sovyet Korkusu’nu abartarak askeri havacılık sektörüne para pompalamak ve Pentagon için daha yüksek bir bütçe elde etmektir. Dezenformasyon yoluyla Amerikan medyası manipüle ediliyor, ulusal güvenlik kavramıysa gerçekler göz ardı edilerek kullanılıyordu. Amerikan askeri ve sivil istihbarat kaynaklarına göre Sovyetler Birliği’nin askeri tehdit oluşturduğuna dair bulguya rastlanmamıştı. Ancak ABD Kongresi ve medya aksini düşünüyordu. Birçok Amerikalı yorumcuya göre Sovyetler Birliği ABD için askeri değil siyasi ve ideolojik bir tehdit idi. Ancak bu sesler duyulmayacaktı.

Sonuçta ‘Sovyet Korkusu’ ve ‘Soğuk Savaş’ Amerikan Askeri Endüstriyel Kompleks’in büyümesi için bir sübvansiyon oldu. Federal uçak bütçesinde yüzde 57’lik bir artış, Pentagon bütçesindeyse yüzde 30’luk bir artış gerçekleştiriliyordu. Savunma Bütçesindeki bu artışların uzun vadeli etkisiyse askeri-endüstriyel kompleksin büyümesi, soğuk savaşın şiddetlenmesi ve çılğınca silahlanma yarışının başlamasıydı.

‘Askeri-Endüstriyel Kompleks’ Amerikan ekonomisinin ve dış politikasının askerileştirilmesinin bir sonucuydu. ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower’ın 1961’deki Veda Konuşmasında ‘Askeri-endüstriyel Kompleks’ için yaptığı uyarı, ‘The Blob’ olarak nitelenmemiş olsa bile Federal yönetimin her şubesine nüfuz etme yolları arayan bu sınıfa da içeriyordu. Eisenhower 1958 yapımı ‘The Blob’ filminden esinlenmiş bile olabilir.

The Blob’ filminin yönetmeni Irvin Shortess Yeaworth hakkında vereceğimiz bilgiler de okurlar için yararlı olabilir. 1926 doğumlu olan Yeaworth, İsrail’in ABD’deki Yahudi olmayan en sıkı destekçileri olan ‘Evanjelik Hıristiyan Siyonistler’ arasında yer alıyordu. Yeaworth, Beyaz Evanjelik Hıristiyanlar’ın en şöhretli, en

karizmatik vaizlerinden Bill Graham için televizyon özel programları dahil, eğitici ve dini amaçlar için 400’den fazla film yönetmişti. Yeaworth film yönetmenliğini bıraktıktan 2004’teki ölümüne kadar geçen 30 yılınıysa Amerikalı Hıristiyan-Siyonistler için Kudüs turları düzenleyerek geçirmişti. Halen devam eden bu turlar Hıristiyan-Siyonistler için en önemli etkinliklerden birisidir. Ancak Yeaworth şöhretini ‘The Blob’ filmine borçluydu.

‘The Blob’un 1972’de ve 1988’de farklı versiyonları da çekildi. Son çekim tarihinin ‘Soğuk Savaş’ın sona ermesinden üç yıl kadar öncesine denk düşmesiyse dikkat çekicidir. Birkaç yıldır Amerikan medyasında yer alan haberlere göreyse Blob’ın yeni bir versiyonu için hazırlıklar yapıldıysa da bazı anlaşmazlıklar sebebiyle filmin çekilmesi hep ileriye ertelendi. ‘The Blob’ filminin yeni bir versiyonu yeni bir düşmana işaret edebilir.

BLOB’I KİM İCAT ETTİ?

‘The Blob’ filmi, Amerika’da politik eleştiri bağlamında çeşitli benzetmelere esin verdi. En yaygın ve en yerleşik olanıysa, Blob’un Amerikan müesses nizamının dış politika sınıfına benzetilmesiydi. Bu benzetme ABD Başkanlarından **Barack Obama**’nın metin yazarı ve **Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı Ben Rhodes** tarafından yapılmıştı. Rhodes 2016 yılında **New York Times**’a verdiği bir röportajda iki partili yerleşik dış politika sınıfından ‘The Blob’ olarak söz etmişti.

Rhodes’a göre ‘Blob’, **Hillary Clinton** ve **Robert Gates** ile birlikte Avrupa ve Ortadoğu’daki Amerikan güvenlik düzeninin çöküşü hakkında durmadan sızlanan her iki partiden Irak savaşının destekçilerini içeriyordu. Böylece Blob, ABD’nin dış politika kararlarını şekillendiren, ancak çoğu zaman halkın iradesine ve demokratik denetimlere daha az duyarlı olan Washington D.C.’deki bürokratik yapıyı tanımlamak için kullanılan bir terim oluyordu. ‘**Blobokrasi**’ olarak da anılan bu yapı veya sınıf, özellikle Obama yönetimi sırasında, askeri müdahaleler, dış politika stratejileri ve özellikle Orta Doğu’daki politikalarla çok yakından ilişkilendiriliyordu.

Blob etrafında dönen eleştirilerde bu sınıfın dış politika kararlarının genellikle askeri bürokrasi, dışişleri bakanlığı ve diğer kurumlardaki aktörler tarafından şekillendirildiği ve bu sınıfın uzun vadeli stratejik hedefler yerine, daha çok kısa vadeli askeri çözümleri ön plana çıkaran bir yaklaşım sergilediği ifade ediliyordu. Ayrıca Blob’ın lobiler ve ‘Askeri-Endüstriyel Kompleks’ ile derin bağlantılarına dikkat çekiliyordu. Aslında

Rhodes, Blob' ile Washington'da yerleşik dış politika sınıfının içerisinde yer alan "Merkez Sol" veya "Liberal enternasyonal" şahinlerin Obama'nın uygulamak istediği bazı politikaları baltalama girişimlerine alaycı göndermeler yapıyordu. Rhodes bu baltalama girişimlerinin Obama yönetiminin elini kolunu bağlamasına tepki gösteriyordu. Blob, Obama Yönetiminin dış politikada farklı seçeneklere, stratejilere yönelmesinden rahatsız olmuştu. Washington'daki karar alıcılar ve dış politika elitleri sürekli olarak savaşlara ve müdahaleci politikalara meyilliydiler. Bu politikalarla çoğun toplumun geniş kesimlerinin çıkarlarıyla da örtüşmüyordu. Yeni başkanlar, yeni yönetimler gelmiş olsa bile "Blob" aynı şekilde işliyordu. "Blob" Beyaz Saray'dan bağımsız olarak işleyen bir güç yapısına işaret ediyordu. "The Blob"u oluşturan aktörlerse Askeri-Endüstriyel Kompleks bileşenleri silah şirketleri, askeri liderler, istihbarat ajansları, dışişleri bürokratları, ulusal güvenlik ve savunma odaklı çalışan düşünce kuruluşlarıydı. Akademisyenler, gazeteciler de bu sınıfın bileşenleri arasındaydılar. Bu aktörler küresel askeri müdahalelerin zorunlu olduğunu savunuyorlar.

Sürekli savaş hali Askeri Endüstriyel Kompleksin Amerikan vergi mükelleflerinin dolarlarıyla giderek daha da büyümesini ve askeri müdahalelere dayalı dış politikanın devamını sağlıyordu. Diğer bir yandan bu yaklaşım hem dış politikayı, hem de Amerikan ekonomisini militarize ediyordu. "The Blob" bağlamında yapılan eleştirilere göre her yeni başkan, dış politikada ne yapması gerektiği konusunda yenilikçi fikirlerle geliyor, ancak bir şekilde, "Blob" tarafından müdahaleci politikaları sürdürmeye zorlanıyor. Böylece Blob politika değişimine karşı en büyük engel haline geliyordu. Blob, ABD'nin dünyada istisnai bir küresel güç olduğu, Amerika olmadan dünyanın kaosa sürükleneceği algısını köpürtüyordu. Bu yüzden ABD askeri gücünü sürekli olarak yansıtmak mecburiyetindedir. Dünyadaki tüm sorunları "askeri sorun" olarak gören bu yaklaşım, "güç yoluyla barış" söylemleri sürdürülüyor. Buna göre "Diplomasi"nin arkasına "güç kullanma" tehdidini koymak işleri yoluna sokmanın bir gereği idi. Nitekim ABD eski Dış İşleri Bakanlarından **Madeleine Albright** bu yaklaşımı, "Güç kullanmamız gerekiyorsa, bunun nedeni Amerika olmamızdır; biz vazgeçilmez bir ulusuz. Dik duruyoruz ve diğer ülkelerden farklı olarak daha ileriye görüyoruz ve buradaki tehlikeyi hepimiz için görüyoruz" cümlesiyle özetleyecekti. Blob'ın Amerikan yönetimleri üzerindeki nüfuzu ve kalıcılığı konusunda Rusya Devlet başkanı **Vladimir Putin**'in yaptığı bir niteleme dikkat çekiciydi.

Putin 2017'de Fransız gazetesi "Le Figaro"ya verdiği bir özel röportajda ABD Başkanlarının dış politikada işleri nasıl yürüttüklerini şu sözlerle anlatıyordu: "Şimdiye kadar üç ABD Başkanı ile konuştum. Onlar gelir ve giderler ama siyaset aynı kalır. Neden biliyor musunuz? Güçlü bürokrasisi sebebiyle. Bir kişi seçildiğinde bazı fikirleri olabilir. Sonra evrak çantalı adamlar gelir, iyi giyinmişlerdir, koyu renk takım elbise giyerler, benimki gibi, kırmızı kravat hariç, onlar siyah ya da lacivert kravat takarlar. Bu adamlar işlerin nasıl yapılması gerektiğini anlatmaya başlarlar. Ve bir anda her şey değişir".

BLOB'IN TEMEL İNANÇLARI

Amerikalı siyaset bilimci Prof. Christopher Fettweis ise Philadelphia merkezli bir düşünce kuruluşu olan "Foreign Policy Research Institute (FPRI)" tarafından yayınlanan "ORBİS" dergisinde 2023 yılında yer alan "Blob'ın İnançları" başlıklı makalesinde Blob'ı "ABD ulusal güvenliğinin resmi aklı" olarak niteliyordu. Fettweis'a göre Blob, bir grup birey değil, bir zihniyettir; dünya ve ABD'nin dünyadaki yeri hakkında birkaç temel varsayıma dayanan bir zihniyettir. Fettweis "Blob"ın İnançlarını altı temel maddede özetliyordu. İlk inanç maddesiye, "Vazgeçilmez bir ulus olarak ABD'nin dünyaya liderlik etmesi gerekiyor" şeklindeydi. ABD'yi diğerlerinden en belirgin şekilde ayıran şey, tarihin çağrısı olan bu 'kader' duygusuydu. Blob'ın ikinci temel inancıysa "Dünya Tehlikelidir" cümlesiyle ifade ediliyordu. Bu cümleyi, "dünya tehlikelerle dolu bir ormandır. Barış sadece "sonsuz savaşlar'da verilen duraklardan ibarettir" diye anlayabiliriz. Blob'ın üçüncü inanç maddesiye "Rakiplerimiz Realisttir" idi. Buna göre ABD'nin kararlarına rehberlik eden ilkeleri vardır, rakiplerse sadece kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederler. ABD'nin rakipleri son derece realist olduklarına göre asıl amaçları ABD'nin gücünü seyreltme pahasına kendi güçlerini artırmaktır. Blob'ın dördüncü inancıysa "ABD'nin Güçlü Katılımı Küresel Kargaşayı Azaltır" idi. Buna göre ABD'siz bir dünya kaosa sürüklenme tehlikesiyle yüz yüze gelir. Böyle bir durumda ABD'nin kendisinin kaostan uzak kalabileceğine inanmaksa bir yanlısamadır. Yazara göre Blob'ın bu inanç maddesi, kurallarını ABD'nin koyduğu "Hegemonik İstikrar teorisi"ne dayanak teşkil ediyordu. "Hegemonik İstikrar"sa ABD'nin gücü olmaksızın sağlanamaz. Blob'ın beşinci inancıysa "Güvenilirlik, Uğruna Savaşılacak Kadar Değerlidir" idi. Blob'ın bu inanç maddesine göre ABD'nin tehditlerinin muhakkak yerine getirileceğine dair müttefikler de, hasımlar da hiçbir kuşkuyla kapılmamalıdır. Kuşku, hasımları ABD'ye meydan okumaya teşvik edecektir, müttefikleriyse ABD'nin gücüne güvenmekten alıkoyacaktır. Altıncı inanç maddesiye, "Diktatörler Yatıştırılmamalıdır" cümlesiydi. Bu madde, 1938'deki Münih Konferansı'nda İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain'in Adolf Hitler'in Çekoslovakya'nın bir bölümünü ilhak etme tehdidi karşısında geri adım atmasıyla örneklendiriliyordu. Yatıştırma politikası İngiltere ve

müttefiklerini kararsızlığa sürüklediği gibi Hitler'in saldırganlığının hız kesmeden devam etmesine yol açmıştır. Washington'da kristalize edilen Blob'ın inançları ABD'nin İngiltere'nin küresel imparatorluğunu devralmasından sonraki dış politika kararlarını şekillendiriyordu. "Blob" kısıkaçlarını ulusal güvenlik ve savunmayla ilgili resmi veya özel kurum ve kuruluşlara yayarak büyümeye devam ediyordu. Böylece Blob, iki parti üzerindeki nüfuzuyla Amerikan yönetimlerinin kararlarını şekillendirme gücü elde etmişti. Blob'ın inançlarıyla uyum sağlamayan alternatif dış politika görüşleriye "Merkez" dışına itilmek suretiyle etkisiz hale getirilmiş bulunuyordu. Özetlemek gerekirse "The Blob", ABD'nin "dünyanın birincil gücü" olmasını ve hiçbir şekilde bu gücün diğer aktörler tarafından ele geçirilmemesi gerektiğini savunan inatçı dış politika sınıfını temsil ediyor. Bu yaklaşım ekonomik gücün bir yansıması olarak niteliksel askeri üstünlükten hiçbir şekilde taviz verilmemesini gerektiriyor. "Blob"a göre Hükümetler ne kadar çok savunma harcaması yaparsa, ABD o kadar güvende olacaktır. Blob, hem "Askeri Endüstriyel Kompleks"in taşıyıcı sütunlarıdır ve hem de meşrulaştırıcı bir unsur olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla "Askeri-Endüstriyel Kompleks"in büyümeye devam etmesi "Blob"ın Washington'daki ideolojik ve siyasi nüfuzunun seyrilmemesine bağlı görünüyor.

GÜÇ, ALIŞKANLIK VE DIŞ POLİTİKA NİZAMI

İngiltere'de uluslararası güvenlik ve strateji profesörü olan Patrick Porter "Harvard Üniversitesi Belfer Bilim ve Uluslararası İlişkiler Merkezi" tarafından yayınlanan "Uluslararası Güvenlik(International Security) Dergisi'nde 2018 yılında bir makale yayınladı. Makalenin başlığı "Amerika'nın Büyük Stratejisi Neden Değişmedi? Güç, Alışkanlık ve ABD Dış Politika nizamı" idi. Bu makalesinde Prof. Porter "Blob"ın Amerikan yönetimleri üzerindeki nüfuzuna ilişkin bir hayli çarpıcı tespitlerde bulunuyordu.

Prof. Porter, ABD'nin "Soğuk Savaş" dönemindeki Büyük Stratejisi'nin temelde değişmeden aynı kalmasının sebebini Blob'a bağlıyordu. Buna göre Dış politikada yeni açılımlar yapmak isteyen Amerikan Başkanları Blob'ın gücü karşısında geri çekiliyorlardı. Bill Clinton ve Donald Trump'ın başkanlık dönemlerini masaya yatıran Prof. Porter'a göre bu iki başkan Washington'da yerleşik Blob nizamı karşısında çaresiz kalmıştı

Prof. Porter ABD dış politika nizamının ya da "Blob "un alışlagelmiş fikirlerinin ABD'nin büyük stratejisini değiştirmeyi zorlaştırdığını belirtiyordu. ABD'nin askeri ve ekonomik kabiliyetleri ABD hükümetinin üstünlük peşinde koşmasını mümkün kılıyor, ancak Blob'un yerleşik varsayımları bu üstünlüğü doğal bir seçilmiş gibi gösteriyordu. Blob'ın gücü sayesinde "kısıtlama" ve "geri çekilmeye" dayalı alternatif büyük stratejilerse neredeyse hiç düşünülüyor ve tartışma daha çok yürütme ve uygulama sorularına indirgeniyordu.

Porter'a göre Büyük stratejide değişim mümkündür, ancak bunun için statükonun varsayımlarını sarsacak kadar büyük şoklar ve değişimin temsilcisi olmaya

istekli, yanı sıra Washington'un geleneksel tasarımını elden geçirmenin siyasi maliyetlerini üstlenmeye hazır bir başkan gerekiyordu. Ne Clinton, ne de Trump, vaat ettikleri değişimi Başkan seçildikten sonra gerçekleştiremediler. Blob her iki Başkanın politikalarını hayata geçirmelerine engel olmuştu. Güç ve alışkanlık etkileşiminin ABD'nin büyük stratejisini istikrarlı hale getirdiğini savunan Porter "Güç" ile bir devletin göreceli ekonomik büyüklüğünü ve askeri kabiliyetlerini kastediyordu. "Alışkanlık" ise Blob'ın sorgulanmamış varsayımlarına dayanan kolektif kabullerden ibaretti. Buna göre Blob, ideolojisini dört nedensel mekanizma aracılığıyla yeniden üretiyordu: Güvenlik elitleri büyük stratejinin nasıl başarıya ulaştığına dair bilgi biriktiriyor ve bu bilgileri tekrarlayıp içselleştirerek zihinsel kısa yollar oluştururlardı. Blob, içine aldığı personeli kendi dünya görüşlerine göre eğitip sosyalleştiriyor, buna uyum sayılmayanlarıysa dışlıyordu. Öte yandan Blob, statü ve kariyer dağıtan bir sınıf olarak, resmi makamları dolduran bir kadro havuzuna hakimdi. Blob, kurumsal bir döner kapı ve bir dizi sosyal ağ aracılığıyla hükümetteki atamalardan tutun da vakıflara, düşünce kuruluşlarına ve üniversitelere kadar yayılan bir etki alanına sahipti. Böylece Blob iktidara ayrıcalıklı bir erişim sağlıyordu.

Diğer bir yandan Başkanlar da bu kadro havuzundan seçim yapıyorlardı. Prof. Porter'ın verdiği bilgilere göre Clinton'ın kilit politika yapımcılarından on beşinin toplam kırk bir şirkete bağlantısı vardı. Blob, bir parçasını oluşturduğu yorumcu grubuna ayrıcalıklı erişim yoluyla kamusal söyleme hakim oluyor ve böylece kendi gündemini ilerletiyor. Başkan adaylarıysa dış politika manifestolarını formüle etmek için rutin olarak düşünce kuruluşlarındaki yerleşik figürlere başvuruyorlardı. Blob'ın gücü sadece ABD ile de sınırlı değildir. Blob ABD'nin müttefiki olan ülkelerdeki dış politika elitleriyle de güçlü bir etkileşim halindeydi. Blob'ın ulus ötesi bir yolla sahip olduğu etkiyle ABD'nin müttefiklerinin ABD'nin yörüngesinde kalmasını sağlıyordu. ABD'deki düşünce kuruluşlarında Amerikalıların dışında İngiltere başta olmak üzere birçok müttefik ülkeden akademisyenlerin yer alması ve ortak çalışmalar yapması Porter'ın tespitlerini teyit ediyordu. "Amerikan Askeri-Endüstriyel Kompleks"in bileşenleriyle düşünce kuruluşları arasındaki maddi bağlantıların "Blob"ın nüfuzunu artırıyordu. Savunma, ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik ve dış politika alanlarında faaliyet gösteren düşünce kuruluşlarıysa "Kompleks bileşeni şirketler" tarafından fonlanıyorlardı. "Döner Kapı" mekanizması düşünce kuruluşlarıyla Federal Yönetim arasında da dönüyordu. Porter'ın yazısının kapsamı dışına çıkarak söylemek gerekirse, Pentagon'dan emekli çoğu general önce silah şirketlerine, oradan tekrar Federal Yönetime geçiş yapıyorlar. Bu görevlerden sonraysa tekrar silah şirketlerine geçiyorlar, yanı sıra düşünce kuruluşlarında, üniversitelerin strateji, jeopolitik, jeostrateji, dış politika, güvenlik ve savunmayla ilgili araştırma merkezlerinde yer alıyorlar.

Ayrıca ana akım medyada yorumculuk gibi kamuoyu ve siyaset sınıfı üzerinde etki yapan pozisyonlara da sahip oluyorlar. Söz konusu isimlerin ülke dışındaki savaşlar dahil, uzun süre askeri ve siyasi mevkilerde en üst düzeylerde görev yapmalarıysa uzmanlıklarının inanırılığine dayanak olarak gösteriliyor. “Döner kapı” marifetiyle Blob’ın eko-sistemi bu döngüyle tamamlanıyor. Prof. Porter’in makalesinde vurguladığı gibi Donald Trump da ilk Başkanlık döneminde büyük ölçüde “Blob”ın kadro havuzuna yaslanmak durumunda kalmıştı. Trump’ın üst düzey atamaları çoğunlukla “Blob”ın onayına ve güvenine sahip isimler arasından gerçekleştirildi. Bunlar arasından ABD’nin NATO’ya sürekli desteğini garanti eden emekli general James Mattis Savunma Bakanı olmuştu. Mattis Savunma şirketlerinde üst düzey yöneticilik yapmasının yanı sıra “Hoover Enstitüsü”nün eski üyeleri arasındaydı. Trump, Mattis ile aynı kulvarda olan General HR McMaster’ı ise ulusal güvenlik danışmanı olarak atamıştı. “Brookings Enstitüsü”nde Kremlin analisti olan ve Trump’ın aksine Rusya-ABD uzlaşması olasılığına şüpheyle yaklaşan Fiona Hill, Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Konseyi’nde Avrupa ve Rusya Kıdemli Direktörü olarak görevlendiriliyordu. Yine bir Blob şahini olan Mike Pompeo ise “CIA Direktörlüğü”ne getiriliyordu. Trump yönetiminde görev alan daha birçok üst düzey görevlinin Trump’ın seçim öncesinde taahhüt ettiği dış politika değişiklikleriyle uyumsuz olduklarıysa zaten biliniyordu. Porter’a göre Blob’ın ve geleneğin gücü Trump yönetimini kısıtladı ve ABD’nin küresel taahhütlerine yönelik duruşunu, tarz olarak değilse bile içerik olarak beklenenden daha ortodoks hale getirdi. Öte yandan Blob’un yekpare bir blok olmadığını belirten Porter, anlaşmazlıklarına büyük stratejik düzeyin altındaki konularda zuhûr ettiğini vurguluyordu.

“ÖNCE AMERİKA” İLE “HER YERDE AMERİKA” KARŞI KARŞIYA

Prof. Porter’in makalesi 2018’de yayınlandığı için kullandığı veriler sadece bu yıla kadar olan dönemi kapsıyordu. Sonraysa **James Mattis**, **HR McMaster** ve **Fiona Hill** istifa ederek Trmp Yönetiminden ayrılmıştı. Trump, McMaster’ın yerine kaşarlanmış bir Neocon ve azılı bir Blob şahini olan **John Bolton**’ı Ulusal Güvenlik Danışmanı yapmıştı. Trump bir süre sonraysa Bolton’ı kovmuştu. ”Vox” yazarı **Alex Ward**’un belirttiği gibi Trump’ın “**Önce Amerika**”sı ile Bolton’un “**Her Yerde Amerika**”sı bir arada olamazdı. Sıkı İsrail yanlısı olan Bolton, Trump’ın ABD’yi “**İran Nükleer Anlaşması**”ndan çıkarmasında önemli rol oynamıştı. ABD için sorun olarak görülen her ülkeyi bombalama konusunda tutkulu bir Neocon olan Bolton, Trump’a yeni bir savaş yaptıramamıştı. Bolton kovulduktan sonra yazdığı bir kitapla Trump’a çok sert eleştiriler yöneltmişti. Trump “**X**”(Twitter) hesabından paylaştığı bir mesajda “**onu dinleseydim şimdiye kadar Altıncı Dünya Savaşı’na girmiş olurduk**” diyecekti. Trump’ın ilk başkanlık döneminde Suriye ve Afganistan’dan Amerikan askerlerini çekme kararı Washington’da hem

Demokratlar, hem de Cumhuriyetçiler tarafından kınandı. “Blob” bir blok olarak Trump’ın “**Önce Amerika**” söylemine savaş açtı. Liberal enternasyonal Antony Blinken ve ünlü Neoconlar’dan tarihçi ve dış politika yazarı Robert Kagan 1 Ocak 2019’da “Washington Post” gazetesinde ortak bir makale yayınladılar. Makalenin başlığıysa “**Önce Amerika anlayışı dünyayı daha da kötüleştiriyor. İşte daha iyi bir yaklaşım**” idi. Makalenin sonu, Prof. Christopher Fettweis tarafından sıralanan “Blob”ın temel inançlarını yansıtıyordu. Blinken ve Kagan, makalelerini şu sözlerle noktıyorlardı: “Dünyanın kendi kendini yönetmediğini öğrendik. Eğer Amerika Birleşik Devletleri uluslararası kural ve kurumların şekillendirilmesindeki öncü rolünü terk eder ve bunları savunmak için başkalarını harekete geçirirse, o zaman iki şeyden biri gerçekleşecektir: Başka bir güç ya da güçler devreye girecek, dünyayı bizim değil kendi çıkar ve değerlerini ilerletecek şekilde hareket ettirecektir. Ya da daha büyük bir olasılıkla dünya kaosa ve çatışmaya sürüklenecek ve 1930’larda olduğu gibi orman bizi ele geçirecektir. Bu hatayı ikinci kez yapmamıza gerek yok. Günümüz dünyasının tüm kusurlarına ve ulusumuzun hatalarına rağmen, neleri başardığımızı ve ABD’nin basiretsizce geleceği kaybetmesi halinde dünyanın neye benzeyeceğini gözden kaçırmamalıyız.” Blinken 2020 seçimlerinden sonra Biden tarafından Dış İşleri Bakanlığına getirildi. Robert Kagan’ın eşi Victoria Nuland ise Politikadan Sorumlu Dış İşleri Bakan Yardımcısı oluyordu. Nuland, George W. Bush’tan bugüne kadar, Trump hariç tüm dönemlerde Dış İşleri Bakanlığında üst düzey görevler yaptı. Nuland, George W. Bush döneminde Başkan Yardımcısı olan Neocon Dick Cheney’nin Ulusal Güvenlik Danışmanlarındandı. Nuland, Trump 2017’de Başkanlık koltuğuna oturduğunda Dış İşleri Bakan Yardımcılığı görevinden ayrılmıştı. Nuland diğer Neoconlar gibi, Trump’ın ABD Başkanı seçilmesine karşıydı.

“BLOB” BİDEN’LA GERİ DÖNDÜ

Trump’tan sonra iktidara gelen Demokrat Partili **Joe Biden** da üst düzey dış politika, güvenlik ve savunma takımını “**Blob havuzu**”ndan seçti. Bazı gözlemciler “Biden’in bu tercihini “**Blob geri döndü**” cümlesiyle vurguladılar. Biden’in ilk iş olarak Trump’tan bunalan Avrupalılara “**Amerika geri döndü**” cümlesiyle seslenmesi Blob’ın dönüşüyle ilişkilendiriliyordu.

“New York Şehir Üniversitesi”nde gazetecilik ve siyaset bilimi profesörü olan **Peter Beinart** ise 2 Haziran 2022’de “**New York Times**” gazetesinde “**Biden’in dış politika ekibi ‘Blob’ın en iyisi mi?**” başlıklı yazısında Blob’ın, Amerikan dış politikasını askeri çözümler gerektiren bir dizi askeri meydan okuma olarak görme eğiliminde olduğuna dikkat çekiyordu. Beinart’a göre Biden’in üst düzey yardımcılarının çoğu, Blob’ın bu bakış açısını savunan kurumlardan geliyordu. Biden yönetimi Amerikan askerlerini Afganistan’dan çekerek yerleşik görüşe meydan okusa bile, bunu Blob’un daha çok değer verdiği bir projeye hizmet etmek için yapmıştı. Bu

hizmet, Amerika'yı büyük güç rakiplerine, özellikle de Çin'e karşı güçlendirmektir. Beinart'a göre Biden'in en etkili danışmanlarının, Amerikalıların gerçekte karşı karşıya olduğu tehditler göz önüne alındığında bunun doğru öncelik olup olmadığını sorguladıklarına dair bir kanıt da yoktu. Beinart, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin "Asya çarısı" Kurt Campbell ve Pentagon'un "Çin görev gücü"nü yöneten Ely Ratner dahil olmak üzere en az 11 üst düzey Biden dış politika yetkilisinin savunma şirketlerinden Washington'daki diğer tüm düşünce kuruluşlarından daha fazla fon alan şahin bir liberal düşünce kuruluşu olan "Yeni Amerikan Güvenliği Merkezi"nden (CNAS) geldiklerine vurgu yapıyordu. Öte yandan Beinart, Savunma Bakanı Lloyd Austin'in daha önce büyük silah şirketlerinden "Raytheon"da yönetim kurulu üyesi olarak çalıştığına dikkat çekiyordu. Beinart'a göre bu arka planlar göz önüne alındığında, Biden Yönetiminin ABD'nin Vietnam Savaşı'nın zirvesindeki askeri bütçesinden daha yüksek bir askeri bütçe önermesi hiç de şaşırtıcı değildi. Beinart'ın dikkat çektiği bir diğer husus "Gallup" tarafından yapılan bir ankette Demokrat seçmenlerin sadece yüzde 17'sinin askeri harcamaların artmasını istediğiydi. Beinart halk ile yönetim arasındaki bu çelişkiye bilhassa vurgu yapıyordu.

İYİ NİYETLERİN CEHENNEMİ

Ben Rhodes, Washington'da yerleşik iki partili dış politika sınıfını "The Blob" olarak betimlemişti. Ancak daha sonra bir röportajında geri adım atarak kendisini de kısmen Blob ile ilişkilendirmişti. **Susan B. Glasser** tarafından Ocak 2018'de gerçekleştirilen bir röportajda Rhodes, "**benim bazı yönlerden insanların düşündüğünden daha fazla Blob ile ortak noktamız var, ama aynı zamanda söylediklerim yanlış okunabilir. Orta Doğu'da askeri güç kullanımı konusunda çok spesifik bir noktaya değiniyordum ve bir şekilde seçeneklerin daraltılmasına yol açan bir grup düşüncesi damarı vardı**" diyordu. Rhodes'in bu manevrasının "Blob"ın aşağılayıcı, alaycı ve küçümseyici şekilde yerleşik dış politika elitlerine yönelik eleştirilerde sıklıkla kullanılması sebebiyle olduğu anlaşılıyordu. Rhodes nüfuzlu "The Blob cemaati"nin veya ayrıcalıklı "Blob sınıfı"nın dışına itilmekten çekinmişti. Ne ki "Blob" nitelemesi "**Realist**" dış politika okulunun önde gelen isimlerinden Harvard Üniversitesi profesörü **Stephen Walt** başta olmak üzere birçok akademisyen tarafından itibar edilen bir tabir oluyordu. Prof. Walt'a göre "**Soğuk Savaş**"ın sona ermesinden bu yana Amerikan dış politikasının başarısız olduğu ve bunun nedenlerininse Amerikan iç siyasi sisteminden kaynaklandığıydı. Prof. Walt bu başarısızlığı "Blob"ın tam bir görüş birliği içerisinde olmasına bağlıyordu.

Walt'un 2018'de yayınlanan "**İyi Niyetlerin Cehennemi: Amerika'nın Dış Politika Elitleri ve ABD'nin Üstünlüğünün Gerilemesi**" başlıklı kitabı da Blob tartışmalarını alevlendirdi. Walt'a göre Amerikan dış politikası son otuz yılda tam bir felaketti. Bu otuz yıl ABD için kasvetli bir sicilden ibaretti.

Walt, Amerikan büyük stratejisinin sistemik başarısızlığını, ABD politikasını ulusa zarar veren ancak kendilerine fayda sağlayan yönere sürükleyen küçük bir grup çıkarıcı ulusal güvenlik ve istihbarat yetkilisi, dışişleri ve savunma bürokratları, lobiciler ve düşünce kuruluşu çalışanlarından oluşan "Blob"a bağlıyordu. Walt'a göre "Liberal hegemonya" peşinde koşmak Birleşik Devletleri daha güvenli, daha güçlü, daha müreffeh ve daha popüler yapmadı. Aksine, Amerika'nın dünya siyasetini yeniden düzenlemeye yönelik hırslı girişimi kendi konumunu zayıflattı, çeşitli bölgelerde kaos yarattı ve bir dizi başka ülkede önemli ölçüde sefaletle neden oldu. Keza Walt'a göre "Blob" bir Amerikan büyük stratejisi olarak "liberal hegemonya"yı destekliyordu. "Blob" üyeleri liberal hegemonyayı en iyi büyük strateji olduğunu düşündükleri için değil, kariyerlerini ilerletmede daha fazla fırsat sağladığı için benimsemiştiler. Walt adı geçen kitabında "Blob" üyelerinin özel veya kamusal kurum ve kuruluşlar arasındaki döner kapılardan girip çıkarak kariyer yapanları da anlatıyordu. Çeşitli kurum ve kuruluşlara yayılan karmaşık geniş yapısıyla "Blob", politikaları ve öngörülerini yanlış çıktığında hiçbir sonuçla karşılaşmıyordu. Bedeli ödeyenler başkaları oluyordu. Başkanlar değişiyor, Blob ise "dokunulmaz" olarak kalıyordu. Walt'un dikkat çektiği bir diğer husus ise Blob'un inançlarına aykırı stratejilerin tartışmalarda sistematik olarak bir kenara itilmesi idi. Yeri gelmişken, Walt'un Prof. John Mearsheimer ile birlikte kaleme aldıkları "Amerika'daki İsrail Lobisi"yle ilgili kitap yüzünden "Blob"ın liberal ve Neocon kanatları tarafından adeta linç edildiklerini hatırlatmak gerekiyor. Bir muhalefet ve eleştiri terimi olarak "Blob sadece ABD'nin askeri müdahalelerinin kısıtlanmasını isteyen dış politika düşünürleri tarafından değil, ABD'nin sonsuz savaşlarına muhalefet eden Trumpçı bazı Cumhuriyetçiler tarafından da kullanılıyor. Bu Cumhuriyetçilerden birisi de Senatör J. D. Vance idi. 5 Kasım 2024'te ABD Başkan Yardımcısı olarak seçilen Senatör Vance, Şubat 2012'de Biden Yönetimi'nin Ukrayna'ya 60 milyar dolarlık acil dış yardım tasarısına şiddetle karşı çıkmıştı. Vance Cumhuriyetçiler'den bu tasarıya oy vermemelerini isteyen muhtıra niteliğinde bir yazılı açıklama yapmıştı. Bu açıklamasında Vance tasarımı Trump'a karşı "Dış politika Blob'u" ile "Derin Devlet" in bir işbirliği olarak niteliyordu. Trump'ın öfkeli dille hep eleştirdiği "Derin Devlet" ile Blob arasındaki farksa bir kağıt inceliğindeydi. Trump'ın "Derin Devlet"i ile "The Blob" neredeyse aynı şeydir.

“THE BLOB” BİR KOMPLO TEORİSİ Mİ?

Bazı dış politika yazarları, akademisyenler siyaset bilimciler “Blob’ın yekpare bir blok olduğunu kabul etmiyorlar. Bu yazarlara göre homojen ve tek kültürlü bir politik sınıftan söz edilemez. Amerikalı yazar Robert Wriğth “Blob’ın Amerikan dış politika kuruluşlarının tüm sakinleri anlamına gelmediğini belirterek, “Blob bu kurumlarda yaşayan insanların büyük ve baskın bir alt kümesidir. Üyeleri bazen aynı fikirde olmasa da Amerika’nın dış politikasını şekillendiren belirli eğilimleri paylaşan bir alt kümedir” diyordu. Blob’ın NATO konusundaki tutumu yazarın bu görüşünü destekleyen bir örnek olarak gösterilebilir. Blob’ın bazı üyeleri NATO’nun Doğu’ya doğru genişlemesini, diğer bazı üyeleri ise genişlememesi gerektiğini savunuyorlar. Ancak “Blob” bir bütün olarak NATO’nun varlığını sürdürmesi konusunda ittifak halindedir. Benzer bir diğer örnekse Çin Halk Cumhuriyeti’yle ilgilidir. “Blob” Çin’in ABD için “öncelikli tehdit” olduğu konusunda hemfikirdir. Hatta Çin “varoluşsal” bir tehdittir. Bu konuda ABD’deki her iki parti mutabakat halindedir. Ancak bu tehditle baş etmek konusunda Blob içinde farklı yaklaşımlardan söz edilebilir. Diğer bir yandan “Blob’ın Neoconlar’ı da, Liberal Enternasyonalistleri de ABD’nin Ukrayna’ya askeri ve malî yardımlarını devam ettirmesi konusunda ittifak halindedir. Farklılık Ukrayna’ya gönderilen silahların nitelikleriyle ilgiliydi. “Blob” içinde yer alanlar, biçimde bazı farklılıklar gösterebilir bile, hepsi “Amerikan küresel hegemonyası”nı savunuyorlar. – “Blob”, ABD’nin küresel hakimiyetini sürdürmenin Amerikan güvenliği ve uluslararası barışı sağlamak için gerekli olduğuna savunan iki partili, Washington merkezli dış politika elitleridir. “Londra Kraliyet Koleji”nde Savunma Çalışmaları alanında öğretim görevlisi olan Dr. Kevin Blachford ise “The American Conservative” derginde 4 Ekim 2024 tarihinde yayınlanan “Büyük Strateji” Asıl Meseleyi Gözden Kaçırıyor” başlıklı yazısında “Büyük stratejiye olan saplantının dış politikanın siyasetin bir ürünü olduğu gerçeğini göz ardı ettiğini vurgular. Dr. Blachford ABD’nin Büyük Stratejisi üzerine yapılan tartışmaların devleti toplumdaki soyutladığını, “ulusal çıkarı” basitleştirdiğini, gerçekteyse her biri farklı koalisyonlar ve savunuculuk ağları tarafından şekillendirilen çok sayıda rakip çıkar olduğunu belirtiyordu. Blachford’a göre “İkili devlet” ya da “Blob” uyarıları “derin devlet” komplo teorileri değil, koalisyon ağlarının ve savunucu grupların ABD dış politikasını etkileyebildiği, şekillendirebildiği, özel geçmişlere ve kariyer yollarına sahip elitler tarafından yönlendirilen bir devlet aygıtının varlığının kabulüdür. Blob eleştirmenlerin hatasıysa, onun tek bir sesle konuştuğuna ve aynı şekilde hareket ettiğine inanmaktır. Blachford “Soğuk Savaş”ın sona ermesinden bu yana ABD dış politikasının büyük ölçüde Amerikan hegemonyasını uluslararası güvenliğin temel taşı olarak gören Blob savunucuları tarafından domine edildiğini belirtiyordu. Keza Blachford’a göre “büyük strateji

revizyonları” devletin üniter doğasını abartan ve ABD siyasetindeki çatışan çıkarları büyük ölçüde hesaba katmayan “hüsnükuruntu” stratejileridir. Amerikan dış politikasının oluşturulması, açık görüşlü bir başkan ve onun strateji geliştiren ulusal güvenlik danışmanı tarafından değil, rekabetçi bir politika pazarı tarafından yönetilmektedir. Blob filmindeki şekilsiz yaratık gibi sürekli genişleyen bu pazar, ulusal çıkarı değil, kurumsal büyümelerini genişletmek için prestij ve finansman arayan planlama personeli, araştırma kurumları ve lobicilerden oluşan bürokrasiyi içermektedir. “CATO Enstitüsü” ile “Quincy Sorumlu Devlet Yönetimi Enstitüsü” gibi düşünce kuruluşlarıysa “Blob” muhalifleridir. “Quincy Enstitüsü”nün bünyesinde barındırdığı “Sınırlamacılar” veya “Kısıtlayıcılar” Amerika’nın dış politikasının on yıllardır çok militarist olduğunu düşünen insanlardan oluşan bir ‘Sağ-Sol koalisyonu’dur. Bazı muhafazakarlar, bazı cumhuriyetçiler ve Bernie Sanders gibi Demokratlar’ın İlerici Sol kanatları da “Blob’ın ABD dış politikasında yegane söz sahibi olmasına karşılar. İlerici Demokratlar’ın bir kısmıysa “daha hafif” veya “daha küçük Blob”(Blob-lite) istiyorlar. Bu çevrelere göre ABD dış politikasının ulusun genelinden ziyade kendi çıkarlarına hizmet etmeye kararlı, ayrıcalıklı bir grup tarafından kontrol ediliyor. Blob muhalifleri ABD savunma harcamalarının kısılması gerektiğini de savunmaktadırlar. Onlara göre, keyfi ulusal güvenlik gerekçelerine dayanılarak yapılan savunma bütçelerindeki devasa artışlar “Askeri Endüstriyel Kompleks”in özel çıkarlarının ilerletilmesine hizmet ediyor.

TROÇKİSTLER, NEOCONLAR VE BLOB

Blob karşıtı çevrelere göre Amerikan dış politikasına “Sağ-Neoconlar” ve “Sol-Neoliberaler” hakimdir. Kimi zaman Neoconlar’la Neoliberaler arasındaki farklılıklar bir hayli incelmekteydi. Blob sert, kötü yüzünü göstermek istediğinde Neoconlar’ını öne çıkarıyor, ‘şirin görünmek’ istediğindeyse Neoliberalerini sahneye çıkarıyordu. Örnek vermek gerekirse Neocon düşünce kuruluşu olarak bilinen “Amerikan Girişim Enstitüsü(AEI)” ile Sol Neoliberal eğimli “Brookings Enstitüsü” adeta bir madalyonun iki yüzü gibiydiler. Öte yandan birbirinin karşıtı olarak nitelenen bu iki düşünce kuruluşunun sıklıkla işbirliği yaptıkları, hatta aynı programlara sponsor oldukları da dikkatli gözlerden kaçmıyordu.

Kendisi de Yahudi kökenli şöhretli bir Neocon olan Norman Podhoretz 1990’lı yıllarda “Yeni Muhafazakârlık – Bir Övgü” başlıklı bir konferans vermişti. 1930 doğumlu olan Podhoretz bir zamanlar ABD’de “Yeni Sol” olarak etiketlenen düşünce hareketinin en önemli isimlerinden biriydi. 1970’lerdeyse Neocon hareketin önde gelen isimleri arasında yer alıyordu.

Yukarıda değindiğim konferansında Podhoretz “Yeni Muhafazar(Neocon)” hareketin köklerine ilişkin çok önemli bilgiler veriyordu. Podhoretz’e göre Neocon

hareket New York'ta yaşayan, çoğu Yahudi olan entelektüeller tarafından kurulmuştu. Podhoretz "Yahudi" veya değil birçok liberal entelektüelin "gerçeklik" tarafından "Neocon" olmaya itildiklerini söylüyordu. Neocon hareketin öncülerinin çoğuydu "eski Troçkistler" yahut "Neo-Troçkistler"di. Podhoretz'in dikkat çektiği ayrıntılardan bir diğeryse Yahudi kökenli olmayan Neoconlar'ın kahir ekseriyetinin "Katolik" olduklarıydı. Yeri gelmişken "Neoconlar"ın ve "Blob"ın diğer kanatlarının sıkı İsrail yanlısı olduklarını hatırlatmak gerekiyor. 1917'deki Bolşevik Rus Devrimi'nin öncüleri arasında yer alan Leon Troçki, Josef Stalin ile anlaşmazlığa düşerek Rusya'dan ayrılmış, birkaç yıl İstanbul Büyükkada'da sürgün yaşamış, daha sonraysa Meksika'da uğradığı suikastle hayatını kaybetmişti. Troçki ne kadar uzağa kaçsa da Stalin'den kurtulamamıştı. Stalin'den kaçan bir çok Troçkist ise Amerika'ya yerleşmişti. Stalin karşıtı Troçkist aydınlar için ABD bir sığınak olmuştu. Öyle anlaşılıyor ki Amerikan müesses nizamı Stalin muhalifi Troçkistler'in Sovyet Yönetimine ilişkin bilgi ve eleştirilerinden istifade etmek istemişti. "Stalin kültü" etrafında belirginleşen Sovyet ideolojisinin dünyadaki Sol hareketler üzerindeki etkisini kırmanın bir yolu olarak Troçkistler'i himaye etmeleri anlaşılır bir şeydi. Troçkistler de giderek Amerikanlaşacaktılar. Troçki'nin "dünya devrimi" veya "sürekli devrim" teorisiyle Neoconlar'ın "sonsuz savaşlar"a duydukları tutku arasında bir bağlantı kurulması boşuna değil. Podhoretz'in 'gerçeklik' dediği koşullar eski-yeni Troçkistler'i Neoconlaştırmış, ancak Neoconlar da Troçkistler tarafından dönüştürülmüşler. Johann Wolfgang von Goethe "Faust" adlı başyapıtında büyüğü güçler elde etmek ve bilinmeyenleri öğrenmek için ruhunu "Mephistopheles" adındaki şeytana satan gezgin hokkabazın öyküsünü anlatıyordu. Troçkistler'in güç ve başarı elde etmek amacıyla önce Neoconlaşarak hakim dış politika sınıfına(Blob), oradan da ABD hükümetine etkili bir erişim sağlamaları bir "Faustyan sözleşme" olarak görülebilir. Sonuçta, "Blob" içerisinde eriyip diğerleriyle kaynaşarak Troçkist olmalarını sağlayan tüm değerlerini kaybettiler.

İYİ, KÖTÜ VE ÇİRKİN

Blob'ın ideolojisi "**Amerikan vazgeçilmezliği teorisi**" üzerine bina edilmişti. Soğuk Savaş sonrasında "**bir numara**" olma fikri Amerika'nın dış politika elitinin karar alma süreçlerine egemen oluyordu. Eleştirilenlere göreyse "Blob" gerçekte "**Amerikan İmparatorluğu**"nu yönetenlerdir. "Blob" dış politikada, ulusal güvenlik ve savunma stratejilerinde hangi görüşlerin kabul edilebileceği konusunda da nüfuz sahibiydi. Yani Amerika'nın dış politikasıyla veya büyük stratejisiyle ilgili reçeteler "Blob"tan geçiyordu. Diğer formüllerse "Blob" tarafından "sağlığa zararlı reçeteler" muamelesi görüyordu. Kısa sürede dış politika eleştirilerinde niteleyici bir tabir olarak öne çıkan "Blob" Amerikan ana akım medyasındaki yazarlar tarafından da sıklıkla kullanılıyor. Bu terimin aşağılayıcı

nitelemesinden son derece rahatsızlık duyanlara göreyse "Blob" diye bir şey yok. Ancak "Blob" dış politika tartışmalarında artık yerleşik bir terim olarak, hem karşıtları, hem de savunucuları tarafından rahatlıkla telaffuz ediliyor. Hatta Neoconlar ve Liberal şahinler "Blob"ı 'olması gereken' bir yapı olarak tasvir ediyorlar. Şöhretli Neoconlar'dan John Bolton "Blob" üyesi olarak nitelenmesini reddetmiyor, tam tersine gururla kabulleniyordu. Amerikan Blob'ı "iyi, kötü ve 'çirkin'den oluşan kalabalık bir vitrinde, bu vitrinin "kötü adamı" John Bolton gibi Neoconlar'dı. Vitrinin iyi adamları Liberal şahinler, çirkinleriyse şahin Cumhuriyetçilerdi. Bolton ve diğerlerinin olumsuz yaklaşımının, "Blob"ın dış politika sınıfı için küçümseme ve hakaret içeren bir terim olarak yerleşik hale gelmesini engellemeye yönelik olduğu anlaşılıyor. Öte yandan "Blob" tanımlamaları veya "Blob" eleştirileri, ABD dış politikasının ne olduğundan ziyade, "ne olmaması" gerektiğine dair bir vizyon olarak da önemliydi. Gideon Rachman 'ın "Financial Times" gazetesinde 10 Nisan 2017'de "Washington Blob'ı Donald Trump'ı nasıl yuttu?" başlıklı yazısına göre Obama'nın Beyaz Saray'ında Ben Rhodes tarafından alaycı bir şekilde "Blob" olarak adlandırılan Washington dış politika kurumu askeri güç kullanma isteğinin hem Amerika'nın küresel konumu hem de dünya düzeninin istikrarı için çok önemli olduğu inancında birleşmişti.

Obama'nın 2013'te Suriye'deki Esed rejimimin kimyasal silaha başvurması konusunda Amerika'nın "kırmızı çizgisini" desteklemek için güç kullanmamasıysa Blob'ta yaygın bir huzursuzluk sebebiydi. Trump'ın "İzolasyonist"(Kısıtlayıcı dış politika) seçim söylemi de Blob'ı umutsuzluğa ve ABD'nin gücünden tamamen feragat edeceğine dair bir korkuya yol açmış görünüyordu. Bu yüzden Trump'ın Beyaz Saray'ının Suriye'ye askeri müdahaleye ani dönüşü bir dönüm noktası olarak selamlandı. Ancak bu ani dönüş, Trump'ın en ateşli savunucularını bile dehşete düşürmüştü. Nitekim "Trump'a Güveniyoruz" başlıklı kitabın sıkı Trumpçı yazarı Ann Coulter üzüntüsünü "X" hesabından paylaştığı, "Neden başka bir Müslüman felaketine dahil olalım?" diye ifade ediyordu. Gideon Rachman "Financial Times" gazetesinde 2 Aralık 2019'da "Trump, Obama ve 'Blob' ile muharebeleri " başlıklı yazısında dış politikada 'ihtiyatlı' davranmanın kaçınılmaz olarak "Blob" ile çatışmalara yol açtığına dikkat çekiyordu. Obama'nın "zayıflık" , Trump'ın ise "izolasyonizm" nedeniyle Blob tarafından eleştirildiğini belirten Rachman şöyle diyordu:

"Afganistan'la ilgili tartışma bu noktayı göstermektedir. Hem Sayın Obama hem de Sayın Trump göreve geldiklerinde askeri müdahalenin devamına şüpheyle yaklaşıyorlardı. Her iki başkan da daha sonra daha fazla asker göndermeye ikna oldular - ancak başkanlıklarının ilerleyen dönemlerinde askerleri tekrar geri çekmeye başladılar."

Obama ve Trump'ın ABD'yi Orta Doğu'dan çekmeye niyetlendiklerini söyleyen Rachman'a göre bu politika

“Blob” diye adlandırılan Washington müesses nizamında çok fazla dudak bükülmesine neden oluyordu. Bu iki başkan ABD’nin Asya-Pasifik’te Çin’e karşı odaklanmasından yanaydılar. Blob ise ABD’nin Ortadoğu dahil olmak üzere birden fazla cephede rakiplerle, hasımlarla veya düşmanlarla baş edebileceğini savunuyordu. Bu yüzden Obama ve Trump’ın ABD’nin küresel askeri taahhütlerini azaltma girişimleri hem Blob’ı, hem de Amerikan müttefiklerini endişelendirmeye yetiyordu.

BLOB ‘SORUN’ MU, ‘ÇÖZÜM’ MÜ?

Karşıtları ve savunucuları arasındaki “Blob tartışmaları” hız kesmeden devam ediyordu. Akademi camiası da kaçınılmaz olarak bu tartışmalara iştirak ediyordu. Johns Hopkins Üniversitesi’nde Küresel İlişkiler Profesörü ve “Kamu Politikası Araştırmaları için Amerikan Girişim Enstitüsü’nün (AEI) üyelerinden Prof. Hal Brands, Duke Üniversitesi’nden Siyaset Bilimi ve Kamu Politikası Profesörü Peter Feaver ile Texas Üniversitesi’nde Doçent olan William Inboden “Dış İlişkiler Konseyi”nin(CFR) çıkardığı “Foreign Affairs” dergisi’nde 29 Nisan 2020’de ortak makale yayınladılar. Makalenin başlığı “Blob’u Savunurken” idi. Stephen Walt’u hedef alan yazarlara göre Blob yekpare değildi. Blob’ın Son birkaç on yıldaki dış politika siciliyse büyük ölçüde başarılıydı. Yazarlar, Barack Obama yönetimi sırasında Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı Ben Rhodes’ın dış politika kuruluşuyla “Blob” diye alay ettiğini ve Blob’ın katı şahinliğiyle dalga geçtiğini belirtiyor, bu koroya daha sonra Cumhuriyetçiler’in de eşlik ettiğini söylüyorlardı. Yazarlar, Trump’ın ana akım dış politika ve ulusal güvenlik uzmanlarına savaş ilan ettiğini ve bu uzmanların güçlerini korumak isteyen başarısız “Washington elitleri” olarak nitelediğini belirtiyorlardı. Üstelik Trump’ın akademideki en sert eleştirilenlerinden bazıları da bu konuda Trump’la hemfikirler. Makalenin ortak yazarları akademi camiasının seçkin isimlerinden gelen Blob eleştirilerinden rahatsız olduklarını belli ediyorlardı. Camia içinden gelen bu eleştiriler Washington’da yerleşik dış politika elitlerinin saygınlığına ve güvenilirliğine gölge düşürüyordu. Hal Brands ve arkadaşlarına göre Blob’un kolektif bilgeliğini reddetmek uzmanlığı reddetmek anlamına geliyordu. ABD Başkanı Donald Trump’ın dış politikaya amatörce yaklaşımının da gösterdiği gibi, uzmanlığı reddetmek feci sonuçlar doğuruyordu. Yazarlar Amerikan dış politikasının ulusun genelinden ziyade kendi çıkarlarına hizmet etmeye kararlı, alternatif fikirleri ve muhalif sesleri dışlayarak kendi özel pozisyonlarını koruyan ayrıcalıklı bir kabile(Blob) tarafından kontrol edildiği şeklindeki eleştirileri şiddetle reddediyorlardı. Keza bu yazarlar göre Blob’u eleştirenler onun sadece iç çeşitliliğini değil, aynı zamanda başarılarını da hafife alıyorlardı. Keza Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana Washington’un “büyük angajman stratejisi”, Irak’ta ve başka yerlerde “yanlış düşünülmüş ve yanlış yönetilmiş” askeri müdahalelerle zaman zaman

kesintiye uğrasa da istikrar, barış ve refah üretmişti. Liberal enternasyonalizm sayesinde “uzun barışın devam ettiği” ve dünyanın “genel olarak olumlu bir yolda” kaldığı sonucuna varan Brands ve arkadaşlarına göre “Dış politika kuruluşu olarak Blob çözümdür, problem değil.”Hal Brands, Barack Obama döneminde Savunma Bakanlığı’nda Stratejik Planlama Özel Asistanı, Trump dönemindeyse Ulusal Savunma Komisyonu’nda baş yazarlık yapmıştı. Peter Feaver George W. Bush döneminde Ulusal Güvenlik Konseyi’nde Stratejik Planlama ve Kurumsal Reform Özel Danışmanı, Bill Clinton dönemindeyse Savunma Politikası ve Silah Kontrolü Direktörü olarak, William Inboden ise George W. Bush döneminde Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Konseyi’nde Stratejik Planlama Kıdemli Direktörü olarak görev yapmıştı. Her üç yazar da Dış Politika, Strateji ve Savunma konularında yayınladıkları kitaplar ve makalelerle de tanınan isimlerdi. Hal Brands, “Bloomberg”de 31 Ekim 2018’de “Blob’dan nefret eden entelektüellerin Trump ile pek çok ortak noktası var” başlıklı yazısında da profesörler Stephen Walt, John Mearsheimer ve Barry Posen gibi Blob eleştirilenlerini hedef almıştı. Blob eleştirilenlerinin askeri müdahalelerden, genişleyen ittifaklardan ve Amerikan değerlerinin yurt dışına empoze edilmesinden hoşlanmadıklarını belirten Brands, “Tanıdık geliyor mu” diye soruyordu. Blob politikalarını eleştiren realist akademisyenleri Trump ile bağdaştıracak kadar hiddetlenen Brands bu yazısında şöyle diyordu:

“Son zamanlarda çıkan kitap ve makaleler bir gösterge niteliğindeyse, Başkan(Trump) ve profesörler Amerika’nın dış politika elitini küçümseme konusunda birleşmiş durumdadır. Bu beklenmedik ittifakın ortaya koyduğu argüman – dış politika elitinin ülkeyi felaketten felakete sürükleyen yozlaşmış bir çete olduğu – günümüzün düzen karşıtı havası göz önüne alındığında yeterince moda. Aynı zamanda yanlış da.”

Washington’daki düşünce kuruluşlarından “Stimson Center”ın “ABD Büyük Stratejisini Yeniden Hayal Etmek Programı”nın kıdemli üyelerinden Emma Ashford ise daha çok Blob savunucularıyla Blob muhaliflerinin arasını bulmaya çalışıyordu. Ashford, “Foreign Affairs” dergisinde 29 Mayıs 2020’de “Daha iyi bir ‘Blob’ oluşturun” başlıklı makalesinde “dış politika Trumpizm ile itibarsız elitler arasında ikili bir seçim değildir” diyordu. Ashford hem Prof. Stephen Walt ve diğer eleştirilenlerin haklı olduğu yönlere dikkat çekiyor, hem de Blob’ın bazı kötü huylarının iyileştirilmesi gerektiğini savunuyordu. Ashford, ‘İyi huylu bir Blob’ öneriyordu. Hal Brands ve meslektaşlarının uzmanlıktan uzaklaşmanın kötü bir fikir olduğu konusundaki düşüncelerini haklı bulan Ashford, “Blob’u şehirdeki tek oyun olarak savunmak, onun fikir birliğine katılanlar için uygundur, ancak tehlikeli bir ikilem yaratır: uzmanlık ve şahin liberal müdahaleciliğin bir ve aynı olduğunu iddia etmekse, alternatif olarak Trump’ın beceriksizliğinden başka bir şey bırakmaz” diyordu.

Ashford’a göre Amerikan dış politikasında reform

yapmak isteyenler için en iyi yol “Blob” teriminin emekli edilmesiydi. Bu terim artık kullanılmamalıydı. Diğer yandan reformcularsa Blob’u eleştirmek yerine onun yerini almak için çalışmalıydılar.

“Johns Hopkins Üniversitesi”nde “Henry A. Kissinger Küresel İlişkiler Merkezi”nin Direktörü, ömür boyu “CFR” Üyesi, tarihçi ve uluslararası politika profesörü Francis Gavin de Stephen Walt ve arkadaşlarının Blob eleştirisini şiddetle reddediyordu. Ağustos 2020’de “Suçu Blob’a mı atalım? Amerikan Büyük Stratejisi Nasıl Değerlendirilir?” başlıklı bir yazısında Hal Brands ve arkadaşları gibi Blob’ı savunuyordu.

Gavin’in makalesi Prof. Stephen Walt’ın “İyi Niyetlerin Cehennemi” başlıklı kitabının bir reddiyesi niteliğindedir. Gavin dış politika sınıfının (Blob’ın) ortak bir dünya görüşünü, yani liberal hegemonya stratejisini paylaşan bireyler ve kurumlardan oluşan, karşılıklı olarak birbirini güçlendiren bir topluluk olarak tanımlanmasına itiraz ediyordu. Gavin’e göre “Blob” açık fikirli ve kendini işine adanmış profesyonellerden oluşan, entelektüel çeşitliliğe ve yüksek standartlara sahip, yalnızca ülkenin ve dünyanın çıkarlarını düşünen bir gruptur.

THE BLOB VE DIŞ DÜŞMAN

Blob’ın sırtını dayadığı Amerikan-Askeri Endüstriyel Kompleksi ile “**dış düşman**” peydahlama arasında güçlü ve karşılıklı bir ilişki var. Kompleks ve bileşenleri dış düşmanları üretme ve bu düşmanlarla ilgili tehdit algılarını şekillendirme konusunda önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu strateji, hem askeri bütçelerin artırılması hem de büyük savunma şirketlerinin ekonomik çıkarlarının korunması açısından çok önemlidir. Askeri harcamaların artmasını meşrulaştırmak için baş edilmesi güç bir büyük düşmanın sahnelenmesi gerekiyor. İki okyanus tarafından ihata edilen ABD’ye askeri olarak zarar veremeyecek nitelikte bir küçük düşman ikna edici olamazdı. Bununla birlikte, dış düşmanların yaratılması, yalnızca askeri harcamaların artmasına değil, aynı zamanda uluslararası gerginliklerin ve savaşların da tetiklenmesine yol açabiliyor. Ancak gerçek bundan daha fazlasıydı. Eleştirmenleri Blob’ın çetrefilli dilini bilmeyenler için kolaylık sağlayan bir cümle kullanıyorlar: “**Blob demek, ‘sonsuz kadar savaşlar’ demek**”.

“Sonsuz savaşlar”, kesintisiz olarak ‘düşman’ peydahlamakla mümkün. Blob için ‘Düşman’ hem içeride, hem de dışarıda yararlı, kullanışlı bir önermeydi. İçerde iki partili dış politika nizamının devamı için, dışarıdaysa ‘dış düşmanlar’a karşı savaşların meşrulaştırılması için gerekli bir peydahlamadır.

Soğuk Savaş döneminde “düşman” Sovyetler Birliği’ydi. Soğuk Savaş’tan sonraki dönemde, 2000’lerdeyse düşman “**Teröre karşı küresel savaş**”la hedef alınan devlet dışı aktörlerdi. Neredeyse bütün dünya savaş alanıydı. Blob, hiçbir koşulda düşmansız yapamıyor. “Düşman”, Blob’ın varlık sebebidir.

Alman hukuk profesörü ve siyaset kuramcısı Carl Schmitt 1932 tarihli “Siyasal Kavramı” başlıklı makalesinde siyasal eylem ve saikleri açıklamakta kullanılabilecek en özgül ayrımın, “dost-düşman ayrımı” olduğunu savunmuştu. Schmitt’e göre “dost ve düşman ayrımı”, diğer tüm ahlaki, estetik, ekonomik, ya da diğer ayrımların kullanılmasına gerek kalmadan pratik ve teorik olarak varlığını sürdürebilir. Siyasal düşmanın ahlaki açıdan kötü, estetik açıdan çirkin ya da ekonomik anlamda rakip olması bile gerekmez; hatta siyasal düşmanla iş yapmak avantajlı bile gözükabilir. Önemli olan, siyasal düşmanın “öteki”, “yabancı” olmasıdır. Siyasal düşmanın varoluşsal anlamda en yoğun haliyle başka bir varlık ve yabancı olması yeterlidir. Düşmanın tehditkar olup olmamasının ise pek bir önemi yoktur.

Hitler döneminde Nazi yanlısı bir hukukçu olarak bilinen ve uzun süre akademik tartışmaların dışında tutulan Schmitt’in 1980’lerden sonra Amerikan siyasi düşünce çevrelerinde sıklıkla başvurulan bir kaynak olduğunu hatırlatmalıyız.

Öte yandan ‘Teröre karşı küresel savaş’tan sonra “Amerikan Blob”ı yeni büyük düşmanın “Çin” olduğunu çoktan ilân etti bile.

HEY, MİLLET, ‘BLOB’A DİKKAT EDİN!

ABD Başkanlarından Dwight Eisenhower 1961’deki veda konuşmasında Amerikalıları “Askeri-Endüstriyel Kompleks” hakkında uyarıyordu. Eski ABD Başkanlarından John Quincy Adams ise Dış İşleri Bakanlığı’nda 4 Temmuz 1821’de ABD Kongresi’nde yaptığı konuşmada Amerikalıları başka bir konuda uyarıyordu. Bu konuşmasında Adams, Amerikalıları yurt dışındaki savaşlardan kaçınmaları konusunda ikaz ediyordu. Adams konuşmasında Amerikalıların yok edecek canavarlar aramak için yurt dışına çıkmamaları gerektiğini savunuyordu. Adams yabancı savaşlara bulaşmaları halinde Amerikalıların kimliklerini kaybedeceklerini vurgulayarak, “Politikasının temel ilkeleri özgürlükten zorbalığa doğru değişecek... dünyanın diktatörü haline gelebilecektir. Artık kendi ruhunun hükümdarı olmayacaktır” demişti.

Gerek Adams’in, gerekse Eisenhower’ın bu uyarıları “kendi kendini gerçekleştiren kehanet” örnekleri arasında yer alıyor. Diğer Amerikan başkanlarıysa okyanuslara çıkarak yok etmek için canavarlar aradılar. Bulamadıklarında, yok edecek canavarları peydahladıklarını gayet tabii çok iyi biliyorlardı.

Blob, “işte canavarımız budur” diyor, ABD peşine düşüyordu. Canavarın “gerçek” olup olmamasınınsa hiçbir önemi yoktu. Önemli olan tek şey, kalıcı çatışmalar ve sonsuz savaşlardı. Blob’ın medyasıyla, kanaat önderleriyle, uzmanlarıyla, asker ve sivil bürokratlarıyla, siyasetçileriyle Amerikan kamuoyunu ikna etmek için etmekte kullandığı argüman şuydu: Blob için iyi olan, ABD için iyidir. Amerika için iyi olan, dünya için iyidir.

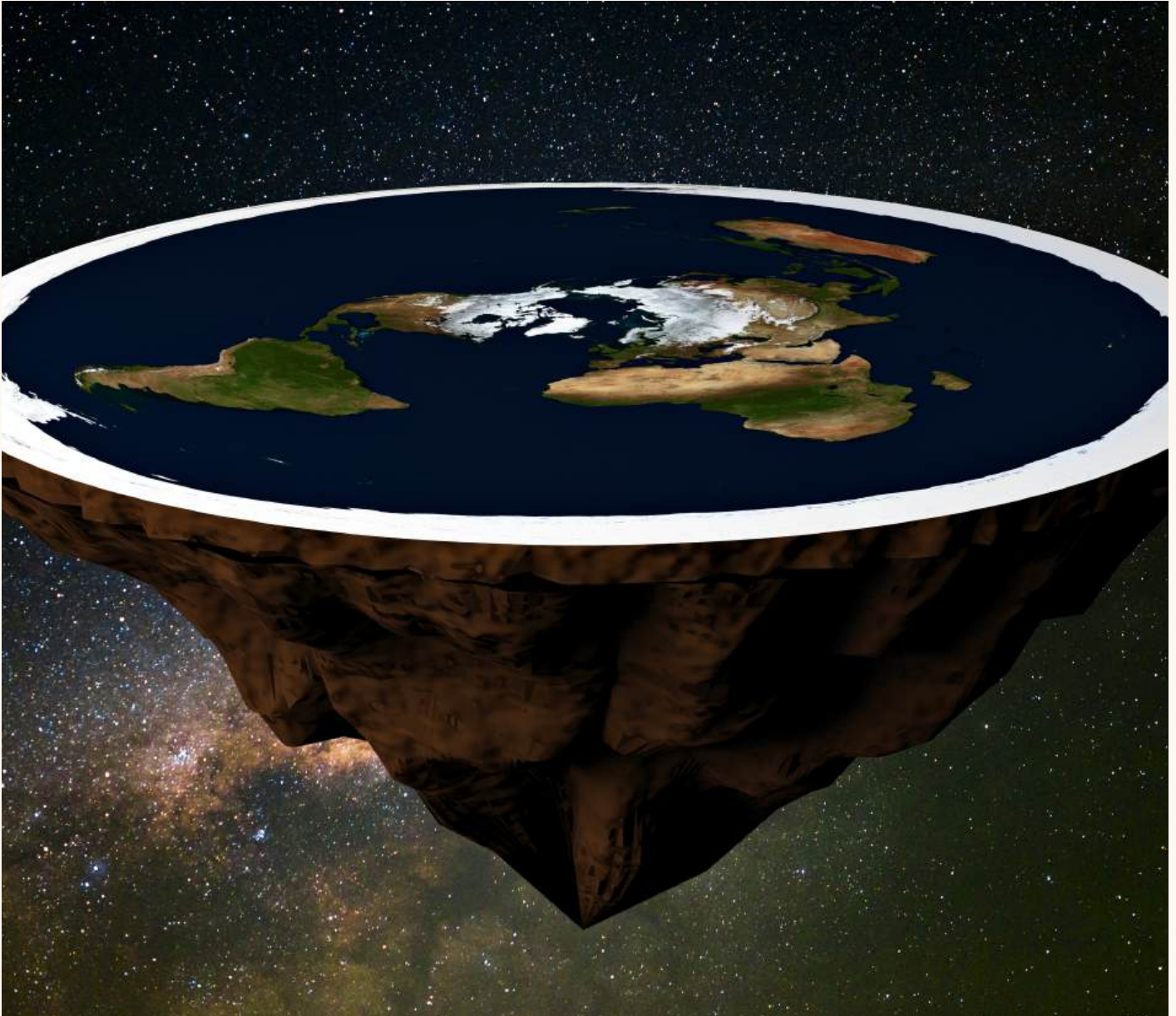
Avustralyalı bağımsız gazeteci-yazar Caitlin Johnstone bir keresinde Amerikan imparatorluğunun kesintisiz askeri operasyonlar yürüten bir ulusal hükümet değil,

ulusal bir hükümeti yöneten kesintisiz bir askeri operasyon olduğunun anlaşılmasının kafa karışıklığını gidereceğini söylemişti. Buna göre “savaşlar” ABD’nin çıkarlarına hizmet etmek için değil, ABD savaşların çıkarlarına hizmet etmek için tasarlanmıştır. Diğer bir yandan 5 Kasım 2024’teki seçimlerde ABD Başkanı seçilen Donald Trump’ın “Blob” ile ne yapacağı konusunda kafalar bir hayli karışık görünüyor. Trump’ın en üst düzey ulusal güvenlik, savunma ve dış politika takımının “Blob” ve diğerleri arasında yapılan bir “karma” olduğu anlaşılıyordu. Trump kendisini ABD’yi yeni bir savaşa sokmamış bir Başkan olarak göstermeyi seviyor. Trump seçimlerden önce “Rusya-Ukrayna Savaşı”nı bitireceğini vaat etmişti. Blob’a rağmen bunu yapabilecek mi? Suriye’deki Amerikan askerlerini evlerine döndürebilecek mi? Trump’ın “Önce Amerika”sı ile Blob’ın “Her yerde Amerika”sı uzlaşacak mı, uzlaşmayacak mı? Bütün bu sorular 20 Ocak’tan sonra yanıtlarını bulacak. 1958’de ABD’de gösterime giren “The Blob”ın başrol oyuncusu Steve McQueen, filmdeki “Steven” rolüyle küçük bir kasabanın halkını, sürekli büyüyen ve insanları tüketen şekilsiz, kırmızı renkli peltamsi canavar konusunda uarmaya çalışıyordu. McQueen “The Blob” filmdeki rolü için

“Bu filmdeki ana oyunculuk mücadelesi, etrafta patlak gözle koşup ‘Hey, millet, Blob’a dikkat edin!’ diye bağarmaktan ibaretti ” demişti. Amerika’nın gerçek Blob’ı için yapılan uyarılarsa Steven’in yaptığı uyarılardan pek farklı değil.

Amerikan-Askeri Endüstriyel Kompleks’i daha çok kürekle yüzdürülen, yüzyıllar önce “Kadırga” veya ondan da büyük “Baştarda” adı verilen harp gemilerine benzetirsek, “The Blob” bu militarist geminin sabit kürekçileridir. Kürekçiler olmadan gemi yüzdürülemez. Kürekçilerinin ziyadesiyle nemalandırıldığı modern Baştardalar sıradan Amerikalıların vergileriyle okyanuslarda yüzdürülüyor. Amerikalılar için harcanması gereken trilyonlarca dolar baştardanın kaptan köşkünde saltanat ve keyif süren bir sınıfın kasalarına giriyor.

Blob, sıradan Amerikalılara faydası olmayan, ancak sonsuz savaşlarla birçok ülkede milyonlarca insanın ölümüne, daha fazlasının sakat kalmasına ve ülkelerinin mahvına sebebiyet veren politikalar üretiyor ve bu politikaların uygulanmasını sağlıyor. “Blob”a muhalefet eden az sayıdaki Amerikalı entelektüel ise sağır kulaklara hitap ederek “Steven” gibi “Hey millet, Blob’a dikkat edin! Blob’a dikkat edin!” diye bağırıyor.

Filistin’de bir yılın değerlendirmesi: Soykırım, direniş ve cevapsız sorular

YAZAR: RAMZY BAROUD

* Ramzy Baroud, The Palestine Chronicle gazetesinin gazetecisi ve editörüdür. Beş kitabın yazarıdır. En son kitabı, “These Chains Will Be Broken: Palestinian Stories of Struggle and Defiance in Israeli Prisons” (Clarity Press, Atlanta) başlıklı çalışmadır. Dr. Baroud, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’ne bağlı İslam ve Küresel İşler Merkezi’nde (CIGA) misafir kıdemli araştırmacı olarak görev yapmaktadır. **Web sitesi: www.ramzybaroud.net**

KAYNAK: [HTTPS://WWW.COUNTERPUNCH.ORG/](https://www.counterpunch.org/)

İsrail’in Gazze’ye yönelik savaşı, Gazze Şeridi’nin kuzeyindeki küçük bir Filistin kasabası olan Beyt Lahya’ya yapılan saldırıyla özetlenebilir. İsrail’in Gazze’ye kara harekâtı başladığında, Beyt Lahya günlerce süren yoğun İsrail bombardımanları nedeniyle zaten büyük ölçüde yıkılmış ve binlerce insan hayatını kaybetmişti. Ancak bu sınıra yakın kasaba direnmeye devam etti ve İsrail ordusunun Ocak 2024’te Gazze’nin kuzeyinden büyük ölçüde çekilmesine rağmen, İsrail’in uyguladığı hermetik kuşatma hiçbir zaman kaldırılmadı.

İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları sırasında Beyt Lahya, savunması neredeyse imkânsız olan tarım alanlarıyla çevrili, büyük ölçüde izole bir kasaba olmasına rağmen direnişin simgesi haline geldi. 2024 yılı, şiddetli çatışmaların başladığı noktada, Gazze’nin tüm cephelerinde devam eden çatışmalarla sona erdi. Beyt Lahya, İsrail’in sözde “fethedilmiş” bir kasabası olmasına rağmen mücadeleyi sürdürüyor. Bu kasaba, İsrail’in Gazze’deki başarısız savaşının küçük bir örneği olarak öne çıkıyor.

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, 2024'e "tam zafer" vaatleriyle girerken, yılı Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) tarafından aranan bir suçlu olarak tamamladı. UCM'nin İsrail liderine yönelik yakalama emri, 2024'ün başlarında Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) aldığı benzer bir tutumu yeniden teyit etti. Ancak UAD'nin 26 Ocak'ta İsrail'e "soykırım eylemlerini önlemek için harekete geçmesi" yönünde verdiği karar, İsrail'in savaşını durdurma zorunluluğunu içermediği için bekleneni tam anlamıyla karşılamadı. İsrail'in Gazze'ye yönelik savaşındaki hedefler belirsizliğini korurken, İsraili siyasetçilerin yaptığı açıklamalar savaşın gerçek nedenleri hakkında ipuçları verdi. Ocak ayında, aralarında Netanyahu'nun Likud partisinden 12 bakanın da bulunduğu birçok İsraili yetkili, Gazze'nin yeniden yerleştirilmesi ve Filistinlilerin etnik temizliğini savunan bir konferansa katıldı. İsrail'in aşırı sağcı maliye bakanı Bezalel Smotrich, "Yerleşim olmadan güvenlik olmaz" diyerek bu görüşleri destekledi. Bu hedef doğrultusunda İsrail, yalnızca direnişi değil, tüm Filistin halkını bastırmayı ve yenilgiye uğratmayı amaçladı. Bu bağlamda, İsrail'in yeni savaş taktiklerinden biri olan "un katliamları", yardım kamyonlarının kuzey Gazze'ye ulaşmasını bekleyen sivilleri hedef aldı. 29 Şubat'ta, Gazze'de yardım sırasına giren 100'den fazla kişi İsrail askerleri tarafından katledildi. İnsanlar ekmek, bebek maması veya bir şişe su alabilmek için çaresizce mücadele ederken, bu sahneler kuzeyde ve Gazze'nin diğer bölgelerinde tekrar tekrar yaşandı. İsrail'in amacı, kuzeydeki Filistinlileri açlığa mahkûm ederek Gazze Şeridi'nin diğer bölgelerine kaçmaya zorlamaktı. Ocak ayında açlık bir gerçeklik haline geldi ve güneye kaçmaya çalışan pek çok kişi öldürüldü. Savaşın ilk günlerinden itibaren İsrail, Filistinlileri etnik olarak temizlemek için Gazze Şeridi'ndeki yaşamın her yönünü hedef alması gerektiğini anlamıştı. Bu, hastaneler, fırınlar, pazarlar, elektrik şebekeleri ve su istasyonlarını kapsıyordu. Özellikle hastaneler İsrail saldırılarından en büyük payı aldı. Mart ayında İsrail, Gazze Şehri'ndeki El-Şifa Tıp Kompleksi'ni daha önce olmadığı kadar şiddetle hedef aldı. Nisan ayının başında çekildiğinde, İsrail ordusu tüm kompleksi yok etmiş, arkasında çoğu tıbbi personel, kadın ve çocuklardan oluşan yüzlerce kişinin gömüldüğü toplu mezarlar bırakmıştı. İsrail askerleri, hatta bazı hastaları infaz etti. Batı dünyasının liderlerinden birkaç "endişe" açıklaması dışında,

soykırımı sona erdirmek için çok az şey yapıldı. Yalnızca Uluslararası Merkezi Mutfak adlı yardım kuruluşundan yedi uluslararası yardım çalışanının İsrail tarafından öldürülmesi, küresel bir tepkiye yol açtı ve bu da savaş boyunca İsrail'in ilk ve tek özürüne neden oldu. İsrail, Gazze ve Lübnan'daki başarısızlıklarından dikkatleri başka yöne çekmek ve İsrail kamuoyuna herhangi bir tür zafer göstermek için Gazze dışındaki savaşı tırmandırmaya başladı. Bu durum, 1 Nisan'da Suriye'deki İran Büyükelçiliği'ne yapılan saldırıyı da içeriyordu. İsrail, Hamas Siyasi Büro Başkanı İsmail Heniyye'yi 31 Temmuz'da İran'da suikastla öldürmesine rağmen, tam anlamıyla bir bölgesel savaş henüz başlamadı. Öte yandan, dünya genelinde milyonlarca insanın İsrail'in savaşına son verilmesi için düzenlediği protestoların çapı büyüyordu. ABD'deki kampüslerden başlayarak dünya genelinde yayılan öğrenci hareketleri bu protestoların odak noktası haline geldi. Ancak Amerika'nın en büyük akademik kurumları, bu protestolara özgür konuşma hakkı tanımak yerine, polis müdahalesiyle birçok protestoyu şiddetle bastırdı ve yüzlerce öğrenciyi tutukladı. Bu öğrencilerin çoğuna okullarına geri dönme izni verilmedi. ABD, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde bir ateşkes kararı çıkarılmasını engellemeye devam etti. Nihayet, 31 Mayıs'ta ABD Başkanı Joe Biden, savaşı sonlandırmaya yönelik bir "İsrail önerisini" duyurdu. Gecikmeli de olsa Hamas bu öneriyi kabul etti, ancak İsrail reddetti. Netanyahu, Biden'ın konuşmasını "yanlış" ve "eksik" olarak nitelendirerek öneriyi reddetti. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Beyaz Saray başarısız girişimin suçunu Filistinlilere yükledi. Amerikan liderliğine olan güvenlerini yitiren bazı Avrupa ülkeleri, Filistin politikalarında değişiklik yapmaya başladı. 28 Mayıs'ta İrlanda, Norveç ve İspanya, Filistin Devleti'ni tanıma kararı aldı. Bu kararlar büyük ölçüde sembolik olsa da Batı'nın İsrail'e olan birlikteliğinin zayıfladığına işaret ediyordu. Ancak İsrail bu uyarıları dikkate almadı ve uluslararası uyarılara rağmen, 7 Mayıs'ta Gazze'nin güneyindeki Refah bölgesine girerek Mısır sınırındaki 14 kilometrelik tampon bölge olan Filadelfi Koridoru'nun kontrolünü ele geçirdi. Netanyahu'nun hükümeti, yalnızca savaşın esirleri geri getirebileceğini savundu. Ancak bu strateji, çok az başarı sağladı. 8 Haziran'da, ABD ve diğer Batılı ülkelerin lojistik desteğiyle İsrail, Gazze'nin merkezindeki Nuseyrat mülteci kampında

tutulan dört esirini kurtarmayı başardı. Ancak bu operasyon sırasında İsrail, en az 276 Filistinliyi öldürdü ve 800'den fazlasını yaraladı. Ağustos ayında, Gazze Şehri'ndeki Al-Tabaeen okuluna yönelik tek bir İsrail saldırısında 93 kişi, çoğu kadın ve çocuk olmak üzere, katledildi. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ne göre, kadınlar ve çocuklar Kasım ayına kadar İsrail soykırımının başlıca kurbanlarıydı ve ölenlerin % 70'ini oluşturuyordu. Daha önce Lancet Tıp Dergisi'nde yayımlanan bir rapor, savaş temmuz ayında dursa bile "186.000 veya daha fazla" Filistinlinin öleceğini öngörmüştü. Ancak savaş devam etti ve Gazze'deki soykırım oranı sabit kaldı. Ekim ayında İsrail, hastaneleri hedef alma veya kuşatma politikalarına geri döndü. Doktorlar ve diğer tıbbi personel öldürüldü, yardım ve sivil savunma çalışanları hedef alındı. Ancak bu saldırılar, İsrail'in savaşın stratejik hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olmadı. 16 Ekim'de Hamas lideri Yahya Sinvar'ın savaşta öldürülmesi bile savaşın seyrini değiştirmede. İsrail'in yıl boyunca yaşadığı hayal kırıklıkları katlanarak arttı. Gazze'deki soykırımla ilgili küresel anlatıyı kontrol etme çabaları büyük ölçüde başarısız oldu. 19 Temmuz'da, 50'den fazla ülkenin tanıklıklarını dinledikten sonra Uluslararası Adalet Divanı, "İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Toprakları'ndaki varlığının yasa dışı olduğunu" belirten tarihi bir karar verdi. Bu karar, 17 Eylül'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İsrail'in Filistin'i işgaline son vermesini talep eden bir karar tasarısına dönüştü. Tüm bu gelişmeler, İsrail'in Filistin'i işgalini normalleştirme çabalarının ve Batı Şeria'yı yasa dışı şekilde ilhak etme girişimlerinin uluslararası toplum tarafından geçersiz kabul edildiği anlamına geliyordu. Ancak İsrail, Batı Şeria'daki Filistinlilere yönelik pogromları yoğunlaştırarak bu kararlara daha fazla öfkeyle karşılık verdi. Filistin Sağlık Bakanlığı'na göre, 7 Ekim 2023'ten itibaren Kasım ayı sonuna kadar en az 777 Filistinli öldürüldü, binlercesi yaralandı ve 11.700'den fazlası tutuklandı. Durumu daha da kötüleştiren bir gelişme, Bezalel Smotrich'in 11 Kasım'da yaptığı ve Batı Şeria'nın tamamen ilhak edilmesi çağrısında bulunduğu açıklamayı. Bu açıklama, Donald Trump'ın bir sonraki ABD Başkanı olarak seçilmesinden kısa bir süre sonra yapıldı. İlk başta İsraili liderler arasında umut uyandıran bu gelişme, sonrasında Trump'ın İsrail için bir kurtarıcı olmayabileceği endişelerini beraberinde getirdi. 21 Kasım'da UCM, Netanyahu ve Savunma Bakanı Yoav Gallant için tarihi bir tutuklama kararı verdi. Bu karar, dünyanın İsrail'in işlediği birçok suçtan dolayı hesap verebilir hale gelmesi gerektiğine dair hafif de olsa bir umut ışığı sundu. 2025 yılı, gerçekten de bir dönüm noktası olabilir. Ancak bu durum henüz kesinleşmiş değil. Filistinliler açısından, uluslararası toplumun soykırımı durdurmadaki ve İsrail'i dizginlemedeki başarısızlığına rağmen, onların direnişi, sumud (sebat) ilkesiyle devam edecektir. Filistin halkı, özgürlükleri nihayet elde edilene kadar mücadele etmeye kararlı.

Avrupa'nın Müslümanları: Entegre Olsak da suçluyuz, Olmasak da

YAZAR: SHADA ISLAM ÇEVİRİ: YAVUZ ASLAN

KAYNAK: [HTTPS://WWW.THEGUARDIAN.COM/](https://www.theguardian.com/)

Avrupa genelinde artan Müslüman karşıtı düşmanlıkla ilgili haber yapmak, Avrupa'nın 25 milyon Müslümanına yönelik genellemelere defalarca tanık olmak anlamına geliyor. Hepimiz – istisnasız – çok dindarız, aşırılık ve terörizme kolayca kapılıyoruz, paralel toplumlar içinde yaşıyoruz ve Müslüman kadınlar, özellikle başörtüsü takanlar, fanatik ataerkil baskının kurbanları ya da yerli beyaz Avrupalıları yerinden etmeyi hedefleyen bir hareketin neferleri olarak görülüyor. Avrupa hükümetleri tekrar tekrar bize entegre olmamızı söylüyor: içeri gelin, gölgelerden çıkın ve Avrupa'nın güneşli ana akımına katılın. Daha az “yabancı”, daha fazla Avrupalı olmalı, “Avrupa değerlerini” benimsemeli (bunların neler olduğu belirsiz, ama bira içmek ve domuz eti yemek bunlar arasında gibi görünüyor), eğitim almalı ve ancak o zaman “ev sahibi toplumların” – Macaristan Başbakanı Viktor Orbán'a göre tamamen Hristiyan olan – siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamına aktif olarak katılmalıyız. Durum kötüleşiyor.

AB'nin Temel Haklar Ajansı, Avrupa genelinde Müslüman karşıtı ırkçılığın ciddi şekilde arttığını gösteren karamsar bulgular yayınladı. Avrupa'daki Müslümanların neredeyse yarısı, dinleri, ten renkleri, etnik veya göçmen kökenleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalıyor. Son 14 aydır, bu ayrımcılığa İsrail-Gazze savaşına bağlı toplumsal gerilimler de eklenmiş durumda. 7 Ekim'de Hamas'ın saldırısından sonra İsrail'in Gazze'de başlattığı, Uluslararası Af Örgütü'nün artık soykırım olarak nitelendirdiği saldırı ve bazı AB hükümetlerinin İsrail hükümetine yönelik eleştirileri antisemitizmle eşitleme ısrarı, Müslüman karşıtı ırkçılığı daha da körükledi. Hollanda'da Amsterdam'da Maccabi Tel Aviv futbol taraftarlarıyla yerel halk arasında çıkan şiddet olaylarını araştırırken, geleneksel Avrupa merkezli anlatıda daha sinsi bir değişiklik fark ettim. Alt metin, artık “iyi” ve “kötü” Müslümanlar arasında bir ayrımın kalmadığını ifade ediyor. Ana akımın bir parçası olan Müslümanlar bile, uyumsuz ve asosyal oldukları iddia edilenler kadar sorunlu görülüyor.

Hollanda'daki zehirli tartışmalar, Müslüman karşıtı söylemin bu gelişimini gözler önüne seriyor. Aşırı sağcı İslam karşıtı Hollandalı milletvekili Geert Wilders, Amsterdam'daki şiddet olaylarından "Faslıları" sorumlu tuttu ve bu kişilerin vatandaşlıklarının iptal edilmesi ve sınır dışı edilmesi gerektiğini iddia etti. Hollanda Başbakanı Dick Schoof ise antisemitizmi ortadan kaldırmak için "daha iyi entegrasyon, daha iyi çocuk yetiştirme ve eğitim" gerektiğini söyledi. Hükümetin bazı üyelerinin ırkçı açıklamalar yaptığını ifade eden Fas kökenli Sosyal İşler Bakanı Nora Achahbar, bu sözler üzerine istifa etti. Dört partili koalisyonun bir üyesi olan merkez sağ Özgürlük ve Demokrasi için Halk Partisi (VVD), hükümete "göçmen kökenli Hollandalıların kültürel ve dini norm ve değerlerini" kayıt altına almayı öneren bir meclis önergesi sundu. Bu söz düellosu arasında, Telegraaf gazetesinin kıdemli yorumcusu Wierd Duk, Hollanda'daki - ve genelde Avrupa'daki - Müslümanların "asıl sorununun" antisemitizm ve Batı'ya nefret duygularının "iyi entegre olmuş, yüksek eğitilmiş, üniversitelerde çalışan veya köşe yazıları yazan" Müslümanlarda bile kökleşmiş olması olduğunu öne sürdü. Duk'un bu yorumları, Fas asıllı Hollandalı tarihçi Nadia Bouras tarafından sert bir şekilde eleştirildi. Bouras, bir röportajında bu tür "kötü niyetli" ifadelerin, Müslümanları sürekli "yabancı" olarak göstermeye yönelik olduğunu söyledi ve ekledi: "Bu, onları disipline etmek, küçük düşürmek ve - artık anlaşıldığı üzere - istediklerinizi yapmadıkları takdirde vatandaşlıklarını ellerinden alarak cezalandırmak için yapılmış bir şey." Avrupa Parlamentosu'nda Hollandalı sosyalist bir üye olan Mohammed Chahim, bu tür söylemlerin Müslümanların başarılarını, rollerini ve etkilerini baltalamanın bir yolu olduğunu ifade ediyor. AB'nin Brüksel merkezinde, etkili bir iletişim uzmanı bana Müslümanların kabul edilmekte zorluk yaşadığını söyledi. "Bir kişinin dili ne kadar iyi konuştuğu, hangi diplomaları aldığı, nasıl giyindiği önemli değil; fırsatçı bir politikacı mutlaka bir şey bulur ve bunu 'Avrupa değerleriyle uyuşmayan etnik bir tuhafılık' olarak ilan eder." Bütün bunlar zaten yeterince moral bozucuyken, Avrupa Müslümanları hakkındaki tartışma - ve sadece aşırı sağcı politikacılar arasında değil - daha da karanlık bir hal aldı. Müslümanların kalıcı dışlanmışlar olduğu suçlamaları, bir zamanlar Avrupa'nın Yahudileri hakkında söylenenlerin yeni bir versiyonu gibi görünüyor. "Şimdi, Avrupa'ya uymamakla suçlananlar Müslümanlar, Avrupa'nın 'ötekisi' haline gelenler onlar" diyor Avusturyalı siyaset bilimci Farid Hafez. Almanya'da yaşayan insan hakları aktivisti Shaza Alrihawi ise bana şunları söylüyor: "Artık biz Avrupa'nın yeni Yahudileri gibiyiz." Yeni bir yıl başlarken, kendime bu durumun da geçeceğini söylüyorum. Avrupalılar çeşitlilikle yaşamaya alışacak, aşırı sağ yeni bir takıntı bulacak ve Avrupalı politikacılar dikkatsizce ayrıştırıcı ve zehirli söylemlerinden vazgeçecek.

Ama sık sık umudumu kaybediyorum. Magdeburg'daki son saldırı gibi bir terör olayı her yaşandığında, bu geri tepme daha da kötüleşiyor ve Müslüman kökenli herkesin, ideolojik tercihlerine bakılmaksızın, şüpheli olarak görülmesi için kullanılmak isteniyor. Yine de iyi bir günde tavırların değişeceğine inanıyorum. Daha fazla Müslüman sesini yükselttikçe, kariyerlerinde yükseldikçe ve Chahim'in dediği gibi, "temel haklarımızı bildiğimizi, yasaları anladığımızı ve başarılı olduğumuzu" açıkça gösterdikçe, değişimin gerçekleşeceğini düşünüyorum. Bunun gerçekleştiği gün, Avrupa Müslümanları nihayet karmaşık çeşitlilikleri içinde bireyler ve vatandaşlar olarak tanınabilir. Basitleştirilmiş karikatürlere ve Oryantalist stereotiplere indirgenmek yerine, kendi haklarıyla var olabilirler. Belki o zaman, entegre olsak da olmasak da suçlu sayılmaktan kurtulabiliriz.

Rusya 2025'te çökecek mi?

YAZAR: PAUL CRAIG ROBERTS

KAYNAK: WWW.PAULCRAIGROBERTS.ORG/

Putin'in Hükümeti, 21. yüzyılın acımasız ve kötücül dünyasında 19. yüzyılın liberal hükümeti olmaya mı çalışıyor? Bu soruyu gündeme getiriyorum çünkü Putin, Ukrayna'daki Rus topraklarında altı aydır "centilmence" bir şekilde savaşıyor. Ancak bu süre, Stalin'in Kızıl Ordusu'nun İkinci Dünya Savaşı'nda Alman Wehrmacht'ını yenmek için harcadığı zamandan daha uzun. Hâlâ Ukrayna birliklerini küçük Donbas bölgesinden ya da Ukrayna'nın Rus Kursk'unu işgalinden temizleyemedi. Putin'in Rusya'nın bir daha kendi topraklarında savaşmayacağı yönündeki açıklamasını hatırlayan var mı?

Oysa şu anda Rusya, kendi topraklarında Alman istilacılarının çıkarılmasından daha uzun süredir bir savaş yürütüyor. Üstelik Putin ve Lavrov, Ukrayna'daki çatışmayı karşılıklı bir güvenlik anlaşmasıyla sona erdirmek için Rus ordusuna değil, Trump'a bel bağlamış gibi görünüyor. Putin'in açıklamalarının hiçbiri, Amerikan hegemonyasını sınırlandıran Rusya'yı parçalamaya kararlı olan Washington'un tutumunda bir değişiklik yaratmadı. Putin'in Batı'ya karşı sergilediği süper silah gösterileri de etkisiz kaldı.

Minsk Anlaşması ve Suriye'yi batıran Astana Anlaşması gibi faydasız "anlaşmalara" olan güveni, Donbas'taki Rus ordusunun hareketini kısıtlamasıyla birleşince, Washington, Putin'in savaşmayacağına ikna oldu. Washington, Kiev'deki darbeden sekiz yıl sonra Putin'in Minsk Anlaşması'nın kandırmacasına düşerek bir sorunla yüzleşmekte bu kadar gecikmiş olmasını olağanüstü buluyor. Putin'in Suriye'ye müdahalesi, ABD Başkanı Obama'nın Suriye'yi işgalini engelledikten sonra, Putin'in tek proaktif adımı oldu. Ancak, Putin, Suriye'nin Rus hava savunma sistemlerini kullanarak İsrail saldırılarını önlemesine izin vermedi.

Rus Hava Kuvvetleri'nin Suriye hava sahasına hâkim olduğu süre boyunca, İsrail ve Washington'un Suriye topraklarına istedikleri gibi saldırmasına olanak tanıdı. İnsan, Putin'in neden Suriye'ye müdahale etme zahmetine girdiğini sorguluyor. Sonuç olarak, İsrail/Washington işgali karşısında geri çekilerek savunduğu Suriye'yi bu güçlerin ellerine bıraktı. Putin, sekiz yıldan fazla bir süredir Rus Hava Kuvvetleri'nin Suriyeliler tarafından seçilen bir hükümeti savunma mücadelesini bir çırpıda sildi.

Şimdi İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesinin yolu açıldı. Hizbullah milisleri, hava kuvvetlerinden ve ağır silahlardan yoksun durumda; bu nedenle İsrail Ordusu'nun elinde utanç verici yenilgiler yaşama olasılığı artık ortadan kalktı. İsrail Ordusu, iki kez kadın ve çocukları öldürmede gösterdiği "başarıyı" Hizbullah karşısında sürdüremeyip canını kurtarmak için kaçmıştı. Ancak şimdi Putin sayesinde Suriye artık yok ve Hizbullah'a lojistik destek sağlama imkânı kalmadı. İsrail, Hizbullah'ın tüm liderlerini ve komutanlarını suikastle ortadan kaldırıp ikmal yollarını keserken Hizbullah hareketsiz kaldı. Hareketsizlik her zaman yenilgi getirir; Putin'in hareketsizliği de Rusya'nın yenilgisine yol açıyor. Rusya'nın bu yenilgiyi önlemek için son çare olarak harekete geçilip geçilmeyeceği yakında belli olacak. İran da artık izole olmuş durumda ve savaştan bu denli kaçınan Putin'e ne kadar güvenebileceğini sorguluyor. Çinliler ve BRICS ülkeleri de aynı soruyla karşı karşıya: Çatışma anında Rusya'ya güvenilebilir mi? Benim eleştirilerim, Putin'in uzun stratejik hatalar listesinin sadece başlangıcı. Bazılarını bu web sitesinde yazdım, ancak çoğuna değinme fırsatım olmadı. Örneğin şu örneği düşünün: Rusya bir federasyon, yani Babil Kulesi'ne benzeyen zayıf bir siyasi yapı ve Müslüman eyaletlere sahip. Putin'in Orta Doğu'daki politikaları Müslümanlardan ziyade İsrail'i kayırmıştır. Yakın zamanda, belki de İsrail'in Filistin'deki soykırımına tepki olarak, Rus Müslümanlar Rusya Federasyonu'nun Müslüman bir eyaletindeki Yahudilere saldırdı. Orada neden Yahudilerin bulunduğu anlaşılamadı. Putin hükümeti, Rus Müslümanları hemen tutukladı ve bu kişiler 7 ila 8 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ancak Putin, İsrail'in Filistin, Lübnan ve Suriye'ye yönelik ölümcül saldırıları konusunda hiçbir şey yapmadı.

Peki, Putin neden İsrail'in yanında yer alıyor da Rusya Federasyonu'nun Müslüman vatandaşlarının yanında yer almıyor? Putin hükümetinin, İsrail'in Müslümanlara yönelik canice muamelesine karşı çıktıkları için kendi vatandaşlarına zulmetmesi, Putin'in gerçekten milliyetçi bir lider mi yoksa Washington gibi bir başka İsrail kuklası mı olduğu sorusunu gündeme getiriyor. Trump'ın hükümeti bile ezici bir çoğunlukla Siyonist. Rusya'nın Müslüman eyaletlerinden biri çok eşliliğe izin verdi. Bu, Rus yasalarına aykırıdır. Burada Rusya Federasyonu'nda yeni bir kırılma oluşuyor ve Rus hükümetinin Müslüman vatandaşlarına karşı İsrail'in tarafını tutmasıyla bu çift taraflı bir çatlağa dönüşüyor. Müslüman liderlerin bu kararlarını geri çekmek zorunda kalacaklarına hiç şüphe yok. Putin, Washington'un yeni muhafazakarlarına olağanüstü bir hediye sundu. Putin, Washington'un Rusya Federasyonu'nu bölme planlarına yardım ediyor.

Şöyle bir bakalım: Putin'in görevde olduğu yıllar boyunca Washington, Rusya'nın Polonya, Romanya ve Ukrayna sınırlarında füze üsleri kurdu. Eskiden Rusya dostu bir ülke olan Ukrayna, şimdi Washington'un Rusya'ya karşı savaşındaki müttefiki haline geldi ve bu

durum hâlâ Rus Dışişleri Bakanlığı tarafından kabul edilmiyor. Rusya'nın gerçeklikten kopuk diplomatik yaklaşımı gözler önünde.

Hazırlıksız Putin, ne ABD/Gürcistan'ın Güney Osetya'yı işgaline ne Washington'un Ukrayna'daki Maidan Darbesi'ne ne Donbas'a gerekli Rus müdahalesine, ne de Suriye'nin savunmasına hazır. Oysa Suriye, Rusya'nın deniz ve hava üslerine ev sahipliği yapan bir güç projeksiyon sahasıydı. Putin ne Ermenistan'daki durumlara ne de Washington'un Gürcistan'daki devam eden renkli devrim çabalarına karşı hazır. Düşmanlarına karşı değersiz bir kâğıt anlaşmasından başka bir şeye hiçbir zaman hazır olmadı.

Putin, Washington'un Rus hükümetine yönelik provokasyonlarının devam edeceğini ve sonunda Putin'in yalnızca iki seçenikle karşı karşıya kalacağını garanti altına aldı: Teslim olmak ya da savaşmak. Putin teslim olabilir, ancak Rus Genelkurmayı bu kararı onun elinden alacak mı? Savaş, yalnızca Washington'un saldırganlığından değil, Putin'in tepkisizliği ve stratejik kabiliyetsizliğinden de kaynaklanacaktır.

Rus generallerin görevden alınmaları ve iddianamelerle sarsılmaları gerçekten yolsuzlukla mücadele için yapılan hamleler mi, yoksa CIA ve ABD Genelkurmay Başkanları'nın ABD Başkanı John F. Kennedy'nin Amerika'yı Sovyetler Birliği'ne sattığını düşündüğü gibi, bazı Rus vatanseverlerin Putin'in Rusya'yı Washington'a sattığına inandıkları için yapılan hamleler mi? Bu sorunun yanıtı hâlâ belirsiz.

Putin'in sert adımlar atmaktaki yetersizliği, dünyayı nükleer savaşa sürüklüyor. Putin'in yeni silahları, savaşın nükleer olmayacağı gibi bir yanılsama yaratmasına olanak sağlıyor, ancak savaş nükleer olacak, çünkü bu yeni süper silaha yalnızca Putin sahip. Putin ve Lavrov'un savaş konusundaki uyarıları her zaman kendi çelişkileriyle baltalanıyor. Bu nedenle, Rusya'nın uyarıları hiçbir ağırlık taşıyor.

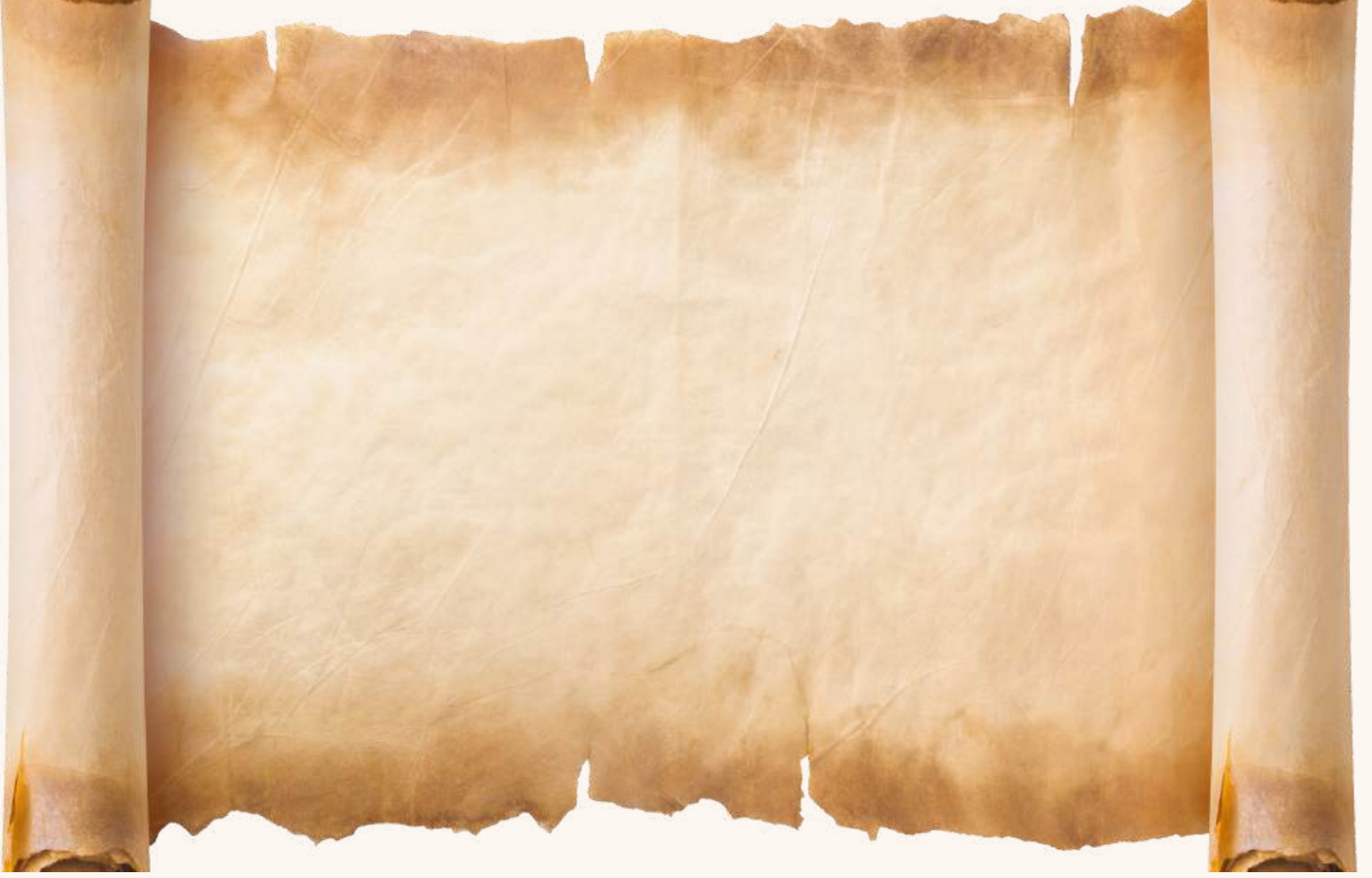
Bariş için Trump'a güvenemeyiz. Trump, büyük ölçüde Siyonist bir hükümet atadı. Suriye'yi kaybeden Rusya artık savunmaya geçmiş durumda. Amerika'yı yeniden büyük yapmanın bir parçası, Putin'in meydan okumasını sürdüremediği noktada Washington'un hegemonyasını yeniden tesis etmekten geçiyor. Bu, Trump'ın Putin'in belirttiği şartlar temelinde Ukrayna sorununu çözmeyi kabul etmesinin gerçekçi olmadığını gösteriyor.

Trump, Putin'in makul şartlarını kabul ederse, medya Trump'ı Putin'in saldırganlığını onun şartlarına göre çözmüş bir "Putin ajanı" olarak ilan ederek destekçileri arasında itibarsızlaştıracaktır. Trump, "Ukrayna'yı kaybeden Başkan" olarak anılacaktır.

Rus Genelkurmayı'nın, Putin'in bir savaş lideri olarak beceriksizliğine daha ne kadar tahammül edeceğini göreceğiz.

Kaynak:

<https://www.paulcraigroberts.org/2024/12/26/will-russia-collapse-in-2025/>

ASHAB-I SUFFE'NİN DİPLOMASI

FATİH ZENGİN

www.kritikbakis.com

İlim öğrenmenin gayesi nedir? Bir insan neden ömrünün 15-20 yılını bir derslikte veya bir hocanın dizinin dibinde geçirir? Bu sorulara birçok cevap verilebilir. Ama verilecek cevapların hepsi iki ana nedenin temellerini oluşturur. Bu iki ana sebepten birincisi rızık temin etmek, diğeri de belli bir alana duyulan ilgi ve meraktır. İnsanların bir kısmı bunlardan yalnızca biriyle motive olurken her iki gerekçeyle motive olanlar da mevcuttur. Peki ama tahsil edilen ilimle rızık elde etme umudu yoksa ve o ilme herhangi bir merak da duymuyorsanız neden o ilmi okumaya devam edersiniz? İşte yüzbinlerce gencimizin çözülmesi gereken bir problemi.

Hız. Peygamber'in birçok hadisi ve Kur'an'ın birçok ayeti Müslümanları ilim öğrenmeye teşvik etmiş, toplumu cehaletten ve onun zararlarından korumaya çalışmıştır. Müslümanlar da tarih boyunca Hz. Peygamber'in uyarılarını dikkate alarak cami merkezli tedrisatı asla bırakmamışlardır. Allah'a şükürler olsun ki İslâm tarihinde yaşanan birçok badireye rağmen İslâmi ilimler sahasında kaleme alınan eserler ve serdedilen fikirlerin büyük bir kısmı günümüze kadar sapaşğlam gelebilmiştir. Bu başarı, Hz. Peygamber döneminde temeli atılan sağlam bir ilmi faaliyetler silsilesinin neticesidir.

Hız. Peygamber'in Medine'ye yerleştikten sonra kısa sürede inşa ettiği mescid esas olarak Müslümanların hep birlikte ibadetlerini eda etmeleri için inşa edilmişse de o dönemin şartları gereği toplumun ihtiyaç duyduğu birkaç vazifeyi daha deruhte etmekteydi. Bunlardan biri de yoksulluklarından dolayı mescitte yatıp kalkan bazı muhacirlerin ilim öğrenmeleriydi. Ashâb-ı Suffe denilen bu gençler Hz. Peygamber'in tayin ettiği bazı öğretmenler tarafından verilen derslerle Kur'an öğreniyor, ayetlerin nüzul sebeplerini birbirlerine öğretiyor ve hadis tedrisinde bulunuyorlardı.

Bu okuldan birçok âlim sahâbî yetişmiş ve Müslümanlara ışık tutmuşlardır. Ashâb-ı Suffe'den olan sahâbîlerin bu ilimleri tahsil etmeleri neticesinde umdukları bir dünyalık yoktu.

Tamamen manevî bir motivasyon kaynağı ile hareket ediyorlardı. Hatta Recî' ve Bî'rîmaûne facialarında olduğu gibi herhangi bir maddi karşılığı olmaksızın son derece tehlikeli bazı vazifeleri üstlendikleri ve bu uğurda canlarını feda ettikleri de görülmekteydi.

Yine de bu zorluklar Ashâb-ı Suffe'ye olan ilgiyi azaltmıyor bilakis burada ilim tahsil edenlerin sayısı her sene artıyordu.

Gelelim günümüze...Bugün Türkiye’de insanların üniversite eğitimine olan alakası, bu yönde gençlerin istekli olması arzulanan seviyenin oldukça üzerindedir. Bu cümle ile başlayan bir paragrafın oldukça olumlu bir çıkarımlarla devam etmesi gerekir. Ancak ne yazık ki gençlerin üniversiteye yerleşmeye duydukları ilginin bilimsel faaliyetlere de duyulan ilgiye de yansıdığını söylemek mümkün değildir. Bu durumun birçok nedeni olabilir. Ben burada kendi tanıklık ve tecrübelerimden edindiğim izlenimleri aktaracağım. Elbette başka hoca ve öğrencilerimiz bunlara benim gözden kaçırdığım veya şahit olmadığım başka maddeler de ilave edeceklerdir. Öncelikle asla atanamayacağımı düşündüğü bir bölüme yerleşen öğrencilerin ilmi bir çaba içine girmesini beklemek ne yazık ki çoğu kez gerçekçi bir beklenti olmamaktadır. Eğer öğrencinin tahsil ettiği ilme özel bir merakı ya da yüklediği özel bir anlam yoksa kısa bir süre içinde geleceğine dair taşıdığı kaygılar nedeniyle motivasyonu zayıflamakta hatta girdiği dersler ve verdiği sınavlar bir angarya dönüşmektedir. Angarya olarak görülen bir ilim tahsilinin de faydalarının çok az olacağı ve beklenen verimin sağlanamayacağı ortadadır. Oysa İslâm tarihinde ilim talebelerinin ilk örneklerine bakıldığında ilme olan iştiaqları ve yaptıkları işe duydukları saygının onları bütün dünyayı aydınlatacak bir medeniyeti inşa edecek insanlara dönüştürdüğünü görmekteyiz. Başlanan bir işin sürdürülmesi, kaliteli olması ve kemale erdirilmesi tamamen motivasyonla alakalıdır. Dediğimiz gibi öğrenci, okuduğu alanın geleceğine yapacağı maddi katkıyı düşünerek pekâlâ motive olabilir. Günümüz Türkiye’sinde bu motivasyon özellikle sağlık ve fen bilimleri alanında oldukça güçlü bir şekilde kendini belli etmektedir. Örneğin bir tıp bölümünde ya da gelecek kaygısı olmayan güncel tabirle “garantili” bir bölümde okuyan öğrencilerin taşıdığı özgüveni onlarla yaptığınız kısa bir konuşmada bile fark etmeniz mümkündür. Böyle öğrencilerin zihinsel olarak da rahat olduğunu ve mesleklerine katkıda bulunma potansiyellerinin yüksek olduğunu söylenebilir. Hele bu maddi motivasyon, ülkemiz ve ümmet için beslenecek duygularla beslenirse geleceğimiz için ideal bir ilim adamı yahut mühendisin yetişmesinin ilk adımları sağlam bir şekilde atılmış olur. Sosyal bilimlerde ise günümüz için konuşacak olursak öğrencilerin gözünde bir pırıltı görmekten uzağız. Zira son yıllarda artan mezun sayıları öğrencilerin istihdam konusunda ümitsizliğe düşmelerine yol açmaktadır. Bir yandan gelecekle ilgili en temel insani isteklerle ilgili hayaller kurarken, diğer yandan bunların nasıl sağlanacağına yönelik karamsarlık ve endişeler, bu öğrencilerin okudukları alana odaklanmalarının önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu anlamda sosyal bilimlerde okuyanların, meslek garantili branşlarda okuyan öğrenciler kadar zihni bir rahatlığa sahip olmadıklarını söyleyebiliriz. Ne yazık ki huzurlu olmayan ve dolayısıyla bilimsel problemlere odaklanamayan bir zihinden yüksek medeniyet seviyesinde eserler ortaya koyması da beklenmemelidir.

Motivasyon düşüklüğünün bir diğer nedeni de hazır bulunuşluk seviyelerinin arzulanan nitelikte olmayışdır. Özellikle son yıllarda artırılan üniversite kontenjanlarından dolayı taban puanları düşük birçok gencimizin üniversitelerde karşılaştıkları derslerde başarılı olamayışları bundandır. Başaramadıkları her dersten sonra özgüvenleri daha da azalmakta ve bir sonraki basamaktaki derse daha da yılmış olarak girmektedirler. Üstelik aradan geçen iki üç yılın sonunda birçok öğrenci haklı olarak vazgeçmenin geçirdiği yılların kaybı anlamına geleceğini düşünerek, hoşlanmasa da bu çabayı sürdürmek zorunda kalmaktadır. Peki öğrencilerin yaşadıkları bu psikolojik gerilimlerin ve gelecek kaygısının bir çözümü var mı? Doğrusu bu problemin kendisi çok yönlü ve çetrefilli bir mesele olduğu gibi çözümü de o kadar çetrefillidir. İşin siyasi, ekonomik, toplumsal birçok yönü bulunmaktadır. Ama kanaatimizce atılacak birkaç adımla bunların bir kısmı hal yoluna konulabilir. Öncelikle üniversite okuyan öğrencilerin gelecek kaygılarını yatıştırmak için Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu kadar kontenjan ayırmakla işe başlamak gerektiği kanaatindeyim. Böylece yıllar içinde üniversite okuma hakkı kazanan bir bireyin istihdamla ilgili bir probleminin olmadığı bir vasata ulaşılmış olur. İkinci olarak üniversite sınavlarının biraz daha özelleştirilmesi ve istisnasız her bölüm için baraj puanlarının getirilmesi yerinde olacaktır. Böylece başarıp başaramayacağını öğrenci üniversiteye kayıt yapıp yıllarını harcadıktan sonra değil henüz üniversiteye kayıt yaptırmadan önce deneyimleme fırsatı bulacaktır. Söz gelimi İlahiyat alanı için üniversite giriş sınavına Arapça ve Temel İslam Bilimleri, Tıp alanı için Sağlık bilimleri ve mühendislikler içinde benzeri şekilde sorular üniversite giriş sınavına dahil edilebilir. Bu soruların öğrencilerin okumak istedikleri alanlar için özelleştirilerek hazır bulunuşluk seviyelerinin yükseltilmesi sağlanabilir.

Bu iki adımın atılması halinde Türkiye’nin gençlerinden azami istifade etmesinin yolu da açılmış olacaktır. Hem sanayi ve ticaret alanında ihtiyaç duyulan genç ve girişimci bir nüfusun atıl bir şekilde yıllar geçirmesinin önüne geçilmiş olacak, hem de üniversitelerin bilim üreten merkezler olarak çok daha efektif çalışması sağlanmış olacaktır. Unutulmamalıdır ki çağımız diploma çağı değil bilgi çağıdır. Bunu ne kadar erken fark edersek dört bir yanı ateşle çevrilmiş memleketimizi geleceğe o kadar iyi hazırlamış olacağız. Zira bu ülkenin geleceğini Ashab-ı Suffe’nin ilme iştiaqlı, atılgan ve manevi motivasyonu yüksek gençleri inşa edecektir.

Suriye'nin yeni yönetimi ve başta Türkiye olmak üzere dostlarının önünde yeni ve önemli bir fırsat duruyor: Suriye'nin yeniden inşa sürecini, veriye dayalı, kanıta dayalı, karar destek sistemleriyle güçlendirilmiş ve baştan sona izleme, analiz ve değerlendirmeye olanak tanıyan bir modelle yönetmek. Bu sayede, sığınmacı sürecinin yönetiminde yaşanan sorunlar tekrar yaşanmayacak ve zaten kısıtlı olan kaynaklar daha etkin kullanılacaktır.

SURİYE'NİN İNŞASINDA TÜRKİYE'NİN ROLÜ

YUSUF ASLAN

www.kritikbakis.com

İhtiyaçlar büyük, inşa süreci zorlu ve kaynaklar oldukça kısıtlı. Peki, Suriye nasıl yeniden ayağa kalkacak?

Öncelikle, Suriye devrimi sonrasında yeni yönetimin, 13 yıllık yıkıcı savaş rağmen devlet kurumlarını, elde ne kaldıysa, korumaya alması ve kamu hizmetlerinde devamlılığın esas olduğunu açıklamaları oldukça olumlu bir adımdır. Her şeyi sıfırdan yeniden kurmanın zorluklarını düşününce, mevcut yapıların üzerine yeniyi inşa etmeye başlamak büyük bir avantaj sağlayacaktır. Ancak mevcut olanın tek başına yetersiz kalacağı da açıktır. 1.Dünya Savaşı sonrasında ABD, Avrupa'nın (daha sonra Türkiye ve Japonya da dâhil edilmiştir) yeniden inşası için Marshall Planı'nı devreye sokmuştur. İlk etapta 13 milyar dolarlık bir yardım fonu oluşturulmuştur. Ancak ABD, bu büyük yardım planını Avrupa'nın savaş sonrasında elde kalan mevcut kapasitesi ile kullanmak yerine, geriye kalan kapasiteyi de kullanacak yeni bir uygulama modeli ortaya koymuştur. Bugün Türkiye ile birlikte 38 ülkenin üyesi olduğu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (Organization for Economic Cooperation and Development - OECD) atası olan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (Organization for European Economic Cooperation - OEEC), 1948'de ABD'nin bu planını uygulamak üzere kurulmuş, başarılı olunması neticesinde 1960 yılında OECD'ye dönüştürülerek kalıcı bir statüye getirilmiştir. Günümüzde OECD, uluslararası kalkınma alanında veri setleri, politika analizleri ve uluslararası bağlayıcı standartlar üreterek aktif bir şekilde faaliyet göstermeye devam etmektedir.

OEEC'nin başarısının temelinde yatan ve OECD'yi günümüzde bile uluslararası alanda muteber kılan en önemli unsurlardan biri, süreçleri yönetmek ve izlemek için baştan itibaren oluşturulan kapsamlı veri setleri olmuştur. Üstelik bu veri altyapısı, o dönemin sınırlı teknolojik imkânlarıyla geliştirilmiştir. 2011 yılında Suriye'de patlak veren olaylar ve Esad rejiminin zulümleri neticesinde milyonlarca insan, başta Türkiye olmak üzere çeşitli ülkelere sığınmak zorunda kaldı. Sayıları 10 milyonu aşan bu sığınmacı kitlesinin ihtiyaçlarını karşılamak ve insana yaraşır bir hayat sürmelerine imkan tanımak için yürütülen faaliyetlerde karşılaşılan büyük sorunlardan biri veri eksikliği oldu.

Bu eksikliği gidermek için yapılan onca çalışma ve kullanılan onca kaynağa rağmen, veri eksikliği 13 yıl sonra dahi tam anlamıyla giderilebilmiş değil.

Şimdi, Suriye'nin yeni yönetimi ve başta Türkiye olmak üzere dostlarının önünde yeni ve önemli bir fırsat duruyor: Suriye'nin yeniden inşa sürecini, veriye dayalı, kanıta dayalı, karar destek sistemleriyle güçlendirilmiş ve baştan sona izleme, analiz ve değerlendirmeye olanak tanıyan bir modelle yönetmek. Bu sayede, sığınmacı sürecinin yönetiminde yaşanan sorunlar tekrar yaşanmayacak ve zaten kısıtlı olan kaynaklar daha etkin kullanılacaktır. Elbette Suriye genelinde güvenli bir ortamın oluşturulması ve yeni yönetim modeline geçiş sürecinin belirli bir takvim çerçevesinde tamamlanması öncelikli hedeflerdir. Ancak bu süreçle paralel olarak ve gelişmiş teknolojik imkânlardan da yararlanılarak kurulacak bir veri altyapısı, hem güvenlik hem de yeni sisteme geçiş sürecini olumlu yönde destekleyecektir.

Güçlü bir veri altyapısının kurulması, Suriye'nin hayatın tüm alanlarını kapsayan ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli kaynakların sağlanmasında da kritik bir rol oynayacaktır. Türkiye, son yıllarda veri altyapısını geliştirmek için yaptığı yatırımlar ve ortaya koyduğu uygulama modelleriyle dünyaya örnek olan işler yapmıştır. Türkiye'nin e-devlet, UYAP, GöçNet, elektronik vergi sistemleri, dijital bankacılık ve sosyal yardım sistemleri gibi uygulamalarda kazandığı tecrübe ve kapasitenin, kurulacak bir mekanizmayla Suriye'ye aktarılmasının önünde hiçbir engel bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, uluslararası finansman kuruluşları, öngörülebilirlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, uygulama ve geri ödeme kapasitesi gibi kriterlere göre finansman kararlarını önceliklendirmektedir. Suriye'nin yeni yönetiminin Türkiye ve Katar gibi dostlarının desteğiyle yapacağı uygulama hem ihtiyaç duyulan veri altyapısının geliştirilmesine öncülük edecek hem de donör ve kreditorler için öngörülebilirliği artırarak daha fazla kaynağın çekilmesine imkan sağlayacaktır.

Umulur ki Türkiye, Suriye'nin kuzeyindeki terör tehdidinde haklı olarak odaklanırken, diğer cephelerdeki fırsat ve imkânları göz ardı etmeden zamanında pozisyon alır ve kardeş Suriye'nin yeniden inşasında gerektiği gibi yerini alır.

Zamanın Toplumsal Bir Güç Olarak Ortaya Çıkışı

YAZAR: DAVID S. D'AMATO *

KAYNAK: WWW.COUNTERPUNCH.ORG/

1336 yılında Milano, Avrupa'nın en zengin ve en önemli şehirlerinden biri olma yolunda hızla ilerliyordu. 13. yüzyılın sonlarından itibaren, daha sonra Milano Dükalığı'nı kuracak olan güçlü bir hanedan tarafından yönetildi. Bu devlet, yüzyıllar sonra Napolyon'un orduları Avrupa'yı kasıp kavurana kadar varlığını korudu.

Aynı yıl, Milano, toplumsal ve teknolojik bir merkez olarak yükselişini sağlamlaştırdı ve "kamusal bir ortamda kullanılan ilk belgelenmiş saat çanını" tanıttı. Milano'nun bu görkemli saati uluslararası bir sansasyon yarattı ve "Avrupa'daki ilk gerçek otomat olarak" tanımlandı. Ayrıca kilitleme çarkı, bilgisayarın öncüsü olarak kabul edildi.

Saatin çanlarının her saat başı çalması modern dünyanın habercisiydi; bugün bildiğimiz ve zamanın gücüyle kuşatılmış bir dünya. Bu yeni düzen, hiçbir şeyin onun sınırları dışında kalamayacağı bir gerçeklik sundu. Bu yenilik büyüleyici ve zamanının en ileri teknolojik atılımıydı. Ondan önce zaman, sabit ve doğrusal bir kavram olarak değil, günlük yaşamın görevlerini içine yerleştirdiğimiz standart bir düzenek olarak düşünülmüyordu.

Aksine, günlük yaşamın görevleri bir nevi saatin kendisiydi; zamanı belirliyor ve şekillendiriyordu, bunun tersi değil. Hakim olan zaman anlayışı, doğadaki kalıplar tarafından belirlenen, katı ve değişmez olmayan göreceli bir şeydi.

Ancak zaman, yeni bir biçim ve toplumsal enerji kazandı. Erken modern dönemden itibaren, “zaman” en sık kullanılan kelimelerden biri haline geldi, toplumsal düzen ve hayal gücümüz üzerindeki etkisini giderek güçlendirdi. Bu yeni tür zaman, toplumsal normlar ve kurumlar aracılığıyla üretilmesi gereken yapay bir düzenlemeydi. Ne doğal ne de zorunluydu; aksine, karmaşık maddi gerçekliklerden ve yükselen bir egemen sınıfın çıkarlarından doğmuş bir gelişmeydi.

Orta çağın son dönemi ve erken Rönesans’taki bu gelişmelerden sonra, zaman ya icat edilmiş ya da en azından toplumsal olarak yeniden şekillendirilmiştir. Ancak bu süreç, zamanın toplumsal ve ekonomik hayata nüfuzunu derinleştiren bir dizi ince ayar ile devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Bugün, zamanın somut bir toplumsal kontrol ve tahakküm aracına dönüşmesi neredeyse tamamlanmış görünmektedir.

Zamanı ölçmek için kullanılan aletlerin giderek daha hassas hale gelmesi ve ölçüm birimlerinin daha küçük ve kesin hale gelmesi, zamanla ilgili modern bir anlayış ve ilişki yaratmıştır. Zaman, gücünü büyümeye devam etmiş, üretimin daha küçük ve bağımsız adımlara bölünmesi, zamanın icadı ve gelişimiyle paralel ilerlemiştir. Ancak bu yalnızca üretim modellerini yeniden şekillendirmekle kalmamış, insan öznesini ve onun kendilik algısını, fiziksel ve toplumsal çevresine ilişkin kavrayışını da dönüştürmüştür. Bundan böyle birey, kendini her zaman zamanın içinde olarak anlamaya başlayacak; amaçlarını ve mantığını ona uyarlayacak, kararlarını onun ölçütlerine göre gerekçelendirecektir. Daha sonra, sanayi çağının toplumsal ilişkileri ve kalıplarıyla birlikte, zaman bir ölçüt, bir zorba ve bir disiplin aracı olarak yeniden kavramsallaştırılacaktır. Sonsuz fedakarlıkların borçlu olduğu yeni bir tanrıya dönüşecektir. Artık uyanık olunan her dakika, verimlilik ve üretkenliğin doymak bilmeyen tanrılarını memnun etmek için doldurulmalıdır—her faaliyet ve bu faaliyetin tamamlanması için gereken her dakika planlanmalı ve optimize edilmelidir. “Zaman algısının büyümesi—zamanın kabulü—giderek daha somut hale gelen bir dünyaya uyum sağlama sürecidir.” Bu süreçte, tarihsel olarak koşullara bağlı, son derece rafine bir yeni mutlakliğin öznesi haline geldik. İnsan, özel yaşamında kendini herhangi bir şekilde ifade edebilir ya da istediği yaşam tarzını benimseyebilir—ancak yalnızca zaman üzerinde anlamlı bir kontrol sağlayamayacağı ölçüde. Zamanın kaçınılmazlığı onu “tahakkümün nihai modeli” haline getirir; bizi sürekli, birleşik ve akışkan bir deneyim gerçekliğinden yapay olarak kopararak her şeyi parçalara ayırır ve dağıtır.

Zamanı giderek daha küçük birimlere bölerek, insan yaşamını ve deneyimini de parçalayarak, insan yaşamının temel yönleri arasında soyut ve gereksiz ayrımlar yaratıyoruz. Bir zamanlar anlamsız ve esasen bilinemez olan zaman, artık kaçınılmaz bir toplumsal yapı ve sistem haline gelmiştir; “kör otoritenin bizzat kendisini yansıtan” bir gerçekliktir.

Kapitalizm altında zamanla olan yaşam boyu ilişkilerimiz duygusal olarak yoğun ve yorucudur. Akıllı telefon çağında zaman, üzerimize artan bir enerji ve ısrarla baskı yapar. Takvimlerimiz ve diğer “üretkenlik” uygulamalarımız sürekli bir hatırlatma ve uyarı yağmuru sağlar. Zaman her an oradadır ve hızla tükenmektedir; kum saatinin tabanında biriken kum taneleri gibi. Hız, kesinlik ve verimliliğe büyük değer verilen günümüz kültüründe, her bir kum tanesini inceleme dürtüsü ortaya çıkar. Bu zaman birimi doğru bir şekilde mi harlandı?

Artık kullanıcıların kalp atış hızını, uyku düzenlerini ve kalitesini, egzersiz alışkanlıklarını ölçen giyilebilir cihazlarımız var. Mesaj açık: Verileri inceleyin ve sistemi optimize edin. Bu mesajın kaçınılmaz bir zamansal niteliği vardır, çünkü herhangi bir durumda en verimli olan, zamana ve bu kıymetli kaynaktan ne kadarının mevcut olduğuna bağlıdır. Zaman artık saf bir meta olarak düşünülmektedir; tamamen indirgenebilir ve değiştirilebilir bir biçimde. Andrew Niccol’un 2011 yapımı *In Time (Zamana Karşı)* filmi, geniş çapta eleştirilmiş olsa da bu fikrin ilginç bir versiyonunu ele almıştır: Hikâye, zamanın standart para birimi haline geldiği bir gelecekte geçer ve hayatta ne kadar kalabileceğiniz zenginliğinize bağlıdır. İnsanlar, fakirlerin hayatlarını kısa bir sürede gettolarda yaşadığı ayrılmış “Zaman Bölgeleri”ne bölünmüştür. Sözde özgür toplumumuzda bile işçilerin ve yoksulların yaşamları kaçınılmaz olarak kısaltılır. Hatta uzun ömürlü olsalar bile, emeğin ötesinde kalan, yani bireyin gerçek yaşamı olan zaman dilimi acı verici ve trajik bir şekilde kısa kalır. Birçok düşünür, bugün bildiğimiz anlamda zamanı bize sağlayan teknolojilerle zamanın günümüzdeki toplumsal tahakküm mekanizmaları arasında tarihsel bağlantılar kurmuştur. Bu teknolojik ilerlemelerin, hayat kalitesini artıran ve kolaylık sağlayan bir yol açtığı düşüncesine kapıldysak, bu hikayeyi en azından sorgulamamız gerektiğini gösteren sebepler sunarlar.

Seçkin tarihçi E.P. Thompson’un çalışmaları, saatin Elizabeth dönemi sahnesine “yeni bir dolaysızlık ve ısrarla” çıkışıyla yaşanan kültürel dönüşüm üzerine temel yaklaşımlardan birini sunar. Thompson, 1967 tarihli makalesi “Zaman, İş Disiplini ve Endüstriyel Kapitalizm”de, zamanı izlemeye yönelik yeni teknolojilerin, “çalışan insanların zamanı içsel olarak algılayışlarında dramatik değişimlere” ve bununla birlikte “çalışma alışkanlıklarının ciddi şekilde yeniden yapılandırılmasına—yeni disiplinler, yeni teşvikler ve bu teşviklere etkili bir şekilde hitap edebilecek yeni bir insan doğasına” yol açtığını savunur. Zaman, ekonomik sistemin ihtiyaçlarına uyacak şekilde günün her köşesine nüfuz etti. Thompson, bu yeni zaman anlayışlarının, insan hayatının en özel ve mahrem yönleriyle bile bağlantılı olduğunu vurgulamak için kısa ama büyüleyici bir anekdota yer verir. 1759 yılında yayımlanan popüler ve etkili roman *Tristram Shandy*’nin ardından bir süre, “saat kurmak”deyimi, cinsel ilişki için kullanılan bir argo ifade haline gelir. Romanın

başlarında geçen komik bir sahnede, Tristram'ın annesi, babasına, Tristram'ın doğumuna neden olan cinsel eylem sırasında şu soruyu sorar: "Saat kurmayı unutmamışsındır, değil mi?"

Her şeyin metalaştırmaya ve değiş tokuşa tabi olabileceği bir dünyada zaman ve cinsellik de bundan muaf değildir. Bugün bildiğimiz haliyle zamanın ortaya çıkışı, küçük ve ayrıık birimlerden oluşan, aktarılabilir ve devredilebilir bir düzen sundu. Bu yapı, meta kapitalizmine kusursuz bir şekilde uyum sağladı.

Özgürlük, bir bakıma, boş zamana indirgenebilir; tahakküm ve özgürlüğün yokluğu, tarih boyunca başkalarının zamanını kontrol etme arayışına sıkı sıkıya bağlıdır. Günümüzde, "insanların kendi zamanlarını gerçekten kontrol etmemesi gerektiği—onlara güvenilemeyeceği, bir toplumsal düzenin sağlanması için tahakküm altında olmalarının gerektiği" yönünde yoğun bir hissiyat hakimdir.

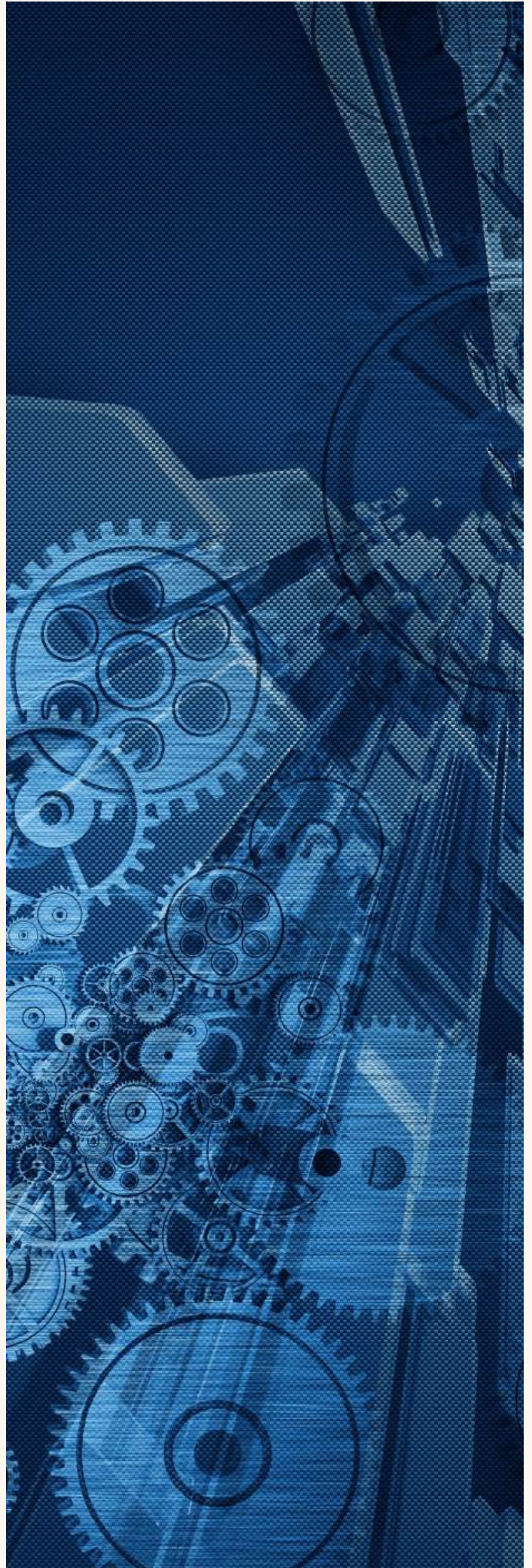
Filozof Theodor W. Adorno (1903-1969), zaman kavramına ilişkin güncel toplumsal boyutlar hakkında en keskin analizlerden birini sunar. Adorno'nun 1969 tarihli "Free Time" (Boş Zaman) adlı makalesi, çağdaş koşullar altında boş zamana yaklaşımımızı eleştirmeyi amaçlar. Adorno, boş zamanla ilişkimizin belirleyici biçimde, insanların içine doğduğu "üretim ilişkileri" tarafından "işlevsel olarak belirlendiğini" öne sürer. Adorno'ya göre, günümüz toplumu, bireyin neredeyse tamamen entegre olduğu ve özgürlüğünü kısıtlayan kurumsal uyum ve iktidar yoğunlaşmasıyla "eşi benzeri görülmemiş bir toplumsal entegrasyon çağında" yaşamaktadır. Bu durum, boş zamanın kendi karşıtına dönüştüğü ve bir paradisi haline geldiği anlamına gelir. Adorno, argümanlarında çoğu zaman bir tür alaycı üstten bakışla hareket etse de kapitalizmin yarattığı kaçınılmaz toplumsal bütünlüğü keskin bir şekilde eleştirir: "Tatil günlerinden ya da boş zamanlarındaki özel zevklerden mucizeler bekleyen insanlar, sonsuz bir küçümsemeye maruz kalır; çünkü bu alanlarda bile hep aynı sınırın ötesine geçemezler..." Adorno'ya göre, çalışmama haline, dikkatle seçilmiş ve koreografisi yapılmış hobilerle eğlence etkinliklerine olan kültürel saplantı ve kutlama, kapitalizmin ve onun zaman disiplini programının yaşamın her alanını ne ölçüde tahakküm altına aldığını gösterir. "Eğer insanlar kendi hayatları ve kendileri hakkında karar verebilselerdi, hep aynı olanın alanına hapsolmasalardı, sıkılmalarına gerek kalmazdı." Adorno, zamanın damıtılması için gerekli olan teknolojik mekanizmaların, kendi başlarına saatin yeni gücünü yaratmaya yeterli olmadığını ortaya koyar. Bunun yanı sıra, toplumsal ve ekonomik önkoşullar da gereklidir. Zaman ölçümünün hassasiyetinde ve doğruluğunda sağlanan ardışık ilerlemeler, toprağın ve emeğin kullanımını rasyonelleştirme çabalarıyla örtüşmüştür. İngiliz egemen sınıfı, toprağı kendi mülklerine geçirirken, köylülüğün zamanını da doğal olarak kendilerine katmışlardır. Siyasal dünya—problemleri ve olasılıklarıyla birlikte—zamanın karakterinden bağımsız düşünülemez; zamanı hesaba

katmadan siyasal dünyayı hayal edemeyiz. Siyasal kategoriler, zaman ve tarihin durmaksızın akışına karşı olan tutumlarına göre neredeyse sınıflandırılabilir. Örneğin, muhafazakârlar "tarihin akışına karşı durarak" zamanı bir şekilde yavaşlatmayı umut ederken, ilericiler ve liberaller, bilinmeyen bir geleceğe hareketi toplumsal ve teknolojik gelişmelerle ve sürekli bir ilerleme fikriyle ilişkilendirirler. Bugün, sermaye birikiminin devam ettiği ve artan eşitsizliğin kriz gerçeklerinin giderek daha sık kapımızı çaldığı bir dönemde, kapitalizm kavramsal olarak geleceği ele geçirmiş gibi görünüyor. Kapitalizmin egemenliği altında yaşarken ve içsel gerilimlerinin sonuçlarını izlerken, bu küresel kapitalizm sisteminin sona eremeyeceğine dair bir his vardır. İlericiler ve liberaller, kapitalizmle bir tür uzlaşmaya varmış, alternatifler hayal etme ve inşa etme çabalarını sessizce bırakmışlardır. Tarihin sonunda sıkışıp kalmış durumdayız; bu çıkmazın ötesine geçmek için gerekli araçlara sahip değiliz. Sıkışmış bir durumda olsak bile, giderek daha hızlı hareket ediyor, hatta savruluyor gibiyiz. Bu kültürel ve teknolojik değişimlerin olağanüstü görünürlüğü ve sürekli artan hızı, tarih ve zaman hakkında konuşma biçimimizi değiştirdi. Tüketici internetinin yaygınlaşması bizi yeni bir Bilgi Çağı'na itmeden çok önce, modern insan nesilleri, teknolojik gelişmelerin ve bilimsel keşiflerin giderek daha sık hale geldiğini fark etmişti. Antroposen çağına ve insan medeniyetinin küresel etkisine dair çağdaş araştırmalar, enerji kullanımındaki ve nüfus artışındaki "ikiz dalgalanmalar" olarak tanımlanan Büyük Hızlanmakavramını ortaya koydu. Bu kavram, devam eden bir hızlanma çağını analiz etmek için genel bir çerçeve olarak kullanılabilir. Bugün, genel teknolojik gelişmelerdeki eşi benzeri görülmemiş dönüşümsel bir hızlanmaya, iş temposundaki bunaltıcı artışa, çılgınca akan bilgi akışlarına ve tüketim kalıplarına, sermayenin tehdit edici yoğunlaşmasına ve sürdürülemez çevresel bozulmaya tanık oluyoruz. Her şey hızlanıyor. Nasıl ki şirketlerin daha ayrıntılı veri analizi işçileri ve üretim süreçlerini daha net bir şekilde kontrol etmeyi sağlıyorsa, zamanın giderek daha hassas ölçümü de işçiler ve toplum üzerinde daha güçlü ve kaçınılmaz bir kontrol anlamına geliyordu. Kapitalist toplum karmaşılaştıkça ve hızlandıkça, her gün karşılaşmamız, analiz etmemiz ve üretmemiz beklenen bilgi miktarı büyük ölçüde arttı. Bu durum, zamanın akışına dair öznel algılarımızı şekillendiriyor ve değiştiriyor: Bilginin sıkışması ve yoğunluğundaki bu artışı, zamanı hızlandıran bir olgu olarak düşünebiliriz. Bu, zaman deneyimimize fenomenolojik bir uyum sağlamayı gerektiriyor. Zaman, bir sistemin durumundaki değişimlerin sürekli ve geri döndürülemez bir akışı olarak deneyimleniyorsa, bilgi yoğunluğunun artışı zamanın hızlandığı şeklinde algılanabilir. Zamanla ilgili en bilimsel ve gelişmiş kavramlarımız, onun kaygan ve göreceli doğasıyla sınırlı bilgi ve anlayışımız gerçeğiyle yakından ilişkilidir. Zamanı fiziksel mekana referans olmadan, onun mekanla olan göreceli ve esnek

bağlantısını açıklamadan tanımlayamayız. Bu ilişki, yalnızca fizik alanında değil, siyaset ve felsefede de geçerlidir. Bu alanlardan türeyen bir dizi kavram, zaman kavramına şekil ve içerik kazandırır. Zamanı düşünmenin yaygın bir yolu, onu bir ok gibi ele almaktır —her zaman tek bir yönde ilerler, geleceğe doğru ve geçmişten uzaklaşarak hareket eder. Ancak neden zaman yalnızca bir yöne akar? Zaman anlayışımız, termodinamik modellerle, özellikle İkinci Yasa ile ilişkilidir. Bu yasa, kapalı bir fiziksel sistemde düzensizliğin ölçüsünün artma eğiliminde olduğunu ifade eder. Bu düzensizlik ölçüsüne entropi denir; entropi değeri yükseldikçe, sistemin bileşen parçaları bir denge durumuna ulaşmaya çalışırken organizasyon kaybı artar. Daha spesifik olarak, entropi, sistemin aynı enerji profilini korurken ortaya çıkarabileceği durumların sayısını ölçer. Önde gelen teorik fizikçi Sean Carroll'a göre, "Entropi, sistem hakkındaki cehaletimizi tanımlamanın bir yoludur." Sistem boyunca düzensizlik ve organizasyon kaybı yayıldıkça, bu durumu resmi, matematiksel terimlerle tanımlamak giderek zorlaşır. Bu asimetrilerin ortaya çıkışı ve çoğalması, zamanın akışı olarak deneyimlenir. Öyle bir çağda yaşıyoruz ki, en ileri bilimsel zihinlerimizden birçoğu, bilgisayarlar tarafından tamamen değiştirilip değiştirilmeyeceğimizi ve hatta böyle bir değişimin arzu edilir ve iyi olup olmayacağını açıkça sorguluyor. Önde gelen birçok teknoloji hayranı ve teknoloji iyimserine göre, yapay zekayı icat ederek evrimi hızlandırdık ve yeni bir çağı başlattık. Eğer bizim için önemli olan tek şey hız ve verimlilikse, belki de haklılar. Ancak ölçülmesi gereken şey yalnızca kapitalist mantık çerçevesinde dar bir şekilde tanımlanmış verimlilik değilse, bu çıkmazın ötesine geçmek ve zamanı toplumsal olarak yeniden tasavvur etmek için yeni araçlara ihtiyacımız var. Zamanın bir toplumsal gerçeklik olarak eleştirisine dair zengin bir miras devraldık. Bu eleştiriler, hem zamanın daha iyi kavramlarını geliştirmemize hem de onun toplumsal ve ekonomik hayattaki gücüne karşı koymanın yeni yollarını bulmamıza yardımcı olabilir. Kendi zamanımıza tam ve eksiksiz erişimimiz olmadan, aslında kendi yaşamlarımızdan mahrum kalıyoruz. Asıl gizem ise, insanların bu duruma karşı daha aktif bir direnç göstermemesi; yeryüzündeki zamanlarının tamamen fethedilmesini hem doğal hem de kaçınılmaz bir koşul olarak görmeye başlamış olmalarıdır.

Dipnot:

*David S. D'Amato, bir avukat, iş insanı ve bağımsız araştırmacıdır. Future of Freedom Foundation'da Politika Danışmanı olarak görev yapmaktadır ve The Hill için düzenli olarak görüş yazıları kaleme almaktadır. Yazıları Forbes, Newsweek, Investor's Business Daily, RealClearPolitics, The Washington Examiner ve hem popüler hem de akademik birçok başka yayında yer almıştır. Çalışmaları, American Civil Liberties Union (ACLU) ve Human RightsWatch gibi kuruluşlar tarafından alıntılanmıştır.

Futbol'un Arabeski

NADİR AŞÇI

www.kritikbakis.com

İspanyolların pasla Türklerin ise kalbiyle oynadığı oyunun adıdır futbol.

-Manuel Fernandes

Antalyamız bizim, biricik sevgilim
Söyle senden başka kimim var benim
Seninle ağlarım seninle güleri
Söyle senden başka kimim var benim

Türkiye'de seksenli yılların, hangi lig kategorisi hangi şehri hangi stadyumu olursa olsun en çok söylenen tezahüratydı bu tezahürat. Elbette her şehir, başlangıç noktası olarak kendi şehrinin takımını seçerek... Burada şehir takımı ülke takımı mevzusunu es geçerek, ki o konu başka bir yazının konusu olabilir, Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş'ın da bu koroya "Cimbomum benim, Beşiktaşım benim, Fenerbahçem benim" diye yayılan bir sesle iştirak ettiğini söyleyebilirim.

Seksenli yıllar, arabeskin hem altın çağını yaşadığı hem de toplumun üst kesiminin, sağ ya da sol fark etmiyor, arabeske hayli mesafeli durduğu yıllar. Futbola bakışın da arabesk kadar olmasa da aynı kesimler tarafından tu kaka edildiği yıllar.

Dolayısıyla yukarıda arabesk motifler taşıyan ezginin tribünlerde makes bulması, arabeskin yaşadığı altın çağ ile bir mütakabiliyet esası taşınmasına mukabil o zamanlar şeref tribünü dediğimiz şimdilerde VIP tribünü dediğimiz mevki ile bir paradoks oluşturması mukadderdi sanırım. Gerek devlet ricali gerekse Türk entelijyansası arabeski ne kadar alaşağı etmeye çalışıyorsa halk da o derece yukarı çekiyordu. Benim arabeskle tanışma zamanım, aşağı yukarı Türk futbolu ile tanışma zamanıma denk düşüyordu. 07 Gençlik'in peşinden Antalyaspor'un maçlarına gitmeye başladığım onlu yaşlarımın ilk çeyreği... Maçlara birlikte gittiğimiz arkadaşlarımın hepsi de mektepli değil. Bazıları ilkokul terk bazıları orta okul terk. Dolayısıyla çoğunlukla sanayide çalışıp harçlığını temin eden ve harçlığın bir kısmıyla maçlara giden arkadaşlarımın evlerine gittiğimde sıra sıra kasetlerle karşılaşırdım. Gün boyu sanayi dükkanlarında bolca dinledikleri için kulaklarının aşına olduğu sesleri, evlerin içinde de dinlemek istediklerinden odanın bir bölümünü baştan başa arabesk kasetleri ile donatırlardı arkadaşlarım.

Başta üç büyükler Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, Müslüm Gürses olmak üzere, Hakkı Bulut, Bergen, Kibariye, İbrahim Tatlıses, Ümit Besen, Arif Susam, gibi onlarca ses ile o odalarda tanıştım ben. Antalyaspor'un maçlarından önce yoğun bir yüklenme ile çıkardık evlerden. Futbol Hariç adlı kitabımdaki bir yazıda da anlattığım gibi ben Ferdi'yi seçmişim. Ferdicilik o günlerden beri benim için bir nişane olmuştu.Yazının yazıldığı şu gün itibariyle, Ferdi Tayfur'un kabrine bırakılan çiçekler henüz solmadı. Onun benden alıp gittiği bir parçanın hatırına sadır oldu belki de futbol ve arabesk öğelerini içeren bu yazı. Fakat Orhancı ya da Müslümcü olmuş olsaydım da yazının giriş kısmına Ferdi ile başlamak kaçınılmaz olacaktı. Zira üçü içinde gördüğüm ve teşhis edebildiğim kadarıyla futbola en yakın isim Ferdi Tayfur. Şüphe yok üçünün de taraftarı oldukları bir futbol takımı var lakin Ferdi Tayfur'da bu ölçüyü de aşan bir haslete, Fatih Terim hakkında söylediği sitayiş dolu sözler sonrasında iyice vakıf olmuşum. Tayfur'un futbol münasebeti sadece koyu bir Galatasaray taraftarlığıyla mahdut değil. Fotoğrafta da görüleceği üzere, 1980-1981 sezonunda oynanan Rizespor - Trabzonspor müsabakasından önce seremoniye katılarak Trabzonspor kaptanı Şenol Güneş'in yanında poz veriyor Ferdi Tayfur. Akşamında da Rize halkına konser veriyor. Sadece bununla sınırlı değil Tayfur - futbol münasebeti. 1982 yapımı Sen de mi Leyla filminde Bodrumspor'un teknik direktörü olarak çıkmıştı Yeşilçam izleyicisinin karşısına. 1982 yılında 3.ligde mücadele etmekte olan Bodrumspor'un Ferdi Tayfur'un vefat ettiği zaman diliminde en üst ligimiz olan Süper Lig'de mücadele ediyor oluşu ise nereden nasıl okunur bilemiyorum doğrusu. Futbol ve arabeskin ortak kaderinden bahsetmişim yazının girişinde. Oraya dönecek olursak her ikisinin de bir isyanı bir başkaldırıyı temsil ediyor olması, kurulu düzene karşı bir savunma pozisyonunda olması bu ortak kaderin en başat ögesi şüphesiz. Zencilerin beyazlara karşı zaman içinde ellerinde nasıl ki bir blues müziği oluşmuşsa, futbolun da başlangıç noktası itibariyle aynı denklem içinde bir görünürlüğü vardı diyebiliriz. Özellikle Güney Amerika sahillerinden zenciler eliyle neşet eden futbol beyazlara karşı bir meydan okuma gösterisi şeklinde vuku bulmuştur. Zencilerin kendilerini en kolay ifade edebileceği kolaylığı ve akrobatik hüneri barındırması bunda bir avantaj olmuştur. Sadece zencilerle beyazlar arasında değil Güney Amerika ile Avrupa arasındaki iktidar mücadelesinde de futbolun Güney Amerika aleyhine bir görüntü arz ettiğini ilk Dünya Kupası organizasyonlarından anlayabiliyoruz. Jules Rimet öncülüğünde başlatılan organizasyonun ilk başlarda iki defa Avrupa'da bir defa Güney Amerika'da diye taksim edilmesinden anlaşılacağı üzere futbolun arabesk payesi Güney Amerika futboluna düşmüştür. Bugün Güney Amerika'da oynanan futbolun genel anlamda arabesk izler taşıdığını gözlemlemekte pek bir zorluk çekmeyiz sanırım. Gerek vurmali çalgıların gerek üflemeli çalgıların arabesk içinde bambaşka bir haletiruhiyeye

bürünmesi gibi, saha içinde birbirinden bağımsız hareketlerle bir intizam gözetmeyen Güney Amerika futbolu, bizzat arabesk motifler taşıyor desek abartmış olmayız. Güney Amerika'da futbolcuların varoş sayılabilecek, getto sayılabilecek mahallelerden çıkmış olması ya da çıkıyor olması, bizde de arabeskin kent burjuvazisine karşı, ya da dayatılan Batı müziğine karşı bir başkaldırı olarak çıkmasıyla birebir örtüşüyor olması, bu bağlantıda başvurabileceğimiz sağlam bir dayanak noktasını oluşturuyor. Biz yine dönelim topraklarımıza. Tribünler, teknolojik olarak seksenli yılların bir hayli ötesinde. Statlarımızın mimarisi hemen hemen aynı kapasite ve aynı mimari ölçek ile dizayn ediliyor. Maç öncesi stadı dolduran taraftarların hoş vakit geçirebilmeleri için maçtan dakikalar öncesinde stat içi ambiyansa eşlik eden stat hoparlörü ve bir koordinatör, gerekli coşkuyu da gerekli hüznü de taraftarlara zerk ediyor. Bu koordinasyon içinde Müslüm Gürses melodilerine ilk olarak Adana tribünlerinde tesadüf etmişim. Adana şehri neredeyse arabeskin doğduğu şehir payesine sahip olacağından ontolojik bir vakıya ev sahipliği yapmıştı. Sonrasında tribünlerden gelen Müslüm Gürses şarkıları başka statlarda da kulağıma çalınmaya başladı. Buraya kadar enteresan bir vaziyet yok fakat Gürses'in sesini Trabzonspor'un bir maçı öncesinde Akyazı Stadı'nda da duyunca bir şaşkınlık yaşamadım değil doğrusu. Trabzonspor, kuruluşundan beri merkeze karşı bir başkaldırı portresiyle temayüz ettiğinden evet arabeskle doğrudan bir bağ kurmaya en yakın şehir olabilir belki ama Avni Aker Stadı'nda Sait Uçar, Cimilli İbo, Erkan Ocaklı gibi sanatçıların sesleriyle çokça haşır neşir olduğu için kulaklarım, yadırgamadım değil doğrusu Trabzon tribünlerinde arabeski. Fakat hep dediğim gibi futbol hayatın en önemli parçası ve hayat içindeki değişim ve dönüşümler ilk elden futbolda görünmeye başlıyor. Bundan kaçış yok. Ferdi Tayfur'un dünya değiştirmesi sonucunda yazıldı bu yazı demişim. Tayfur artık bu dünyada değilse bile futbol ile arabesk arasındaki doğal bağ varlığını sürdüreceğe benziyor. Her ne kadar arabeski terkip eden şartların Türkiye'de yok olması sonucunda arabesk son bulmuş gözüküyorsa da büyük çoğunluğun kalbine dokunduğundan arabeski bir şekilde uzun yıllar konuşulmaya devam edecek gibi duruyor. Bilvesile gönlümden büyük bir parça koparıp götüren Ferdi Tayfur'a bin rahmet...

EMPERYALİZM HİRİSTİYANLIĞI NASIL ÇALDI VE NEDEN GERİ ALMALIYIZ?

YAZAR: NICKY REID* KAYNAK: WWW.COUNTERPUNCH.ORG/

Örgütlü Hıristiyanlıkla olan sorunlu geçmişimi tam olarak bir sır olarak saklamadım. Aslında, sayısız nevrozumu yayınlama konusundaki tuhaf geleneğime uygun olarak, bu benim kamusal kişiliğimin önemli bir parçası, gonzo karakter yayımdaki pürüzlü viraj haline geldi. Kız erkek bedeninde doğar, “oğlan” Katolik Kilisesi tarafından iğrenç bir şekilde işkence görür, oğlan kaltak olur, kaltak intikam almak için dünyayı yakıp yıkar, küllerden çiçekler açar...

Gerçeği söylemek gerekirse, o kötü kiliseye çoklu kişiliklerimden çok daha fazlasını borçluyum. Böylesine etkilenmeye açık bir yaşta çevremdeki hemen her kuruma olan inancımın bekaretini bozmasalardı, Hapishane Endüstriyel Kompleksi'nden yerel sayaç görevlisine kadar akla gelebilecek her otoriter yapıya karşı kazmalı yeni tacize uğramış bir çocuğun vahşiliğiyle savaşmak için ihtiyaç duyduğum yakıtın bir kısmına bile sahip olamazdım. Beni tetikleyen şeylerle savaşırım ve hiçbir şey beni kilisenin gölgesinden daha şiddetli tetikleyemez.

Seküler çağımızda bile bu gölge uzun ve karanlık bir şekilde beliriyor.

Amerikan totalitarizminin son modası, Hıristiyan milliyetçiliği olarak bilinen hastalıklı bir küçük cemaat fetişidir. Neo-muhafazakârlık gibi daha seküler tecavüz siyaseti ekolleri, inançlı insanların gözünde bile telafi edilemez bir şekilde lekelendiğinden, sağcı emperyalistler şiddet içeren İsa söylemlerini ikiye katlamaya ve küreselci gündemlerini, yeni dünya düzenini sürekli savaşla koruma sorumluluğundan biraz daha evcimen hissettiren bir şeyle gizlemek için Evanjelik popülizm cephesini kullanmaya karar verdiler. Bu yeni gündem, Washington'u bir tür Hıristiyan Riyad'a dönüştürmenin bir aracı olarak federal hükümetin devasa mekanizmasını açıkça kucaklamayı içeriyor; böylece imparatorluğu, uyanmış olduğu düşünülen her şeyin elitist belasından temizleyebilecek.

Ancak gerçekte bu yeni cihat hala aynı eski efendilere hizmet ediyor, sadece bunu beni kızdırmak için özel olarak yapılmış gibi görünen yollarla yapıyor. Bir Queer anarşist için gelişen bir polis devletinden daha mide bulandırıcı olan tek şey, Orta Doğu'yu havaya uçurmakla meşgul olmadığı zamanlarda benim lanet olası cinsiyet kimliğimi polisleştirerek gelişen bir devlettir.

Bu aptalca dolandırıcılıkla ilgili en çıldırtıcı şey, aslında işe yarıyor gibi görünmesi. MAGA (Make America Great Again -Amerika'yı Yeniden Büyük Yap), bir oligarkın yanlış giden bir şakasından, bir zamanlar komada olan Hıristiyan sağının Yüksek Mahkeme'yi çökertmesi ve kilise ile devletin birleşmesinde anayasaya aykırı bir şey görmeyen çılgın bağnazlarla doldurması için bir buldozere dönüştü çünkü çerçeveleyiciler de deliydi. Yani, şimdi İsa 1984'teki gibi geri döndü ve GOP (Cumhuriyetçi Parti) da öyle. Cumhuriyetçiler, ikilinin ortak kurumsal sponsorlarının sadece sola sızmak ve onu etkisiz hale getirmek için kullandığı siyasi doğruculuk cephesiyle mücadele ederek Amerika'nın işçi sınıfının gözünde kendilerini kurtardılar. Trump yükseldi ve gerçek "iyi haber" şu ki, Kutsal Toprakları mest olmak için temizlemek bahanesini kullandığımız sürece dünyayı yeniden havaya uçurabiliriz. En kötü kabuslarımda, hala o küçük kasaba Katolik okulunda, boynunda bir haç sallanan her yetişkinin ellerini koyma iznine sahip olduğu küçük, korkunç bir bedende sıkışık kalmış durumdayım. Bu kâbus sadece gerçekleşmekle kalmadı, aynı zamanda bir şekilde çok daha kötü bir hal aldı. Efendimizin bu yılında, 2024'te, tüm lanet olası ülke Saint John the Evangelist Katolik Okulu haline geldi ve ben ve beş kişiliğim resmen bunalmış durumdayız. Yine de ister inanın ister inanmayın, kendimi hala bir Hıristiyan olarak görüyorum. Aslında böyle zamanlarda kendimi annemin solmuş alçıdan Meryem Ana'sına sığınırken buluyorum. Çünkü otoriter kurumlara olan inancımı kirleten tek şey Vatikan değil, İnciller de kirletti. O lanet pedofiller İsa'yı kendilerinden biri gibi göstermeye ne kadar uğraşırlarsa uğraşımlar, o orospu çocuğunun vaaz ettiği şeyin temelde ruhani anarşizm olduğu gerçeğini örtemediler. İsa, Filistin sokaklarında yürürken, o tozlu bölge hala tepedeki orijinal parlayan süper güç olan Roma'nın imparatorluk eyaletiydi. Yalınayak ve pis bir şekilde şehir şehir dolaşmış, tapınakların ve bankaların üzerinden geçerek cüzamlılara ve fahişelere vaaz vermiş, onlara Tanrı'nın gerçek halkı olduklarını, çünkü kilise ve devlet sopalalarını yoksulları soymak ve çaresizlere tecavüz etmek için kullanan aşağılık bir imparatorluğun kör noktasında var olduklarını müjdelemiştir. Eski lumpenprollere Tanrı'nın krallığının zaten içlerinde olduğunu ve bunun dışında kalan her krallığın zorbalık anlamına geldiğini ve yıkılması gerektiğini öğretti. İsa'nın öldürülmesine neden olan da bu tür bir saçmalıktı ve onu öldüren de valiler ve rahiplerden oluşan bir çeteydi. Ardından, en büyük hakaret olarak, bu radikal anti-empyralisti çarmıha gerdiren aynı imparatorluk, onun öğretilerini ele geçirdi ve güçlülerin elindeki en ölümcül silahlardan birine dönüştürdü. Hıristiyanlık, aslında şu anda içinde bulunduğumuz çağa oldukça benzeyen bir çağda Roma İmparatorluğu tarafından ele geçirildi. Üçüncü yüzyılda Roma, İmparatorluk Krizi olarak bilinen bir dönemde çöküşün eşiğindedi. Yüzyıllardır süren yabancı istilaların ve giderek şiddetlenen iç çekişmelerin baskısı altında

ekonomik olarak dağılma noktasına gelen Roma halkı yoksul, sınırlı ve güçsüzdü. Daha yerleşik dini kurumların öğretileri ve gelenekleri yerine kişisel ruhani bilgiyi ya da gnosis'i vurgulayan çeşitli ruhani hareketler Doğu'nun savaş alanlarından yola çıktı ve krizdeki bir imparatorluğun kalabalık şehirlerinde popülerlik kazanmaya başladı. Hıristiyanlık, rakip gnostik geleneklerden büyük ölçüde anti-otoriter ethosu nedeniyle ayrılıyordu. Özellikle de Roma'nın daha yoksul sakinleri arasında rağbet görmeye başladı ve bu kişiler uygulamaya daha fazla kolektivizm ve elitizm karşıtlığı unsurlarını dahil etti. İlk başlarda Romalılar Hıristiyanlığı zulüm için seçmiş, hatta İmparator Decius bu radikal mistiklerin şeytanlaştırılmasını kullanarak parçalanmış bir toplumda istikrar ve birliği yeniden sağlamaya çalışmıştır. Ancak bu başarısız olunca, devlet en iyi yaptığı şeyi yaptı; isyanı asimile etti ve onu mütevazı taban kökenlerinden neredeyse tanınmayacak bir şeye dönüştürdü. Zor durumdaki İmparator Konstantin'in 312 yılında çok uygun bir şekilde din değiştirmesiyle başlayan Hıristiyanlık, Konstantin Kayması olarak bilinen ve asi bir köylülüğün tercih ettiği radikal bir anti-otoriter doktrinin onları ezen elitler için güçlü bir araca dönüştüğünü görecektir. Böylece Katolik Kilisesi, Roma İmparatorluğu'nun resmi devlet dini olarak doğdu ve bunu, dünyayı bugüne kadar sular altında bırakmaya devam eden bir kan gölü izledi. Roma, fetihlerini meşrulaştırmak ve liderlerini ilahi olarak atanmış liderler statüsüne yükseltmek için haçı kullandı. Ardından Haçlı Seferleri ve Engizisyonlar, Fetihçiler ve Manifest Destiny, Kraliyet ve Pentagon, Soğuk Savaş ve İslam'la Savaş ve Aziz John the Evangelist geldi. Hıristiyanlık, Batı'nın etnosentrik değerlerini tüm dünyaya yaymak ve geniş kitlelere ilahi bir kültürel evrenselcilik aşılacak için şaşırtıcı derecede dayanıklı bir araç haline geldi. Franken Christ tarafından değiştirilen bu durumu reddeden herkes, dönüştürülmesi, kontrol edilmesi ya da yok edilmesi gereken vahşiler, sapkınlar, kafirler, ibneler ve deliler olarak görülmüştür. Mide bulandırıcı bir şekilde, bunlar bugüne kadar Batı'yı tanımlamaya devam eden Hıristiyan değerleridir. Seküler çağda bile bu ukala uyum kültürü ilericileri insani müdahalecilik adına toplumu yeniden düzenlemeye, muhafazakârları ise ibneyi öldürüp çocuğu kurtarmaya sevk etmektedir. Ancak Hıristiyanlığın başka bir tarihi vardır. İmparatorluğa paralel ve ona tamamen karşı olan bir tarih. Havarilerin İşleri'nde anlatılan, anarko-komünist kolektiflerin uyum içinde yaşadığı, emeklerini ve sermayelerini inananlar arasında eşit olarak paylaştığı antik Kudüs Hıristiyanlığından bahsediyorum. Joan of Arc adında okuma yazma bilmeyen, 17 yaşındaki bir crossdresser'a, bir asırlık işgalin ardından Britanya İmparatorluğu'nu Fransız topraklarından çıkmaya zorlaması ve cinsiyet uyumluluğu yerine ateşle ölümü seçmesi için ilham veren Hıristiyanlıktan bahsediyorum. John Brown ve Nat Turner'a köleliğe

karşı silahlanmaları ve esir almamaları için ilham veren Hıristiyanlıktan bahsediyorum.

Kazıcıların, Katolik İşçilerin, Quakerların, Kurtuluş Teolojisinin ve Evrensel Yaşam Ahlakının Hıristiyanlığı. William Loyd Garrison, Leo Tolstoy, Ivan Illich, Jacques Ellul, Dorothy Day ve Nikolai Berdyaev'in Hıristiyanlığı. Tacize uğramış bir çocuğun içine hapsolmuş küçük bir kıza, yılanları, örümcekleri ve pek çok Hıristiyan'ın Tanrı'dan geldiğini unutmuş görüldüğü diğer tüm küçük yaratıkları koruması için hala Meryem'e dua eden alternatif bir kişilik şeklinde kendini güvenli bir şekilde ortaya koyana kadar otuz yıl boyunca insanlığına ve empatisine tutunma gücü veren Hıristiyanlık.

Ben tipik bir Hıristiyan değilim. Tipik bir şey değilim. Ruhani inançlarım Culdee gibi erken dönem Kelt kiliselerinin ve hatta Valentinyanlar ve Collyridianlar gibi daha erken dönem mistik gnostik mezheplerin karmaşık ve zaman zaman aykırı bir karışımıdır. Voodoo, Santeria ve Candombe uygulayanlar nasıl Hıristiyan ise ben de aynı anlamda bir Hıristiyanım. Benim Hıristiyanlığım, fethedilenlerin ve ezilenlerin, kanlıların ve boyun eğmeyenlerin Queered halk Hıristiyanlığıdır.

Ama ben hala bir Hıristiyanım ve tıpkı Roma'nın kendi emperyal kriz çağında olduğu gibi Amerika'nın da bu tür bir ruhaniliğe her zamankinden daha fazla ihtiyacı olduğuna yürekten inanıyorum.

Kilise ve devletin hükümraniği altında her felsefe zehirli hale getirilebilir. Marx Stalin'e, Mises de Pinochet'ye indirgenebilir. Ancak bu süreç, bu değerleri merkezleştirerek ve onları öznelere yerine bireylere hitap edecek şekilde yorumlayabilecek gerçek topluluklara iade ederek kolayca tersine çevrilebilir. Bazıları Kutsal Yazılar arasındaki bu okuma pratiğini radikal sapkınlık olarak ilan edebilir, ancak Eski Ahit'i anarşizme dönüştürdüğünde Mesih'in uyguladığı tam olarak bu değil miydi?

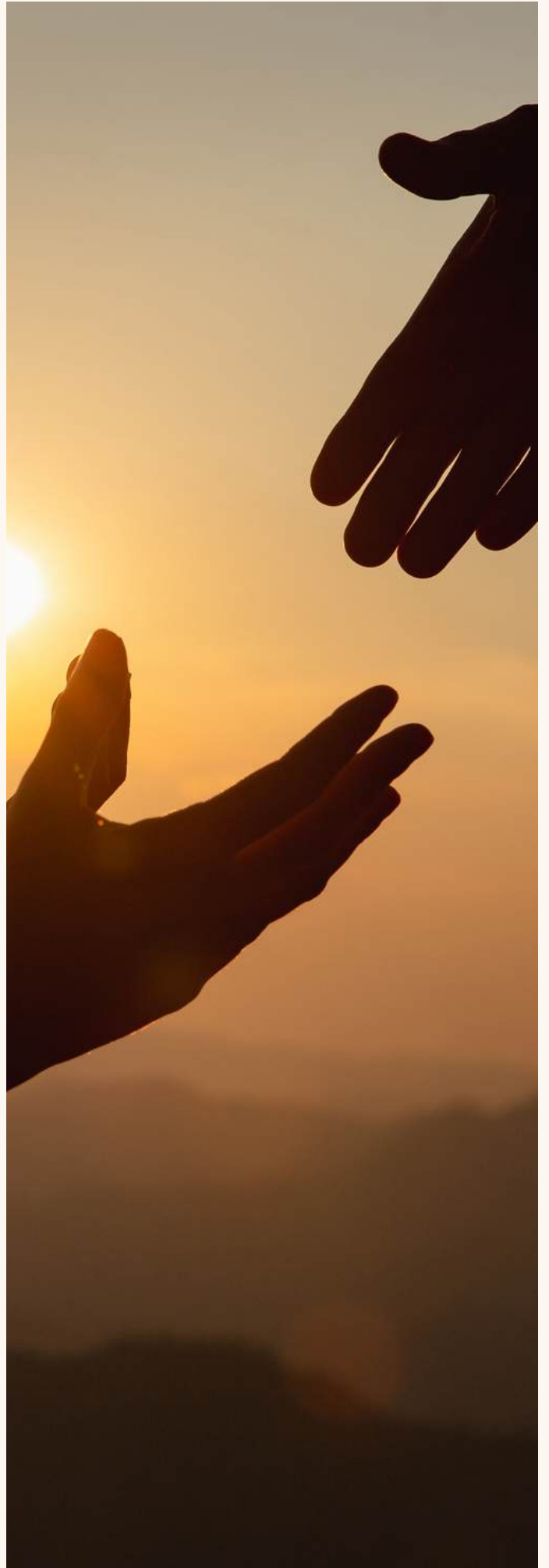
Bunun üzerine dua edin ve bana geri dönün. Ben ve tepihlerim Armageddon'a kadar burada olacağız.

Dipnot:

*Nicky Reid, Orta Pennsylvania'dan agorafobik bir anarko-genderqueer gonzo blog yazarı ve Attack the System'in yardımcı editörüdür . Onu internette Exile in Happy Valley adresinde bulabilirsiniz .

Kaynak:

<https://www.counterpunch.org/2025/01/03/how-imperialism-stole-christianity-and-why-we-should-steal-it-back/>

Dünyanın Dört Eski İmparatorluğu Batıyor

YAZAR: ALFREC MCCOY KAYNAK: TOMDISPATCH.COM/

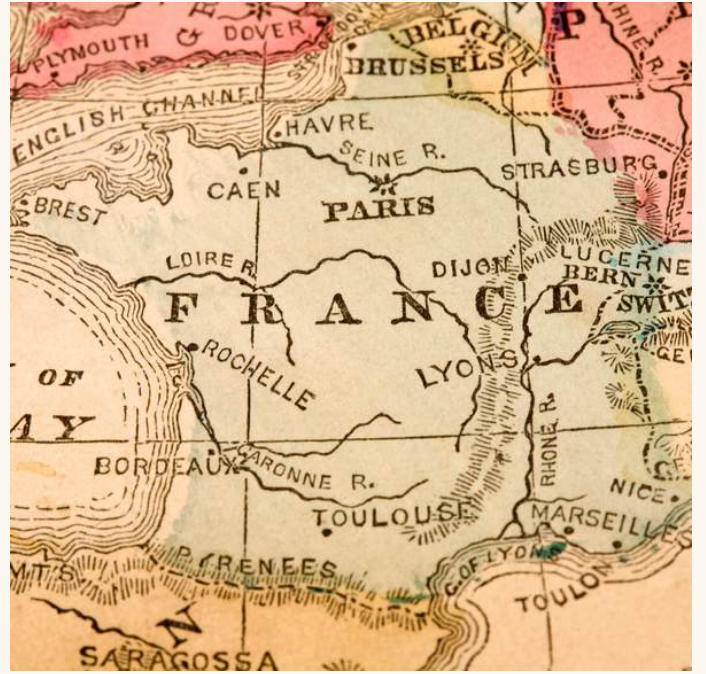
Karanlık bir camdan çığır açan değişimin geleceğine
Yaklaşık 2000 yıl önce, gezgin bir vaiz olan Tarsuslu Saul, Yunanistan'ın Korint kentindeki yolundan sapmış bir cemaate yazıyordu. İlginçtir ki, onun sözleri tarihin ufkunun hemen ötesinde bizi bekleyen dönüm noktası niteliğindeki değişimi hala ifade ediyor. “Şimdilik karanlık bir camdan bakıyoruz,” diye yazmıştı. “Şimdi kısmen biliyorum, ama sonra tamamen bileceğim.” Gerçekten de seçimlerden savaşlara kadar büyüleyici olaylarla dolu bir şimdiye kapılmış bir halde, biz de geleceğin gözlerimizin önünde nasıl şekilleneceğini göremeyen karanlık bir cama bakıyoruz. Gelecek, uzun zamandır dünyamıza hakim olan dört imparatorluğun çöküşte olduğuna dair işaretlerle dolu.

Soğuk Savaş'ın 1990'da sona ermesinden bu yana, Çin, Fransa, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi dört köklü imparatorluk, uluslararası ilişkilerin neredeyse her yönü üzerinde orantısız bir etkiye sahip oldu. Modadan yemeğe, spordan silah, ticaret ve teknolojiye kadar bu dört güç, her biri kendi tarzında, son 35 yıldır küresel gündemin belirlenmesine katkı sağladı. Hem askeri hem de ekonomik olarak geniş yabancı toprakları yöneten bu ülkeler, aynı zamanda olağanüstü bir zenginlik ve dünyanın geri kalanının gıpta ettiği bir yaşam standardı yaşadı. Eğer şimdi birinin diğerini takip etmesi yerine kolektif bir çöküş meydana gelirse, henüz şekli hayal bile edilemeyen yeni bir dünya düzeniyle karşılaşabiliriz.

Bir zamanlar Françafrique adıyla anılan bir imparatorluk

Kuzey Afrika'daki Fransız yeni-sömürge imparatorluğundan başlayalım. Bu imparatorluk, dünya düzenimizin nasıl işlediği ve neden bu kadar hızlı kayb olduğu konusunda bize çok şey öğretebilir. Doğal kaynaklardan büyük ölçüde yoksun, nispeten küçük bir devlet olan Fransa, küresel gücünü büyük imparatorlukların etkileyici güçleriyle daha iyi gizleyebildiği türden bir acımasızlıkla — acımasız gizli operasyonlar, cesur askeri müdahaleler ve kurnaz mali manipülasyonlarla — kazandı. Fransa, 1960 yılında Kuzey Afrika'yı resmen dekolonize etmesinden sonraki 60 yıl boyunca, 14 Afrika ülkesini ele alarak bir yeni-sömürge imparatorluğu inşa etmek için her türlü diplomatik aracı kullandı. Bu yapı, Afrika'nın dörtte birini kapsıyor ve eleştirilenler tarafından Françafrique olarak adlandırılıyordu. Bu post-kolonyal düzenin mimarı, Parisli bir "gölgelerin adamı" olan Jacques Foccart'tı. Foccart, devletin gizli servisinin Afrika bölümündeki 150 ajanı kullanarak, 1960'tan 1997'ye kadar Fransa'nın "Afrika cumhurbaşkanı danışmanı" olarak görev yaptı ve kıtanın kuzeyindeki başkanlık saraylarıyla kişisel bağlantılar geliştirdi. Bu yeni-sömürge imparatorluğun bir parçası olarak Fransız paraşütçü birlikleri (dünyanın en zorlu özel kuvvetleri arasında yer alıyordu), 1960'tan 2002'ye kadar Kuzey Afrika'ya 40'tan fazla müdahalede bulunarak giriş çıkış yaptı. Bu arada, oradaki bir düzineden fazla müşteri devlet, canlı kişilik kültürleri, sistemik yolsuzluk ve devlet terörüyle örtülü otokratik liderlere sahipti.

Paris, bu sayede, 1967-2009 yılları arasında Gabon'un petrol zengini başkanı olan Omar Bongo gibi uyumlu diktatörlerin görevde kalmasını sağladı. Hammaddelerini neredeyse yalnızca Fransa'ya ihraç eden bu ülkelerin sağlam ekonomik temeli, Fransız hazinesine eski sömürgeleri üzerinde neredeyse tam bir mali kontrol sağlayan ortak bir para birimi olan CFA frangına dayanıyordu. Paris'in bakış açısına göre oyunun amacı, endüstriyel ekonomisi için kritik öneme sahip mineraller, petrol ve uranyum gibi ucuz malları sağlamaktı. Bu amaçla, Foccart karanlık sanatların ustası olduğunu kanıtladı ve Fransız nüfuzunu sonsuza dek en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen gizli operasyonlarda paralı askerler ve suikastçılar gönderdi. Françafrique'in örnek devleti şüphesiz o dönemde orman imtiyazları, uranyum madenleri ve petrol sahaları bakımından zengin, ancak yarım milyon nüfuslu fakir bir ülke olan Gabon'du. Ülkenin ilk cumhurbaşkanı 1967'de Paris'te bir hastanede ölümcül kanser tedavisi görürken, Foccart seçimleri manipüle etti ve o zamanlar yalnızca 31 yaşında olan, Fransız istihbaratından Omar Bongo'yu göreve getirdi. 1971'de Bongo'nun yozlaşmış yönetimine karşı siyasi muhalefet yoğunlaşınca, Foccart'ın ofisi kötü şöhretli suikastçı ve paralı asker Bob Denard'ı gönderdi. Önemli bir muhalefet lideri bir gece sinemadan eve döndüğünde, "Bay Bob" gölgelerden çıkıp adamı karısı ve çocuğunun önünde vurdu. Foccart'ın ağı, başkanlık

muhafızlarını eğiterek ve Fransız petrol tesislerini korumak için bir güvenlik gücü oluşturarak Bongo'nun iktidarını güvence altına aldı.

1993, 1998 ve 2005 yıllarında yapılan hileli seçimlerle Bongo iktidarda kalırken, Fransız yetkililer onun yolsuzluklarına göz yumdu ve Fransa'nın önde gelen petrol şirketinden yılda 100 milyon dolardan fazla yasadışı ödeme yapılmasını sağladı. Nihayet 2009 yılında öldüğünde, yerine geçen oğlu Ali-Ben Bongo, Fransa'da 190 milyon dolar değerinde 33 lüks mülkü ve nüfusunun üçte biri günde iki dolara eşdeğer bir gelire sefalet içinde yaşayan bir ülkeyi miras aldı. Ancak Ağustos 2023'te, çok sayıda hileli seçimin ardından, Ali Bongo nihayet bir askeri darbe ile devrildi ve yaklaşık 60 yıl süren bir hanedan sona erdi.

Ali Bongo'nun düşüşü, Françafrique'in kaderi için bir işaret olacaktı. Önceki on yıl boyunca Fransa, Sahra Çölü'nün hemen güneyinde, Afrika kıtasını boydan boya saran kurak bir şerit olan Sahel bölgesindeki altı ülkede İslamcı teröristlerle savaşmak üzere yaklaşık 5.000 seçkin asker konuşlandırmıştı.

Ancak 2020 yılına gelindiğinde, bu nispeten yeni ülkelerin çoğunda egemenliklerinin tekrar tekrar ihlal edilmesine karşı milliyetçi bir bilinç yükselmeye başladı ve Fransız güçlerinin geri çekilmesi için baskı oluştu. Fransız askerleri Mali, Nijer ve Burkina Faso'dan çekilirken, Rusya'nın gizli Wagner Grubu paralı askerleri devreye girdi ve 2023'e gelindiğinde bu ülkelerde giderek daha aktif hale geldi.

Daha geçen ay Çad Dışişleri Bakanı, Fransız güçlerini Sahel'deki son dayanak noktalarından da çıkararak ülkesinin "egemenliğini ortaya koyma" zamanının geldiğini açıkladı ve 60 yıllık yeni-sömürge hakimiyetinin ardından Françafrique'i fiilen sona erdirdi. Aynı aylarda Çad, bir ABD Özel Kuvvetler eğitim birimini de sınır dışı ederken, yakınlardaki Nijer, ABD Hava Kuvvetleri'nin 110 milyon dolar maliyetle inşa ettiği 201 numaralı hava üssüne erişimini iptal etti ve Rusya, bölgede aktif kalan tek yabancı güç olarak kaldı.

Rusya'nın kırılğan imparatorluğu

Fransa'nın Afrika imparatorluğu ekonomik zorunluluklardan kaynaklanırken, Rusya'nın bu yüzyılın başlarından itibaren imparatorluğunu yeniden canlandırması tamamen jeopolitik nedenlere dayanıyordu. Soğuk Savaş'ın son yıllarında, 1989'dan 1991'e kadar, Sovyetler Birliği çöktü ve Moskova, yedi Doğu Avrupa uydu devletinden ve 22 serbest piyasa demokratik ülkesi haline gelecek olan 15 "cumhuriyetten" oluşan bir imparatorluğu kaybetti.

2005 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşünü "yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi" olarak nitelendiren Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 2008 yılında Gürcistan NATO üyeliğiyle flört etmeye başladığında bu ülkeyi işgal etti; 2020-2021 yıllarında Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki bir çatışmayı çözmek için asker konuşlandırdı ve 2022'de, sadık bir Rus müttefikine meydan okuyan demokrasi yanlısı protestocuları vurmak için binlerce Rus özel kuvvetini Orta Asya'daki Kazakistan'a gönderdi.

Ancak Moskova'nın asıl hamlesi, 2020 yılında hileli bir seçimin ardından Belarus diktatörü Alexander Lukaşenko'yu destekleyerek demokratik muhalefeti bastırıldığı ve Minsk'i adeta bir müşteri devleti haline getirdiği eski Sovyet bölgesi Doğu Avrupa'ya yönelikti. Bu arada Putin, 2014 Maidan "renkli devriminde" sadık vekilinin devrilmesinden sonra Ukrayna'ya yönelik baskısını sürdürdü. Önce Kırım'ı ele geçirdi, ardından Rusya'ya komşu doğu Donbas bölgesindeki ayrılıkçı isyancıları silahlandırdı ve nihayet 2022'de yaklaşık 200.000 askerle ülkeyi işgal etti.

Ancak Putin'in belki de en cesur hamlesi, NATO'ya karşı iki kıtaya yayılan ve çok az anlaşılan jeopolitik bir kuşatma manevrasıydı. Moskova, 2015'ten itibaren Suriye'nin kuzeyinde bir deniz üssü ve bir hava alanı kurarak Türkiye'nin NATO bariyerini aştı ve müttefiki Beşar Esad'ı Şam'da iktidarda tutmak için Halep gibi şehirleri harabeye çevirecek bir bombardıman kampanyası başlattı. 2021 yılında Moskova, bir başka ABD müttefiki İsrail'i aşarak Mısır'a iki düzine gelişmiş Sukhoi-35 jet savaş uçağı tedarik etmeye başladı ve bu uçaklar, Amerikan F-35'leriyle uçan İsraili pilotlara karşı rekabet edebilecekti. Putin'in bölgeye yönelik hamlesini tamamlayan hamlesi, Suudi Arabistan'ın tahtsız lideri Prens Muhammed bin Selman ile ortak çıkarlar üzerine dostane ilişkiler kurarak petrol ihracatçıları olarak iş birliğini derinleştirmek oldu. Suriye'deki üslerini bir sıçrama tahtası olarak kullanan Putin'in son jeopolitik hamlesi, Wagner Grubu adı verilen kötü şöhretli bir Rus paralı asker ekibi tarafından gizlice yürütülen, Sudan'dan Mali'ye uzanan bir Kuzey Afrika pivotuydu. Ancak geçtiğimiz haftalarda isyancıların aniden Şam'a girerek Suriye lideri Beşar Esad'ı Moskova'ya kaçırmaya zorlaması ve ailesinin 50 yıllık iktidarını sona erdirmesiyle Putin'in jeopolitik kurgusu ciddi bir darbe aldı.

Ukrayna'da üç yıldır süren savaşta 700.000 kayıp ve 5.000 zırhlı araç kaybına uğrayan Rusya, jeopolitik erişimini

fazlasıyla genişletmişti ve artık Esad'ı savunmak için yeterli uçakları yoktu. Aslında, Rusya'nın Suriye'deki üslerinden çekilmekte olduğuna ve böylece Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki güç projeksiyonu için önemli bir eksen kaybetmekte olduğuna dair işaretler var.

Bu arada, NATO Genel Sekreteri Mark Rutte, "Rusya'nın düşmanca eylemlerinin tırmanmasını" ve "özgürlüğümüzü ve yaşam tarzımızı ezme girişimini" kınarken, Batı Avrupa savunma sanayilerini güçlendirmeye ve Rusya ile ekonomik bağlarını kesmeye başladı. Eğer Senatör John McCain, 2014 yılında Rusya'yı "ülke kılığına girmiş bir benzin istasyonu" olarak nitelendirirken haklıysa, Avrasya'daki alternatif enerjiye hızlı geçiş, on yıl içinde Moskova'yı daha fazla macera için gerekli mali kaynaklardan yoksun bırakabilir ve şu anda ekonomik yaptırımlardan da rahatsız olan Rusya'yı belirgin bir şekilde ikincil bölgesel bir güç konumuna düşürebilir.

Çin'in gücünün sınırları

Son 30 yıldır, Çin'in yoksul bir köylü toplumundan kentsel bir endüstriyel güç merkezine dönüşümü, modern tarihin en dramatik gelişmelerinden biri olmuştur. Gerçekten de, gezegenin en büyük sanayi gücü olarak durmaksızın yükselmesi, ona hem uluslararası ekonomik nüfuz hem de trilyon dolarlık bir küresel kalkınma programı ve dünyanın en büyük donanmasıyla temsil edilen müthiş bir askeri güç kazandırdı. Çağımızın diğer imparatorlukları gibi denizasırsı üsler ve askeri müdahaleler yoluyla genişlemek yerine Çin, sadece bitişik topraklarda askeri olarak hareket etti; 1950'lerde Tibet'i işgal etti, son on yılda Güney Çin Denizi'ni sahiplendi ve Tayvan'a boyun eğdirmek için durmaksızın manevra yaptı. Eğer Çin'in eşi benzeri görülmemiş yıllık büyüme hızı birkaç yıl daha devam etseydi, Pekin dünyanın en önde gelen gücü olma fırsatını yakalayabilirdi. Ancak Çin'in ekonomik büyüme motorunun Komünist bir komuta ekonomisi altında sınırlarına ulaşmış olabileceğine dair birçok işaret var. Gerçekten de Komünist Parti, Çin toplumunu yaygın bir gözetim altında tutarak giderek daha sıkı bir kısıpaca alırken, yetenekli yurttaşlarının yaratıcılığını felce uğrattırıyor olabilir. 2022'ye kadar 11 milyon mezun veren üniversite eğitimindeki hızlı artışın ardından, Çin'in genç işsizlik oranı aniden ikiye katlanarak %20'ye yükseldi ve bir yıl sonra %21,3'e çıkmaya devam etti. Paniğe kapılan Pekin, daha düşük bir oran üretmek için istatistiksel yöntemlerini manipüle etti ve aslında %30, hatta %40'a ulaşmış olabilecek genç işsizlik oranını gizlemek için sahte rakamlar uydurmaya başladı. Kasım 2022'de, Çin'in en az 17 şehrinde sıfır Covid karantinalarına karşı protestoların patlak vermesiyle gençlerin komünist devletin hakimiyetini kırma potansiyeli ortaya çıktı. Binlerce genç, "İnsan haklarına ihtiyaç var, özgürlüğe ihtiyaç var" sloganları atarak Devlet Başkanı Xi Jinping ve Komünist Parti'ye "istifa" çağrısında bulundu. Ülkenin makroekonomik istatistikleri de giderek kötüleşiyor. On yıllar süren hızlı büyümenin ardından %13'e ulaşan gayrisafi yurtiçi

hasıla büyüme oranı, son dönemde %4,6'ya düştü. The New York Times'ın haberine göre, 2022 yılına gelindiğinde Çin'in 31 vilayeti, ülke ekonomisinin yarısına eşdeğer olan 9,5 trilyon dolarlık felç edici kamu borcunu omuzluyordu. O zamandan bu yana 20 büyük şehir, ekonomiyi canlandırmak için çılgınca harcamalar yaparak iflasın eşiğine geldi. Durgunlaşan iç ekonomisinin ötesinde pazarlar arayan Çin, küresel elektrikli araç alımlarının şimdiden %60'ını gerçekleştirmişken, ucuz elektrikli otomobillerini ihraç etmek için büyük bir girişim başlattı. Ancak bu girişim, dünya genelinde yükselen gümrük duvarlarına çarpacak üzere. Çin'in göz korkutucu ordusu bile biraz kağıttan kaplan olabilir. Yıllarca yabancı silahları klonlayan Pekin'in silah ihracatının, alıcıların bu silahları teknolojik açıdan yetersiz ve savaş alanında güvenilmez bulması nedeniyle son yıllarda düştüğü bildiriliyor. Ayrıca askeri teknolojisi ilerlemeye devam etse de Çin'in yaklaşık 50 yıldır savaşmadığını da unutmamak gerekir. Buna rağmen, Başkan Xi, Çin halkına Tayvan'ın "anavatanla yeniden birleşmesinin tarihi bir kaçınılmazlık" olduğunu vaat etmeye devam ediyor. Ancak Pekin, bu vaadini yerine getirmek ya da halkını büyüyen ekonomik sorunlardan uzaklaştırmak için Tayvan'a karşı bir savaş başlatırsa, sonuç felaket olabilir. Birleşik silahların — hava, deniz ve kara kuvvetlerinin karmaşık koordinasyonu — konusundaki deneyimsizliği, herhangi bir amfibi işgal girişimi sırasında feci kayıplara yol açabilir. Üstelik bir zafer bile ihracat ekonomisine büyük zarar verebilir.

Amerikan yüzyılının sonu

Dünya üzerindeki diğer büyük emperyal güç söz konusu olduğunda, kabul edelim ki, Donald Trump'ın ikinci dönemi, Amerika'nın dünyanın önde gelen süper gücü olarak yaklaşık bir yüzyıllık hakimiyetinin sonunu işaret edecek gibi görünüyor. 80 yıla yaklaşan küresel hegemonyanın ardından, ABD'nin dünya liderliğini koruması için gerekli olan beş temel unsur var: Asya ve Avrupa'daki güçlü askeri ittifaklar, sağlıklı sermaye piyasaları, doların dünyanın rezerv para birimi olarak rolü, rekabetçi bir enerji altyapısı ve çevik bir ulusal güvenlik aygıtı. Ancak çevresini dalkavuklarla saran ve yaşlanmaya bağlı bilişsel gerilemeden muzdarip olan Trump, sınır tanımaz iradesini her şeyin üzerinde tutmaya kararlı görünüyor. Bu durum, bu alanların her birine, farklı şekillerde ve farklı derecelerde olsa da zarar verilmesini neredeyse garanti ediyor. Soğuk Savaş döneminin sonunda Amerika'nın tek kutuplu gücü, elbette yerini çok kutuplu bir dünyaya bıraktı. Önceki yönetimler, Avrupa'daki NATO ittifakını ve Hint-Pasifik bölgesinde altı örtüşen ikili ve çok taraflı savunma paktını dikkatle yönetmişti. Ancak NATO'ya, özellikle de NATO'nun kritik karşılıklı savunma maddesine yönelik açık düşmanlığı göz önüne alındığında, Trump'ın bu ittifakın içini boşaltmasa bile önemli ölçüde zarar görmesine yol açması muhtemeldir. Asya'da ise Avustralya ya da Güney Kore gibi demokratik müttefikler yerine Çin'in Xi'si veya Kuzey Kore'nin Kim Jong-un'u

gibi otokratlara yakın durmayı tercih ediyor. Trump'ın bu tür müttefiklerin "beleşçi" olduğuna ve ödeme yapmaları gerektiğine dair inancı, Amerika'nın Hint-Pasifik'teki kritik ittifaklarının başarılı olmasını pek mümkün kılmıyor ve muhtemelen Güney Kore ile Japonya'nın ABD'nin nükleer şemsiyesinden ayrılıp tamamen bağımsız güçler haline gelmesine neden olacak. Kendi "dehasına" olan inancıyla Trump, ABD'nin küresel gücünün temel ekonomik unsurlarına zarar vermeye mahkum görünüyor. Gümrük tarifesi muafiyetleri ve kurumsal düzenlemeler konusunda kayırmacılık yapma eğilimi, ikinci dönemini "ahbap çavuş kapitalizmi" terimine yeni bir anlam kazandırabilirken sermaye piyasalarını da geriletebilir. Planladığı vergi indirimleri, federal açığı ve ulusal borcu önemli ölçüde artırırken, doların son dört yılda zaten önemli ölçüde azalmış olan küresel nüfuzunu daha da azaltacaktır. Gerçeklere meydan okuyan Trump, eski enerji kaynakları olan kömür, petrol ve doğal gazı bağlı kalmayı sürdürüyor. Ancak son yıllarda güneş ve rüzgar enerjisinden üretilen elektriğin maliyeti fosil yakıtların maliyetinin yarısına düşmüş durumda ve bu eğilim devam ediyor. Geçtiğimiz 500 yıl boyunca küresel güç, enerji verimliliği ile eş anlamlı olmuştur. Trump, Amerika'nın yeşil enerjiye geçişini durdurmaya çalıştıkça, ülkenin rekabet gücünü sayısız şekilde sekteye uğratabilecek ve gezegene daha fazla zarar verecektir. Kritik ulusal güvenlik görevleri için yaptığı tercihler de ABD'nin küresel gücü açısından iyiye işaret değil. Savunma Bakanı olarak seçtiği Peter Hegseth, bir Fox News yorumcusu olmasına rağmen devasa Pentagon bütçesini yönetme deneyiminden yoksun. Benzer şekilde, Trump'ın ulusal istihbarat direktörlüğüne seçtiği Tulsi Gabbard, bu son derece teknik alanda hiçbir deneyime sahip değil ve doğru istihbarat değerlendirmeleri söz konusu olduğunda muhakemesini gölgeleyecek türden komplo teorilerine eğilimli görünüyor. Son olarak, Trump'ın FBI direktörü adayı Kash Patel, büroya yönelik kritik karşı istihbarat sorumlulukları yerine başkanın yerel eleştirmenlerini cezalandırmayı vaat ediyor. Trump emekli olduğunda (şüphesiz sadık takipçilerinin övgüleriyle), yirmi yıllık yavaş emperyal gerilemeyi tek bir başkanlık dönemine sıkıştırmış olacak ve Washington'un dünya liderliğini zamanından önce etkili bir şekilde sona erdirecek.

Yeni bir dünya düzeni mi?

Peki, bu dört imparatorluk parçalanırsa ya da tamamen çökerse, sırada ne var diye sorabilirsiniz. Değişim güçleri o kadar karmaşık ki, kimsenin ortaya çıkabilecek dünya düzeni (ya da düzensizliği) hakkında gerçekçi bir vizyon sunabileceğinden şüpheliyim. Ancak, eski bir düzenin kesin bir şekilde çöktüğü ve yeni bir düzenin ister vaatlerle dolu ister tehditlerle yüklü olsun, kaçınılmaz görüldüğü bir tarihsel dönüm noktasına yaklaştığımız anlaşılıyor. Bu, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ya da Soğuk Savaş'ın kapanışı gibi bir an olabilir — eski düzenin kesin bir şekilde sona erdiği ve yeni düzenin yükseldiği bir dönem.

Yeni Suriye Ve Türkiye'nin Enerji Hedefleri

YAZAR: KARİM ELGENDY

KAYNAK: WWW.CHATHAMHOUSE.ORG/

Suriye'de 54 yıllık Esad hanedanlığının aniden çökmesi, yeni bir bölgesel düzen için olanaklar yarattı. Ancak Suriye'deki mültecilerin çoğuna ev sahipliği yapan ve kazanan tarafı destekleyen Türkiye, bu geleceği şekillendirmek için öncü bir konumda. Suriye'nin yeniden inşasının maliyetinin 400 milyar dolara ulaşacağı tahmin ediliyor ve Türk şirketleri, Suriye'nin devlet öncülüğündeki ekonomisinin serbest piyasaya dönüşmesi halinde büyük ihaleleri almak için iyi bir konumda. Diplomatik açıdan Ankara, Suriyeli isyancılara verdiği destekten yararlanarak Şam'daki yeni hükümetle elverişli savunma anlaşmaları müzakere edebilir - potansiyel olarak Azerbaycan, Katar, Somali ve Libya ile yaptığı benzer anlaşmaları tekrarlayabilir. Bu tür düzenlemeler, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik derinliğini önemli ölçüde artıracaktır. Deniz sınırlarının belirlenmesi başka bir önemli fırsat sunuyor. Yeni bir Suriye hükümeti, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) iddialarını tanımaya daha yatkın olabilir ve bu da Ankara'nın Yunanistan ve Kıbrıs ile devam eden ihtilaflardaki konumunu güçlendirebilir. Bu durum hem Türkiye'nin iddialarını hem de yalnızca Ankara tarafından tanınan fiili bir devlet olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin hak iddialarını içerebilir. Bu fırsatlar, Ankara'nın Türkiye'yi bölgenin önde gelen enerji merkezi haline getirmek için yeniden çaba sarf ettiği bir dönemde ortaya çıktı. Bu yeniden canlanan hedefler, geçen ay İstanbul'da düzenlenen büyük bir enerji zirvesinde tam anlamıyla gözler önüne serildi. Türk yetkililer, Azerbaycan, Libya ve Özbekistan gibi önemli gaz üreticilerinin yanı sıra Gürcistan gibi transit ülkelerden ve Doğu Avrupalı ithalatçılardan temsilcileri ağırladı. Ankara'nın vizyonu, Türkiye'nin doğusundaki ve güneyindeki gaz üreticileri ile batısındaki pazarlar arasında kilit geçiş noktası olarak hizmet etmesi yönünde. Mevcut enerji altyapısı, bu hedefler için iyi bir temel oluşturuyor. Azerbaycan gazını Avrupa'ya taşıyan Güney Gaz Koridoru'nun bir parçasını oluşturan Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı, WWW.KRITIKBAKIS.COM

Türkiye'nin bir transit ülke olarak uygunluğunu zaten kanıtıyor. Ülkede ayrıca yedi gaz boru hattı, beş LNG terminali, üç yüzer depolama ünitesi ve iki yeraltı depolama tesisi bulunuyor. Ayrıca ticaret için kullanılabilecek önemli miktarda fazla ithalat kapasitesine sahip. Yeni ve istikrarlı bir Suriye devletinin ortaya çıkma olasılığı, Türkiye için bu potansiyelden faydalanma fırsatı yaratıyor. Suriye'nin batısında bir gaz boru hattı inşa ederek ve mevcut Arap Gaz Boru Hattı ağına (Suriye, Ürdün ve Mısır'ı birbirine bağlayan) bağlanarak Türkiye, İsrail ve Mısır gibi bölgesel gaz üreticilerine Avrupa pazarlarına mevcut LNG alternatiflerinden daha ticari bir rota sunabilir. Bu, Mısır, İsrail, Yunanistan, Kıbrıs, Filistin, Ürdün, İtalya ve Fransa'yı içeren bir ittifak olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na (DAGF) etkili bir şekilde meydan okuyacaktır. DAGF'nin amiral gemisi olan EastMed Boru Hattı projesi, İsrail ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlayan 1900 kilometrelik derin su boru hattı önerisinin teknik ve mali uygulanabilirlik konusunda zorluklarla karşılaşması nedeniyle fazla ilerleme kaydedemedi. Bu boru hattı, 2022 yılında ABD'nin desteğini çekmesiyle de önemli bir darbe aldı. Suriye üzerinden Türkiye'nin mevcut altyapısına karadan bağlanacak bir güzergâh, daha kısa, teknik olarak daha basit ve daha maliyet etkin bir alternatif sağlayabilir. Bu, aynı zamanda yakın zamanda açık deniz arama çalışmalarına başlayan ve kendi ihracat altyapısına sahip olmayan Lübnan için de gelecekte bir fırsat sunabilir. Lübnan, DAGF üyesi değildir ve gaz arama çalışmalarının başarılı olması durumunda Türk rotasını özellikle cazip bulabilir. Ayrıca Suriye'deki istikrar, Katar doğal gaz sahalarını Suudi Arabistan, Ürdün ve Suriye üzerinden Türkiye'ye bağlayacak ve uzun süredir askıda olan boru hattı projesinin yeniden canlanmasını sağlayabilir. Bu plan, Esad rejimi tarafından Rus gazının Avrupa pazarlarına ihracatını koruma amacıyla reddedilmişti. Türkiye Enerji Bakanı Alparslan Bayraktar, Esad'ın devrilmesinden sadece iki gün sonra, bu planın yeniden gözden geçirilmesine açık olduğunu kamuoyuna açıkladı.

Fosil yakıtların ötesinde

Özellikle, Bayraktar, Ankara'nın Suriye ile fosil yakıtların ötesine geçen bir enerji yeniden inşa iş birliğiyle ilgilendiğini de vurguladı. Türkiye, yenilenebilir enerji ağını genişletme konusunda önemli başarılar elde etti – 2023 yılında ülkedeki elektriğin yüzde 43'ü rüzgâr, güneş ve hidroelektrik enerjisinin birleşimiyle üretildi – ve bu durum Suriye'nin savaş sonrası enerji gelişimi için pratik bir plan sunuyor.

Bu model, Suriye'nin bol güneş enerjisi kaynakları ve ekonomik kalkınmayı desteklemek için elektrik üretim kapasitesini acilen yeniden inşa etme ihtiyacı göz önüne alındığında özellikle önemlidir.

Türkiye-Suriye şebeke entegrasyonu, gelişmekte olan bir Doğu Akdeniz elektrik ağına önemli bir düğüm işlevi görecektir. Bu tür bir altyapı, yenilenebilir enerji kaynaklarının düzensizliğini yönetmeye yardımcı olacak ve Türkiye'yi büyüyen bir bölgesel enerji sisteminin kuzey çıpası olarak konumlandıracaktır.

Ağın diğer bileşenleri – Mısır-Suudi Arabistan Ara Bağlantısı, Büyük Deniz Ara Bağlantısı (İsrail-Kıbrıs-Yunanistan) ve GREGY Ara Bağlantısı (Mısır-Yunanistan) – toplu olarak bölgesel enerji güvenliğini dönüştürebilecek ve yenilenebilir enerji entegrasyonunu destekleyebilecek yeni bir enerji mimarisini temsil etmektedir.

Ayrıca, ekonomik iş birliğini teşvik edebilir ve artan karşılıklı bağımlılık yoluyla jeopolitik gerginliklerin azaltılmasına yardımcı olabilir. Esad'ın düşüşünden sonra Türkiye'nin stratejik açılımı hem fırsatlar hem de stratejik tercihler sunuyor. Gelişmekte olan bölgesel güç mimarisi umut verici olsa da önemli yapısal ve pazar zorluklarıyla karşı karşıya. Suriye'de istikrarlı ve uluslararası alanda tanınan bir hükümetin kurulması belirsizliğini koruyor. Suriye'de olumlu bir siyasi sonuç elde edilse bile Türkiye, kritik bir kararlar karşı karşıya: azalan getirilerle karşılaşabilecek geleneksel gaz merkezi hedeflerini sürdürmek mi, yoksa bu andan yararlanarak kendisini bölgenin temiz enerji dönüşümünün merkezinde konumlandırmak mı? Türkiye'nin gaz merkezi hedefleri, ters rüzgarlarla karşı karşıya. Avrupa'nın gaz talebinin 2030 sonrasında azalması ve uluslararası finansörlerin fosil yakıt altyapısına yatırım yapma iştahının azalması, bu zorlukların başında geliyor. Geleneksel gaz şebekeleri yerine sürdürülebilir enerjiye öncelik vermek, Türkiye'nin geçici stratejik avantajını kalıcı bölgesel etkiye dönüştürebileceği en iyi yöntem gibi görünüyor. Her durumda, Ankara'nın önümüzdeki aylarda yapacağı tercihler, bölgesel bir merkez olarak geleceği ve tüm Doğu Akdeniz enerji manzarası açısından çok önemli olacak.

İslam Dünyasının İlk Büyük Direnişi; İstiklal harbi Ve Kuvayi Milliye

TURAN KIŞLAKÇI

www.kritikbakis.com

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1918-1923 arasında Kuvayı Milliye Hareketi, Osmanlı topraklarının işgaline ve halkının büyük acılara rağmen, bağımsızlık mücadelesini sadece kendi topraklarında değil, bütün İslam dünyasında yaymayı başarmıştır. Kuvayı Milliye, yalnızca Türk, Kürt ve Arap milletinin değil, ümmetin ortak vicdanında yankı bulan bir direnişin sembolü olmuştur.

Bir Milletın Kurtuluğu, Ümmetin Umudu: İstiklal Harbi ve Kuvayı Milliye Hareketi

Trablusgarp, Yemen ve Balkan savaşlarının ardından Birinci Cihan Harbi'nin ateşi Osmanlı coğrafyasını sardı. Çanakkale'den Selman-ı Pak'a, Kutü'l-Amare'den Kafkaslar'a, Sina'dan Filistin'e ve Suriye'ye kadar nice cephede Osmanlı orduları zorlu mücadelelere girişti. Bu savaşların bedeli ağır oldu: Osmanlı ordusundan bir milyon asker şehit düştü; yüz binlercesi esir alındı ya da kayboldu. Türk, Kürt, Arap ve hatta Hristiyan Osmanlı vatandaşları, bu çetin cephelerde omuz omuza savaştı. Çanakkale'den Libya'ya, Balkanlar'dan Yemen'e, Kafkaslar'dan Irak'a Osmanlı şehitliklerini ziyaret ettiğinizde, bu milletlerin kader birliği içinde yan yana yatan şehitlerini görürsünüz. 1910 ile 1918 yılları arasında Osmanlı topraklarında neredeyse her aile bir şehit verdi. Evler, çocuklar, kadınlar ve yaşlılardan başka kimseye kalmadı; topraklar yetim çocuklar ve dul kadınlarla dolup taştı. Bütün bir coğrafya fakirlikten de kırılıyordu. Her köşesinde derin bir hüznün ve ağıtların yankılandığı Osmanlı coğrafyası, acının sessiz şahidi haline geldi. 1918 yılında Birinci Cihan Harbi'nin hemen ardından İstanbul işgal edildi. Ardından İzmir, Trakya ve Anadolu'nun dört bir yanını, İngiliz, Fransız, Yunan ve İtalyan işgaline sahne oldu. Başkent İstanbul esaret altındaydı; Halife adeta sarayına hapsedilmişti. Ancak Osmanlı ordusunun komutanları ve askerleri, Trablusgarp ve Cezayir'de işgalcilere karşı sergiledikleri direnişi bu kez Anadolu topraklarında yeniden göstermek üzere harekete geçecekti. Sultan Vahdettin, komutanlarını buldukları yerlerde birlikler kurmaları ve işgalcilere karşı direnişi başlatmaları hususunda gizlice destekliyor, maddi ve manevi yardımlarını iletiyordu. Bu direnişi, Emir Abdülkadir Cezairi, Abdülhamid bin Badis, Abdülkerim el-Hattabi, Ömer Muhtar ve Kafkas Kartalı Şeyh Şamil gibi kahramanların mücadelesini andıracaktı. Ünlü şair ve yazarımız Süleyman Nazif, kaleme aldığı yazılarda, emperyalizme karşı mücadelede bu kahramanların hayatlarını örnek gösteriyordu. Edirne'den Kars'a, İzmir'den Maraş'a, Rize'den Diyarbakır'a uzanan geniş bir coğrafyada, uzun yıllardır savaşlardan yorgun düşmüş halk, son bir kez kıyama kalktı. Hilafetin merkezi İstanbul'un ve Anadolu'nun işgal altında olduğu haberi, İslam âlemini derin bir hüznü boğdu. İslam dünyasının kalbi olan bu toprakların kurtuluğu için, Bengal'den Güney Afrika'ya, Endonezya'dan Tunus'a, Hindistan'dan Afrika'nın dört bir yanına kadar Müslümanlar seferber oldu. Her bir köşe, Osmanlı komutanlarının başlattığı Kuvayı Milliye hareketine maddi ve manevi destek sunmak için adeta ayağa kalktı. Bu direnişi, yalnızca bir milletin değil, ümmetin vicdanında yankılanan bir kurtuluğu destanı olacaktı. 1919 yılında Hindistan'da kurulan Hint Hilâfet Hareketi, bugünkü Pakistan, Hindistan, Bangladeş ve Keşmir'i kapsayan geniş bir coğrafyada kampanyalar başlatarak Kuvayı Milliye Hareketi için maddi yardımlar toplamaya koyuldu. Şevket Ali ve Muhammed Ali Cevher kardeşlerinin öncülüğünde, dönemin büyük Müslüman düşünürleri Ebul Kalam Azad, Ebu'l Ala Mevdudi ve Allame

Muhammed İkbâl, Hint alt kıtasını adım adım dolaşıyor, coşkulu konuşmalar yapıyor ve gazete ile dergilerde destek yazıları kaleme alıyordu. Ebu'l Ala Mevdudi'nin İzmir'in işgali ve yaşanan zulümler üzerine yazdığı küçük risale, fotokopilerle çoğaltılarak elden ele dolaştırılıyor, halkı harekete geçiriyordu. Ancak bu destek yalnızca Hindistan'la sınırlı kalmadı. Malay Yarımadası'ndan Arap dünyasına, Afrika'nın dört bir köşesine kadar Müslüman âlimler ve halklar, işgalci güçlerin baskılarına rağmen Osmanlı için sokaklara döküldü, hutbeler verdi, yardım kampanyaları düzenledi. Sadece Hindistan'dan 1921-1923 yılları arasında Türkiye'ye gönderilen yardım miktarı 122.000 İngiliz Sterlinine ulaştı. Bu meblağ, o dönemin değerine göre yaklaşık 782.070 Türk Lirasına karşılık geliyordu. Toplanan bu yardımların büyük bir kısmı, Osmanlı Bankası'nın Ankara şubesinde Mustafa Kemal Paşa'nın adına açılan hesaba yatırıldı. Hint Hilâfet Hareketi, yalnızca bir yardım girişimi değil, aynı zamanda ümmetin Osmanlı'ya (Türkiye'ye) olan gönül bağının ve dayanışma ruhunun bir tezahürüydü. Türkiye'nin hemen her şehrinde kurulan Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetleri'nin temel amacı, öncelikle Trakya, İstanbul ve Anadolu topraklarını işgalci emperyalistlerden kurtarmak, ardından da bütün mazlum Müslüman coğrafyalarını sömürgeci boyunduruktan özgürleştirmektir. Bu kutlu mücadelenin ruhu, Kuvayı Milliye, Edirne'den Maraş'a, Kastamonu'dan Şam'a, Filistin'e kadar kısa sürede dalga dalga yayıldı. Her köşede bir araya gelen cesur yürekler, ellerine geçen her türlü malzemeyi silaha dönüştürdü. Soba borusundan top, tahtadan kılıç ve ipten üzengi yaparak, imkanların kıtlığına aldırmadan emperyalist güçlere karşı kahramanca mücadele etti. Bu fedakarlığın ve direnişin ilhamı, Çanakkale cephesinde atılan ilk tohumlarda gizliydi. Çanakkale'de filizlenen Kuvayı Milliye ruhu, Anadolu'nun dört bir yanında cesarete ve dirilişe dönüşerek halkın yüreğinde yankı buldu. Bu ruh, yalnızca bir direnişin adı değil, bir milletin bağımsızlık uğruna verdiği büyük destanın kalbidir. Kurtuluğu Savaşı'nın ilk kıvılcımı, 19 Aralık 1918 günü Dört Yol Karakese köyünde Fransız askerlerine sıkılan bir mermiyle ateşlendi. 1916 tarihli Sykes-Picot Anlaşması ve 1917 Balfour Deklarasyonu ile Osmanlı topraklarını paylaşma planları yapanlar, uzun savaşlardan mağlup ve yorgun çıkan bu milletin böylesine kararlı bir direnişi sergileyeceğini asla tahmin edememişlerdi. Ancak Anadolu, sadece kendi evlatlarının değil, ümmetin dört bir yanından gelen Müslüman gençlerin ve alimlerin desteğiyle topyekün bir direnişe sahne oldu. Libya'dan Şeyh Senusi, Irak'tan Uceymi Paşa ve kabilesi, Suriye ve Filistin'den İzzettin el-Kassam, Hint alt kıtasından Abdurrahman Riyaz, Mısırlı Muhammed Salih Harp Paşa ve daha nice kahraman, Kuvayı Milliye destanına destek vermek için Anadolu'ya akın etti. Trablusgarp muharebesine katılmış olan Mısırlı Muhammed Salih Harp Paşa, hatıralarında Sakarya ve İzmir muharebeleri üzerine önemli detaylar kaydetmişti. Öte yandan, Musul, Kerkük ve Süleymaniye civarında İngilizlere karşı mücadele eden Milli Mücadele önderlerinden, el-Ezher Üniversitesi mezunu Mısırlı Şefik

Özdemir Bey'in birliğinde, Cezayir, Fas, Moritanya, Libya ve Tunus'tan gelen gençler de yer alıyordu. Anadolu yalnızca kılıçların değil, kalemlerin ve vaazların da cepheye dönüştüğü bir mücadeleye sahne oldu. Şeyh Senusi'den Emir Şekip Arslan'a, Mehmet Akif Ersoy'dan Bediüzzaman Said Nursi'ye kadar birçok Müslüman alim ve düşünür, Anadolu'dan Halep'e, Musul'dan Kerkük'e kadar halkın gönlünü direnişe kazandırmak için vaazlar verdi. Özellikle Mehmet Akif Ersoy, Ankara'da "İslam Şairi" unvanıyla karşılandıktan sonra, Kastamonu'daki Nasrullah Camii kürsüsünden başlayarak Anadolu'nun dört bir yanında yaptığı konuşmalarla Milli Mücadele'nin manevi liderliğini üstlendi. Erzurum ve Sivas kongrelerinde İslam alimlerinin desteği büyüktü. Hatta Sivas Kongresi öncesinde düzenlenen, Mehmed Akif, Bediüzzaman Said Nursi ve Şeyh Senusi'nin organize ettiği "İslam Birliği" konferansı, İslam dünyasının farklı coğrafyalarından onlarca alimin katılımıyla gerçekleşti. Bu konferansta yayımlanan ortak bildiri, Kurtuluş Savaşı'na desteğin bütün Müslümanların ortak vazifesi (farzı ayn) olduğunu ilan etti. Böylece Anadolu'nun direnişi, yalnızca bir milletin değil, ümmetin ortak vicdanı haline geldi. Milli Mücadele'nin önderliği, Osmanlı ordusu komutanları ve Müslüman alimlerin ortak iradesiyle şekillendi. 1918 yılında yayımlanmaya başlayan "Minber Gazetesi" ile Müslüman dünyayı emperyalistlere karşı cihada davet eden Mustafa Kemal Paşa, Müdafaa-yı Hukuk ve Milli Mücadele hareketinin lideri olarak seçildi. Bu davet, İslam coğrafyasının dört bir yanında yankı buldu. Mustafa Kemal Paşa, yaptığı konuşmalar ve kaleme aldığı yazılarla Müslüman halkları emperyalizme karşı ortak bir mücadeleye çağırıyordu. Onun liderliği, hem Anadolu'daki direnişin hem de ümmetin bağımsızlık arzusunun sembolü haline gelmişti. Bangladeş'in milli şairi Kazi Nazrul İslam'dan Mısırlı şair Ahmed Şevki'ye, Pakistan'ın milli şairi Muhammed İkbal'den Iraklı şair Maruf er-Rusafi'ye kadar yüzlerce Müslüman şair ve alim, Mustafa Kemal Paşa için şiirler yazdı, makaleler kaleme aldı. Bu eserlerde Mustafa Kemal Paşa, Halid bin Velid ve Selahaddin Eyyubi gibi İslam'ın büyük komutanlarına benzetiliyordu. Müslüman halklar onu "Esedü'l İslam" (İslam'ın Aslanı) olarak adlandırırken, Büyük Taarruz'da Yunan ordusunun mağlup edilmesinin ardından Şam Müftüsü, kendisine "Seyfü'l İslam" (İslam'ın Kılıcı) unvanını verdi. Milli Mücadele'nin sesini dünyaya duyurmak amacıyla Halide Edip'in öncülüğünde bir heyet tarafından Anadolu Ajansı kuruldu. Bu ajansın ilk muhabirlerinden biri, Milli Mücadele'nin fedakâr savaşçılarından Afganistanlı Abdurrahman Peşaveri idi. Onun gayreti, direnişin ruhunu bütün İslam coğrafyasına taşımıştı. Büyük Zafer'in ardından Hindistan'dan Fas'a kadar uzanan Müslüman beldelerinde coşku dolu kutlamalar yapıldı. Tunus'ta Mağrip ülkelerinin halkları, zaferin şerefine sokakları bayraklarla süsledi; geceleri mescitler ve camiler kandillerle aydınlatıldı. Kudüs'te Filistinliler, bu kutlu zafer için şükür namazı kıldı. Mevlid-i Şerifler ve Kur'an-ı Kerim tilavetleriyle zafer kutlanırken, salavatlar ve tekbirler göklere yükseldi. Dualar, Milli Mücadele'nin kahraman

ordusunun zaferine ve İslam'ın onuruna armağan edildi. Çünkü bu zafer, yalnızca Anadolu'nun değil, ümmetin her ferdinin yüreğinde yankılanan bir kurtuluş destanıydı. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılışı, derin bir manevi atmosfer içinde gerçekleşti. Hacı Bayram Camii'nde kılınan cuma namazının ardından, sancak-ı şerif, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (sav) mübarek Sakal-ı Şerifi önde taşınarak Meclis binasına kadar yürüldü. Bu kutlu yürüyüş, Milli Mücadele'nin ruhunu ve manevi dayanağını simgeliyordu. Meclis kürsüsünün arkasına, Kur'an-ı Kerim'in Şûrâ Suresi'nin 38. ayetinden ilhamla, "İşlerini istişare ile yürütürler" anlamına gelen "Ve emruhum şûrâ beynehum" yazılı bir levha asıldı. Sancak kürsüye dikildi, Kur'an-ı Kerim ve Sakal-ı Şerif kürsünün üzerine yerleştirildi. Açılış dualarla taçlandırılırken, Meclis dışında kurbanlar kesilerek bu tarihi gün kutlandı. Meclis binasında bir oda mescid olarak tahsis edildi ve Müezzin Hüseyin Efendi, Meclis açık olduğu zamanlarda vakit ezanlarını okuyarak mebusları namaza davet etti. Bu tarihi açılış, yalnızca bir Meclis'in değil, aynı zamanda milletin bağımsızlık mücadelesine olan bağlılığının ifadesiydi. Halkı ve alimleri Kuvayı Milliye ruhuna davet eden Libyalı alim Şeyh Senusi, Milli mücadeleyi "Büyük Cihad" olarak adlandırır iken, Mustafa Kemal Paşa de Şeyh Senusi'ye 3 Mayıs'ta kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini "İslam'ın tek ümidi" olarak nitelendiriyordu. Bu sözler, Milli Mücadele'nin ve TBMM'nin yalnızca bir milletin değil, tüm İslam coğrafyasının umudu olduğunu gözler önüne seriyordu. Mustafa Kemal Paşa, 16 Ocak'ta İzmit'te basın temsilcilerine ve 7 Şubat'ta Balıkesir Zağanos Paşa Camii'nde yaptığı konuşmalarda şu sözlerle Milli Mücadele'nin ruhunu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin temel ilkelerini ifade ediyordu:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, şer'i şerif ahkâmına (şerefli şeriat hükümlerine) uygun bir şekilde, şûra, adalet ve ulu emre itaat esaslarına dayanarak teşkil edilmiştir. Türkiye Devleti için hilafet meselesi doğrudan bir gereklilik arz etmemektedir. Ancak, âlem-i İslam'ın nazar-ı dikkate alınması durumunda hilafetin anlam ve varlığı söz konusu olabilir. Çünkü hilafet makamı yalnızca Türklere ait değildir; yüce âlem-i İslam'a aittir. Bugün âlem-i İslam esaret altında bulunduğundan, hilafet meselesini çözümleyip karara bağlayacak bir seviyeye ulaşılan kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi, hilafet makamını bir ümit noktası olarak muhafaza edecektir."

Bu ifadeler, Meclis'in dayandığı manevi ve ahlaki değerleri vurgularken, hilafetin İslam dünyası için birleştirici bir umut olarak görüldüğünü ortaya koyuyordu. Aynı zamanda, Milli Mücadele'nin yalnızca bir ulusun bağımsızlık savaşı değil, bütün İslam âleminin dirilişine yönelik bir adım olduğunun altını çiziyordu.

O günden bu yana, dünyanın en mazlum halklarından biri olan Afganistan, TBMM'yi ilk tanıyan ülke olarak tarihe adını yazdırmıştır. Bu sebeple, Afganistan'ın Kurtuluş Savaşı'ndan itibaren Türk halkı nazarında özel

bir yeri vardır. 1 Mart 1921'de Moskova'da imzalanan anlaşma ile Anadolu hükümetini resmen tanıyan ilk ülke olan Afganistan, aynı zamanda Ankara'ya diplomatik temsilci gönderen ilk devlet olmuştur. O yıllarda, hem Türkiye hem de Afganistan, İngiliz emperyalizmiyle amansız bir mücadelenin içindedir. İşte bu sebeple, aralarındaki dostluk ve dayanışma derin bir anlam taşır.

12 Mart'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi, Mehmed Akif'in yazdığı İstiklâl Marşı'nı, "ekseriyet-i azime" (büyük çoğunluk) ile, yalnızca bir üyenin muhalefeti dışında, "Milli Marş" olarak kabul etti. Kabulün ardından, şiirin bir kez daha okunması istendi. Hamdullah Suphi, bu sefer kürsüye çıkarak İstiklâl Marşı'nı yüksek bir coşkuyla tekrar okudu. Mustafa Kemal Paşa ve milletvekilleri, milli marş ayakta dinleyerek büyük bir saygıyla karşıladılar.

Mustafa Kemal Paşa, 9 Şubat 1923'te Hindistan Hilafet Komitesi Başkanı'na yazdığı mektubunda şu anlamlı sözleri dile getiriyordu:

"Bizim bu büyük zaferimizin doğurduğu sonuç, yalnızca Türkiye'nin kaderi üzerinde etkili olmakla kalmayacak, aynı zamanda zulüm gören bütün milletleri, kendi hayatlarını ve bağımsızlıklarını baskı altında tutan zalimlere karşı harekete geçmek için cesaretlendirecektir."

Hasıl-ı kelâm, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1918-1923 arasında Kuvayı Milliye Hareketi, Osmanlı topraklarının işgaline ve halkının büyük acılara rağmen, bağımsızlık mücadelesini sadece kendi topraklarında değil, bütün İslam dünyasında yaymayı başarmıştır. Kuvayı Milliye, yalnızca Türk, Kürt ve Arap milletinin değil, ümmetin ortak vicdanında yankı bulan bir direnişin sembolü olmuştur. Hindistan'dan Tunus'a, Endonezya'dan Mısır'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada, müslüman halklar Osmanlı'ya maddi ve manevi destek vermek için birleşmiş ve bu dayanışma, milli mücadelenin ruhunu güçlendirmiştir. Kurtuluş Savaşı, sadece bir milletin bağımsızlık mücadelesi değil, bütün mazlum coğrafyaların esaret zincirlerini kırma adına verilen ortak bir savaştır. Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde, bu mücadelenin ilhamı, hem Türk milletinin özgürlüğüne hem de İslam dünyasının dirilişine dönüşmüştür. Bu zafer, sadece Türkiye'yi değil, dünya çapında zulme uğrayan mazlum milletleri de cesaretlendirmiştir. Milli Mücadele, bir halkın bağımsızlık yolundaki kararlılığının, aynı zamanda bütün insanlık için bir direniş ve umut kaynağı olduğunu kanıtlamıştır.

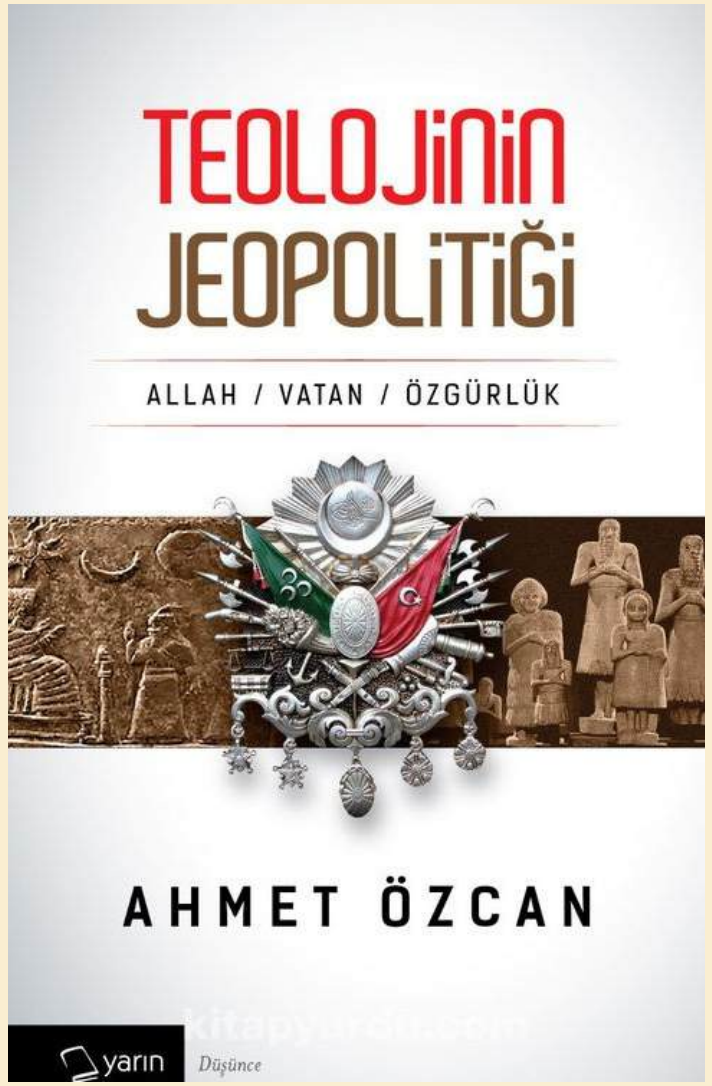

Teolojinin Jeopolitiği Allah Vatan Özgürlük

TARIK PARLAK

www.kritikbakis.com

Dini düşünce vatan sahibi kılabilir mi? Tarih, din ve devlet birbirlerinin yerine kullanılmaya müsait kavramlar mıdır? Politik, haliyle de geçişken ve reel hamleleri, bütüncül bir perspektifle içerebilecek bir siyaset felsefesinin bugün üretilebilme imkânı var mıdır? Tarih, din-devlet ilişkisinde yeni söylemler üretilebilir mi? Yolu Allah, vatan, özgürlükten geç(e)meyen bir medeniyet inşası düşünülebilir mi? Bu ve benzeri sorular birbirini çağırıştırarak kendini üretebilir, yeni cevaplar ve o cevapları takip eden yeni sorular doğabilir. Esasen doğmalıdır da... Elimizde bir kitap var; Ahmet Özcan imzalı, Teolojinin Jeopolitiği. Alt başlığı "Allah Vatan Özgürlük" olan kitapta yukarıda örnek olarak sunduğumuz ve bahsi geçen minval üzere sunabileceğimiz sorular ile ilgili önemli bir arayış metni. Ele aldığı konuyu ayrıntılı bir içerikle okuyucuya sunan Teolojinin Politigi, farklı kaynaklar ve nispetler eşliğinde hem bilgi-veri hem de his-tefekkür cephelerinden konuya yaklaşan bir metin, yani okuyucu, metni gözden geçirirken mevzuu hakkında kanaat belirtmemek veya dertsiz kalmak durumunda olamıyor. Kitap, önsözden itibaren yoğun ve samimi kitlesel itiraflar sadedinde belirlemeler ile başlasa da aslen postmodernizm ile birlikte 'kendisi olmadan asla yapılamayacak' olan bütüncül kapitalist ilişkiler ağının ortasından bir düşünüş hikâyesi anlatıyor bize. Allah'ın yarattığı vatanda, insan

özgürlüğünün esirgenmesi ve bu hırsızlık karşısında kabullenilenler ve dik duranlar... Kutupsal ayrışma... Evet, yazarın da kitap boyunca verdiği örnek ve analiz noktalarından, biz tarihin ancak çatışma gerçeğinin kabulü ile açıklanabileceğine ulaşabiliriz. (Mamon'a tapanlar ile Allah'a ibadet edenler, jeopolitiğin ürettiği sistemli dinsellikler ile özgürlükçü kadim-din-tasavvuru, tarihsel-sınıfsız Tevhid bağlıları ile politik sömürü yanlıları vs.) Kitap boyunca okuyucu din-devlet ilişkileri ekseninde uygarlığın tarihsel sürecine, aslen tarihin devrimci-itici gücü olan din hadisesinden, sömürü sistemlerinin 'anti hürriyetçiliğine', jeopolitiğin açılımlarının tahakküm haline geldiği dinlerden, İslam'ın özgürlükçü teolojisine ve bugün içinde bölgesel ve küresel özgürlüğün politik hakimiyetinin deveranına (dair düşünmeye) dahil oluyor. Teolojinin Jeopolitiği vatan, millet, evrensellik, "Din ve Devletin Birlikte Yıpranışı", "Ortak Vatan ve Millet Şuuru", "Sahte Osmanlı Senaryosu", "Emperyalist Senaryolara Karşı 'Gerçek Osmanlı'", soğuk savaş gibi kavram ve başlıklar altında ele aldığı mevzuu bağlarken, ilk sayfalardan itibaren ele alınan tarihsel birikimin, bakış açılarının ve donelerin vs. yorumlanarak sonuca ulaşılmış olması hem metindeki terkip faaliyetini gösteriyor ve hem de "bu yakanın medeniyet için nasıl bir havza olduğu" ve dahası bu oluşun ileriye dönük vaat ettiklerine dair tahliller sunuyor. Bu haliyle denilebilir ki, Teolojinin

Jeopolitiği, okuruna, geçmişten verim elde ederken geleceğe hazırlanmanın yol işaretlerine dair beyin fırtınası yapıyor. Bu üslup okura, dinamik coğrafyamızın -öyle veya böyle- siyaset ve medeniyet açısından istikbaline dair hazır cevaplar vermek yerine “el emeği, göz nuru, akıl mahsulü” fikirlerin hep birlikte üretilmesi konusunda gayrete çağıran gizli bir üslup. Fikirlerin, ideallerin ve uğrunda (gözü kapalı) ölüme gidilebilecek davaların (gayeliliğin); dönüp, dolaşıp, vardığı noktanın salt davasızlık hali değil ama davasızlığında eşlik ettiği bir sürecin yaşanması... Küreselleşmenin taktiksel dönüşüm olarak belli dönemlerde, belli ideolojik hareketlilikler ile tamamen doğal özgürlük halinin refleksini örtmesi, sürecin geldiği nokta. En hafif tabir ile bahçe sahiplerindeki gibi yok oluşun girdabına düşerken kimsenin şaşırması gerektiği bir hal üzere olan süreç; bahsi geçen mezkûr halin sürecidir. En sessiz olanların veya en çok sesi çıkanların veya da cılız bir sesle görünürcesine yokluk durumunda olanların var olduğu bir vasat hali; doğal özgürlük halinin ve bu halin çağrısının örtülmesi (küfür) ve özgürlük teolojisinin iradi sınanması (nifak)... Tüm süreç değişirken ve kapitalizmin burçlara yönelişinde özgürlüğü kovalarken, geriye kalacak olan ve aslında kalmış olan ve yine dikkatlerin yoğunlaştırılıp çıkışın aranması gereken mevcut hal; inancın sömürü teolojisine dönüşmesi, davaların yerini menfaatin aldığı, eleştirinin teori yerine ikame edilmesi, büyük devletten bahis açarken dukalığın övülmesi durumudur. Eleştiri ideoloji olduğunda, iman (güven) paraya, hedef araca tekabül eder, aracın ise bir gün amaçlaşmaması için inandıracak hiçbir veri yoktur ortada. Geriye kalan yalan bir meta anlatıdan öteye gitmez. Bu da Ahmet Özcan'ın, Teolojinin Politigi başlıklı kitabında sunduğu fikirlerin çağırdığı arayış zeminine âcizane bir katkı olsun... Değil mi yazarın belirttiği gibi, Allah, vatan ve özgürlük kelimelerinin müdafaa mevkiindeki cenahlar o kelimelerin manasını dondurmuş,”muhtevasına karşıt manalar yüklemiş”. O halde yapılacak olan mutlak bir tecrit ile ihdas edilmiş kutsallıklardan ve materyalist teorilerden kaçıp, büyük harfler ile “Allah, Vatan, Özgürlük” adlı bir kavga alanı inşa edip, “Allah, Vatan, Özgürlük”ün hem o kavganın ta kendisi hem o kavganın adı hem o kavganın zemini hem o zemini adımlanan metodolojisi olduğunu, Paris'in ortasındaki serseri ve mağrur bir siyahinin özgüveni ile çığırkanlığını yapmak olsa gerek. Geçmişin politik hengamesi bugün genel ve lokal olarak politik sahaya dair neler önerebilir. Çürümüş çağda, değerlerin değersizleştiği zamanların devamı olan anda, yolu Allah, vatan, özgürlükten geç(e)meyen bir medeniyet inşası düşünülebilir mi?

Özcan'ın kitabından takip ederek altını çizdiğimiz noktalar var...

Bu noktaları ek açıklamalar ile şöyle ifade edebiliriz... Topyekun tarih incelemesine dair düşünsel faaliyetlerin tamamı, akli ve sağduyuya yönelmiş, insanlar arasında ortak olanın keşfedilip ortaya çıkarılmasına isabet etmelidir. (Sosyal bilimler ve ilmi tektiller, insanlar arası

“ideal” doğal/birlikte yaşamı mümkün kıldığı ölçüde yaşamsaldır/değerlidir. Değer hayatı yaşanılabilir kılandır ve uğrunda yaşanılmaya uygun insani kapsamlılığı sunmalıdır.) Uygurluk, (beşerlikten Ademliğe zuhur eden, keşfedebilen, yorumlayabilen, şuurlu, bilme süreci devam eden) insanın doğayı, bilinçli eylemle kullanmasıdır. Uygurlaşmanın diyalektiği, hariçte göçebelikle ve rakiplerle, dahilde ise tefeci-bezirgan sınıflar, aşiretler ve köle-halk isyanlarıyla çelişki ve çatışmaları ifade eder. Çözülemeyen çelişkiler, uygurlukların ölümüne yol açar. (Haliyle çözülebilen geçmiş çelişkiler de ileriye doğru hayat hamlesini ifade eder.) Büyük uygurlaşmanın adımı olan tarımsal süreç-tarım devrimi (ilerleme), büyüklüğünün yanında ilkel akli temsil eden pagan inançları doğurmuştur (gerileme). Bütün uygurlaşma aşamalarına rağmen insan olma-insanlaşma davası tek tek devam etmektedir ve etmelidir. Tevhid peygamberlerin zuhur zamanları, insan topluluklarının yapay çatışmalar ve bunalım devirleridir. (Yani Tevhid öncesi zamanlar, ilkelğin yaygın hale geldiği, insanın maddi ve manevi sömürüldüğü süreçlerdir. Asli olan Tevhid olduğuna göre, Tevhid öncesi diyerek ifade ettiğimiz zaman dilimi de aslında, insanlığın kadim yürüyüşünün (Tevhid) sekteye uğradığı, bir Tevhid'den kopma zamanıdır. Bir peygamber gelir ve dikkatleri üzerine çeker.) Bu tarihselliğin arasından doğup tahakküm unsuru olan tefeciliğin kullanım değeri, ileri gelenlerin milliyetçiliği, Mamon'a tapınma olan Yahudilik ve yine tamamen bölgesel, tarihsel, çarpıklılığın ürettiği veya ihtiyacı olan paganist düşüncenin bir versiyonu olan Hıristiyanlık, jeopolitiğin teolojileridir (Yahudilik ve Hıristiyanlık, birer anti-dindir.), özgürlükçü teolojinin tarihsel sesi ve insan olma çilesinin adı İslam'dır.

Toplumsal muhayyile kimliğinin oluşumunda savaşçı geleneğin yansımaları ile doludur (ortak olan ve ebedi olanın aynılığı ve zarafeti). Vatan, millet, cumhuriyet, devlet gibi kavramlar batılı anlamıyla ele alındığı sürece esenliğin zıttı olacaktır (havzamıza uygun anlamı ile alındığında kurtuluş fikrine ve birlikte “ortak” olana yönelme halinin birer sacayakları olacaktır). Ortak ve ebedi olanın aynılığının ve zarafetinin esenliği gündelik politik uğraşlarda hissedilir olacaktır. İnsanlığa yeniden tarihsel esenlik mesajını kastları, çatışmaları, sömürge ve nihilist çöküş teorilerini duyuran coğrafya değil şu an üzerinde durduğumuz coğrafya verecektir. (Tarihin tekrar vazife alması, -örneğin Osmanlı'nın, Osmanlı'yı da aşacak şekilde tesis fikrinin, çağırışımı-, emperyalist senaryoların devrimci bir şekilde çözülüşü.)

Coğrafyanın sesi, kadim sestir. Bir metaforla sonlandırarak olursak, bugün yani tam şu anda, yarın-istikbal için durulacak yer; “Edirne'ye Enver gireceğine Bulgar girsin” diyenlerin yanı mı, yoksa “Allah, Vatan, Özgürlük”ün aşladığı bütüncül direniş ağı mı?

Dipnot:

*Teolojinin Jeopolitiği-Allah Vatan Özgürlük/ Ahmet Özcan-Yarın yayınları-İlk baskı 2002

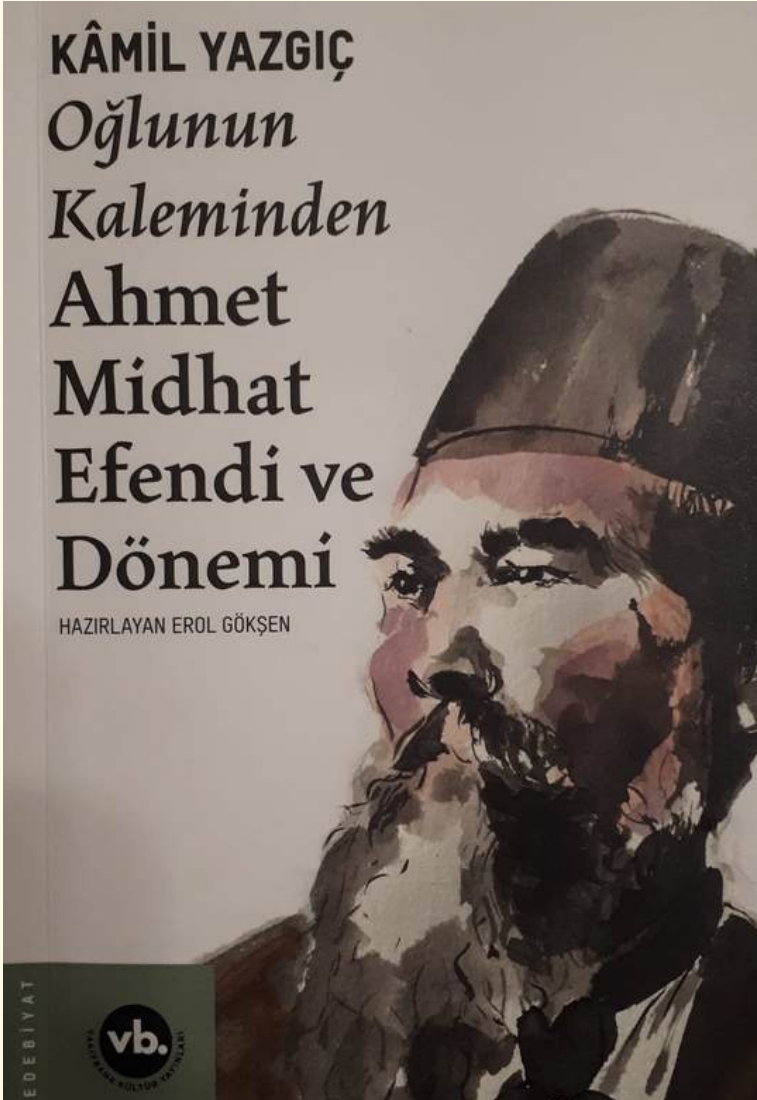
Müstesna Bir Şahsiyet; Ahmet Mithat Efendi

İSMAİL KÜÇÜKKILINÇ

www.kritikbakis.com

Muallim, matbaacı, muharrir, mütercim, mürettip musahhih, makinist, müteşebbis birçok vasfı bilhassa da "millet babası" vasfını haiz olan "Efendi Baba", 12 beygir gücünde bir yazı makinasıdır. Tesiri Osmanlı topraklarıyla mahdut değildir; Kırım ve Kazan'a da şamildir. Kendisi inancımız odur ki birçok ağır günahına rağmen iman üzere son nefesini vermiş bir Müslümandır.

Cennetlik bir Baba; Ahmet Mithat Efendi*

Bu kitabın** yazarı, yayıncısı ve editörü hakkındaki kimi ağır tenkidlerimizi mahfuz tutuyor ama yayını da isabetli buluyoruz. Kimi kitapları birkaç kişi tanıtırsa kâfi gelir ancak bu kitabı 100 kişi de tanıtırsa 101. kişi tanıtacak farklı bir şeyler bulur çünkü Ahmed Midhat Efendi, ismi silinse tarihimizin ağır bir yara alacağı mümtaz ve müstesna bir şahsiyettir. Muallim, matbaacı, muharrir, mütercim, mürettip musahhih, makinist, müteşebbis birçok vasfı bilhassa da "millet babası" vasfını haiz olan "Efendi Baba", 12 beygir gücünde bir yazı makinasıdır.

Tesiri Osmanlı topraklarıyla mahdut değildir; Kırım ve Kazan'a da şamildir. Kendisi inancımız odur ki birçok ağır günahına rağmen iman üzere son nefesini vermiş bir Müslümandır. Bizim onu asıl cennetlik gördüğümüz tasarrufu ise, 16 yaşındaki kızıyla ilgili aldığı ve dünyada hemen hiçbir babanın kolayca alamayacağı bir kararla ilgilidir. Ahmed Midhat Efendi, Muallim Naci hariç, 6 kızı için damatlarını, sevdiği tıp ve hukuk mesleğine salık olanlardan seçmiş. Bahse mevzu damat ise hukukçu olandır yani Servet-i Fünun'da şiir, nesir ve şehir mektupları da yayınlanan Yenişehirli Halit Eyüp'tür.

Ahmed Midhat Efendi'nin en sevdiği isimlerden ikisi aynı zamanda birlikte tefsir çalışması da yaptığı (Şeyhülislam) Musa Kazım Efendi ile meşhur hukukçu Seydişehirî Mahmud Esad Efendi'dir. Her iki isim de Beykoz'a yalhya gelir, istedikleri kadar misafir kalırlarmış.

Mahmud Esad Efendi evlenmiş ama çocuğu olmamış, bu sebeple sevdiği bazı gençleri evlatlık edinmiştir. Halit Eyüp de bu gençlerden biridir. Hukuk son sınıfının birincisidir ve ara ara Esad Efendi onu Beykoz'da Efendi Baba'nın yalısına götürmektedir. Mezuniyetine 3 ay kalmıştır. Bir akşam yalıda İstanbul'un kalbur üstü isimleri toplanmıştır çünkü Halit Eyüp, Efendi Baba'nın 16 yaşındaki kızıyla gözgoze gelmiş, gençler birbirini beğenmiş, Mahmud Esad ile Ahmed Midhat Efendi de gençlerin evliliğine karar vermiştir ve topluluk nişan merasimi için toplanmıştır.

Ahmed Midhat Efendi müstakbel damadını çok sevmekte, onunla gurur duymakta, şiir ve nesirlerini beğenmekte "Allah ülkenin en büyük şairi Muallim Naci'yi elimden aldı fakat kalbimin ateşini söndürmek için onun yerine bana başka bir şairi, Halit Eyüp'ü verdi" demektedir.

Efendi baba bir ara damadının öksürdüğünü görür ve onu tıbbiyede KBB hocası Dr.Civani Bey'e gönderir. Efendi Baba'nın oğlu Kâmil de tıbbiye son sınıf talebesidir ve hocası fincan içindeki balgamı tahlil etmesini ve Aristidi Paşa'ya da göstermesini ister. Sonuç:2 derece veremdir.

Kâmil, kime ait olduğunu bilmediği bu netice ile Dr. Civanî Bey'e gider. Hoca, talebesine tahlilin müstakbel eniştesine ait olduğunu ve azami 5 ay ömrü kaldığını söyler. Kamil bayılır. Ayıldığında ağmaktan gözleri şişer. Efendi Baba vapurda karşılaştığı oğlunun ağladığını görür. Ağlama sırası acı haberi alan Ahmed Midhat Efendi'dedir. Kollarına giren iki-üç kişi Efendi Baba'yı iskeleye çıkarır.

Efendi Baba oğluna, "Mahmud Esad Efendi'ye telgraf çek, yarın ilk vapurla gelsin" der ve kimseye de birşey söylememesini sıkı sıkı tenbih eder. Ertesi sabah Mahmud Esad Efendi gelir ve Efendi Baba ona " oğlum Kâmil bize bir hakikat söyleyecek, dinleyeceğiz, sen ve ben birbirimize hiçbir söylemeden son ve kat'î kararımızı kağıtlara yazacağız" der.

Her iki babanın gözyaşları tufan gibidir. Kamil kağıtları alır ve okur. Müsterek karar şudur: "Bu hafta düğün yapılacak, iki genç nâil-i visal olacaklardır". Emsali görülmemiş bir debdebe ile düğün merasimi yapılır.Düğünden 3 ay sonra Halit Eyüp vefat eder. Allah rahmet eylesin.

Ahmed Midhat Efendi, büyük adammış. Cenab-ı Hak ona da gani gani rahmet eylesin!

Dipnot:

*Ahmed Midhat; (1844, Tophane, İstanbul - 28 Aralık 1912, İstanbul), Türk yazar, gazeteci ve yayıncı. Tanzimat dönemi yazarlarından. Türk edebiyatının gerçek anlamda ilk popüler yazarıdır. 1870'te Devir (Çağ) adıyla bir gazete çıkardı ancak ilk sayıda kapandı. Çok kısa zaman sonra Bedir adıyla çıktı. 1878'de çıkarmaya başladığı ve yayın hayatını 1921'e kadar sürdürmüş olan Tercüman-ı Hakikat gazetesi Osmanlı basın tarihinin en uzun ömürlü ve etkili yayınlarından biri olmuştur. Kabri Fatih Camii içinde II. Mehmed'in türbesinin de bulunduğu ayrı kısımdadır.Millî Eğitim Bakanlığının 100 büyük Türk edebiyatçısı listesinde yer almaktadır.

**Kamil Yazgıç-Oğlunun kaleminden Ahmet Mithat Efendi ve dönemi, Vakıfbank kültür yay.2020

RUSYA: ‘DOĞRU MEDENİYET’ ARAYIŞINDA

CENGİZ SÖZÜBEK

www.kritikbakis.com

2000’lerin başlarında Putin olmasaydı çok büyük ihtimalle en azından iktidarın büyük ortağı olacak olan komunizm damarını –yine Putin’in tabiriyle- “özlense de geri gelmesini istemek ahmaklık” olarak Kremlin’in tozlu raflarına kaldırdığından, Batı’ya karşı adeta yeni bir “Soğuk Savaş”la konumlanan Rusya için yeni bir “kelime” gerekiyor.

Çeviri ve Takdim: Cengiz Sözübek

Geçtiğimiz ağustos ayında Vladimir Putin tarafından imzalanan bir kararnamede “neoliberal ideallerden kaçmak ve geleneksel değerlerin hüküm sürdüğü Rusya’ya taşınmak isteyen” Batılılara Rusya’da geçici ikamet başvurusu hakkı tanınıyordu. Neoliberal dünyanın gözüyle Rusya’yı okuyup dillendiren kendi vatandaşlarına –hapis dahil- çeşitli yaptırımlar uygulayan Rusya’nın, bu kararnameyle yaptığı ilginç hamlesinin arka planında neo-Sovyet düşlerin ruh halini de okuyabiliriz. 2000’lerin başlarında Putin olmasaydı çok büyük ihtimalle en azından iktidarın büyük ortağı olacak olan komunizm damarını –yine Putin’in tabiriyle- “özlense de geri gelmesini istemek ahmaklık” olarak Kremlin’in tozlu raflarına kaldırdığından, Batı’ya karşı adeta yeni bir “Soğuk Savaş”la konumlanan Rusya için yeni bir “kelime” gerekiyor. Küresel arenada “derin devlet” mefhumunun isim babası Türkiye’de uzun bir süredir dillendirilen ve Trump’la birlikte bir umacıya

dönüşen “küreselciler”, Rusya cephesinde de genel bir niteliklemeyle “neoliberalizm” olarak kendisine yer buluyor. Rusya, Çin’in bile – görüldüğü kadarıyla- neoliberal politikaların şehvetine kapılarak savrulduğu tek ideoloji ekonomi modelinde, Trump’a kadar neoliberalizmle mücadele diskurunu ideolojik bir silah olarak kullanmaya çalışan tek ülkedir. Rusya’nın Türkiye’yle eş zamanlı gelişen Doğu-Batı kimlik arayışları, büyük ölçüde savaş ekonomisine geçtiği bu konjonktürde daha da çetrefilli hale geldi. Bir taraftan çok kutuplu dünya taleplerinde ısrar edip neoliberalizmle savaşta liderliğe oynarken diğer taraftan mesela “dünya beşten büyük değildir” diyebiliyor, islam dünyasının ana eksenine ittifaklar kurmak yerine İran jeopolitiğiyle hareket ederek hem kendi müslüman vatandaşlarıyla hem de yakın çevresindeki müslüman havzayla derin uçurumlar açıyor. Kommersant gazetesinden Andrey Vinokurov Rusya’nın bu arayışlarını “Doğru medeniyet arayışında” başlığıyla köşesine taşıdı.

Putin'in devlet ödülü verdiği ve ilham aldığını söylediği filozof Aleksandr Soljenitsin'in 1990'da yazdığı kitabın başlığı olan "Rusya Nasıl Kurtulur?" bugün de kimlik arayışı olarak Rusya'nın önünde duruyor. Soljenitsin mezkur kitabında Rusya'nın "slav olmayan cumhuriyetlerden kendini kurtarması gerektiği"ni yazmıştı: bugün o slavların belki de "en hası" olan Ukrayna ile "Batı'ya karşı savaş"ın parçası olarak savaşıyor. Aleksandr Soljenitsin'in modeli; 40 merkezî şehirli, Batı'nın popüler kültüründen (bugün neoliberalizm derdi) uzak saf Slav halkının mutluluğu üzerine kuruluydu. Nobel ödüllü yazarı Putin'in yakinen takip ettiğini biliyoruz; Trump da bu modelden hayli etkilenmiş gibi görünüyor.

Doğru medeniyet arayışında

İki yıldır profesyonel dikkatim sadece ideolojik değil, bazı açılardan felsefi bir sürece odaklanmış durumda: Kremlin'in ayrı bir medeniyet olarak bir Rusya kavramı inşa etme girişimleri. Özel Askeri Operasyon'un (SMO) başlatılmasından kısa bir süre sonra başladı, ancak bu projenin taslakları açıkça daha önce de vardı ve Rusya'nın Batı ile keskin ve karşılıklı kopuşu onları sadece güncel hale getirdi. Yetkililerimiz, tarihsel doğruluklarını kanıtlamak ve anlık olayları buna dayanarak açıklamak için yaşananların ideolojik bir gerekçelendirmesine ihtiyaç duyuyordu. Özellikle de kavramın yazarları, bence, haklılık duygusuna en az "felsefi ve ideolojik" etkilerine hedef olanlar kadar ihtiyaç duydukları için. Ayrıca, yurttışlara ve özellikle gençlere (hem şimdiki hem de gelecekteki), yukarıda bahsedilen uçurumun neden olduğu zorluklara hangi yüce hedefler uğruna katlandıklarını açıklamak gerekiyordu. Son olarak, Rus devleti uzun zamandır (ve özellikle son iki yıldır) kendini güçlendirme ve bağımsız ve kendi kendine yeten bir varlık olarak algılama yolunda ilerliyor, bu da onu haklı çıkaracak bir kavrama ihtiyacımız olduğu anlamına geliyor. Klasik Batı fikirleri bunun için daha az uygun, çünkü onlar çoğunlukla toplumsal sözleşme ve insan hakları ile ilgiliyken bizim devlet merkezliliğe ihtiyacımız vardı. Kremlin ile çalışan analistler bu sorunu çözmeye başlamaktan mutluydular. En iyi uzmanların hepsi kamusal ideolojik mücadele arenasına salındı ve aynı zamanda uzun süredir Rus medeniyetinin savunucuları olanlar da – örneğin filozof Alexander Dugin. Ancak gerçekte her şeyin daha karmaşık olduğu ortaya çıktı. Ayrı bir medeniyet olarak Rusya kavramının toplumda yaygın bir şekilde bilindiği söylenemez. Ve bu konudaki kamusal tartışmalarda, benzersiz bir medeniyet olduğumuza dair sadece birkaç başlangıç tezi var, ardından konuşma basitçe Batı eleştirisine kayıyor. Alexander Dugin'in sorularından birini yanıtlarken yakındığı gibi, Rus düşünürler bu konu hakkında konuşmaya başlar başlamaz Batılı terimlerin diline geçiyorlar. Sorun şu ki, bu ideolojik görevi gerçekleştirmek için seçilen yol en başından beri içsel kusurlara sahipti. Rus toplumu, Batılılar ve Slavofiller, hem sol hem de sağ fikirlerin destekçileri ile çok çeşitlidir. Dahası, bu kavramın savunucularının konuşmalarını izlerken, tartışmaya katılanların kendilerinin de en hafif tabirle çok farklı görüşlere sahip olduğunu fark ediyorum.

Her şeyi açıklayan tek bir paradigmaya ulaşmanın ve bunu dinleyicilerine aktarmanın onlar için zor olması anlaşılabilir bir durum. Bu, toplumu felsefi-ideolojik düzeyde birleştirmenin imkansız olduğu anlamına mı geliyor? Ben pek öyle düşünmüyorum. Zor olan sadece yaklaşımı değiştirmektir. Elbette, Sovyet döneminin tek doğru anlayışının tanıtılmasıyla ilgili bir deneyim var, ama bu bizi iyi bir şeye getirdi mi? Batılılar Slavofillerle, sağcılar solcularla tartışsın, birisi Büyük Petro'yu eleştirirken Büyük Katerina'yı övsün, birisi tam tersini yapsın, hatta birisi Lenin'in eserlerinden alıntı yapsın. Birdenbire bu tartışmalar bazı yeni parlak kavramların ortaya çıkmasına neden olacak ve herkes, görüşleri ne olursa olsun, Rusya'da bir yeri olduğunu bilecek, öyle mi? Sonuçta, medeniyet yaklaşımında özünde yanlış bir şey yok: Nikolai Danilevsky de dahil olmak üzere büyük düşünürler buna bağlı kaldılar. Ancak tüm bu kavramlar, tartışma alanında doğdukları için değerlidir – tek doğru olarak değil, diğerleri arasında incelenmesi ilginç olarak. Ve biraz da devlet merkezlilik hakkında. Bu, kavramın tüm savunucularının az ya da çok kendinden emin bir şekilde yayınladığı birkaç tezden biridir: Rus devleti, vatandaşlarının gözünde bağımsız bir değere sahiptir. Bu tezin kökenini kabaca anlıyorum ve ben de Rus toplumunda yüksek düzeyde bir paternalizm gözlemliyorum: vatandaşlar (ve hatta gençler) devleti (çok kaba bir ifadeyle) bir baba olarak algılıyor. Ancak burada önemli bir yorumsal çatal var. Ancak mutlu bir ailede işler biraz daha farklıdır. Sonuçta çocuklar ve diğer aile üyeleri kendilerine ne yapmaları gerektiğinin söylenmesini değil, tüm özellikleri ve hatta tuhaflıklarıyla oldukları gibi kabul edilmek isterler. Farklı görüşlerinden dolayı onları itip kakmayan, onlardan bir şeyler yapmaya çalışmayan, şefkatli bir baba isterler.

Ayrıca, eğer devlet merkezlilik tek ve temel özelliğimizse, o zaman tüm vatandaşların esasen iki sınıfa ayrıldığı ortaya çıkar – devlette çalışan ayrıcalıklılar ve bu çıkarlara hizmet etmesi gereken geri kalanlar. Bu tablo kesinlikle herkese hitap etmiyor. Ancak kavramı biraz tersine çevirirseniz, belki bir şeyler işe yarayabilir.

ESED'İ DEVİREN YAHYA SİNVAR... YENİ JEOPOLİTİĞİ ANLAMAK

KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

Yahya Sinvar'a yapacağı eylemin Netanyahu iktidarını değil de Esed rejimini devireceğini söyleselerdi buna inanmazdı sanırım. Sinvar değil sadece, kimse buna inanmazdı. Ancak 7 Ekim'de gerçekleşen o meşhur eylem, bölgede birikmiş enerjiyi öylesine güçlü şekilde ortaya çıkardı ki, yaşanan depremin etkisi Suriye'de rejimin düşmesine, bölgedeki ittifakların bir anda değişmesine ve bambaşka bir tablonun ortaya çıkmasına neden oldu.

Bir dakika duralım.

Eski fikirleri, eski ezberleri ve eski önyargıları bir kenara bırakalım. Zira Ortadoğu'da ve dünyada jeopolitiğin değiştiği bir sürece girdik. Bu değişimi anlamazsak, tarihin yanlış tarafında yer alırız ve değişimi iskalarız.

Size bu değişen jeopolitiği anlatayım.

Altın Momentum

Suriye'de bir devrim yaşandı ve 11 günde 61 yıllık Baas rejimi çöktü. Ve bir dönem "terör örgütü" denen ekip Şam'da herkesi şaşkırtan başarılı bir yönetim sergilemeye başladı.

Bu nasıl olabilir?

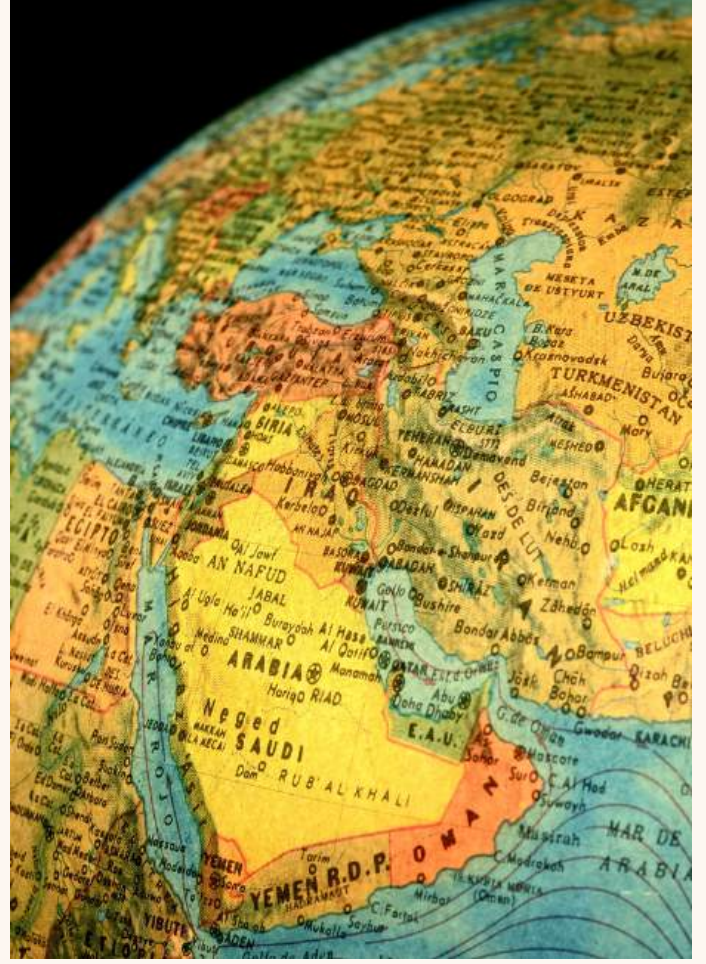
Suriye'ye gidip geldikten sonra bana şaşkınlıkla en çok sorulan sorulardan biri bu oldu. Tüm bu şaşkınlıkların sebebi değişen jeopolitik durumu tam anlayamamaktan kaynaklanıyor.

Jeopolitik değişti ama nasıl bu kadar hızlı değişebildi peki? Ben bunu "altın momentum" olarak tanımlıyorum. Yani birçok etkenin aynı zaman diliminde bir araya gelmesi ve hızlı bir anaför oluşturarak etrafını değiştirmesi. Daha net ifadeyle; bölgedeki Rusya, İran, Hizbullah ve Esed rejiminin aynı zaman diliminde sahada gücünü kaybetmesi, ABD'de yönetimin değişmesi ve İsrail'in saldırganlığı ile bir araya geldiğinden jeopolitik beklenmedik biçimde değişti. Suriye muhalefeti bu altın momentumda ortaya çıkan boşluğu hızlı bir şekilde doldurdu ve 11 günde tarihin akışını başka şekilde değiştirdi.

Değişimin Tetikleyicisi Gazze

Yahya Sinvar'a yapacağı eylemin Netanyahu iktidarını değil de Esed rejimini devireceğini söyleselerdi buna inanmazdı sanırım. Sinvar değil sadece, kimse buna inanmazdı. Ancak 7 Ekim'de gerçekleşen o meşhur eylem, bölgede birikmiş enerjiyi öylesine güçlü şekilde ortaya çıkardı ki, yaşanan depremin etkisi Suriye'de rejimin düşmesine, bölgedeki ittifakların bir anda değişmesine ve bambaşka bir tablonun ortaya çıkmasına neden oldu. Gerilmiş bir yayın boşalması gibi İran, Rusya, Hizbullah ve Esed rejimi sonrası tüm devletler hızlı biçimde yön değiştirdi ve ortam farklılaştı. Türkiye belki de 50 yıldır sıkıntı çektiği Şam yönetimi ile güçlü bir ittifak kurdu. Suudi Arabistan, BAE Türkiye ile yakınlaştı, Şam yönetimiyle kuvvetli bağlar kurmaya başladı. Lübnan hükümeti hemen Ankara'ya geldi ve yeni dönemin başlayacağını ilan etti. Avrupa Birliği ardı ardına Şam'a heyetler gönderdi, yeni yönetimle iletişim başladı. Trump Suriye'de yeni dönemin kilit ülkesi Türkiye dedi... İşin daha ilginç şudur ki, jeopolitikteki değişim burada kalmayacak. Bölge ülkeleri eğer bu değişimi okuyabilirse yumuşak bir geçiş yaparak yeni duruma uyum sağlayacak ya da yeni rejim değişimlerine sahne olacak bölge. İsrail/ABD saldırganlığının ve işgalinin 5 ülkeyi etkilemesiyle ortaya çıkan tedirginlik bölgedeki değişimin hızlı olmasına neden olan bir başka konu.

Herkes 'İbrahim Sofrası'na oturup İsrail ile yeni bir yemek yemeyi düşünemeyeceğini anladı. O zaman başka sofralar kurmanın, başka ittifaklar oluşturmanın, işgal ve saldırganlığa karşı yeni bir koruma kalkını oluşturmanın zorunluluğu ortaya çıktı.

Yeni Jeopolitik Yeni İttifaklar Doğuracak

Bir gerçeği bölgedeki entelektüeller anlamıştı ama sanırım devletleri yönetenler de anladı artık: Bölge ülkeleri kendi aralarındaki kavgalara son verip, ittifak yapmazlarsa gelecekte ya işgale uğrar ya da yıkıma.

Rusya'ya güvenenlerin akıbeti Suriye'de görüldü.

ABD'ye güvenenler Irak'ta bölünmüş ve güvenliğini kaybetmiş bir ülke buldular.

İsrail'in "İbrahim Sofrası" yalanına inananlar yıkım ve ölümlerle karşılaştı...

Mezhep kavgasına, iktidar çekişmesine, güç mücadelesine giren tüm Müslüman ülkeler harap oldu, şehirleri yıkıldı ve halkları perişan hale geldi.

Artık bu acı gerçeği görmüş olmalı iktidarlar.

Ve şimdi şu dört temel fikir etrafında buluşmak zorundalar:

- Tüm ayrılıkları ve farklılıkları bir kenara bırakıp Müslüman ülkelerle yeni ittifaklar kurulmalı.
- Bölge dışından ülkelerin burada etkin olmasına, yer altı ve yer üstü kaynaklarını sömürmesine izin verilmemeli.
- Ülkelerin egemenlik alanlarına saygılı olunmalı.
- Her iktidar halkına refah, özgürlük, adalet getirmeli, yönetimde daha çok söz hakkı tanımalı.

Bunun için bölgedeki Müslüman ülkeler kalkınma, ekonomi, savunma sanayi, yönetim ve alt yapı konularında tecrübelerini aktarabilecekleri yeni sistemler kurulmalı.

Yeni jeopolitiğin yeni kurumları da yakında kurulacaktır.

Kaynak: aljazeera.net

KALİFORNİYA'YI KİM YAKTI?

MEHMET FATİH ARSLAN

www.kritikbakis.com

Bu sorunun cevabı durduğumuz yere göre değişen bir tabiata sahip ve verilen her cevap türü sahibi hakkında oldukça fikir verici. Yani cevabın doğru olması bir yana, düşünme biçimini izhar etmesi açısından sahibi hakkında epey malumat barındırıyor. Peki cevabın çeşitliliğini sağlayan ne? Pasifik Palisades diye bilinen bölgedeki şiddetli yangınlar nedeniyle Palisades yangınları olarak da bilinen Güney Kaliforniya yangınları birçok açıdan ibretimiz ve karmaşık bir yozlaşmışlık zincirinin son halkası. Los Angeles bölgesini de etkileyen şiddetli yangınların kaynağı en başından beri A.B.D kamuoyunda birçok spekülasyona konu oldu. Bir komplo teorisine göre

WWW.KRİTİKBAKİS.COM

her yönüyle iyi planlanmış bir sabotajın sonucu bu yangınlar. Bölgedeki çok sayıda emlakın ve arazinin yeni yapılacak mega kentsel planlamaya uygun hale getirilmesi için bir hazırlık.

Tabi yakın zamanda şehrin yeniden yapılanması ve altyapı inşasını da içeren bir kongre öncesi bu tür bir yangının çıkmış olması söz konusu teorilere epey bir malzeme sağlıyor. Benzer bir yaklaşıma göre de villa sahipleri hem sigorta parası alabilmek hem de ortaya çıkacak yeni yapılanma planlarında arazilerinin değer kazanmasından faydalanmak istedi. Dolayısıyla ortada bir sabotaj yoktuysa da en azından planlı ve kasıtlı bir ihmal vardı.

Bir Müslüman içinse durum oldukça açık: Elbette Allah yaktı. Filistin halkının ahı, Kaliforniya'yı küle çevirdi. Ancak irade sahibinin ve failin Allah olması, fiilin ve mefulün vasfını değersizleştirmiyor, süreçleri ve detayları anlamsızlaştırıyor, bilakis daha da ibretamiz kılıyor. Zira Allah'ın kudretinin ve iradesinin her iliştiği durumu en temelde iki kategoride anlamak mümkün: Teşriî (beşerî yaşama ve sosyal hayata dair) ve tekvîni (evrenin yaratılışına ve doğal yaşama dair) olgular. Birincisine sünnetullah, ikincisine adetullah deniyor İslami düşüncede. Âdetullah'a dair her durum bize kendisini açmasa da kendisini anlaşılır kılmaya da sünnetullahı anlamamız mümkün. Zira kozmik olguların aksine ilahi iradenin bir lütfu olarak anlaşılabilir süreçler barındıran sosyal olgular, rasyonalite açısından benzersiz birer hazine. Bu, hem akıl sahiplerinin ibret almaları hem de ilahi düzeni esas alarak kanunlar koymaları açısından önemli. Dolayısıyla belirsizlikleri ve spekülasyonları bir yana bırakırsak, eldeki somut veriler yeterince ilginç bir durumu ortaya koyuyor.

Bu çaptaki geniş ve büyük bir olguyu tek bir beşerî faktörle açıklamak, kolaycılığa kaçmak olur. Ancak yangına götüren ihmallere ve yozlaşma zincirini iki temel kategoride ele almak mümkün. İlki aslında ABD'de yıllardır büyüyen ve her alana yayılan bir ur: pozitif ayrımcılık adı altında belli kimliklerin herhangi bir kriter gözetilmeksizin mevki ve makam sahibi kılınması. Her alanda yaygın olan bu ahlaki çürümüşlüğü temelinde belli sosyal sınıfların ve kimliklerin işe alımlarda ve yükseltmelerde dezavantajlı gruplar oluşturduğunu, dolayısıyla bunu telefî edecek mekanizmaların kurulması gerektiğini iddia eden yaklaşım (affirmative action). Obama yönetiminin ikinci döneminde ivme kazanan üçüncü Obama dönemi diye de anılan Biden yönetiminde ise zirveye çıkan bu yaklaşım hızla dünyaya yayılma eğiliminde. Temelde aslında sapkın cinsel kimliklerin iş hayatında daha görünür kılınmalarını ve 'cinsiyet çeşitliliği'ni arttırmanın örtük mekanizması. Bilinen en yaygın adıyla Woke (Uyanmışlar) kültürü. Dolayısıyla özellikle sapkın cinsel kimlikleri, kimileyin de ırksal ve dini kimlikleri öne çıkaran bu mekanizmanın bir ölçüsü veya sayısal bir denklemi yok. 'Hedef sayılar değil, çeşitlilik önemli' şeklinde ifade edilen bu mekanizmanın makul ve izah edilmiş bir istatistik temeli veya ölçüğü yok. Dolayısıyla sayısı ve demografik ölçekteki tam karşılığı bilinmeyen bu yapılar liyakat ve ehliyet kriterlerini aşmanın en kestirme yolu. Böyle olduğunda da çökme ve çürüme kaçınılmaz hale geliyor.

Örneğin, Los Angeles İtfaiye Teşkilatının başkanı Kristina Crowley'in kendisi de LGBT mensubu ve hedeflerinden biri departmanın bu konudaki çeşitliliğini arttırmak. 3500 civarında olan itfaiye mensuplarından yalnızca 150 civarındaki personelin kadın olduğunu ve amacının bu sayıyı her açıdan arttırmak olduğunu defalarca deklare etmiş bir LGBT aktivisti. Başkan yardımcısı KristinaKepner tanınmış bir başka LGBT aktivisti. Diğer bir önemli yönetici Kristine Larson da

'Çeşitlilik, Eşitlik ve Kapsamlılık' (DEI) diye bilinen ve özü itibarıyla LGBT bürosu gibi faaliyet gösteren yapının başında. Üstelik başkan yardımcısından da daha fazla bir maaş ile kariyerine devam ediyor. Bu üçlünün toplam maaşı yıllık 1,2 milyon doların üzerinde. Ancak özellikle beyaz ortalama Amerikalı için bu üçlü, kifayetsizlik, kayırma ve sistematik yozlaşmayı işaret ediyor. Zira daha geçen sene günlerce yanan şehrin bu yangına da hazırlıksız yakalandığı çok açık olan itfaiye teşkilatının yapısal ve işlevsel olarak mefluç olduğu ortada. Tek sebep LGBT lobisi olmasa da belli ki teşkilatın enerjisinin ve kaynaklarının bir kısmı buraya harcanıyor. Bu durumun oluşturduğu diğer bir sorun elbette terfi ve yükseltmelerde karşılaşılan 'çeşitlilik' kaynaklı haksızlıkların oluşturduğu motivasyon ve kalifiye insan eksikliği. Buna bir de yangın söndürme uçaklarının yok denecek sayıda olması eklendiğinde ortaya kifayetsiz bir yönetimin elinde şekillenen korkunç bir ihmallere zinciri çıkıyor. Diğer büyük sorun, su kaynaklarında yaşanan kıtlık ve kaynaklarının yanlış kullanımı. Zira Los Angeles Su ve Enerji Departmanı başkanı Janisse Quiñones şehrin yangınla mücadele için ayrılmış su stokunun saatler içinde tükendiğini açıkladı. Yıllık 750 bin dolar maaşla alan başkanın 11000 çalışanı bulunan teşkilatına rağmen itfaiye için tahsis edilmiş yangın musluklarına kısa süreden sonra su sağlayamaması ciddi eleştirileri de beraberinde getirdi. Peki su kıtlığının sebebi ne? Bu noktada karşımıza bir endüstriyel dev çıkıyor: TheWonderful Company. Kişisel servetlerinin 8 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilen Lynda ve Steward Resnick çiftinin kurduğu bu cesim tarım şirketi San Francisco'nun 4 katı kadar bir araziye sahip (yaklaşık 2400 km2). Sadece meyve ağaçlarının bir kısmı bile 70 bin hektarlık bir alana yayılıyor (700 km2). Amerika'daki her iki aileden biri mutlaka bu şirketin ürünlerinden birini kullanıyor. Meşhur Fiji içme suları, POM marka portakal ve nar suları, Halos marka portakalları, Wonderful marka Antep fıstıkları, Teleflora çiçek endüstrisi devi The Wonderful Company'nin bünyesinde. Elbette bu ölçekte bir tarım devi, müthiş büyüklükte bir su tüketimini beraberinde getiriyor. Peki şirket bu ihtiyacı yıllardır

nasıl karşılıyor? İşte tam burada ortaya korkunç bir yozlaşma ve yasal yollardan yapılmış kamusal kaynakların hortumlanması hikayesi çıkıyor. Kaliforniya yağmur miktarına göre şekillenen oldukça belirsiz bir su rezervine sahip. Dolayısıyla kimi seneler yağmur nedeniyle su fazlasına sahip olabiliyorken kimi kurak senelerde de su kıtlığı çekebiliyor. Eyalet bu sorunu aşabilmek için büyük göletler şeklinde su rezervuarları inşa ediyor. Buraya kadar belirli bir verimle işleyen sistem 1994 yılında büyük bir değişime uğruyor. 1994 yılında gözlerden uzak bir şekilde toplanan özel sektörden şirket temsilcileri ve Kaliforniya Şehir Su İdaresi yetkilileri açık kaynaklarda 'The Monterey Plus Antlaşması' (TMPA) adıyla bilinen belgeyi düzenliyor. Bu belge öncesindeki yasal düzenlemeler, kuraklık zamanlarında ve ihtiyaç halinde doğal su kaynaklarını kamulaştırarak halkın erişimine açarken tarım arazilerinin sulanmasını ikinci planda bırakıyor. Yeni düzenleme ise toprak mülkiyetine tabi olan su kaynaklarının özel sektörden satın alınmasını ve halka satılmasını gerektiriyor. Dolayısıyla su kaynağına sahip özel sektör isterse suyu satmama veya satacaksa da dilediği oranda satma hakkına sahip. Üstelik bu su fiilen de mevcut olmak zorunda değil; kâğıt üstünde, teorik olarak var olan su satılabilir ve bedeli tahsil edilebilir. Dolayısıyla düzenleme öncesi kamuya ait olan kaynaklar düzenleme ile özel şirketlerin mülkiyetine ve tasarrufuna geçiyor. Konu bir sonraki adımda daha ilginç bir hal alıyor. The Wonderful Company'nin bünyesinde bulunan iştiraklerden Westside Mutual şirketi, su kaynaklarının satışında hatırı sayılır bir paya sahip. Şirket yöneticisi William Phillimore aynı zamanda en önemli su kaynaklarından biri olan Kern (Kasabası) Su Kaynakları İdaresi'nin de en tepe yöneticisi. Bu ve benzeri iştirakler sayesinde Resnick ailesi Kaliforniya'nın su kaynaklarının neredeyse %60'ına sahip. Ancak Kaliforniya halkı geçen yıllarda Resnickler'den satın almayı talep ettiği suyun sadece %5'ini alabildi. İlginç bir biçimde Silikon Vadisi başta olmak üzere ileri teknoloji temelli gelirlere sahip Kaliforniya'nın hasılasının sadece %2'si tarım kaynaklıyken tarım teknolojileri doğal su kaynaklarının neredeyse %80'ini elinde bulunduruyor. Elbette Resnickler'in bu hamlesi birçok davanın ve yasal ihtilafın konusu. Ancak bu, mevcut durumu değiştirmiyor. Özellikle hayırseverlik faaliyeti ve çeşitli halkla ilişkiler kampanyaları sayesinde sürekli olumlu bir şekilde anılmaya çabalayan çiftin basındaki ve cemiyet hayatındaki imajı oldukça parlak. Ancak asıl güçleri kampanyalarına yüklü bağışlar yaptıkları politikacılardan geliyor. Örneğin Senatör Dianne Feinstein (asıl adıyla Dianne Emiel Goldman) Enerji ve Su Alt Komitesi'nin başkanı ve Resnick ailesinin yakın dostu. Bununla da yetinmeyen çift, Kaliforniya Teknik Üniversitesi'ne (Caltech) yüklü bağışlar yaparak su kaynaklarının yönetimi konusunda teknik raporlar hazırlanmasına da önayak oluyorlar. Son gözde projeleri Kuzey Kaliforniya su yataklarının tüneller aracılığıyla

Kaliforniya merkezine yönlendirilmesi. Tesadüfe bakın ki The Wonderful Company'nin önemli tarım arazileri de bu bölgede. Burada bir Hollywood parantezi açmakta fayda var. Halihazırdaki garabeti detaylı bir biçimde işleyen Hollywood ürünü iki önemli eser var. Biri 1974 yapımı Chiana Town, diğeri Goliath dizisinin 3. sezonu. Goliath özellikle ilginç, zira bugün yaşanan yozlaşmayı ve çöküntüyü neredeyse aynıyla (yangın yerine daha muhtemel kuraklık senaryosunda) resmediyor. Kaliforniya vadisinde her dönemde daha da çetrefilli hale gelen yolsuzluk ve sorunları detaylı ve canlı biçimde anlatıyor. Senaristlerden Yahudi Jonathan Shapiro meşhur bir savcı ve hukuk adamı. Diğer senarist David E. Kelly ise Protestan ailede yetişmiş olmasına rağmen senaryolarında güçlü Yahudi karakterlere sık sık yer veren bir yazar ve hukukçu. Detaylı analizi hak eden bir diğer manzara. Peki adı geçen önemli figürleri birleştiren husus ne? Resnick ailesi ve Senatör Feinstein şehrin birçok önde geleni gibi Yahudi kökenli ve Siyonist. Kaliforniya Eyaleti, New York'dan sonra Yahudi toplumunun, şehrin nüfusuna kıyaslandığında sayıca az olmalarına rağmen, çok büyük bir politik ve ekonomik gücü elinde bulundurduğu en önemli bölge. Politik ve ekonomik karar mekanizmalarında neredeyse tek söz sahibi oldukları eyaletin stratejik ve teknolojik öneminden bahsetmek gereksiz. Özetle, sünnetullah her yerde olduğu gibi Kaliforniya'da da şaşmadan işliyor: Ahlaki yozlaşmanın en görünür yüzü Woke kültürü ve onunla at başı giden kurumsal yozlaşmanın simgesi politik yozlaşmanın getirdiği yıkım. Filistin'e ve İslam dünyası karşıtı her türlü ileri teknoloji ve medya hamlesinin merkezindeki Kaliforniya ve Kaliforniya'nın yozlaşmasının motoru durumundaki Siyonizm kendisine konak edindiği yapıyı tüketen bir parazit misali. Dolayısıyla elbette Filistin'in ahı Kaliforniya'yı yaktı. Ancak bu sürecin mekanizmaları ve dinamikleri bir o kadar ibretlik. Batı, bizzat beslediği bu parazitin kendi bünyesini tükettiğini görme noktasına geldiğinde çok geç olabilir. Nitekim son iki asırdır Batı, kültürel hegemonyasının temeli olan söylemsel düzeydeki ahlaki üstünlüğü ve kurumsal meşruiyetini 18 ayda tüketti Siyonizm müdafaasıyla. Arapların dediği gibi; bazen sihir, sihirbazı kontrolü altına alır.

Hava “Sadece Hava”, Su “Sadece Su” mudur?

ZEYNEP MÜNTEHA KOT

www.kritikbakis.com

Kaplumbağa kabukları, balık pulları, bir ağacın gövdesi, okyanusun serin suyu, tunç bir heykel, insan saçı ve hayranlık uyandıran ruhu... Evrene baktığımızda uzlaşması, tek bir ilke veya elemente irca edilmesi güç muazzam bir çeşitlilik bulur, hayret ederiz. Batı felsefesi bu hayretle başlamıştır, öyle farz edilir. Bu hayreti dindirmek için felsefe, Antik Yunan’dan bu yana, çokluğu teklige tahvil etmeye çalışıp durdu. Varolan her şey sudan, ateşten, gayri muayyen bir maddeden veya havadan neşet etmiş olabilirdi. İlk filozoflar böyle düşündü ve her bir ihtimal için modern bilim zaviyesinden son derece primitif gözükecek gerekçeler buldu. Fakat o tek elementin zıddına dönüşmesi ve tüm bu çeşitliliği meydana getirmesi için bir sebep veya imkan bulmak zordu. Empedokles evrendeki çokluğu dört elementin farklı oranlardaki terkihi ve karşılıklı etkileşimiyle izah ettiğinde ise aranan sebep ve imkanlar birbirine daha kolay bağlanabilirdi. Aristoteles bu dört elemente gayri cismani varlıkların maddesi olduğu

düşünülen etheri eklediğinde teori tamamlandı. Ancak biz önce Antoine Lavoisier’in 1789 yılında yaptığı listeyle beraber 33, daha sonra ise Dmitri Mendeleev’in 1869 yılında icat ettiği periyodik tabloyla beraber evrende en az 63 element bulunduğunu öğrenmiş olduk. Mendeleev’in vefatından bir yıl sonra bu sayı 89’a, müteakiben 101’e çıktı. Bugün Uluslararası Temel ve Uygulamalı Kimya Birliği tarafından 94’ü organik, 24’ü ise sentetik olmak üzere 118 element tanınmaktadır. O halde dört element teorisinin bir hükmünün kalmadığını söyleyebilir miyiz?

Felsefi, mitolojik ve teolojik geleneklerin pek çoğunda dört element teorisi merkezi bir yerde durur. Yaygın kabul şudur: İlkel bir enerji aşağı doğru akarken madde kazanır; dört element böylelikle ortaya çıkar. Bu enerji bazı gelenekler tarafından (“yaşamsal güç”, “Ki enerjisi” veya “Prana” gibi) kavramlarla anılırken, bazı gelenekler tarafından sistemin dışında bırakılır veya hiç zikredilmez.

Örneğin, Tibet'in stupaları (yaratılışı devasa anlatan yapılar) bir küp, bir küre, bir spiral, bir yarım ay ve bu ayın üzerinde durduğu küçük bir küreden oluşur. Bu formlar sırasıyla toprak, su, ateş ve havaya tekabül eder. Ayı tutan küçük küre ise dört elementin kendisinden doğduğu ilksel enerjiyi, etheri sembolize eder. Benzer bir kozmik öğreti Bhagavat Gita ve Bodhidharma metinlerinde bulunur. Amerikan yerlileri hasat ve savaş zamanı dört elementle dua ederken yine Sümer mitolojisinde elementlerin teolojik boyutu bulunur: Anu hava, Enlil ateş, Ninhursaga toprak, Enki ise toprak adına yaşamsal güçleri kontrol ederler. Aynı teolojik boyut Kabala'da da bulunur: Tanrı'nın has ismi olan Yahveh'in harfleri sırasıyla ateş (Yod), su (He), hava (Vav) ve toprağa (He) karşılık gelir. Toprağın hâlihazırda bir elemente işaret etmek üzere kullanılan bir harfi (He) tekrar kullanmasından ötürü diğer üç elemente göre ikincil olduğu varsayılır.

Çin tıbbı tabiat fenomenini kuşatan beş elementten birlikte söz ederken, Batı geleneği beşinci elementi müstakil olarak zikreder. Antik Yunan düşüncesinde dört element insanın ahlaki (ateş), estetik (su), entelektüel (hava) ve fiziksel (toprak) yönüne tekabül eder. Ortaçağ ve Rönesans Avrupa'sı elementler teorisini Antik Yunan yorumunu bir mizaç teorisi inşa etmek üzere geliştirmiştir, bunu yaparken Galen'i temel referans noktası olarak kullanmıştır. Buna paralel bir biçimde Ayurvedik tıpta da insanı anlamak üzere işe koyulan elementler modern döneme gelindiğinde, kayda değer bir biçimde itibar kaybetmiş tinsel boyutunu ise büyük oranda yitirmiştir.

Konu hakkındaki mevcut çalışmalar ya (astroloji, okült bilimler, geleneksel psikoloji ve tıp gibi) sayılı bir kaç disipline sabitlenmiş, ya da elementlerin maddi, en iyi ihtimalle sembolik yönüne yoğunlaşmış gözükmektedir. Teoriyi bugüne bağlayan temel hat geleneksel tıp,

geleneksel psikoloji, astroloji ve okült bilimler olarak zikredilebilir. Su, ateş, hava ve toprak kadim insanlar için ne anlama geliyordu da kozmolojiden psikolojiye, astrolojiden tıba tüm disiplinlere nüfuz edebildi? Mevcut kayıtların incelenmesi yoluyla bu anlama ulaşılabilir. Bu anlam bugüne de taşınabilir. Ancak bu türden bir taşımanın anakronizme düşmemesi için söz konusu ana hedefe iki yan hedefin eşlik etmesi gerekmektedir. Birincisi, modern bilimler ile dört element teorisinin merkezi bir önem arz ettiği kadim bilimler arasındaki muhtemel rabıtalı ve kopuşları keşfetmektir. Böyle bir keşif elementler teorisinin tarihsel yönünü, tarih dışı/üstü yönünden ayırt etmemize yardımcı olacaktır. Bizi zamandizimsel bir hatadan alıkoyacak ikinci yan hedef ise dört elementin maddi yönlerinden ziyade enerji karşılıklarına ve bu enerjilerin etkileşimlerine odaklanmak olabilir. Zira madde zaman ve mekanla kayıtlı, madde üzerine söyleyeceklerimiz ise bilimsel gelişmelere tamamen bağlı iken enerji üzerine yürütülen bir tartışma bizi evrensel bir boyuta taşıyacaktır. Örneğin bir girdap olduğunda doğanın denge kurmanın yolunu aradığı her çağ ve coğrafyada kabul edilen bir gerçektir. Bir yerde tıkanma olduğunda onu açacak tazyik gücüne duyulan ihtiyaç, bu tazyikin kaçınılmaz tahrip getirdiği de keza psikolojiden iktisada, felsefe tarihinden fiziğe pek çok disiplin için doğrudur. Veya bir enerji akıyorsa onun yönünü değiştirmek en kolay çözüm gözükür.

Enerjiye tercüme edilmiş dört elementin karşılıklı ilişkilerini (örneğin havanın toprağın tahdidinden kaçması, ateşin havayı tahriki, diğer taraftan ona verdiği güç ve güven), birbiri üzerindeki kısmi tahakkümünü ve birbirini dönüştürme gücünü keşfettiğimizde bu bize tüm disiplinlerde kullanılacak elverişli bir araç, devinimin kaynağına dair genişletilmiş bir vizyon sunacaktır.

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRİTİKBAKIŞ.COM